Eğitim
Bir Kitle İmha Silahı

Zorunlu Eğitimin
Karanlık Dünyasında
Bir Yolculuk

John Taylor Gatto

Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı

John Taylor Gatto

John Taylor Gatto

Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı

Zorunlu Eğitimin Karanlık Dünyasında Bir Yolculuk

Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı
Hakkında Ne Dediler?

John Taylor Gatto uzun süredir benim kahramanlarımdan biri. Gatto, işe yaramaz ve gerçeklerden uzak bir eğitim sistemini eleştirme cesaretine sahip. Seneler önce düşüncelerimi ifade etmem ve kitap yazmam konusunda beni yüreklendirmişti. İnanıyorum ki bu kitap size de düşüncelerinizi ifade etme konusunda cesaret verecektir.

Robert Kiyosaki

Zengin Baba, Yoksul Baba kitabının yazarı

John Taylor Gatto bize eğitim sistemimiz hakkındaki gerçekleri anlatmak için yaklaşık yirmi senedir yorulmadan çalışıyor: Zorunlu eğitim demokratik bir hayatı beslemiyor.

Mary Leue

Albany Free School Kurucusu

Gatto'nun kelimeleri parlıyor. Gatto'yu ABD Eğitim Bakanı yapalım, işte o zaman Gatto her şeyi patlatır!

George Meegan

The Longest Walk [En Uzun Yürüyüş] kitabının yazarı ve insanlık tarihinde en uzun aralıksız yürüyüş rekoru sahibi

Gatto'nun zorunlu eğitime karşı ifade ettiği açık komployu Avrupa için de kabul ediyoruz. Faydaları, net fikirleri, gerçekçi önerileri ve keskin bilinci bu kitabı Thoreau, Jefferson, Hume veya Diderot'nun en iyi kitapları ile aynı seviyeye çıkarıyor. Mükemmel bir kitap!

The Kadmos Paris Dergisi, Paris, Ekim 2008

John Taylor Gatto, *Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı* kitabında Amerikan eğitiminin, özellikle de standart testlerin saçmalığını ortaya koyuyor. Çocuklarınızın hatırı için onu dinleyin!

Wendy Zeigler

Sanatçı ve John Taylor Gatto'nun eski bir öğrencisi

Ne zaman gazete okusam, radyo dinlesem veya televizyon seyretsem çeşitli konularda kendimi şaşakalmış buluyorum: "Nasıl yani? Bu nasıl olabilir? İnsanlar nasıl bu kadar saf olabilir?" Gatto'nun buna bir cevabı var ve bu cevap rahatsız edici olduğu kadar da ikna edici: "Tüm bunlar yirminci yüzyıl Amerikan eğitiminin sonucu." Gatto'nun iddiası bana bu tek tipleştirici makineye tamamıyla kendimi vermekten sıyrılma imkânı tanıyan babama duyduğum minnet duygusunu tazeliyor. Aynı zamanda bir birey olma armağanını çocuklarıma verme konusundaki kararlılığımı arttırıyor.

Tania Aebi

Tek Başıma kitabının yazarı ve dünyanın etrafını tekne ile tek başına dolaşan ilk kadın denizci

Ben bir okul idare ediyorum. John Gatto benim bilincim. Bana okuldan nefret edip öğrenmeyi sevmeyi öğretti. Bu kitap başkalarına da aynı şeyi yapacak ve buna çok ihtiyacımız var!

Becky Elder

Northfield Sosyal Bilimler Okulu

John Taylor Gatto okullardaki zorunlu eğitimin, çocuklara özgür bir Amerika'da liderler ve başarılı kimseler olmak yerine nasıl işçiler ve tüketiciler olmayı öğrettiğini açıklıyor.

Phyllis Schlafly

Eagle Forum Yöneticisi

Bu kitapta John Taylor Gatto özgürlüğe inanan insanların asla baskı ile başlayan bir sistemden doğamayacağını çok güçlü bir şekilde ifade ediyor.

Michael P. Farris

Ev Okulu Hukuki Savunma Derneği Başkanı

John Taylor Gatto bize çocukların sadece geleceğin iş gücü olarak eğitilmesi gereken bireyler olmadığını hatırlatıyor. Çocuklar dünyayı merak eden bireyler ve kendi kendini yöneten bir cumhuriyetin vatandaşlarıdır. Eğitim konusundaki kararlarımız bunu yansıtmalı.

David Boaz

Cato Enstitüsü Başkan Yardımcısı, *Libertarianism: A Primer [Liberteryenizm: El Kitabı]* ve *The Politics of Freedom [Özgürlüğün Politikası]* kitaplarının yazarı

John Taylor Gatto
Hakkında Ne Dediler?

John Gatto benim kahramanlarımdan biri...

Robert Bly

John Gatto'yu müthiş makalelerini ilk okuduğum günden beri sevdim.

Christiane Northrup

Doktor, Women's Bodies, Women's Wisdom [Kadın Bedeni, Kadın Bilgeliği] kitabının yazarı

Gatto'nun sesi güçlü ve kendine özgü... O, eğitim dünyasının Socrates'i.

Thomas Moore

Care of the Soul [Ruha Özen] kitabının yazarı

Neredeyse Gatto'nun yazdığı her bir virgüle ve her bir noktaya katılıyorum.

Tom Peters

In Search of Excellence [Mükemmelin Peşinde] kitabının yazarı

Gatto bayat geleneğe karşı tek panzehir...

David Guterson

Snow Falling On Cedars [Sedir Ağaçlarına Düşmüş Kar] kitabının yazarı

Eğitimin en özgün düşünürü...

Daniel H. Pink

Free Agent Nation [Başına Buyruklar Toplumu] kitabı yazarı

Harika bir iş!

Laissez Faire Books

Kütüphane Bilgi Kartı
Library Cataloging-in-Publication Data

Gatto, John Taylor, 1935-
Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı / John Taylor Gatto / Çev. Mehmet Ali Özkan İstanbul: EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi), 3. Baskı, Ağustos 2018, İstanbul.
304 sayfa; 13,5x21 cm

1. Eğitim Bilimleri -- Eğitim Felsefesi | 2. Eğitim Bilimleri -- Eğitim Sosyolojisi | 3. Eğitim -- Amaçlar ve Hedefler | 4. Eğitim -- Zorunlu Eğitim
ISBN 978-605-169-229-6

John Taylor Gatto

Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı

Zorunlu Eğitimin Karanlık Dünyasında Bir Yolculuk

Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı

Yayın No EDAM Yayın No: 362
EDAM Eğitim Dizisi: 3

Yazar John Taylor Gatto

Çeviri Mehmet Ali Özkan

Genel Yayın Yönetmeni Alpaslan Durmuş
Çeviri Editörü Zeynep Alp
Yayına Hazırlayan Alpaslan Durmuş
Son Okuma Hatice Işılak Durmuş

Kapak Tasarım Nevzat Onaran
Grafik Uygulama Ahmet Karataş, Semih Edis
Kapak Fotorafı ©fotolia.com - Photobank

ISBN 978-605-169-229-6

Baskı 3. Baskı, Ağustos 2018, İstanbul
Baskı ve Cilt Limit Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi ZA-13, Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 567 4535

Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi
Yayıncı Sertifika No: 16146
Kavacık Mah. Portakal Çıkmazı Sok. No:11/2
34810 Beykoz - İstanbul
Telefon/Faks: (+90 216) 481 3023 pbx
E-Posta: edam@edam.com.tr
Web: www.edam.com.tr

Sunuş

Herkesi iradesine sahip çıkıp iradesini ortaya koymaya davet eden ve bunu yapacaklara dua edeceğini söyleyen seksenini aşmış yaşlı bir adamın kitabını tutuyorsunuz elinizde. En son söyleyeceğimi en başta söyleyeyim de yük edinmeyeyim, sözümün daha başında hem kendim rahata ereyim hem de konforunu bozmak istemeyenler... Bu kitap, olmaması aklımıza bile gelmeyen ve hukuki mekanizmalarla da bu durumunu tahkim etmiş okulun derin bir muhalifinin eseridir. Muhalif nitelemesi az kalır. Okulun azılı bir düşmanı o! Üstelik bir parçası olduğu yıllarda yılın öğretmeni de seçilmiş, ayaklarını içeriden bizzat edindiği haber ve bilgilerden oluşturduğu sağlam bir zemine basan bir düşman. New York eyaletinde yılın öğretmeni seçildiği 1991 yılından sonra saf değiştirmiş; eyalet eyalet, ülke ülke dolaşarak yaptığı konuşmalarla ve yazdığı kitaplarla okula muhalefetini iş edinmiş azılı bir düşman... Bu sebepledir ki dilerseniz –okul hakkında "olmazsa olmaz" diye düşünüyor ve aykırı bir sese kulak vermek istemiyorsanız– hemen, daha yolun başındayken bırakın okumayı, *okulunuza gidin*.

John Taylor Gatto öylesine bir okul muhalifi ve düşmanı ki beklenmedik veya yolunda gitmeyen herhangi bir şeyi, kötü yahut pespaye her şeyi, berbat veyahut insanı kale almayan her şeyi okula mal ediyor. Diyelim ki tekerleği ıslak zeminden dolayı kaymış bir araba kazasına mı şahit oldu, muhalif damarı depreşiyor, hemen tespiti yapıştırıveriyor: "Mesele okulda efendim. Doğru dürüst araba ve tekerlek üretmeyi öğretmesini beklediğiniz okul, bunu asla beceremez ve bu da sizin böyle kazalara kurban gitmenize sebep olur tabii. Kendi düşen ağlamaz. Gitmeyeydiniz okula. Tarihin o hangi karanlık demiydi, o lahzada okul denen bu icat edilmesi en arzulanmaz kurumu icat etmeyeydiniz bu kaza da başınıza gelmezdi." Haksızlık etmeyelim ama... Bu karikatürize örneği vermiyor Gatto, ben uydurdum. Fazla da zorlamadım kendimi. Çünkü onun örneklerinin de bundan aşağı kalır yanı yok. Bu örneği de pekâlâ verebilirdi. İnanın. Okuyunca bana hak vereceksiniz. Eminim! Gatto, kitap boyunca okula karşı geliştirdiği argümanlarında "okulun büyük yalanlarından kaçınmayı başarabilmiş" diye nitelediği, başarıyı okul eğitimi olmadan yakalayabilmiş kişileri örnek olarak kullanıyor.

Evet, buraya kadar vazgeçiremediysem sizi, Melville'nin kahramanı Kâtip Bartleby gibi "Vazgeçmemeyi tercih ederim." dediyseniz en azından bu takdimi sonuna kadar okuyacaksınız demektir. Devam edelim o hâlde.

Bir mekânda kapatılmaya dayalı okul eğitimine karşı çıkıyor Gatto. Çünkü çok farklı yönlere doğru gitme ve gelişme temayülünde olan bireysel hayatları tek tip hâle getirdiğini, bireyleri yığınlaştırma emelinde olduğunu düşünüyor. Başkalarını memnun etme oyununa kendini kaptırmış kayıp ruhlar yarattığını, zihinleri kontrol etmeye oynadığını, yapay bir şekilde uzatılmış bir çocukluk ve ötelenmiş bir yetişkinlik hikâyesini bizlere okuttuğunu, kişisel egemenlik ve özgürlük ideallerini tahrip edip tarumar ettiğini, entelektüel gelişimi ketlediğini, itaatkâr kütleler oluşturduğunu savunduğu okulu hedef tahtasına koyuyor. Bütün bunları, tıpkı sömürdükleri hasta ölene kadar ilerlemesini sürdüren kanser hücreleri gibi, üretim kaynaklarını asalak bir ilişkiyle emip duran büyük bir şirket hâline gelmiş okulun yapıp etmelerinin bir sonurgusu

olarak görüyor. Zira tüketim ekonomisi okuldan bunu istemiştir ve okul da sistemin bir bileşeni, alt sistemi olduğu için görevini ifa etmiştir. Nitekim kanser nasıl hücrelerin ölmemesi ve durmaksızın çoğalmasıysa üretim de –durmaksızın üretim de– bugün bu anlama gelmekte, nikmete dönüşmekte, okul da o nikmetin ateşini harlayan külhanbeyine…

Bu noktada Gatto'nun *eğitim* ile *okul eğitimi*ni aynı anlamda kullanmadığını, kesin bir şekilde ayırdığını not etmek lazım. Yukarıda ifade edilen süreç ve sonuçlar –yazarımıza göre– okul eğitimi için doğrudur. *Okul dersleri* kişiyi eğitimden uzak düşürür. *Eğitim* ise tarihin başlangıcından bu yana farklı kuşakları bir araya getirmiş olan hayatın muazzam akışından beslenen ve o akışa uygun şekilde düzenlenen doğal bir müfredat üzerinden işler. Eğitim duvarlarla çevrili yerleşkelerle alakalı bir şey değildir. Tam aksine burada ve şimdidir, her yerde ve her zamandır; köyde, kentte, taşıtlarda, evlerde, mabetlerde, bürolarda, yeşil alanlarda… Kısacası hayatın soluk alıp verdiği tüm zamanlarda ve zeminlerde…

Yaptığı aslında bir hiciv veya eleştiri değil. Bir davet. Çünkü eğitimi bir *açık öğrenme sistemi* olarak herkesten, her şeyden öğrenmek olarak görüyor. Ve sizi, bizi, tüm muhataplarını kendi aklıyla düşünüp kendi yorumlarını yapmaya kışkırtıyor. Önümüze "kafayı pedagojiye takmış yaşlı bir adamın bazen çok zor, dağınık ve kapalı; bazense açık seçik olan düşüncelerini yansıtan bir seyir defteri" koyarak yapıyor bunu. Bilimsel birtakım yöntemlere başvurmak diye bir kaygı duymadan, alakasız gibi duran konuları ve bilgi parçalarını alakalandırarak, derinlemesine ve coşkuyla düşünerek, onun için de zaman zaman tekrarlara düşerek yapıyor. Döne döne, çarşı pazara çıkıp geze dolaşa, kendi hayatını yaşayıp yaşatarak, tekrar be tekrar düşünüyor, konuşuyor, kaşıyor. Sistemi değiştirmeye çağırıyor bizleri, okulun ve hempalarının şüphelenmemesi için de yüzümüze iş birliği niyeti taşıdığımız izlenimi vermek üzere sahte bir gülümseme kondurmayı unutmamamızı hatırlatıyor. "Nasıl kurtulacağız peki?" sorusuna yanıtlar veriyor vakıa. Ama okula dair eleştirilerinde dile getirdiği kalıplara eklemlenmiyor, kendi aklımızı ve irademizi kullanmaya davet çıkarıyor.

Biz bu kitaba emeği geçen Mehmet Ali Özkan, Zeynep Alp, Hatice Işılak Durmuş ve Alpaslan Durmuş olarak davete zevkle icabet ettik. Sizi de bekleriz!

Alpaslan Durmuş

İstanbul, 2016

İçindekiler

İthaf

Bu kitabı zorlu ve yüce bir sanata -aile inşa etme sanatı- ve bu sanatı icra eden sanatçılara ithaf ediyorum. Özellikle çocuklarını ev okullarında yetiştiren ailelere ve daha da özelde hususi olarak tüm yapıları temsil eden ve hayatımda gördüğüm en iyi aileye, Plymouth, İngiltere'den; Brantford, Kanada'dan ve Uniontown, Pensilvanya'dan Hitchons ailesine; bilhassa altmış beş senelik arkadaşım, sevgili Ronald Bright Hitchon'un şahsına ithaf ediyorum. Ron'un sürekli yardımı ve tavsiyeleri olmadan bu kitap ve hiçbir yazım ortaya çıkamazdı. Hitchon tarihi arşivi, John Hitchon tarafından Inverberry, İskoçya'da tutulmaktadır.

Ron ve ailesi on yaşımdan beri benim ruh arkadaşım, benim transandantal mükemmellik modellerim oldular. Mayflower limandan yelken açtığında Ron'un atası Richard Hitchens Plymouth'un valisi idi. Bir diğer atası, John Bright, İngiltere'ye serbest ticaret sağlayan bozguncu John Bright idi. Kuzeni, Trevor Howard, *Outcast of the Islands* filmindeki başrolü ve *Charge of the Light Brigade* filmindeki gaddar Lord Cardigan rolü ile favori aktörümdü. Dayısı Louis Bauman, başkalarının hayatını kurtarmak için kendi hayatını riske atarak ilk Carnegie madalyasını kazandı.

Babası, Ted Hitchon, bana cebir öğretti. Annesi Virginia Bauman okuldan kaçtığımda beni sakladı. (Köpeği Flicka beni saklandığım yerde ısırmıştı.) Cornell'de erkek kardeşi Larry erkek öğrenci cemiyetine girişimde bana sponsor oldu. Yeğeni Ginny Chiapas orkide ormanlarında bana uzun süre önce kaybettiğim kızım Briseis'e vekâleten sabırla yeniden buluşup kavuşmamızı öğütledi. Diğer bir yeğeni Larry William bana Ivy League okullarından alınan diplomaların saçma tehlikesini anlamamda yardımcı oldu. Onun evlatları, Breta, Lizzie, Paul ve Geoffrey bana iyi günde ve kötü günde insanın bir kardeşi olmasının ne demek olabileceğini gösterdi. Damatları Stephen ve Richard bana ailelerin nezaketle nasıl kaynaşabileceğini gösterdi. Torunları Geoffrey, Courtenay, Shannon, Kathryn, Audrey, Mia, Heather, John ve Jessie bana meşaleyi elden ele geçirmenin hem tatlı hem acı görkemini gösterdi.

Bunca seneden sonra yaşlılık çağında hâlâ Ronald'ın nasıl gelişip değiştiğini görmek bana ilham veriyor. Şangay'ın cesur Ping Li'sine ve gözü pek kızı Ker Xin'ine karşı duyduğu sevgi ve sadakat insan ırkına ümitle bakmamı sağlıyor.

Ey Plymouth! Ey Kanada! Ey Uniontown! Hitchons'ları koru, oğlun Ronald'ı, kıymetli arkadaşımı ve onun ruhlarını koru. Hepimizin ailesini koru.

Giriş: Okula Karşı Olmak

Manhattan'da otuz yıl öğretmenlik yaptım. En berbat okullarda da çalıştım, en iyilerinde de... Bu süre zarfında "can sıkıntısı" konusunda uzman oldum. Can sıkıntısı, içinde bulunduğum dünyanın dört bir yanını sarmıştı. Çocuklara neden bu kadar sıkıldıklarını sorduğunuzda –ki ben bu soruyu çok sık sormuşumdur– daima aynı cevapları alıyordunuz: Dersler aptalcaydı, anlaınsızdı ve çoğu zaten bildikleri şeylerden ibaretti. Oysa onlar orada oturmak yerine gerçek bir şeylerle uğraşmak istiyorlardı. Üstelik öğretmenler kendi branşları konusunda çok da yetkin ve bilgili görünmüyorlardı, yeni şeyler öğrenmeye meraklı olmadıkları da ayan beyan ortadaydı. Çocuklar pek de haksız değillerdi çünkü öğretmenler de en az çocuklar kadar sıkılıyorlardı.

Öğretmenler arasında can sıkıntısı çok yaygın bir durumdur. Herhangi bir öğretmenler odasında biraz vakit geçiren birisinin tanık olacağı şeyler üç aşağı beş yukarı aynıdır: şevk eksikliği, enerji düşüklüğü, sızlanma, şikâyet, moral bozukluğu... Niye sıkılıp durdukları sorulduğunda, tahmin edilebileceği gibi, öğretmenler suçu öğrencilerde buluyorlardı. Alacakları nottan başka bir şeyle ilgilenmeyen, kaba saba, terbiyesiz öğrencilere bir şeyler öğretmeye çalışmak kimin canını sıkmazdı ki? Öte yandan öğretmenlerin kendileri de öğrencilerin sıkıntıdan patlamasına neden olan aynı on iki yıllık zorunlu öğretimin ve

okul müfredatlarının ürünüydüler. Üstelik şimdi o okulların görevlileri olarak öğrencilere dayatılandan çok daha sert ve acımasız bir zihinsel yapının içinde sıkışıp kalmış durumdaydılar. Sahi, suç kimdeydi o zaman?

Suç hepimizde. Bana bunu dedem öğretti. Yedi yaşındayken, bir öğleden sonra, canımın sıkıldığını söyleyerek mızmızlandım. Dedem başıma bir şaplak kondurdu. Bir daha onun yanında bu ifadeyi asla kullanmamam gerektiğini, eğer canım sıkılıyorsa suçun başkalarında değil yalnızca bende olduğunu söyledi. Bir şeyler öğrenmek ve eğleniyor olmak konusundaki sorumluluk bana aitti. Bunu bilmeyenler büyüyememiş kişilerdi ve böylelerinden mümkün olduğunca uzak durulmalıydı. Tabii bu son kısmı o kadar ciddiye almayabiliriz. Bu sahne benim can sıkıntısı derdimi ebediyen giderdi ve yıllar boyu şurada burada bazı seçkin öğrencilerime ben de verdim aynı dersi. Ancak çoğu zaman, çocuksuluk ve can sıkıntısının sınıftaki en doğal durum olduğunu kabullenmeye direnmenin boşuna olduğunu gördüm. Sık sık, çocukları bu tuzaktan kurtarmak için geleneğe karşı çıkmak, hatta yasaları eğip bükmek zorunda kaldım.

İmparatorluk intikamını aldı tabii ki. Büyüyememiş yetişkinler, sıklıkla muhalefeti vefasızlıkla bir tutarlar. Bir keresinde bir sağlık problemi sebebiyle çıktığım izinden geri döndüğümde tamamen resmî prosedürlere uygun bir şekilde aldığım rapor kasten yok edilmiş ve işten atılmıştım. Artık öğretmenlik yapabilmemi sağlayan bir lisansım yoktu. Dokuz ay süren çilenin sonunda, okul sekreterlerinden birinin meselenin aslına dair yaptığı bir tanıklık sayesinde her şey ortaya çıktı da işime geri dönebildim. Bu esnada ailemin çektiği sıkıntıyı hatırlamak bile istemiyorum. 1991'de emekli olana kadar, hem öğrenciler hem

de öğretmenler için hücre hapsinden başka bir şey olmayan okullarımızın sanal çocuksuluk fabrikalarından başka bir şey olmadıklarını düşünmemi gerektiren çok sayıda olay yaşadım. Fakat okulların neden böyle olmak zorunda olduğunu açıkçası hiç anlayamadım. Tecrübelerim, pek çok öğretmenin de bizzat yaşayarak öğrenmek zorunda kaldığı ancak misilleme korkusuyla içine attığı bir şeyi su yüzüne çıkarmıştı: Eğer isteseydik kolayca ve hiç de pahalıya patlamadan bu köhne, aptal yapıyı başımızdan atabilir ve öğrencilere sadece bir okul öğretimi "verilmesi" yerine onların gerçekten eğitim "almalarını" sağlayabilirdik. Sırf zaman, metinler ve testler konusunda daha esnek olmayı başararak, onları gerçekten yetkin yetişkinlerle tanıştırarak ve gereken her durumda risk almak için ihtiyaç duydukları özerkliği tüm öğrencilere vermek suretiyle, gençliğin merak, serüven aşkı, dayanıklılık ve uyum kabiliyeti, şaşırtıcı sezgi ve kavrayış kapasitesi gibi en önemli niteliklerini teşvik edip onları cesaretlendirebilirdik.

Fakat bunu yapmıyoruz. Bunun nedenini ne kadar sorduysam ve tıpkı bir mühendis gibi "okulda öğretim problemi"ni düşünme konusunda ne kadar ısrarcı olduysam asıl noktayı da o kadar gözden kaçırdım. Ya bizim okullarımızda problem yoksa? Ya okullar olmaları gerekenden başka şey değillerse? Aklıselimi ve öğrencilerin nasıl öğrendikleri konusundaki köklü tecrübeleri hiçe saymaları, bir şeyleri yanlış yapıyor olmalarından değil, tersine doğru yapmalarından kaynaklanıyorsa? George W. Bush "tek bir çocuğu bile geride bırakmayacağı"nı söylediğinde kazara doğruyu söylemiş olabilir mi? Okullarımız, onların bir tekinin bile gerçekten büyümesine izin vermemek üzere tasarlanmış olmasın!

Okula gerçekten ihtiyacımız var mı bizim? Eğitimi kastetmiyorum elbette. Okullardaki zorunlu öğretimden bahsediyorum. Günde altı saat, haftada beş gün, yılda dokuz ay olacak şekilde 12 yıl süren zorunlu öğretimden... Bu bezdirici rutin gerçekten gerekli mi? Eğer gerekliyse niçin olduğunu söyleyin. Okuma, yazma ve matematiği herkesin bilmesi gerektiği gibi bir gerekçenin ardına saklanmayın hemen. Zira iki milyonu aşan mutlu ev okulu[1] öğrencisi bu banal gerekçenin çanına çoktan ot tıkamış durumda. Onları bir yana bıraksak bile, ünlü Amerikalıların hatırı sayılır bir kısmı bizim çocuklarımızın hâlihazırda geçtiği on iki yıllık çarktan geçmemişlerdi, her şey de yolunda gitmişti. George Washington, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, Abraham Lincoln mesela. Elbette birileri onlara bir şeyler öğretmişti ama hiçbiri okul sisteminin ürünü değildi ve hiçbiri ortaokulu bile bitirmemişti. Amerikan tarihinin büyük bölümünde, çocuklar genellikle liseye gitmemişlerdir ama mektepli olmayanlar Farragut gibi amiralliğe kadar yükselmişler, Edison gibi mucit olmuşlar, Carnegie ve Rockefeller gibi sanayi devleri olmuşlar, Melville ve Twain gibi yazarlık yapmışlar, hatta Margaret Mead gibi akademisyen olmuşlardır. Aslında, yakın zamanlara kadar, on üç yaşına gelen insanlara artık çocuk gözüyle bakılmazdı. Kocası Will ile birlikte devasa, ciltler dolusu harika dünya tarihini yazan Ariel Durant, on beş yaşında mutlu bir evlilik yapmıştı. Kim onun eğitimsiz kalmış olduğunu iddia edebilir? Evet, okula gitmemişti belki ama asla eğitimsiz değildi.

Bu ülkede, "başarı"nın "okula gitmek"le eş anlamlı olduğunu yahut en azından buna bağlı olduğunu öğrettiler bize. Fakat tarihe bakıldığında bu durum ne zihinsel ne de finansal anlamda doğrudur.

---

[1] Bazı ülkelerde resmî eğitimin evde genellikle ebeveyn ve özel ders destekli verildiği alternatif bir eğitim şeklidir. (çev.)

Ve günümüzde dünyanın her yanındaki çok sayıda insan, genellikle hapishanelere benzeyen zorunlu okul sistemine bulaşmadan kendi kendilerini eğitmenin yollarını buluyorlar. Öyleyse Amerikalılar neden eğitimi böyle bir sistemle karıştırıyorlar? Kamusal okullarımızın gerçek amacı nedir sahiden?

Zorunlu kitlesel eğitim Birleşik Devletler'de her ne kadar on dokuzuncu yüzyıl boyunca ısrarla yerleştirilmeye çalışılmışsa da gerçek anlamda 1905 ile 1915 arasında dişlerini ülkeye geçirmiştir. Aile hayatı ve kültürel geleneklerdeki bu büyük devrimin gerekçesi olarak kabaca üç şey gösteriliyordu: iyi insan yetiştirmek, iyi vatandaş yetiştirmek, herkesin elinden gelenin en iyisini yapmasını sağlamak.

Bu hedefler hâlen işler vaziyettedir. Her ne kadar okullar bu hedefi yerine getirme konusunda pek başarılı olamasa da pek çoğumuz, bir şekilde bu hedeflerin kamusal eğitimin misyonuna ilişkin doğru bir tanım olduğu konusunda hemfikirizdir. Fakat derin bir yanılgı içindeyiz. Ulusal yazınımızda zorunlu eğitimin gerçek amacının ne olduğuna ilişkin çok sayıda ve bazıları şaşırtıcı bir tutarlılığa sahip olan tanımların bulunması bu yanılgımızı izale edebilir. Söz gelimi H. L. Mencken, *The American Mercury* dergisinin Nisan 1924 tarihli sayısında çıkan bir yazısında kamusal eğitimin esas amacının "genç nesli bilgilendirmek veya onların zihinlerini aydınlatmak" olmadığını söyler. Mencken'e göre, "bundan daha büyük bir yalan yoktur. Asıl amaç mümkün olduğunca fazla sayıda bireyi, tehdit oluşturmayacak bir düzeyde tutmak, standartlaşmış bir vatandaşlık öğretisini yaymak, başkaldırı ve özgünlüğü öldürmektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ve dünyanın her yerinde eğitimin amacı budur."

Mencken'in bir hicivci olarak sahip olduğu ün sebebiyle, bu alıntıyı da bir kinaye gibi okuma eğiliminde olabilirsiniz. Fakat Mencken

yazısının devamında bizim eğitim sistemimizin köklerinde, artık tarihe karışmış olsa da anıları taptaze duran Prusya askerî devletinin yer aldığını söyler. Mencken elbette söz konusu yazısını kaleme aldığı tarihte ABD'nin Prusya'nın düşünsel ve kültürel anlamda mirasçısı olan Almanya ile savaş hâlinde olduğunu biliyordu. Bu durumun yarattığı ironi bir tarafa, Mencken sözlerinde pekâlâ ciddiydi. Eğitim sistemimizin kökleri gerçekten de Prusya'ya dayanır ve sırf bu bile kaygılanmak için yeterli bir sebeptir.

Bu gerçeği akılda tuttuğumuz vakit, Prusya'nın eğitim sistemimiz üzerinde sahip olduğu yoğun etkinin izlerini sürmek kolaylaşır. Yüzyıl başında William James bu duruma çokça işaret etmiştir. Christopher Lasch'ın 1991 tarihli *The True and Only Heaven [Gerçek ve Tek Cennet]*[2] başlıklı kitabının kahramanı Orestes Brownson daha 1840'lı yıllarda Amerikan okullarının, bile isteye Prusyalılaşmasına açık bir dille karşı çıkıyordu. Horace Mann'ın 1843 yılında Massachusetts Eğitim Kuruluna sunduğu "Yedinci Yıllık Rapor" Büyük Frederick'in topraklarına yazılmış bir methiye gibidir ve oradaki eğitim sisteminin Amerika'ya taşınmasını önermektedir. Prusya kültürünün Amerikan kültürü üzerinde derin bir etkiye sahip olması şaşırtıcı değildir. Zira ABD, tarihinin ilk aşamasında kendisini bu rüya ülke ile özdeşleştirmiştir. Amerikan Devrimi sırasında bir Prusyalı, Washington'un yardımına koşmuştur. 1795 yılına gelindiğinde ABD'de yaşayan Almanların sayısı o kadar artmıştır ki hükûmet federal yasaların Almanca yayımlanmasını tartışmıştır. Fakat bu durumla ilgili asıl şaşırtıcı olan şey, Prusya kültürünün en kötü yanını alıp benimsemiş

---

[2] Metinde geçen kitap adları, kitap Türkçeye çevrilmişse sadece Türkçe adı ile, çevrilmemişse orijinal adı ve yanında köşeli parantez içinde Türkçe tercümesi ile verilmiştir. Kitabın sonunda metin içinde adı geçen tüm kitapların ve varsa Türkçe çevirilerinin künyelerini bulabilirsiniz. (çev.)

olmamızdır: açıktan açığa vasat zihinler yetiştirmek, çocuğun iç dünyasını tarumar etmek, öğrencilerin liderlik vasıflarına sahip olmalarını engellemek, yumuşak başlı ve yetersiz vatandaşlar yetiştirmek üzere tasarlanmış, yani bir bütün olarak nüfusu "idare edilebilir" kılmayı amaç edinmiş bir eğitim sistemi.

Kişisel olarak benim Amerikan okul sisteminin gerçek amaçlarının ayırdına varmam James Bryant Conant sayesinde oldu. Yirmi yıl boyunca Harvard Üniversitesinin rektörlüğünü yürüten James Bryant Conant, Birinci Dünya Savaşı sırasında zehirli gaz uzmanlığı, İkinci Dünya Savaşı sırasında da atom bombası projesinin yürütücülüğü görevlerinin ardından İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Almanya'daki Amerikan bölgesinin baş komiserliğini yürütmüştü. Conant hiç şüphesiz yirminci yüzyıla damga vurmuş kişiler arasındadır. Muhtemelen Conant olmasa bugün herkesin çok hoşlandığı o standart test sistemi, bugünkü şekline ve kapsamına bürünemezdi. Colorado'daki meşhur Littleton Columbine Lisesi gibi, bazıları 2000, bazılarıysa 4000 öğrenci kapasiteli devasa liseler de var olamazdı. Öğretmenlikten emekli olduktan kısa bir süre sonra Conant'ın 1959 yılında yazdığı, kitap uzunluğundaki *The Child, the Parent and the State [Çocuk, Ebeveyn ve Devlet]* başlıklı makaleyi okumaya başladım. Conant'ın arada bir yerlerde, bugün sahip olduğumuz modern okulların 1905 ve 1930 yılları arasında hayata geçirilen bir devrimin sonucu olduğu yönündeki ifadelerini şaşkınlıkla okudum. Biri devrim mi dedi? Conant bu "devrim"i detaylıca anlatmaktan geri durur ama Alexander Inglis'in 1918 tarihli *Principles of Secondary Education [Ortaöğretimin Esasları]* başlıklı kitabına garip bir atıfta bulunur. Conant'a göre bu kitapta "bir devrimcinin gözünden devrimin izlerini sürmek mümkündür."

Harvard'da adına dersler açılan Inglis, Amerika kıtasında zorunlu eğitimin başlıca amacının Prusya'da zorunlu eğitimin 1820'li yıllarda sahip olduğu amaçla aynı olduğunu söyler: yeni yeni filizlenen ve pazarlık masasında köylülere ve işçilere söz hakkı veren demokratik hareketi kontrol altına almaya dönük beşinci bir kol.[3] Modern, endüstriyelleşmiş ve zorunlu eğitimin başlıca amacı, bu ayak takımının olası birlikteliğini engellemeye dönük bir tür cerrahi müdahaledir. Burada amaç, çocukların konulara ve yaşlarına göre sınıflandırılması, ardı arkası kesilmeyen testler yoluyla sürekli sıraya sokulması ve buna benzer çok sayıda incelikle tasarlanmış araca göre bölünmesidir. Hayatın erken bir döneminde birbirinden ayrılmış bilinçsiz bir kitlenin ilerleyen yıllarda aynı uğurda bir araya gelmeleri pek de olası değildir.

Inglis modern eğitimin gerçek amacını tanımlarken altı farklı işlevden söz eder. Bu işlevlerin her biri, yazının başında sıraladığımız ve geleneksel olarak eğitimin amacı kabul edilen ideallerin herhangi birine inananların tüylerini diken diken etmeye yetecektir:

1. *Hizaya sokma işlevi:* Okullar, iktidara nasıl tepki verileceğine dair sabit alışkanlıklar üretir. Elbette bu, eleştirel düşünceyi doğmadan boğan bir işlevdir. Okullarda faydalı ve ilginç konular hakkında eğitim verilmesi gerektiği görüşü de bu işlevle birlikte ortadan kalkar çünkü çocukların aptalca ve sıkıcı şeyler öğrenmelerini ve yapmalarını sağlayıp sağlayamadığınızdan emin olamadıkça "düşünümsel" itaati test edemezsiniz.
2. *Bütünleştirme işlevi:* Buna "uyumlandırıcı" işlev adı da verilebilir çünkü burada asıl amaç çocukları mümkün mertebe

---

[3] beşinci kol: Fiilî veya askerî bir müdahale ile ele geçirilemeyen bir devleti yıkmak, gevşetmek ve zayıflatmak için casusluk, sabotaj, algı yönetimi, maneviyatı çökertme vb. yöntemlerle sürdürülen istihbarat hareketi (çev.)

birbirlerine benzer kılmaktır. Kurallara uyan insanların davranışını önceden tahmin etmek kolaydır. Elbette bu, geniş bir iş gücünü dizginlemeyi ve manipüle etmeyi hedefleyenler için çok faydalı bir işlevdir.

3. *Tanımlama* veya *yönlendirme işlevi:* Okulun temel amacı, her bir öğrenci için uygun bir toplumsal rol tanımlamaktır. Bu da bulguların matematiksel bir hesapla ve anekdotlar hâlinde biriktirilmesiyle sağlanır. "Not ortalaması"; evet, hepimizin bir not ortalaması var.

4. *Farklılaştırma işlevi:* Toplumsal rolleri "teşhis edilen" çocuklar, daha sonra rollerine göre ayrılır ve toplum içinde sahip olacakları işlevin gerekli kıldığı ölçüde eğitilirler. Bu eğitim, gerekli olanın bir adım ötesine geçmez. Bu, her çocuğun elinden gelenin en iyisini yapmasını sağlamak için yeterli bir eğitim değildir.

5. *Seçme işlevi:* Bu işlev, insanların seçim yapabilme meziyetinden çok, Darwin'in "avantajlı ırklar" şeklinde adlandırdığı duruma uyarlayabileceğimiz doğal seçilim kuramına işaret etmektedir. Kısaca ifade edecek olursak buradaki temel işlev, türün, devamını sağlamak üzere kasıtlı olarak geliştirilmesidir. Okulların bir işlevi de toplumun devamı için uygunsuz olanların –yani notları düşük olanların, tedaviye ihtiyaç duyanların ve diğer benzeri durumdakilerin– açıkça etiketlenmesi, böylece bu kişilerin arkadaşları tarafından aşağı görülerek türün devamına katılımlarının etkin bir şekilde engellenmesidir. Çocukların daha birinci sınıftan itibaren birbirleriyle alay etmelerinin asıl işlevi budur: çarklardaki kumun temizlenmesi.

6. *Hazırlama işlevi:* Bu kurallar çerçevesinde oluşturulan toplumsal sistem, çocukların başını bekleyecek elit bir grubun varlığını gerekli kılacaktır. Dolayısıyla az sayıda çocuk sessiz

sedasız bu süregiden projeyi yönlendirecek kişiler olarak eğitilirler. Bunlar, bile isteye sersemletilmiş bir toplumun nasıl izleneceğini ve kontrol altında tutulacağını öğrenerek hükûmetlerin karşılarında herhangi bir itiraz bulmadan yola devam etmelerini ve şirketlerin itaatkâr iş gücü ordusundan asla mahrum kalmamalarını sağlarlar.

Maalesef bu ülkede zorunlu kamusal eğitimin amacı işte budur. Inglis'in bütün bir eğitim sistemine karşı duran, toplumun geri kalanından yalıtılmış bir sinik olduğunu düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Bu fikirleri savunan kişilerin sayısı, sandığınızdan çok daha fazladır. Horace Mann ve diğerlerinin fikirlerini kendine rehber edinen Conant da Amerikan eğitim sisteminin bu ilkeler etrafında inşa edilmesini yılmadan savunmuştur. Kıtanın güneyinde zorunlu eğitimin hayata geçirilmesine dönük uğraşları finanse eden George Peabody gibileri, Prusya'daki
yalnızca zararsız bir seçmen kitlesi ve köle ruhlu bir iş gücü ordusu yaratmakla kalmayıp zihinleri iğdiş edilmiş bir tüketici sürüsüne de hayat verdiğinin pekâlâ farkındaydılar. Zaman içerisinde Andrew Carnegie ve John D. Rockefeller gibi çok sayıda sanayi baronu, kamusal eğitim yoluyla tam da böylesi bir sürü yaratmanın kendilerine sağladığı devasa fırsatları fark ettiler.

Artık öğrendiniz. Kamusal eğitimin amacının ne olduğunu biliyorsunuz. İnsanları aptallaştırmanın, mutsuzlaştırmanın, birbirlerinden ayırmanın ve itaat etmeyenin başını ezmenin, yönetenlere ekonomik veya politik çıkar sağlayacağını görmek için Karl Marx'ın o büyük sınıflar savaşı anlatısına ihtiyaç yok. Princeton Üniversitesinin o zamanki rektörü Woodrow Wilson'u New York City Öğretmenler Birliği mensuplarına hitaben 1909

yılında yapmış olduğu konuşmada dile getirdiği gibi sınıf yalnızca önerme için bir çerçeve oluşturabilir: "Belli bir sınıfa mensup kişilerin liberal bir eğitim almasını, sayıca çok daha büyük başka bir sınıfa mensup kişilerinse tüm toplumlarda olduğu gerekliliklerden ötürü, liberal bir eğitimin getirdiği ayrıcalıklardan feragat etmesini ve kendilerini bilek gücü gerektiren zorlu işleri gerçekleştirmeye uygun hâle getirmelerini istiyoruz." Bu iğrenç kararların alınmasının ardında yatan gerekçeler, her zaman sınıf temelli olmayabilir. Bu kararlar bazen yalnızca korkuyla veya artık dillere pelesenk olduğu biçimiyle "verimliliğin" sevgiden de, özgürlükten de, kahkahadan da, umuttan da daha yüce bir değer olduğu inancıyla alınabilir. Hepsinin ötesinde bu kararlar, bazen yalnızca açgözlülükle de alınmış olabilir.

Nihayetinde seri üretime dayalı, küçük şirketlerin veya aile çiftliklerinin değil, büyük firmaların çıkarlarını genişletecek şekilde örgütlenmiş bir ekonomide elde edilecek kârların hacmi de büyüktür. Fakat seri üretim, seri tüketimi zorunlu kılar. Yirminci yüzyılın başında pek çok Amerikalı, aslında ihtiyaç duymadıkları şeyleri "satın alma"nın hem doğaya hem de akla aykırı olduğuna inanıyordu. Zorunlu eğitim, tam da burada imdada yetişen bir mucize gibiydi. Okullarda çocuklara sürekli olarak tüketmeleri gerektiğinin doğrudan söylenmesine gerek yoktu çünkü okullar zaten bundan çok daha iyisini yapıyordu. Çocukları doğrudan düşünmemeye teşvik ediyordu. Böylece çocuklar, modern çağların bir başka büyük buluşu, yani "pazarlama" için kaderlerini bekleyen birer koyuna dönüştürülmüştü.

İhtiyaç duyduğundan daha fazlasını satın almaya ikna edilebilecek iki grup insan bulunduğunu bilmek için pazarlama kitapları yazmış olmaya gerek yok: bağımlılar ve çocuklar. Okullar çocuklarımızı birer

bağımlıya dönüştürme konusunda fena iş çıkarmamıştır. Çocukları çocuklara çevirme konusunda ise mükemmeldirler. Bunun da tesadüfen olmadığını belirtmek gerekiyor. Platon'dan, Rousseau'ya ve yukarıda andığımız Dr. Inglis'e kadar pek çok teorisyen, çocukları aynı çatı altında toplayıp her türlü sorumluluk ve bağımsızlık duygusundan azade kılarak açgözlülük, fesatlık, kıskançlık ve korku gibi duyguların tohumlarının atılabileceğini, bu şekilde çocukların yaşça büyüseler de zihinsel anlamda çocuk olmaya devam edeceklerini çok iyi biliyorlardı. Ellwood P. Cubberley, bir zamanlar çok meşhur olan *Public Education in the United States [ABD'de Devlet Eğitimi]* başlıklı kitabının 1934 tarihli basımında, okulların kademeli olarak genişletilmesinin daha şimdiden çocukluk süresini iki ila altı yıl kadar uzattığını kıvançla ve detaylıca anlatıyordu ki o dönemde zorunlu eğitim henüz yeni bir uygulamaydı. Aynı Cubberley, Dr. Inglis'in yakın bir meslektaşıydı. Her ikisi de Houghton Mifflin yayınevinin ders kitabı departmanındaydılar. Cubberley ilkokul, Inglis ise ortaokul ders kitaplarından sorumluydu. Cubberley aynı zamanda Stanford Üniversitesinin prestijli Eğitim Fakültesinin dekanıydı ve Harvard Üniversitesi rektörü Conant ile yakın ilişkisi vardı. *Public School Administration [Devlet Okulları Yönetimi]* (1922) başlıklı kitabında, okulları hammaddenin (çocukların) şekillendirildiği ve işlendiği birer fabrika olarak tanımlıyor, okulların görevinin çocukları önceden belirlenmiş birtakım kurallar doğrultusunda eğitmek olduğunu söylüyordu.

Bugünden geriye dönüp baktığımızda bu kuralların neler olduğu son derece açıktır. Artık olgunluk, neredeyse hayatın her alanından sökülüp çıkarılmıştır. Boşanmayı kolaylaştıran yasalar ilişkilere emek harcama ihtiyacını ortadan kaldırdı, kolay kredi imkânları kişinin finansal anlamda kendini kontrol etmesini gereksiz kıldı, kolay eğlence kendimizi eğlendirecek uğraşlara

duyulan ihtiyacı yok etti, kolay cevaplar soru sorma ihtiyacını ortadan kaldırdı. Yargılarımızı ve irademizi, normal şartlarda bir yetişkinin kendisine edilmiş bir hakaret olarak göreceği siyasi vaazların ve ticari kandırmacaların eline teslim eden çocuk bir millet olup çıktık. Önce televizyon, sonra televizyonda izlediğimiz şeyleri "satın alır" olduk. İhtiyaç duysak da duymasak da 150 dolar ödeyip bir spor ayakkabı alıyoruz, sonra bu ayakkabılar kısa sürede giyilmez hâle geliyor ve yenisini alıyoruz. Spor arazi araçlarına biniyor, bu araçların baş aşağı bile gelse canımızı emanet edebileceğimiz bir hayat sigortası olduğu yalanına inanıyoruz. Ve hepsinden kötüsü, Ari Fleischer[4] çıkıp "Sözlerinize dikkat edin." dediğinde kaşımızı bile kaldırmıyoruz. Oysa bir zamanlar okulda bize "Amerika özgür insanların ülkesidir." dememişler miydi? Görünüşe göre bunu da yutmuşuz. Eğitim sistemi, amaçlandığı üzere, bu yalanı da yutmamızı sağlamış.

Biraz da iyi tarafından bakalım. Modern okul sisteminin ardında yatan mantık kavrandığında tuzaklarından kurtulmak da kolaylaşır. Okullar çocuklara işçi ve tüketici olmayı öğretir, *siz* kendi çocuklarınıza lider ve maceracı kişiler olmayı öğretin. Okullar çocuklara düşünsel olarak itaat etmeyi öğretir, *siz* kendi çocuklarınıza eleştirel ve bağımsız düşünmeyi öğretin. Okulun istediği gibi yetiştirilmiş çocukların sıkılma eşikleri çok düşüktür, *siz* kendi çocuklarınıza hiçbir zaman sıkılmamalarını sağlayacak kendilerine ait bir dünya yaratmaları için yardım edin. Çocuklarınıza tarih, edebiyat, felsefe, müzik, sanat, ekonomi, ilahiyat ve okulda öğretmenlerinin itinayla kaçındığı daha pek çok konuda ciddi, "yetişkin işi" kaynaklar sağlayın. Çocuklarınızı

---

[4] 2001-2003 Bush Başkanlığı döneminde Beyaz Saray Basın Sözcüsü (çev.)

yeterli bir süre yalnız bırakın, böylece kendi başlarına kaldıkları zamanı mutlu geçirmeyi öğrensinler. Okulların istediği gibi yetiştirilmiş kimseler yalnız kalmaktan nefret etmeye koşullanmışlardır. Sürekli olarak televizyonun, bilgisayarın, cep telefonunun, çabuk edinilen ve çabuk kaybedilen sığ dostlukların kendilerine arkadaşlık etmesini isterler. Oysa çocuklarınız daha önemli bir hayat sürmelidir ve sürebilirler de.

Fakat ilk önce okulun ne olduğunu sizin iyice anlamanız gerekiyor. Okul genç zihinlerin denek olduğu bir laboratuvardır, bir şirkete dönüşmüş toplumun ihtiyaç duyduğu alışkanlıkların ve davranış kalıplarının üretildiği bir imalathanedir. Zorunlu eğitimin çocuklara ancak kazara faydası olabilir zira asıl amacı çocukları birer uşağa dönüştürmektir. Çocuklarınızın çocukluğunun zaruri olandan bir gün bile daha uzun sürmesine izin vermeyin. David Farragut daha 9 yaşındayken ele geçirilmiş bir İngiliz gemisinin kaptanı yapıldıysa, Benjamin Franklin aynı yaşta bir matbaacının yanında çırak olarak çalışmaya başlayıp bugün Yale'de bir son sınıf öğrencisinin kaldıramayacağı kadar yoğun bir okuma yazma seferberliğine girdiyse sizin çocuklarınızın da bütün bunları yapmamaları için hiçbir sebep yoktur. Uzun hayatım ve devlet okullarının duvarları arkasında geçirdiğim otuz yıllık sürenin ardından diyebilirim ki etrafımız dâhilerle dolu. Gerçekten eğitilmiş erkek ve kadınlardan oluşan bir insan grubunu nasıl idare edeceğimizi henüz belirleyemediğimiz için dehayı bastırıyoruz. Bana kalırsa bunun basit ve bir o kadar da onurlu bir çözümü var. Bırakın herkes kendini yönetsin.

** Bu metin ilk defa Harper's dergisinde kapak dosyası olarak yayımlanmıştır.*

Yazarın bir yetişkin olarak hayatının büyük bir kısmını geçirdiği koridor...

1
OKUL HAKKINDA BİLDİĞİNİZ HER ŞEY YANLIŞ

1909'da bir fabrika müfettişi 20 fabrikada çalışan 500 çocuğu kapsayan gayriresmî bir araştırma yapmış ve şu sonuca ulaşmıştı: Bunlardan 412'si okula dönmektense fabrikalardaki berbat koşullarda çalışmayı tercih etmekte.

Helen Todd, "Çocuklar Niçin Çalışıyor?"

McClure's Dergisi, Nisan 1913

Dünyayı İdare Etmek

1919'da, Profesör Arthur Calhoun, I. Dünya Savaşı sonrasındaki coşkulu zafer gösterilerinin bir yan sonucu olarak ve Birleşik Devletler'e –insan tabiatının değiştirilmesi de dâhil– hiçbir şeyin yasaklanamayacağına dair baş döndüren bir duyguyla, *A Social History of the American Family [Amerikan Ailesinin Sosyal Tarihi]* adlı eserinde akademik camiaya bir duyuruda bulunuyordu: Ülkedeki okullarda, perde arkasında çok derin ve esaslı bir şeyler vuku bulmaktaydı. Aile fikrinde büyük değişimler gerçekleştirilmekteydi. Ve bu, Calhoun'a kulak verenler tarafından kutlanması gereken iyi bir durumdu. Gelgelelim bu kanaati herkes paylaşmıyordu.

Calhoun, ütopyacı düşünürlerin en çok peşine düştükleri arzunun hayat bulduğunu belirtiyordu: Çocuklar kan bağıyla bağlı oldukları ailelerinin elinden kurtarılıp "toplum uzmanlarının himaye ve gözetimine" verilmekteydi. "Uyum gösteremeyen bireyin elenmesi ilkesine göre tasarlanmış" kitlesel eğitim sayesinde, Darwin ve Galton'un hayalinin (bilimsel nüfus kontrolü hayalinin) zamanla gerçeğe dönüşeceğini yazıyordu.

Kamu gözetiminden uzakta, ihtiyatla, gürültü patırtı çıkarmadan sınıflara zerk edilen okul programları, herkesi Calhoun kadar olumlu etkilemiyordu. New York şehrinin belediye başkanı John Hylan, 1922'de bir topluluğa hitap ederken o zamanların tuhaflık ve tekinsizliğini ele veren yuvarlak bazı sözler sarf etmişti. Hylan, şehrin okullarının "tıpkı avını saran bir ahtapotun dokunaçları gibi görünmez bir hükûmetin kolları" tarafından ele geçirilmiş olduğunu söylüyordu ki sözleri ondan yıllar önce benzer şeyleri dillendirmiş olan Britanya Başbakanı Benjamin Disraeli'nin sözlerinin ürpertici ve anlamlı bir yankısıydı. O da bütün önemli olayların kamuoyunca bilinmeyen, görünmez bir hükûmet tarafından yönetilip kontrol edildiğini iddia etmişti. Hylan'ın özel olarak kastettiği ahtapot ise Rockefeller Vakfıydı.

1920'ler borsa ve piyasalarda olduğu kadar zorunlu öğretim konusunda da bir canlanma ve patlama dönemiydi. 1928'e gelindiğinde *A Sociological Philosophy of Education*[5] *[Bir Sosyolojik Eğitim Felsefesi]* adlı kitap "öğretmenlerin işinin sadece okulları değil, dünyayı da idare edip yürütmek" olduğunu savunuyordu. Bir yıl sonra, "eğitim psikolojisi" adlı yeni ve merak uyandıran bir uzmanlık alanının yaratıcısı olan, Rockefeller destekli Columbia Teachers College'tan [Columbia Öğretmen Okulu]

---

5 Ross Lee Finney, New York, MacMillian Company, 1928.

Edward Thorndike şu dramatik duyuruyu tarihe kaydediyordu: "Akademik alanlara çok az değer veriliyor." Öğretmen okulundaki meslektaşı William Kilpatrick de *Education and the Social Crisis [Eğitim ve Toplumsal Çöküntü]* adındaki kendi kitabında, "gençleri yetiştirme oyununu tamamen uzmanların üstlenmiş olduğunu" belirtiyordu. Dr. Kilpatrick'e göre bu, sağduyunun ta kendisiydi. En nihayetinde aile denen şey, geri kalmış, ayaklarımıza dolanıp bizi de geriye çeken bir kurumdu. Anne ve babalar bebeğin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini uzmanlardan daha mı iyi bileceklerdi?

İnsan Davranışının Kontrolü

11 Nisan 1933'te Rockefeller Vakfının başkanı Max Mason, vakfın yardımıyla, "insan davranışının kontrolü"ne izin vermek üzere kapsamlı bir programın başlatıldığını duyuruyordu. Okul, bu programın tasarlanmasında merkezî öneme sahip bir kurum olarak hesaba katılmaktaydı. Genetikçi Herman Joseph Muller, insan evriminin kontrolüne ciddi yatırımlar yapma konusunda Rockefeller'e ilham kaynağı olmuştu. Muller, normal genetik kanunlarını aşmak, işlevsiz kılmak veya onları kontrol etmek için X ışınlarını kullanarak meyve sineklerinden mutasyonlar oluşturuyordu. Mutasyon, hayatın bütününün bilimsel kontrolüne giden yolu açmış gibi görünüyordu.

Daha önce Darwin ve Galton'un zihinlerinde olduğu gibi, Muller'in de zihninde, insanoğlunun planlı yetiştirilmesi, cennetin anahtarıydı. Onun düşüncesini, büyük bilim adamları ile güçlü ekonomik çıkar sahipleri aynı oranda istek ve coşkuyla desteklediler. Muller, Nobel ödülünü kazandı ve tasarısını 1500 kelimeye indirerek bunu *Geneticists' Manifesto [Genetikçiler Bildiri-*

si] adıyla yayımladı. Bu bildiri Amerikalı ve Britanyalı 22 seçkin biyolog tarafından imzalanmıştı. Kendilerine harcanan emek ve zamana değecek yeni nesiller ile uğraşmaya değmeyecek büyük yığınlar devlet eliyle birbirinden ayrılmalıydı. Manifesto hâlâ Google'da aranıp bulunabilir. 1870'lerde, henüz okullar zorunlu hâle gelmemişken kapalı kapılar ardında tartışılmakta olan şeyler artık açıkça konuşulup tartışılan kamusal söylemlere dönüşmüştü. Bunlar en azından yüksek siyasi mahfillerde veya F. Scott Fitzgerald gibi ince detaylara düşkün edebiyatçıların eserlerinde karşımıza çıkıyordu. Siyasi ve sosyal eşitlikçiliğe ilişkin demokratik ideallerden sapan bir hareket başlamıştı ki Fitzgerald *Muhteşem Gatsby* adlı eserinde dolaylı bir şekilde bu konudan bahseder.

Basit bir dille ve en temel kurumsal işletim seviyesinde ifade edecek olursak zeki çocukların aptal olanlardan uzak tutulması gerekiyordu. Toplumsal ahengi oluşturmak üzere toplumun tüm katmanlarının sınıflarda bir araya gelip harmanlanmasını öngören, Horace Mann'e ait genel okul kavramı artık resmen mezara konmuştu. Ama işin edebiyatı yapılacaksa o zaman durum değişirdi. Manifestonun kapış kapış elden ele dolaşmasından birkaç ay önce, Millî Eğitim Derneğinin bir yöneticisi, hedeflerinin, "Avrupa'da diktatörlerin güç kullanıp zorlayarak yapmaya çalıştıklarını eğitim yoluyla başarmak" olduğunu ilan etmişti. Bu da son derece açık ve doğrudan bir ifade değil mi?

II. Dünya Savaşı soya çekim yasalarını kullanarak insan neslini ıslah projelerini yeraltına çekilmeye zorladı ama bu durum o konudaki çabaların ilerlemesini yavaşlatamadı. Düşmanlıkların sona ermesini takiben okul, okuma yazma ve hesap becerilerinden ibaret eski moda, sade, mütevazı öğretim tutkuları ile Rockefeller ve Carnegie gibi kâr amacı gütmeyen büyük tüzel kuruluşların

proje odalarını mesken tutmuş ileri akademik fikir yürütmelerden yana olanlar arasında açık bir savaş alanı hâline gelmişti. Bu ikinci gruptakiler, kurumsal okul öğretimini tüm sosyal meselelerin bilimsel temellendirilmesine ve makul açıklamasına giden yol hâline getirmek için harıl harıl çalışıyorlardı. Birisi 1915'te diğeri 1959'da yapılan iki kongre aynı sonuca ulaşmıştı: Yeni pedagojik tarza uygun okul politikaları kasıtlı bir şekilde kamuoyunun gözlerinden ırakta, vakıf binalarında kotarılmıştı, sonra da bunlar yine kamuoyundan gizli, görünmez birtakım nüfuz kampanyalarıyla ve son derece ince ayrıntıya dayanan karmaşık yollarla okullardaki öğretim mekanizmasına zerk edilmekteydi. İki rapor da kamuoyunda fazla dikkat çekmedi. Her ikisi de hâlâ ulaşılabilir ve gözden geçirilebilir durumda olsa da böyle bir şeyin varlığından neredeyse kimsenin haberi yok. Amerika'daki büyük öğretmen okullarının hepsi de bu raporları hafızanın derin deliklerinde hasıraltı etmiş görünüyor ve bunun kimin emriyle yapıldığını kimsenin bildiği yok.

II. Dünya Savaşı'ndan yirmi yıl sonra 1967 ile 1974 yılları arasında, öğretmen yetiştirme şartları kökten değişikliğe uğradı. Bunu mümkün kılan da büyük küresel şirketlerin teşvik ettiği ve Birleşik Devletler Eğitim Bakanlığı ile az sayıdaki eyalet eğitim departmanı –özellikle de California, Texas, New York, Michigan, Indiana, Florida ve Pennsylvania'dakiler– tarafından uyumlulukları sağlanan önemli özel vakıflar, seçkin üniversiteler, düşünce kuruluşları ve aracı hükûmet bürolarının eşgüdümlü çabaları olmuştu.

Bu dönüşümde üç kilometre taşı vardı: *(i)* Designing Education for the Future [Gelecek İçin Eğitim Tasarımı] adı verilen ve hükûmetin deruhte ettiği kapsamlı gelecekbilimsel (futurolojik) uygulama çalışmaları, *(ii)* Davranış Bilimi Öğretmeni Eğitim Projesi ve *(iii)*

Benjamin Bloom'un Chicago Üniversitesindeki ofisinden zuhur eden 1000 sayfayı aşkın *Taxonomy of Educational Objectives [Eğitsel Hedeflerin Taksonomisi]* adlı dev hacimli kılavuz kitap. Daha sonra bu çalışmadan Amerika'daki her okul nasibini aldı. Bloom'un bu heybetli çalışması gerçek anlamda akademik bir deli cesareti örneğidir ve kendi sözleriyle söylersek "belli bir birimlik öğretme çabası karşısında bireylerin hareket ediş, hissediş ve düşünüş tarzlarının ne olacağını sınıflandırmaya yarayan bir araç" durumundadır. Oyunu ele veren, "hissediş ve düşünüş biçimleri" kısmıdır. Basit faşizm "hareket etme ve eylem"de dururdu ama Orwell'in *1984*'te bizi uyardığı gibi, ortada faşizmden daha derin bir şeyler dönüyordu.

Çocuklar yeni "davranışsal psikoloji" teknolojisinin içine çekilerek "uygun" düşünceleri, duyguları ve hareket etme biçimlerini öğrenmeye; bu arada da evden getirdikleri "uygunsuz" tavırlardan kurtulmanın çaresine bakmaya zorlanacaklardı. O küçük, masum, kırmızı okul binalarının dışındaki karanlık ortamlarda Doktor Frankenstein'ın yaptıklarını aratmayacak, bir ucu kimyasallarla ilgili çalışmalar demleniyor; fokurtulu cadı kazanları kaynatılıyordu. Öğretimin her aşamasında, kamuoyunu bilgilendirmeye gerek duyulmaksızın, çocuklar üzerinde deneyler yapılmasına izin ve yetki verilmişti. Bunu Tuskegee Frengi Deneyi'nin[6] devasa boyutta olanı gibi düşünün. Test uygulamaları, deneyin asli bir unsuruydu, her çocuğun "zihinsel alım ve etkilenim" derecesini resmî ölçülerle belirlemek için bu gerekliydi.

[6] 1932'de Tuskegee adlı yerde zencilerden oluşan 400 kişilik bir denek grubunda frengi (sifiliz) hastalığı oluşturulmuş, bunlar 40 yıl boyunca her türlü tedavi imkânından mahrum kılınarak gözlemlenmişti. Penisilin ile hastalık tedavi edilebilir hâle geldiğinde bile bu deneklerin tedavi almaları önlenmiş, hastalığın seyri izlenmeye devam edilmişti. Bu deney tıp tarihine bir utanç vesilesi olarak geçmiş, bu olay üzerine tıp etiği konusunda hararetli tartışmalar yaşanmıştı. (çev.)

Bloom'un heybetli deliliğinin sonucu olan bu çalışma, 18. yüzyıl sonlarında bir başka deli Alman doktorun Prusya için geliştirdiği Tam Tıbbî Asayiş Sistemi'nin yadigârıydı. Bu sistemde her vatandaş, diğer vatandaşların sağlık durumu konusunda sürekli casusluk yapmakla, burun çekmek kadar hafif bile olsa herhangi bir hastalık belirtisini hemen fark ederek vakit geçirmeden tıbbî önlem alınması için yetkililere durumu rapor etmekle yükümlüydü. Bloom bir sürü yeni akraba kavram yumurtladı: tam öğrenme, sonuç tabanlı eğitim, okuldan işe, sınıf-iş dünyası "ortaklığı" ve daha nicesi. Öğrencileri sosyal işletmecilerin ve iş sektörlerinin rahatlığı için sınıflandırma peşinde olan her girişimde Bloom'u da iş başında görebilirsiniz. Gençlerin hareketlerini ve kafalarını kontrol etmek için yararlı veriler sunan, Bloom'dan esinlenmiş programlar inşa edildi ki bunlar çeşitli sosyal mühendislik kuruluşlarına gelecekteki yetişkin neslin haritasını çıkarıyordu.

Değişim etkenlerinin ikinci ayağı olan *Gelecek İçin Eğitim Tasarımı*, saf ve yumuşak başlığını yalancı çıkarır ve o bozuk nesrini baştan sona dikkatlice okumak için harcadığınız zahmeti size fazlasıyla öder. Birleşik Devletler Eğitim Bakanlığının hazırladığı bu çalışma, Prusya modasını takip ederek eğitimi "ulusal karakterdeki önemli ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmanın aracı" şeklinde yeniden tanımlar. Kişisel hedeflerin esamisi okunmaz burada. Eyalet eğitim bürolarına, bundan böyle yerel okulların merkezî direktiflere uymasını temin eden yerli federal yaptırımcılar olarak davranmaları emredildi. Her eyaletin eğitim departmanı "bir değişim görevlisi" hâline gelecekti. Onlara "bağımsız kimlik ve otorite"yi bırakmaları, federal hükûmetle bir ağabey-kardeş ortaklığına girişmeleri tavsiye edilmekteydi. İtaatsizlik ettiklerinde finansal cezaları sineye çekmek zorunda kalacaklardı.

Son olarak *Bloom Taksonomisi*'nin iki katı büyüklüğündeki üçüncü dev projeyi göz önünde bulundurun: *Davranış Bilimi Öğretmeni Eğitimi Projesi*, yani kısaca DBÖEP (ilgi no: OEC-0-9-320424-4022). Bu çalışma, 1967'den sonra Birleşik Devletler'de mecburi kılınacak reformların taslağını çıkararak zorunlu öğrenim konusunda hükûmet politikasının niyetini açıkça ortaya serer. Çalışma bize şunu öğretiyor: "Her bir bireye doğar doğmaz çok amaçlı bir kimlik numarasının verileceği" bir Amerika'da istikbalin "gayrişahsi" bir şekilde maniple edilmesi için kurumsal öğretim gereklidir. Bu, işverenlerin ve diğer kontrol edicilerin kitlelerin izini sürüp hesabını tutmalarını ve "gerektiği zaman" da onları "doğrudan veya bilinçaltı etkiye maruz bırakabilmelerini" mümkün kılacaktı. Ancak eski bir Adalet Bakanlığı çalışanının ihbar ve ifşası üzerine kamu bilgi ve bilincine açık hâle gelen DBÖEP belgesinin okuyucuları, Amerika'yı gelecekte "çok az kişinin kendi fikirleri üzerindeki kontrolünü muhafaza edebileceği" bir yer olarak görmeye davet ediliyorlardı.

DBÖEP bize küçük çocuklar üzerinde "kimyasal deneyler" yapmanın 1967'den itibaren normal prosedür hâline geleceğini söyler ki bu ifade günümüzde küçük Johnny'lere okul yollarında eşlik eden Ritalin, Adderol vb. kimyevi "müdahaleler"in anlamlı bir işaretidir. Belge, küçük bir elit kesimin bütün önemli meseleleri kontrol edeceği, sorun çıkaranların dışarıda bırakılabilmesi için bütün önemli adayların önceden seçilmiş olduğu seçim kampanyalarındaki anlamsız bir oy kullanma imtiyazına indirgeneceği için katılımcı demokrasinin yok olacağı bir dünya ve gelecek resmi çizer. Politikacılar köklü değişimler yapma konusunda tehdit olmayı yine sürdürecekler ancak seçimden sonra bu hedeflere dair simgesel –adı var, kendi yok– adımlar atabileceklerdir.

DBÖEP'e göre postmodern öğretim, "çalışmanın olmadığı bir dünyayla uyumlu tavır ve yetenekler" üzerine yoğunlaşacaktır. Âdeta "haz ekip biçmek" gibi... I. Dünya Savaşı'nın okul reformuyla ortaya çıkan "sosyalleşmiş" okul sınıflarının -ki bizzat bu da zihin ve karakter gelişiminden köklü bir sapmadır– 1967'ye kadar nasıl da değişerek tam ölçekli bir psikolojik manipülasyon laboratuvarına evrildiğini görmekte zorluk çekmeyeceksiniz.

Kaç öğretmen gerçekte neyin parçası olduğunun farkında? Neredeyse sıfır. Tıpkı hamburger köftesinde olduğu gibi, okul öğretimi meselesinde de maaş çekleri "bileşim"in en önemli unsuru. Kimseye hakaret etmek gibi bir niyet yok burada, en nihayetinde "reel-politik" tam da böyle bir şey işte. Hepimiz yutuyoruz.

Terapist Öğretmenler

Okulların laboratuvarlara dönüştürülmesine, 1960'ların ortasından sonuna kadar devam eden tuhaf bir olgunun da yardımı dokundu: okullarda şiddetin tırmanmasının ve Ford Vakfında pişirilip servis edilen, şimdi unutulmuş olan bir politikanın tebliğinin hemen ardından ortaya çıkan genel kargaşa olgusunun. Bu politika, artık çocukların disiplininin mahkeme sistemindeki süreçlere uygun bir pratiği yansıtması gerektiğini duyuruyordu. Öğretmen ve idareciler, düzeni korumak için gereken bütün etkin yetki ve yeteneklerden ansızın mahrum bırakılmışlardı çünkü ister istemez yavaş ve temkinli olması gereken bu uygun süreçler, en iyi olduğu düşünülen okullarda bile ortaya çıkan çocukça yanlışların birdenbire patlayıp yayıldığı durumları çözmek için yetersiz bir araçtı. Geçmişten beri, sırf böylesi durumlar için geliştirilmiş kaba bir adalet tarzı, düzenin korunmasında temel unsur durumundaydı. Onsuz, ortalığı sel götürürdü.

Kadim disiplin taktikleri kataloğuna müracaat edilmeyince sınıflarda kaos oluştu, başıbozukluk kontrol edilemez noktaya geldi. Bu durum bir zamanlar basit bir rahatsızlık konusuyken artık tehlikeli bir boyuta ulaşmıştı. Öğrenciler arasında, öğretmenlerin eli kolu bağlı olduğu rivayeti dolaştıkça coşan çocuk yığınları okul koridorlarında birbirlerine saldırıyor, kapıları yumrukluyor, çığlık ve ulumalarıyla ortalığı inletiyorlardı. Göz önünde cinsel ilişki gösterileri bile yabancımız değildi artık. En azından, ülkenin en zengin cemiyetlerinin ortasında bir tokat gibi yüze çarpan benim okulumda, yani Manhattan'ın yukarı batı yakasında bulunan 3. Devlet Okulu Bölgesindeki 44 numaralı ortaokulda yaptığım görev sırasında. Fakat yetkili mercilere yaptığımız başvurular cevapsız kaldı.

Bu zinacıları, kundakçıları, saldırganları ve diğer holiganları güç kullanarak durdurmak yerine (ki bu konuda öğretmenler yasal işlemle karşılaşacakları konusunda sürekli uyarılıyorlardı) yeni politika, öğretmenlerin yalnızca resmî formları kullanmak şartıyla şikâyet başvurusunda bulunmalarını buyuruyordu. Bunun ardından, sanığın da hazır bulunacağı varsayılarak bir duruşma oturumu için tarih belirlenecekti ve her iki tarafın da avukatlarca temsil edilme, şahit çağırma, çapraz sorgu gibi hakları olacaktı. Bu drama sona erdiğinde, atanmış olan hakem veya hakem kurulu bir karara varacaktı. Hemen değil tabii, sürecin gerekli kıldığı uygun zamanda. Eğer suçlu olduğu yönünde karar verilirse öğrencinin kararı bir üst merciye taşıma hakkı vardı ve bu durumda bütün bu döngü yeniden yaşanacaktı. Tabii bunların hepsi, okuldaki 12-14 yaş arası 1200 öğrencinin oluşturduğu bir evrende olup bitecekti.

Şimdi, her gün yaşanan ciddi veya yarı ciddi olayları bir düşünün: haftada yüz, yılda dört bin civarında, her biri resmî formları, şahitliği, hüküm vermeyi, cezayı yahut üst makama başvurmayı

gerektiren olayları... *Davranış Bilimi Öğretmeni Eğitimi Projesi* (ki bu vahşi dönemin en zirvede olduğu sırada ortaya çıkmıştı) öğretmen yetiştiren kurumlardan, tüm mezunların öğretmen-terapist olarak hazırlanmalarını istiyordu ki bu öğretmenler onlar sosyal psikolojinin buyruk ve reçetelerini sınıflarda "pratik eylem"e dökeceklerdi. Müfredat yeniden tanımlanmıştı. Ardından öğretim bunu takip etti.

Bizim Beyinlere İhtiyacımız Yok

1896 ile 1920 arasında, küçük bir sanayici ve sermayedar grubu, kendi özel hayır kurumlarını da yanlarına katarak üniversite kürsülerine, araştırmacılara ve okul idarelerine ciddi yardımlarda bulundular. Zorunlu eğitimin bu ilk yıllarında devletten daha fazla para harcadılar. Sadece iki adam, yani Carnegie ve Rockfeller bile, 1915 gibi geç bir tarihe kadar bu alanda devletten önde olmaya devam ettiler. Şu "lassiez-faire" [müdahale etmeme] modasına uygun şekilde, kamunun herhangi bir paylaşımı olmadan, hatta kamunun pek bilgisi de olmadan "modern" bir okul ve eğitim sistemi kuruluvermişti. Bu konudaki gerekçeler, amiller, karmakarışıktı. Ancak Rockefeller Genel Eğitim Kurulunun, misyonun ne olması gerektiği yönündeki düşüncesine kulak vermek, kafanızdaki bulutları tam anlamıyla dağıtacaktır. Bu konudaki ifadeler farklı biçimlerde dillendirilmiş olup aşağıdaki satırlar 1906 tarihli *Occasional Letter Number One [Gerekçeli Mektup Sayı Bir]* adlı belgeden alınmıştır:

> "Düşlerimizde (...) insanların kendilerini bizim yoğurucu ve biçimlendirici ellerimize mükemmel bir yumuşak başlılık içinde teslim ettiklerini görüyoruz. Mevcut eğitim (entelektüel ve ahlaki eğitim) teamülleri zihnimizden uçup gidiyor ve geleneğin engellerinden azade bir şekilde, minnettar ve duyarlı bir halka kendi iyi niyetlerimizle tesir etmeye çalışıyoruz. Biz bu insanları yahut

onların çocuklarını filozof, bilgi küpü kişiler veya bilim adamları yapmaya çalışmayacağız. Onların arasından yazarlar, eğitimciler, şairler veya aydınlar yetiştirmeye de çalışmayacağız. İçlerinde büyük ressamlık, müzisyenlik, avukatlık, doktorluk, vaizlik, siyasetçilik, devlet adamlığı kumaşı taşıyanları arayıp bulmak derdinde de değiliz. Bunlardan, gereğinden fazlası mevcut zaten. Bizim kendimize biçtiğimiz misyon çok basit. (...) Biz çocukları organize edeceğiz (...) ve onlara, anne babalarının kusurlu bir şekilde yapageldikleri şeyleri mükemmel bir şekilde yapmayı öğreteceğiz."

Başka bir deyişle, onlar beyin veya yetenek değil, sadece itaat istiyorlardı. Buradaki "biz" kim peki? Genel Eğitim Kurulunun bu bildirisi defalarca okunmalı, ta ki beynimize son derece özenle işlenmiş olan, okul hakkındaki yanılsamalar kırılana kadar.

"Yok Artık!"

II. Dünya Savaşı'nın başlarında, askerlik öncesi düşük düzeyli akademik testlere katılmak üzere, milyonlarca erkek, kayıt ofislerinin önünde sıraya girdi. Hareketliliğin en yüksek olduğu yıllar 1942-1944 arasıydı ve bizim asker gücümüzü oluşturanlar çoğunlukla 1930'lu yıllarda okula gitmişlerdi. On sekiz milyon kişiye test uygulandı ve bunlardan 17.280.000'inin asker olmak için gereken minimum okuma yeteneğine sahip olduğuna hükmedildi: % 96'lık bir okuryazarlık oranı.

Bu, o tarihlerden on yıl öncesinin % 98 olan oranından % 2'lik bir geriye düşüşü gösteriyordu. Bu düşüş kimseyi kaygılandırmayacak kadar küçüktü. Neredeyse algılanmayacak denli küçük olan bu düşüşün derinden gelen bir değişimin habercisi olduğu önceden görülebilseydi meselenin üzerine daha ciddiyetle gidilebilirdi.

II. Dünya Savaşı 1945'te sona erdi. Altı yıl sonra Kore'de başka bir savaş başladı ve askerlik hizmeti amacıyla birkaç milyon erkeğe

daha test uygulandı. Bu kez 600.000 kişi geri çevrilmişti. Askerî hizmet havuzunun yansıttığı okuryazarlık oranı, gizemli bir şekilde % 96'dan % 81'e düşmüştü. Oysa bir askeri okuryazar olarak sınıflandırmak için gereken, sadece dördüncü sınıf düzeyinde bir okuma yazma yeteneği gösterebilmesiydi. II. Dünya Savaşı ile Kore Savaşı arasındaki birkaç yıl gibi kısa bir sürede sanki hiç yoktan ürkütücü bir yetişkin okuryazarlığı problemi baş göstermişti.

Kore Savaşı'na giden grup, eğitimini 1940'larda Almanya ve Japonya ile anlaşmazlıkların sürdüğü bir dönemde almıştı. Bu grup, II. Dünya Savaşı grubundakilerden daha uzun süre okula gitmişti, daha profesyonel eğitim almış öğretmenleri vardı ve okul kitapları da bilimsel anlamda öncekilerden daha seçkin düzeydeydi. Ama yine de kendilerinden önce daha az okula gitmiş grup kadar okuyamıyor, yazamıyor, hesap yapamıyor, konuşamıyor, hatta düşünemiyorlardı.

1960'ların ortalarında Vietnam Savaşı başladı. Savaş 1973'te sonlandırılana kadar, güvenlik talimatlarını okumak, yol işaretlerinin ne anlama geldiğini bilmek ve verilen emirlerin şifrelerini çözmek konusundaki yetersizlikleri nedeniyle askere alınmama kararı verilen yani okuma yazma bilmedikleri ortaya çıkan kişilerin oranı % 27'ye ulaşmıştı. Vietnam Savaşı dönemindeki genç erkekler 1950'ler ve 1960'larda eğitim görmüşler, önceki grupların ikisinden de daha sıkı bir okul eğitimine tâbi tutulmuşlardı. Fakat 1941'de % 4 ile başlayıp 1952'de % 19'a çıkan okuma yazma bilmeyen oranı, artık % 27 olmuştu.

Üstelik bunların hatırı sayılır bir bölümü, kendi zevkleri için bir gazete veya başka herhangi bir şey okumaktan ve iki lafı bir araya getirmekten de acizdiler. Bir düşünceye yahut argümana sahip olmadıkları, muhakeme edemedikleri gibi başkalarının

yardımı olmadan kendi işlerini görmeye yetecek kadar yazı da yazamıyorlardı.

Artan yeteneksizliğin bu sessiz delillerini, orduya alınma testlerinin asgari gerekleri üzerinden takip etmek bizi aslında daha sıkıntılı sonuçlara götürür çünkü *SAT (Akademik Yeterlilik Testi)* sınavının sonuçları sık sık normalleştirilir (şişirilir) ki bunun, düşüşü gizlemek için yapıldığını siz de benim kadar tahmin edebilirsiniz.

1940'a kadar ülke ölçeğinde okuryazarlık oranı beyazlarda % 96, siyahlarda % 80'di. Beş siyahtan dördü, bütün dezavantajlarına rağmen okuryazar durumdaydı. Ancak, altmış yıl sonra, *Yetişkin Okuryazarlık Taraması*'nda ve *Ulusal Eğitim İlerlemesi Değerlendirmesi*'nde, siyahlar arasında % 40 oranında okuma yazma yetersizliği olduğu rapor edildi. Bu, önceki eksikliğin ikiye katlanması demekti. Beyazlar arasında bu oran % 17 olarak bildiriliyordu ki bu da önceki oranın dört katından fazlaydı. Oysa okullara ve eğitime harcanan para % 350 oranında artmıştı.

Charles Murray ve Richard Hernnstein, ülke çapında çok satan listesinde ilk sıraya oturmuş olan *The Bell Curve [Çan Eğrisi]* adlı kitaplarında bunun sebebinin seçmeci eğitim olduğunu söylemektedirler. Zeki insanlar zekilerle, aptallar aptallarla bir araya gelmektedir. Eğer ırk ıslahı olan öjenikse[7] (eugenicist) inanan biriyseniz bu size doğru görünecektir, rahatsızlık veren askerî verileri hatırlamadığınız sürece tabii ki. Oysa II. Dünya Savaşı'nın sonuyla Kore Savaşı'nın başlaması arasında görülen okuma yazma oranındaki dehşet verici düşüş, sadece on yıllık sürede oluvermiştir. En ateşli doğal ayıklanma taraftarları dahi işlerin bu kadar hızlı yürüyeceğini iddia edemezdi.

---

[7] Öjeniks (eugenics) insan ırkının iyileştirilmesi, ıslah edilmesi anlamına gelen bir terimdir. Hasta, zayıf ve istenmeyen insanların ayıklanması, ari ırkın üstünlüğü olarak özetlenebilecek olan bu anlayışın en bariz örneklerinden biri Hitler Almanya'sında yaşanmıştır. (çev.)

Çan Eğrisi, siyah toplumdaki şiddetin genetik programın sonucu olduğunu söylüyordu. Fakat bir kez daha, Amerika'da bunu biyolojik bir gerçeklik olarak dayatmaya çalışan büyülenmiş çevrenin dışından gelen veriler bunun tersini göstermekteydi. Benim kontrol grubum, 2000 yılı itibarıyla 31 milyon yani ABD ile aynı sayıda siyahın yaşadığı Güney Afrika'dan. 1989'dan 1991'e kadar Güney Afrika iç savaş şartlarında yaşadı. Peki böyle bir yerde siyahlar arasında şiddet nedeniyle ölenlerin sayısının Amerika'dakinin dörtte biri olduğu gibi utandırıcı bir gerçeği neyle izah edeceğiz?

İkinci bir tashih edici bilgi parçası da ben bu kitabı yazarken çıkageldi: Neredeyse tamamı siyah insanlardan oluşan Jamaika'da 2004 yılına ait bir veri, okuryazarlık oranının % 98,5 olduğunu göstermektedir ki bu, Amerika'da beyazların 2005 yılındaki okuryazarlık oranı olan % 83'ten epeyce yüksektir.

Siyahlar arasındaki okuma yazma oranında görülen bu keskin düşüşü kötü biyolojiye bağlayamadığımıza göre neyle açıklayabiliriz? Şuna bir bakın hele: II. Dünya Savaşı sırasında, Amerikan devlet okulları önce kentsel bölgelerde, sonra her yerde, fonetik öğretim tarzından (yani kadim alfabe sisteminden) fonetik olmayan ve bütün bir kelime birimini ezberlemeyi, sonra da bilinmeyen kelimeler konusunda tahminler yürütüp durmayı içeren metotlara geçiş yaptı. Beyazlar 300 yıldan beridir okumayı evlerinde eski moda yöntemle öğrenegelmişlerdi: söylenen seslerle yazılan harfleri eşleştirme yöntemiyle. Bu yöntem okullarda bırakıldığından çok sonraları bile beyazların evlerinde korunmaya devam etmişti. Beyazların ellerinde uygun kaynaklar vardı. Oysa siyahlar bunlara erişme imkânından mahrumdu. Kölelik süresince siyahların okumayı öğrenmesi yasaklanmıştı. 1930 kadar geç bir tarihte bile ortalama üç dört yıl okula gidiyorlardı. Öğretmenler işe yaradığı bilinen fonetik sistemle

öğretmeyi bıraktıklarında, siyahlar evlerinde bunu sürdürecek bir lojistik destekten mahrumdular.

1952'ye doğru ordu, bu kadar çok kişinin yetersizlik göstermesinin arkasında kitlesel bir hilekârlık olması gerektiği yönündeki inancın doğruluğunu araştırmak üzere bir psikologlar müfrezesi oluşturdu. Regna Lee Woods bunu Checker Finn ve Diane Ravitch'in *Network News and Reviews* dergisinde şöyle tasvir ediyor:

> "Psikologlar subaylara bu mezunların hile yapmadıklarını söyledikten sonra, Savunma Bakanlığı yöneticileri ilkokullardaki okuma eğitiminde çok kötü bir şeyler olduğunu anlamışlardı. Niçin sessiz kaldıklarını kimse bilmiyor. İşleyen bir okuma sistemine dönüş o sırada gerçekleştirilmeliydi. Fakat yapılmadı."

1995'te Minneapolis'te beşinci sınıfları okutan bir stajyer öğretmen *Star-Tribune*'in editörüne bir mektup yazarak köklü bir şekilde aptallaştıran müfredattan şikâyetini dile getirdi. Bundan 113 yıl önce Minneapolis'te beşinci sınıfların *Appleton Okul Antolojisi*'nde yazıları alıntılanan William Shakespeare, Henry Thoreau, George Washington, Sir Walter Scott, Mark Twain, Benjamin Franklin, Oliver Wendel Holmes, John Bunyan, Daniel Webster, Samuel Johnson, Lewis Caroll, Thomas Jefferson, Emerson gibi yazarları okuduklarını belirtiyordu. Oysa bugün durum vahimdi. Stajyer öğretmen bu vahameti şöyle dile getiriyordu:

> "Bana çocuklardan aşağıdaki kelimeleri doğru telaffuz etmelerini ve yazmalarını beklemememi söylediler: *back, big, call, came, can, day, did, dog, down, get, good, have, he, home, if, in, is, it, like, little, man, morning, mother, my, night, off, out, over, people, play, ran, said, saw, she, some, soon, their, them, there, time, two, too, up, us, very, water, we, went, where, when, will, would* vb.[8] Yok artık!"

[8] Günlük konuşmada kullanılan ve en basit kelimelerden oluşan bir liste. Örn: küçük, büyük; az, çok vb. (çev.)

Doğal Mizacı Aşmak

1889'dan 1906'ya dek Birleşik Devletler Eğitim Kurulu üyeliği yapmış olan, Amerika'nın ilk Hegelci filozofu ve *The Journal of Speculative Philosophy*'nin *[Spekülatif Felsefe Dergisi]* editörü William Tarrey Harris'le tanışmanın zamanı geldi. Harris'in bir zamanlar sahip olduğu etkiye Ellwood P. Cubberley ve James Bryant Conant'tan başka hiçbir profesyonel pedagog ulaşamadı. Harris bizim ulusal okul eğitimimizi standardize etti ve Almanlaştırdı. Öğretmen okulları Harris'i klasik eğitim standartlarının yılmaz bir muhafazakâr savunucusu olarak yorumlar ve yaldızlı cümlelerle yâd ederler. Oysa o çocukları mutlak anlamda siyasi devletin malı gibi gören, şiddetli radikal fikirlere sahipti. Ayrıca bütün işlerin beşikten mezara kadar öğretim ile boyunduruk altına alınacağı umuduyla dopdolu şu çelik adamın, Andrew Carnegie'nin yakın dostuydu Harris.

Belki de Walt Whitman "Amerika'ya sadece Hegel uyar." diye yazdığında Harris ve Carnegie'ye öncülük etmiş oluyordu. Hegel her kalıba giren Prusyalı bir filozoftu. O kadar ki düşünsel gücü bir yandan Karl Marx'ı diğer yandan J. D. Morgan'ı yoğurmuştu. Bu ikisi Hegel'in iki farklı yüzüydü ve tıpkı Sovyetler Birliği gibi Amerika da bu Prusyalının çaldığı müziğe ayak uydurmuştu. Hegel'in öğretileri içinde iktidar sahiplerinin her zaman ilgisini uyandıran şey, şu düşünce olmuştu: Önce kamuoyundan gizli bir şekilde ustaca kışkırtılan krizler oluşturup sonra da bu krizlerin üstesinden gelmek için ulusal birlik ve bütünlük ihtiyacına vurgu yapmak yoluyla, tarih, istenilen maksada uygun şekilde yönetilebilirdi. İstenen bu disiplinli birlik bütünlük maskesinin altında liderlik ayrıcalıkları mutlak bir güce yakın olacaktı.

Size Sıranızı Bağışlayacak Öğretmeni Beklemek

Akademik camiada St. Louis Hegelcileri diye bilinen Harris ve arkadaşları tuhaf bir amaç uğrunda çalıştılar: tarihin sonunu getirmek. Küresel toplumda bütün tartışmaların sona ereceği donmuş bir ilişkiler ağı kurulacaktı ve tartışma olmayınca savaş ve devrimler de son bulacaktı. H. G. Wells'in *Zaman Makinesi*'ndeki Eloi gibi halk da memnun mesut, ne yapmaları gerektiğini söyleyecek, sırası geleni işaret edecek, koruyuculuğuna sığınılmış birisini dostça beklemekteydi zaten.

Harris, böyle bir toplum inşa etmenin aracının psikolojik yabancılaş(tır)ma olduğunu söylemiştir. Çocuklar kendilerine yabancılaştırılmalıydılar ki güç bulabilmek için kendi içlerine dönemesinler. Ayrıca ailelerine, geleneklere, kültüre de yabancı kılınmalıydılar. Ancak bu sayede siyasi devletin iradesine ters düşecek her türlü dış etken, teklif ve tavsiye bertaraf edilebilirdi. Tam da okullu kurumsal eğitimin toparlandığı sıralarda, Amerika'nın eğitimle ilgili önde gelen bu simasının ne düşündüğünü görüp değerini takdir etmek için, şimdi Harris'in kendi sesine kulak vermeniz gerekir:

> "Yüzünden (yüz öğrenciden) doksan dokuzu otomattır; önceden kendileri için çizilmiş yolu yürümeye özen gösterirler, önceden belirlenmiş âdet ve geleneklere uymaya dikkat ederler. Bu tesadüf değil, bilimsel olarak tanımlandığında bireyin içeriği/kapsamı olduğu söylenecek tam ve sağlam bir eğitimin sonucudur. (...)
> Okul eğitiminin o büyük maksadı (kendine yabancılaşma) en iyi bir şekilde karanlık, havasız, çirkin mekânlarda gerçekleştirilebilir. (...)
> Bu, fiziksel benliği alt etmektir, doğanın güzelliğini aşmaktır. Okul eğitimi, dış dünyadan kendini çekebilme gücünün geliştirilmesidir."
> *(The Philosophy of Education [Eğitim Felsefesi]*

Burada sağduyulu bir delilik var, deşilip aydınlığa çıkarılması gereken zengin bir pragmatizm gübresi saklı bu sözlerde. Kitlesel üretime dönük endüstriyel ve ticari bir ekonomi ve onu bütünleyen

sınıf tabanlı sosyal düzen için gizli bir başarı formülü olarak kendine yabancılaşmayı göstermek, ilk bakışta sanıldığı kadar da yanlış değildir. Takdir edersiniz ki böylesi bir sosyal düzen çok da fazla tatmin edici iş üretemez. Kişisel hâkimiyetin ve özgürlüğün geçerli olduğu türden işler yani. Bu sosyal düzen oturdukça onun yan ürünü olarak öyle çok sayıda mutsuz, tatminden uzak insan ortaya çıkar ki bu dengesizlik günlük hayatı temelinden sarsar. Fakat size düşen sefil pay yüzünden bir grup aşağılık kötü adamı değil de kendinizi suçlamanız gerektiğine ikna edilebilirseniz toplumsal balondaki tehlikeli gaz dışarı çıkarılmış olacaktır.

Hamburger köftesini pişirirken, gün boyu bilgisayar başında otururken veya yıllar boyu Çin'den gelen malların paketini açıp onları raflara dizerken eğer sığ bir içsel hayatınız varsa, o içsellikten içki âlemleri, uyuşturucular, seks, medya yahut diğer düşük düzeyli bağımlılık oluşturan davranış ve alışkanlıklar sayesinde kaçabiliyorsanız can sıkıntısıyla, tekdüzelikle baş etmeyi her geçen gün daha iyi öğreneceksiniz demektir. İçsel hayatınız yüzeyselse aklınıza mukayyet olmak daha kolaydır. Büyük Amerikan eğitimcisi Harris, okulun sıradan erkek ve kadınları ömür boyu sürecek bir yabancılaşmaya hazırlaması gerektiğini düşünüyordu. Onun son derece makul olmadığını söyleyebilir misiniz?

Okulun okuma, yazma, aritmetik ve terbiye (doğru zamanda doğru şeyi yapma) etrafında dönen mütevazı tutkuların mekânı olmaktan çıkıp "endüstriyel sürecin doğasını değiştiren belli bazı yenilikçi ve sanayicilerin" siparişi üzerine (Harvard Rektörü James Bryant Conant böyle söylüyor) tanzim edilen davranışsal eğitim laboratuvarlarına dönüşmesi, Amerika deneyini zehirleyen bir rol oynamıştır. Devlet okulu sınıflarında otuz yıl bu yaratığa hizmet ettikten sonra 1991'de öğretmenliği bıraktığımda, gördüğüm ve ne yazık ki yaptığım şeyler

–beni affedin– konusunda tanıklık edeceğime dair kendime söz vermiştim. Bu kitap, benim o sözü tutma yollarımdan biridir.

Demokrasinin Buhranı

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, dünyayı mecazen ele geçiren, ileri görüşlü Amerikan iş adamları, Almanya'nın öncülük ettiği bir psikolojik strateji vasıtasıyla kadim ütopya hayalini hayata geçirmeye koyuldular: Gençlerin zihinlerini sömürgeleştirecek, bu yazboz tahtasındaki pis ve dağınık yazıları silip yeni ve taze şeylerin yazılabilmesi için yer açacaklardı. Dinin tasavvur edip felsefenin onayladığı şey, şimdi yeni bir aciliyet duygusuyla yapılmaya başlandı çünkü bilim herhangi bir gecikmenin beraberinde getireceği biyolojik bir felaketten kekeleyerek de olsa söz etmeye başlamıştı. Darwin bizzat bundan bahsetmişti. Almanya'nın laboratuvarları da böyle söylüyordu.

Horace Mann'in okula devam etmeyi zorunlu hâle getirme çabaları, zengin kişilerin para yardımıyla desteklendi. Bunlar arasında New England'lı parlak Peabody ailesi de vardı. Mann'a bu konuda elinden geleni yapması durumunda Kongre'de Daniel Webster'in koltuğuna oturacağı sözü verilmişti. O da bütün maharetini gösterdi ve ödül olarak Kongre'ye girdi. Fakat biz biliyoruz ki Mann'ın döneminde Amerika ciddi ölçüde okuryazardı ve fırsatlarla doluydu. Bu nedenle, bu durumu bir hayırseverlik gibi resmetme çabaları ciddiye alınmamalıdır.

Her çağda, güçlü ve zengin insanlar sıradan halkın eğitilmesi konusuna şüpheyle yaklaşmışlardır çünkü eğitimin tatminsizliği tahrik etmesi, doyurulması imkânsız arzuları uyandırması kaçınılmazdır. 1872 Nisan'ında Birleşik Devletler Eğitim

Dairesinin yayımladığı *Bilgi Genelgeleri* "eğitimsel okullaşma problemi" denilen bir şeyi tartışmaya açtığında hayal gücüne yapacak pek başka bir şey kalmıyordu. Daireye göre, doğru bilgiler kafalarına zerk edildiği zaman işçiler "şikâyetlerinin ne olduğunu kavrayacak ve durumlarını değerlendirmeye başlayacaklar"dı ki bu da onları emek mücadelesinde "çetin ceviz hasımlar" hâline getirecekti. En iyisi bundan uzak durmaktı.

On üç yıl sonra 1885'te Senato Eğitim ve Emek Komitesinin yayımladığı bir raporun 1382. sayfası şu güçlü gözlemi içermektedir: "İnanıyoruz ki son yıllarda işçi sınıflarında ortaya çıkan tatminsizlik ve memnuniyetsizliğin temel sebeplerinden biri eğitimdir." Geniş bilgiye, derin bir analiz gücüne ve kendini etkince ifade edebilme yeteneğine sahip olma yollarının öğretilmesi, Antik Çağ'dan beri siyaset düşünürlerini rahatsız etmiştir çünkü bu yetenekler, liderlerin kitleleri "üstün durumdaki insanların çıkarlarına" uygun şekilde yönetme konusundaki ezelî ihtiyaçlarını hep tehlikeye atmıştır.

Adam Smith'in *Milletlerin Zenginliği* adlı eseri, kaba ve sersem çalışma şartlarının insanlarda sebep olduğu zararı telafi etmek için "eğitimsel okullaşma"yı gerekli görüyordu. Fakat Andrew Carnegie, Smith'ten 126 yıl sonra yazdığı *İş İmparatorluğu* adlı eserinde ona katılmadığını belirtiyordu. Carnegie, eğitimsel öğretimin çalışan insanlara kötü davranışlar kazandırdığını, faydasız ne varsa öğrettiğini söylüyordu. Bu eğitim, geleceğin iş gücüne, onların "pratik hayattan zevk almamalarına" yol açan "yanlış fikirler" aşılamaktaydı.

1949'da, tarihin bir çatlağından sızarak önümüze gelen "Science and Moral Life" [Bilim ve Manevi Hayat] adlı bir makalede, akademisyen Max Otto, okul öğretimi perdesinin arkasında iş

çevrelerinin yoğun ilgi ve alakasını hiç de tuhaf bulmadığını yazdı. Bunun gayet tabii ve beklenilir bir şey olduğunu söylüyordu. Kamuoyunun burnunun dibinde müthiş ve muazzam bir pazarlama devrimi gerçekleşmişti. Kitlesel üretim gerçeğinin sonucu olan bu devrimle birlikte artık üretim sadece insan ihtiyaçlarının *karşılanmasıyla* sınırlanmayacak, tersine, üretimin ihtiyaçlarına göre insanların arzuları kamçılanacaktı. Bir zamanların geleneksel arz-talep kanunları, müşteriyi şoför koltuğunda tutarken finansal kapitalizmin baş aşağı dünyasında artık o anda en kârlı bir şekilde tedarik edilecek mal neyse onun için talep yaratılması gerekiyordu. Bu altın yumurtlayan tavuktan sürekli yumurta alabilmek için tüketimin en önemli yaşama amacı olarak sunulup öğretilmesine ihtiyaç vardı. Onun söylediğine göre iş çevrelerinin okullarla uğraşmalarını açıklayan şey, işte bu yeni gerçekti.

> "İş adamlarının ulusal ve uluslararası kanunların çıkması konusunda etkide bulunması, bu işleri yönetmeye çalışmaları ve eğitimi kontrol etmeye çabalamaları doğaldır."

Benim kitabımı okurken bunu aklınızın en üst kısmında tutun.

Farklı Bir Gündem

Yeni zorunlu öğretim ahtapotu, onun kollarından kaçamayanlara, eylemsiz ve tembel bilginin –yani noktaları birleştirmenin değil de onları ezberlemenin– entelektüel başarının altın kuralı olduğunu öğretti. Kişinin kendi öğrenme eyleminde sorumluluk almayı kabul etmesinin yerine, resmî yönlendirmelere sorgusuz sualsiz bir itaat yaratmaya koyuldu.

Bu alışkanlık oluşturma talimleri, kitlesel eğitimin en önemli silahları arasındadır. Öğretim piramidinin daha yüksek düzeylerinde, yani "yetenekli" ve "üstün" denilenler düzeyinde,

altın kural daha da sofistikedir: Bu düzeyde çocuklardan hem noktaları hem de onları uzmanların doğru olduğunu söyledikleri şekilde birleştirmeyi ezberlemeleri beklenmektedir. Hatta gerçek eleştirel düşüncenin bir simülasyonu olarak birbirini tutmayan birkaç uzman analizini ezberlemek de cabası. Noktaları birleştirme konusundaki gerçek düşünme yoluna da zaman zaman başvurulur ancak daima incelikle, kurnazca engellenir bu yol. On iki ila yirmi yıl kadar süren aptallaştırıcı ezberleme alıştırmaları, en sağlam zekâları bile zayıflatır.

Bu alışkanlık oluşturma eğitimi kök salmadan önce, her türlü tarihsel ölçüte göre, Amerika gayet iyi eğitimliydi. Kavgaya varırcasına özgür konuşma ve tartışmaların yapıldığı; dinamik bir girişimciliğin, göz kamaştırıcı bir yaratıcılığın ve insan doğasının tahammül gösterebildiği ölçüde bir eşitlikçiliğin hüküm sürdüğü bir yerdi. Sosyal sınıflar arasındaki farklar nispeten akışkandı çünkü basit serbest pazar ekonomileri, avantajlı evlilikleri de içeren kendi ödüllerini üretirdi. Her ne kadar Avrupa'da geçerli olan sınıf ayrıcalıkları anlayışının aynısı Amerika'da da hep mevcut idiyse de burada bu anlayışlar etkin bir rekabet ve itiraz duygusuyla baş etmek zorundaydı. Böylesine önemli bir fark vardı arada.

Amerika düşlenebilecek en yüksek oranın da ötesinde bir okuryazarlığa sahipti, hem de sadece kitap okuryazarlığından ibaret değildi bu. Amerikalılar yazma, tartışma ve kamu önünde konuşma gibi zor "aktif okuryazarlık" türlerine de sahiplerdi ki Britanya'nın sömürge idaresi hüküm sürerken bunların sıradan insanlara öğretilmesi suçtu. Tocqueville gibi yabancı seyyahlar, erkek ve kadınların yetenekleri konusunda yeni ulusun eyleme geçirdiği şeyleri görünce hem şaşırmış hem de etkilenmişlerdi. Bu tür yetenekler Avrupa'daki yaygın sınıflarda geleneksel olarak bastırılmaktaydı.

İç Savaş'a kadar, kendine özgü, nadir rastlanacak bir özgürlük yolunu yürüdük, ta ki savaş sonrasının yan ürünleri bu yola taş koyana kadar. Gerçi aslında sona ermiş olmasına rağmen, özgün dönemlerden kalma mitlerin hâlâ bizimle birlikte olduğu da belirtilmelidir. Düşmanlıkların sona ermesinin hemen ardından başlayan girişimci ekonomiden kitlesel üretim ekonomisine geçiş, ülkenin hürriyetperver rotasını tersine çevirerek onu endüstriyel kapitalizme yöneltti. Böylece bu endüstriyi işletecek alt sınıflara ve büyük ölçekli, köksüz bir proleteryaya ihtiyaç hasıl oldu.

Fakat bizim özgürlükçü başlangıcımıza dair sicilimiz öyle vurucudur ki onu tarihin kayıtlarından silmek mümkün değildir. Bu süreç, genç insanların etkin kafa ve karakter yapısına ulaşmalarını sağlayacak başarılı alternatif yolların var olduğu konusunda bol miktarda pratik delil bulunduğunu görmemizi sağlayacak kadar uzun sürmüştür. Bu, kulağa sert gelse de bugünkü sistemin ücretli "asker"lerinin bizi mahkûm kıldığı mahpusluğa karşı bir alternatiftir.

On yedi kişilik bir aileye sahip, mum üretici bir babanın oğlu olan Ben Franklin bu farklılığın mükemmel bir simgesiydi. Onun kısa otobiyografisi mutlaka okunmalıdır, hem de dikkatle ve defalarca. Franklin muhteşem ve cesur bir müfredat düzeninin ürünüydü ve müfredatı düzenleyen de Franklin'in bizzat kendisiydi. O, yıllarca açık kaynak usulü öğrenimini sürdürdü ve size de bu işin raconunu cömertçe gösterecektir.

Altın Çağ Miti

1852'den itibaren okullarımızı Prusya modeline uygun hâle getirmeye başlamadan çok önce, iş ve siyaset çevrelerinin arka

odalarında ve kabul salonlarında mesele dikkatle tartışılmaktaydı. Daha 1840'lar kadar erken bir dönemde New England'da, Orestes Brownson adlı seçkin bir halk aydını yazı ve konuşmalarında anıtsal dediği bir komployu duyuruyordu: Önemli adamlar, kuzey Almanya'nın tavizsiz bir uygulaması olan zorunlu okul öğretimini temel silah olarak kullanmak suretiyle Anayasa'yı ciddi oranda değiştirmek istiyorlardı. Brownson ve dönemindeki okul tarihinin kritik günleri hakkında pek çok şeyi Christopher Lasch'in *True and Only Heaven [Tek ve Gerçek Cennet]* kitabından okuyabilirsiniz.

Kısa bir süre sonra Mann'ın Prusya okullarını yerinde ve eylem hâlinde görmek için yaptığı (hayalî[9]) gezi ve onun bu geziye dair Boston Okul Komitesine sunduğu meşhur ve itibarlı rapor çok geçmeden ABD tarihindeki ilk başarılı[10] okul kanununa giden yolu açtı. Amerikan ulusunun hayatını İngiliz ve Alman standartlarını karşılayacak şekilde yeniden kalıba dökme konusunda gizli niyetler besleyen bir grubun var olduğunu iddia eden, Brownson'a ait o geniş teori, zorunlu okul öğretiminin karanlık dünyasında adım adım ilerlerken akılda tutulması gereken bir şeydir.

İşin başında okul kurumu hiç de popüler değildi. Zorunlu eğitimin kabul edilmesi için can atan yoktu. Bir eyaletin daha dolmuşa binmesi için aradan tam on beş yıl geçmesi gerekti ancak bu düzenlemeye yön veren hararetli enerjinin gerçekte nerede yuvalandığını bilmemizi sağlayacak bir ipucuna sahibiz. Her ne kadar on beş yıl boyunca Massachusetts'i izleyen ikinci bir Amerikan eyaleti olmamışsa da minicik Columbia Bölgesi zorunlu öğretimi neredeyse hemen benimsedi. Kurumsal

[9] Dikkatsiz bir planlama sonucunda Prusya'ya okulların yaz tatili nedeniyle kapalı olduğu bir dönemde giden Mann bu gerçeği komiteden saklamıştı.

[10] Daha önce de çıkarılmış okul kanunları vardı ama bunlar büyük ölçüde görmezden gelinmişti.

öğretimin yaygınlaşmasını sağlayan şey, fikrin kendi fazileti değil, Washington'ın rüşvetleri, para yardımları ve pohpohlamalarıydı.

Kamusal eğitimin altın çağı miti, Stanford Üniversitesi Öğretmen Eğitimi Dekanı Ellwood P. Cubberley'in uydurmasıdır. Asla böyle bir şey olmamıştır. Birinci Dünya Savaşı sıralarında Cubberley okul grubunun liderliğine yükseldi ve kuruluş dönemindeki diğer bütün isimlerle de yakın bir ortaklığı sürdürdü. 1960'lara kadar Amerikan okul öğretiminin sevilen bir tarihçisi rolünü bilfiil oynadı.

Yerel Seslerin Kısılması

Zorunlu eğitim döneminin başlarında 135.000 dolayında, belki de daha fazla bağımsız okul kurulu vardı. Bunların her biri yerli erkek veya kadınlardan seçilmiş yedi ila dokuz sağlam kişiden oluşmaktaydı ve bu kişiler yerel kurumu sıkı bir şekilde gözetleyip denetliyorlardı. İşleyişleri biraz dağınıktı –nasıl çalıştıklarına dair bir örneği Edward Eggleston'un küçük on dokuzuncu yüzyıl klasiği *The Hoosier Schoolmaster*'ı *[Indianalı Müdür]* okuyarak görebilirsiniz– ama demokratikçe seçilmiş bir cumhuriyetçiliğin modelleriydiler. Gelgelelim, ulusal birlik isteyenler açısından bu yerel gözetim, problemden başka bir şey sunmuyordu. Yerel felsefelere sahip, ebeveynlerle aşırı duygusallaşmış kişisel bağları sürdüren cemiyet kurulları hüküm sürdükçe merkezîleşmenin gerçekleşmesi pek muhtemel görünmüyordu.

Neredeyse hemen, hatta zorunlu eğitimin her Amerikan eyaletinden istenmesinden de önce, bu yerelliği gemlemeyi hedefleyen bir sıkılaştırma süreci başlamıştı. Gittikçe daha da genişleyen bürokratik birimler kurmak yoluyla, ancak komşu bölgeleri ve komşuluk ilişkilerini aşacak denli büyük

bir kampanya yapmak için yeterli para ve üne sahip olanların seçilmesi mümkün hâle getirildi. Bu birleştirmeler, vergi mükelleflerinin paralarını israf etmemeleri için etkinlik tedbiri olarak halka satıldı ama tuhaf bir şey vuku bulmuştu: Bölgeler genişledikçe bu işin maliyeti azalmak yerine arttı ve takip eden yıllarda da artmaya devam etti. Yerel bekçilik ortadan kalkınca kitlesel öğretim sağmal ineğe dönüştürüldü ve siyasetçi dostlara sahip her türlü özel çıkar grubunca suistimal edildi.

Bir yüzyıl içinde kurulların sayısı 15.000'e düşürüldü ve okul kurullarının mutlak sayısındaki her düşüş bunların oluşumunu daha da az yerel hâle getirdi. Kurullardaki koltuklar politikacıların hırsları için bir atlama taşı ve ekmeklerini okul işlerinden kazanan emlakçı, ders kitabı yayımcıları, tedarikçiler gibi çıkar grupları için de sigorta poliçesi hâline geldi.

Hatırlıyorum da öğrencilere kitap (veya başka şeyler) alırken yaptırdığım kişisel indirimlerin okul bölge kurulunca yaptırılan indirimlerden çok daha fazla olabildiğini ilk kez ve tesadüf sonucu keşfettiğimde nasıl şaşırmıştım. Bu durum bana çok anlamsız görünmüştü.[11] Bu konuda kişisel olarak en rahatsız edici olayı, okul tarafından "onaylanan" ve dolayısıyla okulun parasının kullanılabildiği kitaplar yerine çocukların okuması için seçtiğim daha iyi kitaplardan oluşan sınıf setlerinden

---

[11] Bir keresinde, okul kurulu *Har-Brace College Handbook [Har-Brace Kolej Kılavuzu]* adlı kitaptan (bir gramer kılavuz kitabı), her biri 11 dolardan olacak şekilde 5000 adet alınmasını onaylamıştı. Oysa o sırada piyasada bu kitapların tanesi 1 dolara satılıyordu ki bu da toplamda 50.000 dolar fark demekti. O sırada okul kurulunun bir üyesi olan karım Janet bu duruma dikkat çekerek oylamanın geri alınmasını talep ettiğinde kuruldaki oy dengesi daha ucuz kitapların alınması aleyhine oldu. Başka pek çok örnek verilebilir. Mesela herkesin topuna 1,5 dolar vererek aldığı boş kâğıtlar, okul bölge kurulunca top başına 2,5 dolardan alınıyordu.

almak üzere kendi paramı kullanmaya karar verdiğim sırada yaşadım. Okul parasıyla satın alındığında protokollerden geçmesi, kargolanması derken kitapların elime ulaşması ayları, bazen koca bir yılı buluyordu. Herkese yaptıkları % 40 standart indirimden yararlanmak niyetiyle bir kitap toptancısına gittim. Yüz adet *Beyaz Balina,* yüz adet de Shakespeare'in tiyatrolarını sepetime doldurmuş, ödeme için kasaya gelmiştim ki kasiyer bana "Öğretmen misiniz?" diye sordu. Ben de hiç düşünmeden evet anlamında başımı salladım. Bunun üzerine kitaplardaki indirimi % 25'e çekti. "Yanlış yazdınız." dedim, "İndirim % 40." Kaba bir şekilde, "Öğretmenlere değil." diye kestirip attı. Ben itiraz dolu bir sesle bağırmaya başlayınca da öfkelendi ve "Bakın" dedi, "sizin Eğitim Kurulunuzun belirlediği indirim bu kadar. Beğenmiyorsanız gidip kozunuzu onlarla paylaşın!"

Peki, Allah aşkına nasıl oluyor da benim işverenlerim benim standart bir indirimden yararlanma hakkımı satabiliyorlar? Burada hileli bir şeyler olmadığına siz inanabiliyor musunuz? İndirimden yararlanma konusunda çalınan hak sadece benimki değildi, New York'taki bütün öğretmenlerin hakkı gasp edilmişti. Sanırım bu durum, kitabın bu bölümüne "Okul Hakkında Bildiğiniz Her Şey Yanlış" başlığını niye attığımı anlamanıza yardımcı olacaktır.

Bir defasında müdür yardımcısına dünya harita kürelerinin alımında % 40 tasarruf yapmasını sağlayabileceğini söylediğimde hiç duraksamaksızın bana "Sonuçta senin paran değil ki... Niye kendini bu kadar paralıyorsun?" cevabını vermişti. Bunun çok umursamaz bir tavır olarak göründüğünün farkındayım ama paradoks şurada: Bu adam gün içindeki tavırlarına bakıldığında gerçekten de öğrencilerin refah düzeyini dert edinen, nazik ve saygın biriydi.

Har-Brace Handbook [Har-Brace Kılavuzu] meselesine gelince... Nihayetinde bu, Tweed çetesinin çevirdiği bir iş değildi; bunu yapanlar Columbia Üniversitesi, Tarih Derneği, Fordham Üniversitesi, Opera Kurumu, Senfoni Orkestrası, Tabiat Tarihi Müzesi ve Üç No.lu Okul Bölgesine ev sahipliği yapan Yukarı Batı Manhattan Yakası gibi son derece ilerici bir bölgenin temsilcileri olarak boy gösteren orta-üst sınıf komşulardı.

Vatandaşın gözetmenliği ilkesi sınıfların öğretmene, okulların müdüre, okul bölgelerinin de müfettişe korunaklı hâle getirildiği büyük "okul yanılsaması"nın, bu aynalar evinin bir parçası olmuştur. Sorumluluk başka yerlere göç etmiş durumda ama oraların neresi olduğunu çok az kişi biliyor. Herhangi önemli bir meselede, eyalet eğitim daireleri de acemi oğlanlardan sadece bir karış daha ilerideler. Federal Eğitim Bakanlığındakilere gelince: Al birini, vur ötekine!

Bu yeni zorunlu öğrenim dünyasında, gençlerin eğitimi yalnızca pedagoglara bırakılamayacak kadar önemli bir meseleydi, tıpkı Antik Çağ Roma'sında olduğu gibi. *Pedagog* kelimesinin izini Roma'daki kökenine dek sürmek faydalı olacaktır çünkü bu takip bizi gizemin eşiğine getirecektir. Romalı *pedagog* her ne kadar ihtisaslaşmış olsa da köleden başka bir şey değildi. Onun görevi, ait olduğu efendinin belirlediği müfredatı uygulamak ve öğrencilerin okula zamanında yetişmelerini sağlamaktı. Fakat kimdi bu efendi ve nerede yaşardı?

Bu soruya esaslı bir cevap bulabilmek için Thomas Hobbes'un on yedinci yüzyılın ilk yarısında yazılıp o zamandan beri basılmaya devam eden ölümsüz kitabı *Leviathan*'ı okumalısınız. Sizi bekleyen sürprizi bozmak istemem ama şu kadarını söyleyeyim ki orada resmî öğretimin temsil ettiği ayrıntılı toplumsal kontrol

sisteminin en azından 400 senedir üzerinde güçlü bir şekilde çalışılmış bir fikir olduğunu göreceksiniz. Sormanız gereken asıl soru, hapis hayatı sürdüğünüz bütün bu okul yılları boyunca neden bir Allah kulunun size bu sırrı çıtlatmadığı olmalıdır.

Dördüncü Amaç

Okul öğretimi konusunda başlangıçta şeffaf görünen saiklerin altı oyuldukça, uzmanlaşan pedagoji, okul kurumunu şirketler ekonomisinin hizmetine sunmak için hükûmetle iş birliği yaptı. Amerikan Federal Anayasası'nda öğretim faaliyetlerinin hükûmet eliyle gerçekleştirilmesine dair tek kelime olmayışı zımni olarak hükûmetin okullardaki öğretime karışmasını yasaklıyordu. Fakat böyle bir öğretim, sıradan insanlara adanmış Haklar Beyannamesi'nin[12] şerefini yüceltmek konusunda en ufak niyetleri olmayan hükûmet adamlarına devasa faydalar vaat ediyordu. Okulların elitlere sunduğu faydaların sadece birkaçını seçelim, diğerlerini siz bunlara kıyas edin.

Herhangi bir siyasi yönetim, hatta tiranlık bile, sıradan insanlara yeterli iş sağlamak zorundadır, ta ki devrim şartları oluşmasın. Zorunlu öğretim, neredeyse sonsuzcasına esnek, istihdam ihtiyaçlarına göre kasılıp genişleyen, olağanüstü bir iş yaratma projesidir. Kurumsal öğretimin, bütün payandalarıyla birlikte, Birleşik Devletler'deki en önemli işveren olduğu sizce de sır olmasa gerektir. Bu işveren öyle müthiş sözleşmelere imza atar ve sözünü yerine getirir ki kendisi de benzer bir iş yaratma projesi olan Savunma Bakanlığı bile bu kadar mahir değildir.

[12] Vatandaşlık haklarının listelendiği en önemli belgedir. Özel ve tüzel kişilere karşı temel hakların korunması esasına dayanır. İlk olarak 1689'da İngiltere'de kabul edilmiştir. (çev.)

Okul aynı zamanda belli fikir ve tavırlara sadakati temin etmenin etkin bir yoludur; ileride işçi, çalışan olacak insanlar bu sayede o tavır ve fikirlere sahip olmak veya en azından bunlara uyum sağlama arzusu taşımak üzere programlanabilirler. Okul, aynı zamanda, bir sonraki neslin iyiliği için, siyaset bünyesindeki kaynakları tüketip kuruttuğu söylenebilecek bir vergi soğurma mekanizmasıdır. Tabii aslında bu gelirlerin yüklü bir bölümü sarayın dostlarına yönlendirilmektedir. Benim Manhattan Üç No.lu Okul Bölgesindeki kitap ve malzeme alımı hikâyelerim nelerin mümkün olduğuna dair sadece en küçük örneklerdir. Yirmi otuz yıl kadar önceki ulusal çaplı okullara süt alımı skandalını bir düşünün. Memleketin her tarafında okulların bu sütlere perakende alıcılardan daha fazla para ödediği ortaya çıkmıştı.

Başından beri zorunlu öğretim Amerikan yaşantısının sunduğu eğitimde heyecan verici serbest piyasa pazarından koca bir adım geri atışı temsil etmiştir. Bu pazarın etkilerini Franklin, Jefferson, Farragut ve başka pek çoğunun hayatında görebiliriz. Sistematik olmayan bu öğrenme sistemi, ulusu benzeri olmayan bir güç ve zenginlik yoluna sokmuştur. Amerika'nın gençleri buna muhteşem bir şekilde karşılık vermişler, bütün eski dünyalı rakiplerini icatlarda, yenilik ve ticarette fersah fersah geride bırakmışlardır.

Fakat yeni moda öğretim biçiminde yeni amaçlar belirlenip ilan edildi. Ne var ki yönetimin otoritesini tehdit eden kendi kendine yetme, yaratıcı zekâ, cesaret, yeterlilik gibi öncü erdemler bu amaçlara engel oluşturuyordu. Yani sistemde, iyi ahlaki değerlere, iyi vatandaşlık becerilerine ve iyi bir şahsi gelişime sahip olma amaçları yeni bir dördüncü amaç ile değiş tokuş edildi: iş adamları ve politikacılar harcasın diye hazır bekleyen bir insan kaynağı oluşturmak. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına gelindiğinde içeridekiler okula endüstrinin bir kolu olarak bakmaktaydılar.

O daha masum çağlarda, okulun yaratıcıları nasıl bir iş üzere oldukları konusunda hatırı sayılır ölçüde dürüstlerdi. Bu içtenlik Woodrow Wilson'ın New York City'deki bir grup iş adamının oluşturduğu bir dinleyici kitlesine hitaben 1909'da yaptığı konuşmada ışıl ışıl parlamaktadır:

> "Biz bir sınıfın liberal eğitim almasını istiyoruz. Diğer bir sınıfın, mecburen çok daha büyük olan bir sınıfın ise liberal eğitim ayrıcalığından feragat ederek kendini el emeği gerektiren özel ve zor işleri becermeye uygun hâle getirmelerini istiyoruz."

Eğitim ayrıcalığından feragat etmek bir seçim meselesi olmayacaktı elbette ki bu da Wilson'ın görüşlerinin kamuya açıklanmayıp kapalı kapılar ardında dillendirilmesinin nedenini açıklıyor galiba. 1917'ye kadar ulus çapında bütün büyük okulların yönetimsel işleri zamanın basınında "eğitim tröstü" diye bahsedilen bir grubun kontrolü altındaydı. Tröstün Ohio Cleveland'da yaptığı ilk toplantının kaydı mevcut. Katılanlar listesine baktığımızda Rockefeller ve Carnegie'ye ilaveten Harvard, Stanford ve Chicago Üniversiteleri ile Ulusal Eğitim Derneğini görebiliyoruz. Britanyalı evrimci Benjamin Kidd 1918'de bu projenin başat amacının "gençlere itaat idealinin benimsetilmesi" olduğunu yazıyordu.

Aşırı Üretim Hayaleti

Şu ana kadar ülkedeki önde gelen ailelerin bütün bunları niçin teşvik edip desteklediklerini öğrenmek için epey sabırsızlanmış olmalısınız. Bunlar o kadar açgözlü, rüşvet yiyici, ön yargılarla tıka basa dolu insanlar mıydı ki bizim devrimci eşitlikçi geleneklerimizi kendi şahsi çıkarlarına kurban etmeye razı oluyorlardı? Bazılarının öyle olduğuna eminim ama bunu "hepsine" genellemek konuyu

aşırı basitleştirmek, aynı zamanda da büyük bir adaletsizlik olur. Prusya şablonuna uygun bir zorunlu öğretimi başımıza saran adamlar bu ülkenin en saygın, en onurlu ve en sağlam ailelerine mensuplardı. Onların demokratik içgüdüleri Charles Darwin'in biyolojik spekülasyonlarıyla, Benedict Spinoza ve -ilerideki bölümlerde biraz daha ayrıntılı bahsedeceğimiz- Johann Fichte'nin felsefeleriyle derinden sarsılmıştı. Fakat gelecekteki milyonlarca okul çocuğunun kaderini belirlemek için kullanılan şey, son derece gerçekçi ve basit temellere dayanan iktisadi bir fikir oldu.

Aşırı üretim veya *üretim fazlası* adıyla bilinen bu fikir hâlâ bizimle yaşamakta (Gerçi artık *kapasite fazlası* diye bahsediliyor.). Üstelik son derece de önemli bir kavram. Öyle ki etkileri Amerikan refahının on dokuzuncu yüzyılda birkaç kez tökezlemesine neden olmuştur. Aşırı üretim müşterinin ihtiyacından fazla mal ve hizmet üretmektir. Bu olduğunda fiyatlar düşer. Üretim fazlasının miktarına bağlı olarak düşmeye devam eder, bazen maliyetin de altına iner. Hatta bazen fiyatlar öyle düşer ki yeniden üretim yapmayı mümkün kılacak sermaye de tuzla buz olur.

Bu vuku bulduğunda alıcılara gün doğmuş olur ama bu tatlı kazancın arkasında tehlikeli bir gerçek gizlidir: Kitlesel üretim anlamında herhangi bir şey imal etmek demek üretim makinelerinin alımı, bunların tamiri ve güncelleştirilip daha iyileriyle değiştirilmesi, usta yetiştirme programları, reklam, dağıtım alt yapısının kurulması gibi pek çok şey için yatırımcılardan devasa miktarlarda para toplanması demektir. Yatırımcılara aşırı üretime karşı koruma sözü verilmediği takdirde, daha işin başında sermayeyi niye riske atsın ki insanlar?

On dokuzuncu yüzyıl Amerikan tecrübesi bağımsız, becerikli, çok iyi eğitimli sıradan halk nüfusunun üretim konusunda karşı

konulmaz bir isteğe ve bunu yapabilme yeteneğine sahip olduğunu, yanılgıya yer bırakmayacak şekilde göstermiştir. On dokuzuncu yüzyıl Amerika'sının ünlü "panik"lerinin çoğunun sebebi, kısmen, erken federal dönemlerin, Koloni günlerinin kalıntısıydı. O dönemlerdeki en yaygın ideal, kişinin kendi yiyeceğini ve giyeceğini üretmesi, kendi barınağını yapması, kendi eğitimini, tıbbi bakımını, eğlencesini vs. kendisinin gerçekleştirebiliyor olmasıydı. Nüfusun büyük çoğunluğu, birbirine bağımlı olmayı ve özel bir alanda uzmanlaşmayı doğuracak şartlara henüz sahip değildi.

Ve bu "kendine yeterlik" yükünün –ortak bakış açısı böyle görüyordu– beraberinde getirdiği bir durum olarak Amerikan halkının inanılmaz bir "icat kabiliyeti" vardı ki bu durum, şu üç faktörün tabii bir yan ürünüydü: açık kaynaklı öğrenme geleneği, heterojen yani farklı yaşları bir potada eriten dolayısıyla gençlerin bütünüyle katılımına izin veren bir toplum, baskıcı olmayan bir hükûmet. Bu güçlü karışımı tepeye dikince Amerikan nüfusundan, dünyanın geri kalanının hiç aşina olmadığı sersemletici bir hızda icatlar ve yenilikler sökün etti. Umulmadık icatlarda bulunmaksa yaratıcı tahribi kışkırtmanın belki de en kolay yoludur ki bu yaratıcı tahrip normalde kapitalizmin şemsiyesi altında baskın olan "teşebbüs"ün kariyerini sona erdirir. Fikirlerin aşırı üretimi de şapka veya mısırın aşırı üretimi kadar ölümcül kriz nedeni olabilir.

1880'den 1930'a kadar, "aşırı üretim" terimi, yönetim kurulu toplantı odalarında, elit üniversitelerde, kibar erkek kulüplerinde, dergilerde, kısacası her yerde duyulmaktaydı. Zindanlara tıkılması gereken bir şeytandı o. Ve akla yakınlaştırılmış pedagoji de bu amaca ulaşmak için gerekli alışkanlık ve davranışların yerleştirilmesinde kullanılacak tabii bir araçtı. Bu bakış açısının nüfuzu altında sınıf, bilgi üretmek için değil, onu sadece satın

almayı öğretmek için kullanılacaktı. Sınırlı imkânlara sahip olanları fikir üretmeye teşvik etmeyecek, sadece başkalarının fikirlerini tüketmeye yöneltecekti. Öğrencilerin kafalarına, *bağımsız bir şekilde geçimini sağlamaya* dönük eski amacın yerine yeni bir nihai hedef aşılandı: *iyi bir iş bulmak*.

Bu konuya kafayı takmış görünmek de istemem hani. Yeni okul kurumu başka amaçlara da hizmet etmiştir tabii. Ancak çocukların uzun süreli yasal sınırlanmalarıyla ülkenin iş çevreleri arasındaki ilişkiyi görmek, bize kitlesel öğretimin rolünü yeniden düşünmek için temel ve önemli bir perspektif sunmaktadır. Klasik iş değerleri eğitimi bozmaktadır, onların "inceleme gerektiren kültürel işlem hataları" olmak dışında eğitimde yerleri yoktur.

Var oluşumuzun ilk iki yüz yılı boyunca böyle bir kurum düşünülemezdi bile. Gençler ekonomik ve sosyal gerçekliğin çok değerli bir parçasıydı, aslında olmazsa olmazıydı. Fakat gençler üretmekten alıkonup tüketmeye yöneltildiklerinde, onlara aktif değil pasif olmaları emredildiğinde, genel toplumun bir parçası olarak, sahip olduğumuz okullar kaçınılmaz bir şekilde bu dönüşümün eseri oldu. Yeni bütünleşik şirket ekonomisinde okulun yerine getirmesi istenen fonksiyonları anladığınız andan itibaren sizin için okula dair hiçbir şey sürpriz olmamaya başlıyor, Columbine lisesindeki katliam günleri[13] bile...

---

[13] 20 Nisan 1999'da ABD'de yaşanmış bir katliam olayı. Eric Harris ve Dylan Klebold adlı öğrenciler yarı otomatik silahlarla Columbine Lisesinde 13 kişiyi öldürdüler ve 24 kişiyi yaraladılar. İkili, facia öncesi ayrıntılı bir plan çizdiler. Propan bombaları yaptılar, bunları okulun her bir köşesine yerleştirdiler ama patlatamadılar. Yetkililerin açıklamasına göre, bombaların hepsi patlatılmış olsaydı en az 300 kişi hayatını kaybedebilirdi. Facia gününün 20 Nisan olmasının sebebi bu tarihin Adolf Hitler'in doğduğu gün olmasıydı. (çev.)

2
LONDRA'DA GEZİNTİ

Yazarın Notu

Öğretmenliği bıraktığımdan bu yana bütün Amerikan eyaletlerinde ve on iki yabancı ülkede yaklaşık 1500 konuşma yaptım. Bütün bu süre boyunca, sadece iki dinleyicim, söylediklerimden ötürü müthiş bir öfkeye kapılarak oturdukları yerden bana hakaretler savurdu. Bunlardan birisi 1992'de vuku buldu. Dinleyici, Kaliforniyalı ünlü bir ekonomistin oğluydu. Diğeri ise 1998'deki bir dinleyicimdi. Eğer hafızam yanıltmıyorsa New Yok borsasında spekülatörlük yapan ünlü biriydi. Bunu burada kaydetmemin sebebi ise bu bölümün konusunu, her ne kadar biraz farklı detaylarla olsa da tam da o adamları hiddete getiren şeylerin teşkil ediyor oluşu. Sonra "İkaz etmedi." demeyin!

Burada tartışacağım fikir –yani özgür eğitimin (şu benim "açık kaynaklı eğitim" dediğim şeyin) kurallarla sürdürülen, herkesin tek beden ölçüsüne uydurulmaya çalışıldığı, *ölçülebilir* öğretimden çok daha yüksek bir kaliteye sahip olduğu fikri– bende ilk defa yeniyetmelik çağında, sevgili dayım Bud Zimmer'in başına şaşırtıcı bir olay geldiği sırada ortaya çıktı. Sanırım Bud'ın mucizesini anlattığımda ne kast ettiğimi anlayacaksınız.

Bud, II. Dünya Savaşı öncesinde bir ara çelik işçiliği yaptı. Sonra Pittsburgh ile New Orleans arasında, yandan çarklı bir buharlı nehir vapurunda miço olarak çalıştı. Çok sıkı bir delikanlıydı.

Stagecoach [Cehennemden Dönüş] filminin başrol oyuncusu John Wayne'e çok benzerdi ve kadınlar ona bayılırdı. Fakat lise terkti. Ben yedi yaşındayken, 1942'de, savaşa gitmek üzere askere yazıldı. Bir gece, askerleri taşıyan bir trenle ayrılıp gittiğini gördüm. Her nasılsa Subay Adayları Okuluna alınmaya layık görülmüş ve nihayet üsteğmen rütbesiyle işgale katılmak üzere gemiyle Avrupa'ya gönderilmişti. Müfrezesinde, askere gönüllü yazılmış Al Rockwell adında bir adam vardı ve bu adam bir gün Rockwell İmalat imparatorluğunu miras olarak devralacaktı. Bay Rockwell güçlü, özgürlükçü ilkelere sahip birisiydi ve gönüllü yazılmış bir asker olarak çarpışmaya gitme konusunda ısrar etmişti. İkisi arkadaş oldular.

Bud'ın yüzbaşı rütbesiyle savaştan döndükten sonra hangi alelade işlere girip çıktığını hatırlamıyorum. Fakat özgeçmişinde bir kolej derecesi olmadığını biliyorum. Bir gün bana Cincinnati'den telefon etti ve benim Cornell'e gitmeden önce "gerçek bir işte" kendisi için çalışmamı, "ana baba parası yemek yerine kendi paramı kendim kazanmamı" istediğini söyledi. Kafasında nasıl bir iş vardı acaba? Dedi ki "Her gün saat dokuzdan beşe kadar yaklaşık 60 kg. ağırlığındaki çelik levhaları yük vagonuna yüklemeni istiyorum. Benimle Ohio'daki Rockwell fabrikası civarında bir yerde kalacak, sadece oda ve yatak parası ödeyeceksin. Ne dersin?"

Sonra anlaşıldı ki Bud fabrikanın müdürü olmuştu ve binlerce kişiyi istihdam ediyordu. "Benim için çalışan iki düzine Harvard'lı fişek var." diyordu. "İstediğim her şeyi yaparlar, ayakkabılarımı cilalamak, arabamı silip parlatmak dâhil. Ama onların yeğenimi kayırdığımı düşünmelerine izin vermem. O yüzden seni herkesin iki katı çalıştırmak zorundayım. Tamam diyor musun?"

16 yaşındayken yetişkinlerle aynı maaşın verildiği gerçek bir iş... Buna havada karada tamam denirdi. O sıralar şu büyük muammayı aklımdan bile geçiremeyecek kadar toydum daha: Nasıl oluyordu da eğitimsiz, sıradan bir çelik işçisi, etrafında dört dönen Harvard'lılara emirler veriyor, üstelik devasa bir fabrikayı yönetiyordu? Benim hatam Bud'ın eğitimsiz olduğunu düşünmemdi. O mükemmel bir eğitime sahipti. Tek eksiği "okulda" verilen öğretimdi.

Jonathan Goodwin

Google'da *Fast Company* dergisinin 2007 Kasım sayısının kapağını aratın, orada liseden terk genç Jonathan Goodwin'in dikkat çekici yüzünü göreceksiniz. Kansaslı fakir bir çiftçi ailesinden gelen genç bir adam bu şekilde ilgiyi nasıl hak etti? Ne lise, ne kolej derecesi... Jonathan on üç yaşında yedinci sınıftan paçayı kurtardıktan sonra bir oto tamircisinde acınası bir ücret karşılığında farklı işler yaptı. Böyle bir yerin hiçbir geleceği olmaz, değil mi?

Fast Company dergisine "Benim okulum orasıydı." diyordu Goodwin.

Benzinde fiyat sıkıştırması uygulanmaya başlanınca Jonathan'ın kafası karışmıştı. Bunu düzenbazlık olarak gördü. Arabalara galon başına 60 ila 100 mil kazandıracak ve emisyonu da sıfıra yaklaştıracak teknolojinin mevcut olduğunu biliyordu. Peki, Detroit bunu neden teklif etmemişti?

Sorun değildi. Jonathan kendi başına yapabilirdi bunu. Başa çıkabileceğinden fazla müşterisi vardı. Bir Hummer'ı dönüştürmek için 25.000 dolarlık bir fatura kesebiliyordu. Çok geçmeden de "çılgın çocuk" diye bilinir oldu. Müşterilerinden biri de Kaliforniya valisi Arnold Schwartzenegger'di ki o da bir zamanlar okulunu bırakmış birisiydi.

Jonathan ayda dört dönüştürme işlemi yaparak yılda bir milyon kazanıyordu. Oy verecek yaşa gelmeden kendi ayakları üzerinde durabilen ve ekonomiye değer katan bir insan oldu. Yedinci sınıfı terk ettiğinde, Amerika'nın ilk amirali David Farragut'tan sadece birkaç yaş büyüktü. Farragut da 1812 Savaşı'nda Peru sahilleri civarında esir alınan bir İngiliz gemisinin kumandasını alıp Bostan'a yelken açtığında 12 yaşındaydı. George Washington da o yaşta okuldan ayrılmıştı. Anne ve babası ölen Thomas Jefferson Virginia'da 250 işçisi bulunan büyük bir çiftliği idare etmeye başladığında aynı yaştaydı. Sizinle biz de bir zamanlar okul sıralarımızda oturup karatahtadaki bir şeyleri defterimize geçirirken ve azarlanırken onlarla aynı yaştaydık.

Danica Patrick

20 Nisan 2008'de 26 yaşındaki Danica Patrik üst düzey araba yarışı tarihinde büyük etkinlik kupasını kazanan ilk kadın oldu. Kendisi iki etaplı Indy 500 şampiyonu Helio Castroneves'e karşı yarışıyordu ve Japonya 300'deki Motegi Pisti'nin son iki turunda onu geride bırakarak yarışı kazandı. Yarıştan sonra, "Bu, çok sevdiğiniz bir şeyi bulup peşinden gitmek gibi." demişti gazetecilere.

Danica, bu tarihten on sene önce, 16 yaşındayken okulu bırakmış ve Londra'ya gitmişti. Orada tamamen kendi başına, saatlerce yüksek hızda kalmayı öğrenmişti. Siz o yaşta, lisede henüz epey uzakta olan mezuniyeti iple çekmeyi düşünüyordunuz büyük ihtimalle.

Açık Kaynak (Open Source) Öğrenimi

Jonathan, Danica ve onlar gibi nicesi... Hepsi de kişisel olarak yönettikleri bireyselleşmiş bir eğitimi almak için "açık kaynak"

yolunu seçmişlerdi. Tıpkı bir zamanlar Ben Franklin'in yaptığı gibi. Açık kaynak öğrenimi, "kendine hâkim olmaya ve iyi bir hayata" giden yolda güneşin altındaki her şeyin bir başlama noktası olabileceğini kabul eder. Açık kaynakta, neyin önce neyin sonra geleceğine dair kararlar kişisel olarak alınıp harekete geçilir. Ve karşılaştığımız herkes potansiyel bir öğretmendir: oto tamircileri, araba yarışçıları... Herkes.

Eski Yüksek Mahkeme Hâkimi Potter Stewart bir zamanlar pornografiyi tanımlayamadığını ama görünce teşhis edebildiğini söylemişti. Açık kaynak da böyle bir şeydir. Resmî kurallar ve standartlarla onu kuşatmaya çalışmak, onu mahvetmektir. Bir de bu konuda hiç olmazsa kaba bir soyutlamayı ilave edeyim: açık kaynak tarzında, öğretmek bir meslek değil, bir işlevdir. Sunacağı herhangi bir şeyi olan her kişi öğretme işini yapabilir. Kimin öğretmen olup olmadığına hükûmet değil öğrencinin kendisi karar verir. Açık kaynakta hocalık yapmak için bir lisansa Socrates'ten daha fazla ihtiyaç duymazsınız. İşte tam burada açık kaynağın temel kabullerinin ne kadar farklı olduğunu hissedebilirsiniz. Sizden bir şey öğrenmeme kararını verdiği için hiçbir öğrenci başarısızlığa uğramaz.

Açık kaynakta, öğrenciler aktif öncülerdir. Bunun çok fazla disiplinsiz göründüğünü biliyorum. Fakat okul öğretiminin ötesindeki hayat da aynen öyledir. Ya kendi senaryonuzu yazarsınız veya bir başkasının senaryosunda size biçilen rolü oynarsınız.

Shen Wenrong

17 Mart 2006 tarihli *The Financial Times*'da fakülte mezunu yönetici ve mühendislerle bir grup Çinli köylü arasındaki sessiz yarış anlatılır.

Bu "açık kaynak öğrenme" fikriyle gerçek bir münasebet taşıdığı için hikâyeyi size özetleyeceğim.

Bir süre önce, Almanya'nın Thyssen Krupp Şirketi, Dortmund'daki güçlü Phoenix çelik fabrikasını boşaltma kararı aldı. Çelik fiyatları düşmüştü ve yönetim uzun süre düşük kalacağını tahmin ediyordu. Böylece, 10.000 Almanın işten atılmasını zorunlu kılmasına rağmen 220 dönüm araziye kurulu binaların tamamının Çin'e satılması kararı alındı.

Yönetim iki hesap çıkarmıştı: Birisi satış fiyatıydı, diğeri de fabrikanın Dortmund'dan Şangay'a yakın bir yere taşınması için belirlenen ücretti. Thyssen Krupp, taşımanın üç yıl süreceğini ve bir uzmanlar ordusunu çalıştırmak gerekeceğini öngörüyordu. Çin, Phoenix'i satın aldı ama taşıma masrafının üzerini çizdi. Bu işi kendileri yapacaktı.

Havanın güzel olduğu bir gün Shen Wenrong'un başını çektiği, yırtık pırtık elbiseler içindeki bin kişilik bir köylü grubu Dortmund'da boy gösterdi. Buyurun size Bay Shen hakkında düşünmenizi sağlayacak bir tutam bilgi: Bilgisayar kullanmıyordu. Gerçek bir ofisi yoktu. Çocukların okulda kullandıkları cinsten, sırayı andırır bir şey üzerinde yapıyordu çalışmalarını.

Shen'in bilgisayarsız, bürosuz verdiği ilk karar, Almanların sunduğu barınak ve yiyecek masraflarından uzak durmak oldu. Üç hafta içinde, ekibi kendi yatakhane ve yemekhanesini inşa etti.

Sonra çelik fabrikasını söktüler, büyük kasalara yerleştirip gemiyle Çin'e gönderdiler. Kasaları açıp tekrar fabrikayı kurdular. Bütün bu işleri de üç yılda değil, bir yıl içinde yaptılar. Bu süreçte sorunlara daha yaratıcı çözümlerin bulunduğu her durumda pek çok kural ihlal edildi.

Phoenix'i taşımakla geçen bu süre içinde, Çin'in dünya pazarlarına verdiği devasa siparişler fiyatların fırlayıp tavan yapmasına neden oldu. Çinli planlamacıların hesapları tutmuştu. Çin'deki Phoenix, kuruluşundan itibaren para basmaya başladı ki Almanya'da kalsaydı da durum öyle olabilecekti. Sonuç olarak cahil Çinliler Almanlardan daha sıkı çalışmakla kalmamışlardı, daha iyi akıl yürütüp doğru kararlar da vermişlerdi.

Sıradan insanların pekâlâ yapabilecekleri şeyleri halletmek için uzmanların gerektiğine inanmak tuzağına nasıl oldu da düştük? Kendimizi bu kadar az düşünmeye nasıl başladık? Eğer okul görmemiş köylüler bir çelik fabrikasını söküp sonra da yeniden kurma işini profesyonellerden üç kat daha hızlı yapabiliyorlarsa sizin ve benim doğru diye kabul etmeye şartlandığımız şeylerin hepsini bir kez daha gözden geçirmeye ihtiyacımız var demektir. Hepsini. Buna diyalektik düşünme adı veriliyor. Bir zamanlar "diyalektik", okulların merkezinde yer alırdı ama artık öğretmiyoruz onu. Hatta sözde "yetenekli ve üstün zekâlı" çocuklara bile.

Londra'da Gezinti

Liseden terk Sir Richard Branson, hayatının en önemli dersini dört yaşındayken aldığını düşünüyor. Otobiyografisinde ve *The New Yorker* (Mayıs 2007) dergisinde söylediğine göre, bu bir Londra gezintisiydi. Dört yaşındaki Richard annesi Eve ile birlikte bir araba gezintisine çıkmıştı. Gittikleri yer evden kilometrelerce uzakta, Londra dışında, Richard'ın daha önce hiç görmediği Shamley Green adında bir varoştu. Eve, arabayı kenara çekip Richard'a bulundukları yerden evin yolunu bulup bulamayacağını sordu.

Richard bulacağını söyleyince annesi ondan hemen inip yola koyulmasını istedi. "Annem bizi bağımsız yapmaya kararlıydı." diyordu dergide. On iki yaşına geldiğinde Bournemoth'daki plaja kadar dört yüz millik yolu tek başına bisikletle gidiyordu. Kısa süre liseye devam ettikten sonra okulu tamamen bıraktı. On dokuzuna bastığında ilk işini başarıyla kurdu. Virgin Havayolları, müzik şirketi ve daha pek çok iş onun geleceğinde sırasını bekliyordu. Tıpkı yapacağını ilan ettiği özel uzay aracı gibi. 29 Temmuz 2008'de tüm dünyadaki gazetelerin ön yüzünde Branson'un, annesinin ve artık tamamlanmış olan roketinin resmi görüldü. Tarihte ilk defa yapılacak bir yolculuktu bu ve 250 koltuğun tamamı, her biri 200.000 dolardan kapış kapış gitmişti.

Dört yaş ciddi bir işe başlamak için çok mu erken?

Tiger Woods iki yaşındayken Mike Douglas'ın televizyon şovunda golf toplarını deliğe sokuyordu. Bu yüzden de yukarıdaki soru bende kuşku uyandırıyor.

Glen Doman

Yirmi yıl kadar önce ben Philadelpiha'nın Stenton Caddesindeki İnsan Potansiyelini Geliştirme Enstitüsünde Glen Doman'ın bürosunda oturmuş duvarlardaki Jackie Kennedy gibi gezegenin meşhurlarından gelen çerçevelenmiş takdir belgelerine bakınıyorken Glen bana bir bebeğe okumayı, saymayı, temel aritmetik işlemlerini öğretmenin ne kadar kolay olduğunu anlatıyordu.

"Anında öğreniyorlar." diyordu. "Sorun onlar beş yaşına gelene kadar beklendiğinde veya ders tekrarlarıyla çok vakit harcandığında baş gösteriyor. Geciktiğiniz her yıl, zorluğun derecesini arttırıyor. Doman *Bebeğinize Nasıl Okuma Öğretirsiniz?*

adlı kitabından üç milyon kadar satmıştı ama herhangi bir okulda bir nüshasını bulma ihtimaliniz düşük.

Doman'ı ziyaret etme nedenim tuhaftı. O sıralar Massachusetts Teknoloji Enstitüsünde (MIT / Massachusetts Institute of Technology) olan kızım Cambridge'den beni telefonla aradığında Doman'ın, arkadaşlarının diline düşmüş bir maskara olduğunu söylemişti. Telefonu kapatır kapatmaz hemen Philadelphia bilgi servisini arayarak enstitünün telefon numarasını aldım. Daha önce hiç görüşmemiş olduğumuz hâlde onu doğrudan aradım. Birbirimize tamamen yabancıydık. Ona, iddia ettiği bu mucizeyi görmek üzere kendisini ziyarete gelip gelemeyeceğimi sordum.

"Bu akşam ne yapıyorsunuz?" diye sordu. Bir saat sonra Philadelphia yolundaydım. Akşam geç bir saatte Glen'le buluştuk. Evinin misafir odasında geceledim ve ertesi sabah onu okulunda iş başında gözlemlemeye başladım. Burası giriş için bir sürü formaliteyi gerektirmiyordu. Glen başvuran herkesi almıştı. Yedi yaşındakilerin kendi zevkleri için gerçek kitaplar ve yetişkinlere özgü dergileri okudukları bir yerdi burası. Beni eğlendirmek için çocuklar hemen oracıkta, hazırlıksız bir şekilde *Mikado*'dan bir sahne oynadılar şarkısıyla, dansıyla birlikte. Oradan, resmî okulların bizi ne çok aptallaştırdıkları konusundaki duygularım daha da pekişmiş olarak ayrıldım.

İnsan Genomu Projesi

Branson'un başarılı gezintisi ve pasaklı köylü Shen'in idrak gücü, ancak büyük "dünya sınıfı"nda öğrencilik yapabilenler için mümkündür. Bütün hayatım boyunca, diplomaması, sertifikası, ehliyet veya kimlik kartı olmayan insanların nasıl mahvolduklarına, nasıl

önemsiz kalmaya mahkûm olduklarına dair ikazlarla gırtlağıma kadar doldum. Siz de aynı durumdasınızdır, eminim.

O zaman neredeyse hiç okula gitmemiş olan iki en iyi başkanımızı, Washington ve Lincoln'u nasıl izah edeceğiz? Amerika'nın iki efsanevi sanayicisini, her ikisi de ilkokuldan terk Carnegie ve Rockefeller'i nasıl açıklayacağız? Yani neden okul onların zamanında sorun olmuyordu da bizim zamanımızda bu kadar önemli? Bu açık kaynak meselesi modern ileri teknoloji bilimlerinde de geçerli olabilir mi ki? Eğer "hayır" diyorsanız serseri bir sörf tutkunu ve berbat bir öğrenci olan Craig Venter ile canı ne isterse onu çalışmış ve ne kadar isterse o konuyla o kadar ilgilenmiş olan –yani bir entelektüel diyet teşebbüsüyle kendisine dışarıdan bir disiplin dayatılmayan– yeniden doğuşçu bir Hristiyan "ev okulu" müdavimi Frances Collins'in nasıl olup da insan genomu haritasını çıkardıklarını izah edin bana. Collins birkaç yıl önce *New York Times*'a "Eğer Virginialı yetkililer Collinslerin evindeki okulun neye benzediğini bilmiş olsalardı annesini hapse atarlardı." diye konuşmuştu.

MIT'de bir Aşk Şarkıcısı

27 Nisan 2007 tarihli gazetelerin manşetleri, MIT'nin ünlü kayıt kabul müdürü Merilee Jones'un işten çıkarıldığını duyuruyordu. 28 yıl süren olağanüstü bir hizmet döneminin ardından Jones aşağılanarak işten atılmıştı. Oysa onun döneminde MIT en yüksek onur derecelerini hak etmiş ve kendisi de üniversite kayıt kabul dünyasında ülke çapında tanınan bir kahramana dönüşmüştü.

Jones yetenekli kız öğrenci bulma konusunda uzmanlaşmıştı. Bu, teknik bir okul için hiç de kolay değildi. Ama Jones'un görev süresi boyunca kız öğrenci kayıtlarının sayısı üçe katlandı. İşten atıldığında

sanayicilerin ve fakültelerin onunla ilgili "canımız"dan "yeri doldurulamaz"a kadar uzanan tanımlamaları basında yer almıştı. Peki, neden sepetlenivermişti? İşin içinde öğrencilere sarkıntılık etmek yahut bunun gibi ciddi bir şey olması gerek, değil mi?

Bin yıl da düşünseniz bulamazsınız. O yüzden ben söyleyeyim size: MIT onu işe alırken Jones başvuru belgesine üç fakülte derecesi olduğunu yazarak yalan söylemişti. Gerçekteyse New York'un taşrasındaki kimi barlarda geceleri şarkı söylemekteydi o sıralar.

MIT'nin rektörü Philip Clay, böyle bir yanlışın bir daha asla tekrar etmeyeceğini söylemişti. Başka gece kulübü şarkıcısı asla olmayacaktı! "Gelecekte..." diyordu Clay (ki bunu söylerken boğazını temizlediğini duyar gibi oluyorsunuz) "...bu tecrübe bizim için önemli bir ders olacak."

Bunu okuduğumda kendi kendime sordum: Değeri teorik değil, uygulamalı şekilde ispat edilmiş olan muhteşem bir meslektaşın işten atılmasından çıkarılacak ders ne olabilirdi ki? Bu ders, işinizi heyecan verici şekilde yapmanın o işte tutunmanıza yetmeyeceği olabilir mi mesela? Benim çıkardığım asıl ders, gerçekte işten kovulması gerekenin Philip Clay olduğuydu.

Ingvar Kamprad

Diplomalar ve dereceler, gerçek eğitimin yerini tutan şeyler olmamalı. İsveç'teki, kerameti kendinden menkul uzmanlarca disleksi teşhisi konan Ingvar Kamprad'ı ele alalım. Bağımsız hayatına, bisikletiyle balık satarak, herhangi bir kolej derecesi olmadan başladı. Yavaş yavaş, sattığı malların arasına kibrit, Noel süsleri gibi şeyleri de kattı. Amma zor bir hayat! Birkaç fakülte bitirmiş ve Bear Stearns'da yatırım bankacılığına başlamış bulunsa ne iyi

olurdu hâlbuki. Fakat Ingvar'ın ürün yelpazesi genişledikçe zihnini güçlü bir fikir işgal etmeye başladı: güzellik ile fayda ve kullanışlılığı, herkesin ulaşabileceği fiyata bir araya getiren ürünlerin satılacağı bir mağaza fikri. Bu dislektik seyyar satıcı bugün IKEA'nın kurucusu olarak 31 milyar dolardan büyük bir servete sahip. Ve bu paradan daha da önemlisi –çünkü muhtemelen zaten bunu harcayacak kadar uzun yaşayamayacak– onun başkalarının hayatına değer katma azminin yaktığı ateşin hâlâ etrafı aydınlatmayı sürdürüyor olması...

Mezun (Aşk Mevsimi) Filmi

Başkalarının yazdıklarını oynamak yerine kendi senaryonuzu yazacak kadar kendinizi tanıyorsanız eğitimli olma yolundasınız demektir. Charles Webb adındaki göçmen meyve toplayıcısı bana göre bu tanıma uymaktadır. Topladığı meyvelerden olmasa bile, onun hayal gücünden bir parça satın almışsınızdır eğer klasik Amerikan filmi *Mezun*'u seyrettiyseniz. Webb'in kitabı milyonlarca sattı ve filmi de tüm bir Amerikan genç kuşağı için bir işaret fişeği oldu. Filmin teması, yani satın almak üzerine kurulu bir hayatın felaket anlamına geldiği fikri, onun yıllar sonra bile satılan, gösterilen, denetlenmesi zor bir hite dönüşmesini sağladı. Charles ve karısı milyonlarca dolar kazandılar ve Easthampton'dan Maui'ye kadar bütün A takımı misafir listelerinde yer aldılar.

Hayatları sonu gelmez kutlamalardan ve kutlama projelerinden oluşan tekdüze ve sıkıcı bir hâle dönüşünce Webb ile karısı telif haklarını Anti-Defamation League [İftira ve Karalama ile Mücadele Birliği][14] adlı kuruma devrettiler, tüm servetlerini dağıttılar ve bir

---

[14] Anti-Defamation League, ABD'de yer alan en güçlü siyonist lobidir. ABD başkanı ve senatosu üzerinde oldukça etkindir. (çev.)

karavan römorkuyla bir gün orada bir gün burada dolaşmaya başladılar, bazen de eskisi gibi meyve toplama işini sürdürdüler.

"Zenginlik bize yaramadı." diyordu Charles.

Okulu Bırakanlar

Amerika'da her okul günü 7000 öğrenci okulu bırakıyor. Bazılarının kafası karışık, bazıları öfkeli ama hepsi de cesur. Eğer atalarımızın anlayışı bizde olsaydı okulu terk eden bu çocukları büyük bir kaynak ve standart programlamanın evcilleştiremediği zihinler olarak görürdük. Onlara saygılı davranırdık. Yılda 1.250.000 veya belki daha fazla insandan bahsediyoruz. Bunların, okulu terk eden Ben Franklin veya Branson'dan, Wright Kardeşlerden yahut kenar mahallede büyüyüp hiçbir sertifikası olmadan Brezilya başkanlığına dek yükselmiş olan ve şimdi de ülkesini petrole bağımlı olmaktan kurtulmanın eşiğine getiren Lula da Silva'dan hiç de aşağı kalır yanları olmasa gerek.

Yılda bir milyonun üzerindeki genç insanın sınıflarda kalmak istememesi; hem de kaçışlarının bedeli olarak onca aşağılanmayı, sataşmaları, daimi ayrımcılığa katlanmayı göze alacak kadar okuldan uzaklaşmayı istemeleri bize ne söylemektedir acaba?

Paylarına sefalete mahkûm bir gelecek düşmüş talihsizler mi var karşımızda? Yoksa kendi benliklerinin hapishanesine gömülmüş, daima korku içinde, banliyölerdeki evlerine sığınmış, cüzdanlarını sallayarak bunu yaşadıklarının delili zanneden bizler miyiz gerçekte zavallı, sefil, talihsiz olan? Yıllar yılı Uluslararası Mutluluk Tarama anketleri ülkemizi ortalarda bir yerde göstermiştir. Almanya ve diğer tüm Anglosakson ülkelerle aynı yerlerdeyiz. Yale ve Stanford gibi seçkin üniversitelerin diplomalarla yarattığı sahte sıralama meseleyi çözer mi?

Uyanın! Eğer her şey gerçekten sizin inanmaya şartlandığınız gibiyse nasıl oluyor da sokak çocuğu Lula modern bir ülkeyi yönetebiliyor? Nasıl oldu da alt orta sınıftan gelen yarı sokak çocuğu Adolf Hitler tarihteki en iyi eğitilmiş nüfusa sahip ülkenin başına geçti? İlkokuldan terk Thomas Edison tek başına hiçbir bağlantısı ve tek kuruşu olmadan batıya gidip de 15 yaşına geldiğinde birçok kanaldan gelir elde etmeyi, hem de usta bir işçinin ücretinin dört katını kazanmayı nasıl başardı? Edison, işçilerden oluşan bir çevrede beş parasız büyümüştü; peki elektrik ışığını, fonografı nasıl icat etti ve 1003 patente imza atarak General Elektrik'i nasıl kurdu? Edison fakülte mezunlarını küçümserdi ve işe adam alırken onlara karşı hep bir ayrımcılık içinde oldu.

Size hep söylendiği gibi okul bir ölüm kalım meselesi olsaydı bu saydıklarımın hiçbiri gerçekleşmezdi. Yine 14 yaşında okuldan atılan George Bernard Shaw kendisini yetiştirerek yirminci yüzyılın en büyük oyun yazarı olamazdı. Neden hiçbir okul, hiçbir fakülte, hiçbir politikacı, hiçbir vakıf yahut sosyal düşünür, noktaları benim şimdi birleştirdiğim gibi birleştirip göstermedi size acaba?

Bir Başka Uygunsuz Gerçek

2006'da Connecticut Üniversitesi, bir öğrencide, fakülteye başladığı yılla mezun olduğu yıl arasındaki dönemde ne düzeyde bir öğrenmenin gerçekleştiğini keşfetmek için bir araştırma başlattı. Ölçülmek üzere beş akademik alan seçildi. Yale, Brown ve Georgetown'ın da içinde bulunduğu 50 üniversiteden 14.000 öğrenci üzerinde araştırma yapıldı. Bu 50'nin 16'sında –Yale, Brown ve Georgetown dâhil– mezun olanlar okula yeni gelenlerden daha az şey biliyorlardı. Negatif bir büyüme vardı. Diğer 34'ünde ise vuku bulan büyüme zikretmeye değmeyecek kadardı.

İşin dobraca özeti şuydu: Bir lisans derecesi yahut muadili bir diplomanın peşinde beş altı yıl koşan, nakit veya borç olarak binlerce dolar harcayan bu kadar çok sayıdaki genç insan, bu yatırım karşılığında hiçbir şey almıyor, daha doğrusu, hiçbir şeyden de azını alıyorlar. Bu, Marx Kardeşlerden[15] alınma bir skeç olsa gerek.

John Kanzius

13 Nisan 2008'de *Sixty Minutes [Altmış Dakika]* adındaki televizyon programı, bir bilim geçmişi ve üniversite derecesi olmayan bir hastanın, şimdiye dek hiç bilinmeyen bir kanser yok etme metodu keşfettiğini duyurdu. Nobel ödüllü kanser araştırmacısı Rick Smalley, bunun ömrü boyunca gördüğü en etkileyici gelişme olduğunu ve bunun tıbbı sonsuza dek değiştireceğini söyledi. Kanzius yöntemi, tümörleri kemoterapi, cerrahi veya çok bilinen radyasyon gibi yöntemler olmadan yok etmektedir. John Kanzius 36 kemoterapi seansı geçirdikten sonra o kadar ümitsiz ve yıkık hissetmeye başladı ki kanser imparatorluğunun gözden kaçırdığı bir şey olup olmadığını anlamak için kendi beyninde kalan son enkazı elden geçirmeye karar verdi. Nihayet çocukluğunda hobi olarak yaptığı radyoculukla ilgili anıları imdadına yetişti. Çocukken ilginç bir durum Kanzius'un dikkatini çekmişti: Zararsız radyo dalgaları bir metalden geçirilince metal ısınıyordu. Acaba içine metal parçacıkları enjekte edilmiş bir tümör kütlesi de içinden radyo dalgaları geçirilmek suretiyle öldürülebilir miydi? Gülünç bir fikir değil mi? Eğer bunda bir numara olsaydı her yıl ülkeye on milyonlarca dolara mal olan eğitimli bilim adamları ordusu bunu şimdiye dek çoktan bulmuş olmazlar mıydı?

---

[15] The Marx Brothers [Marx Kardeşler] 1900'lerden 1950'lere kadar yaptıkları vodviller, Broadway gösterileri ve filmlerle ünlü olmuş, beş kardeşten oluşan bir Amerikan aile güldürüsü grubudur. (çev.)

Bu teorisini, kendi garajında test etti. Bunun için de yenmiş konserve tenekelerinden yaptığı bir makineyi kullandı. Bir sosisin alt kısmına metal enjekte edilip de radyo dalgalarına maruz bırakıldığında bu bölüm pişiyor ama üst taraf soğuk kalıyordu. Kanzius bulgularını üniversite laboratuvarlarına getirdi ve onlardan, yapılan ön testlerde radyo dalgalarının gerçekten de tümör hücrelerini öldürdüğü cevabını aldı.

Bilinen hiçbir formül John Kanzius'u öngöremezdi. Üniversite diploması ve aile ilişkilerine ayrıcalık tanıyan, liyakat esaslı görevlendirme ve yönetime (yani meritokrasiye) karşı duran suni yapılanma biçimimiz, Kanzius gibi daha kaç kişinin sesine kulak tıkıyor kim bilir? Birkaç kişiye mi? On milyon, yirmi milyon mu? Yoksa sayıyı tahayyül etmek bile zor mu?

Bakın dostlar, eğer köylüler çelik fabrikasını taşıyorlar, taşra kulüp şarkıcıları teknoloji üniversitelerindeki kayıt kabullerde devrim yapıyorlar, liseyi bitirmeyenler galon başına 100 mil kazandırıyorlar, plaj serserisi sörfçüler insan genomunun haritasını çıkarıyorlar, ufacık tefecik kadınlar büyük oto yarışlarındaki erkek tekelini kırıyorlar, dislektik seyyar satıcılar küresel ölçekte ticari imparatorluk kurabiliyorlarsa o zaman okulların öğrenme ve başarıya dair geleneksel yöntemlerinde önemli ve hayati bir parça eksik demektir.

Yirmi yıl önce Ohio Barnesville'de bazı Amishlerle oturmuş, gülünç uzay programımızdan ve bunun zaten az olan kaynaklarımızı israf etmesinden bahsediyorduk. Amishlerden biri bana bir zamanlar aya gidecek bir roket yapmayı tartıştıklarını, nihayet bunu yapmanın kolaylığı konusunda herkesin hemfikir olduğunu ancak aptallardan başka kimin böyle bir şeyi yapmayı isteyeceğini kestiremediklerini söyledi. Bu palavra gibi görünüyorsa Richard Bronson'u hatırlamanızı öneririm.

Çocukluğun Yapay Bir Şekilde Uzatılması

Bugünlerde sınıflara tıktığımız genç insanların aynıları, bir zamanlar bu kıtayı, bu kuş uçmaz kervan geçmez çölleri temizlemiş; yollar, kanallar, şehirler kurmuş; dünyanın en büyük askerî gücünü bir değil iki kez yenmiş; buzdolabı yokken ta Hindistan'a buz satmış ve altıpatlardan buharlı gemiye, insanlı uçuşa kadar öyle çok buluşa imza atmıştır ki "açık kaynak" yaratıcılığın ışıltıları Amerika'dan bütün dünyaya yayılmıştır.

O günlerde, Amerikalıların sırtına "ergenlik" denen sahte bir hayat dönemi kavramı veya çocukluğu yapay bir şekilde uzatan benzeri başka bir şey yüklenmemişti henüz. Ortalama yedi yaşındayken etrafınızdaki dünyaya değer katmaya başlardınız yahut bir asalak olurdunuz. Bütün aklı başında insanlar gibi, sözde çocuk denen kişiler de bir an evvel büyümek isterlerdi. Eski fotoğraflarda kız ve erkek çocukların yetişkin erkek ve kadınlar gibi görünmesi de bundandır. Tek gereken, kendinize düşen yükü taşımak, birkaç "açık kaynak" macerası ve tempo! İşte büyüdünüz bile! Ben Franklin'in zamanında, size düşeni yapmaya hazır olurdunuz, Almanya'daki gibi sözde bilimler (pseudo sciences) yolunuzu kesmezdi.

İç Savaş öncesi Amerikan ekonomisini asıl belirleyen, bağımsız geçim kaynaklarıydı ve savaş sonrasında bile elli altmış yıl boyunca, Andrew Carnegie gibi gençler (ki biz onlara "çocuk" diyoruz bugün) yedi yaşında ilkokuldan ayrılarak hayata atılabilmiş, yirmi yaşında Pennsylvania Demiryolunun başkanıyla iş ortaklığı kurabilmişlerdi. Benzeri yaşamlar bugün de rağbet görüyor mu? Elbette ki görüyor ama artık ulu orta bundan bahsetmek pek akıl kârı sayılmıyor. 18 yaşında Napster'i kurarak cebini milyonlarla dolduran Shawn Fanning'i düşünün mesela. Fanning tek örnek değil. Fakat şu var ki bunu yapmasına izin verilen şanslı kişiler günümüzde eskiden olduğundan daha ağzı sıkı durumdalar.

Eski Amerika'da bir iş başarmak ve cingözlük nereden gelirse gelsin takdirle karşılanırdı. Çocuklar, milyonlarca kişiye iş sağlamak için sınıflara kilitlenmemişti. Enerjisi, cesareti, fikirleri olan herkese yer vardı Amerika'da. Tocqueville ve Du Pont de Nemours gibi yabancı ziyaretçiler, bütün yaşları bir potada eriten, riskler alan ve Avrupa geleneğindeki katı kategorileri bir kenara atarak devrimci düzeyde bir eşitlikçiliğe ulaşmış olan bir toplumdan açığa çıkan o yüksek enerji karşısında şaşkınlığa düşmüşlerdi.

İç Savaş'ımız her şeyin kötüye gitmesine neden oldu. Okullarda duyduğunuz propagandaları kulak ardı edin, meselenin kölelikle alakası yoktu.

1860'a gelindiğinde, Avrupa, kölelik kurumunu çoktan kaldırmıştı ve Birleşik Devletler'in de aynısını yapmasına ramak kalmıştı. Yirmi yıl daha sürmezdi. Niçin sürmeyeceğine dair pek çok sebep sayılabilir ama bana göre en ilginç olanı şu basit gerçektir: Yalnızca adları özgür olan ücretli köleleri kullanmak daha ucuza mal oluyordu. Üstelik bunlar kölelerden daha iyi çalışıyorlardı.

Bu kölelik denen zokayı zihnimizden çıkardığımızda anlam merkezleri olarak aile ile doğa arasındaki (ve bunların karşısında insanoğlunu "insan kaynağı"na dönüştürmek yoluyla elde edilecek kâr arasındaki) çekişme açıkça ortaya çıkar. Britanya, Almanya ve daha başka pek çok yerdeki büyük nüfus kitlelerinin çiftçilikten proleteryaya dönüştürülmesi yoluyla iktidar ve servet elde edildiği sırrına Kuzeyli sanayiciler zaten vâkıf durumdaydılar. Burada da benzer avantajlar elde etmek için iştahları kabarıyordu ama böyle bir dönüşümün başarılabilmesi için önce bağımsızlık, kendine güven, yaratıcılık, aile ve dinî bağlılık gibi Amerikan geleneklerini marjinalleştirmek zorunda olduklarını fark edecek kadar da kafaları çalışıyordu. Aile bağlarını koparmak için zorunlu okul

kanunları çıkarmak Almanya'da yürürlüğe konan paketin büyük kısmını oluşturuyordu ve New York, Boston gibi şehirlerin kabul salonlarında Alman büyüsünden gıptayla söz ediliyordu.

İç Savaş'ın hemen ardından azgın bir süratle ortaya çıkan endüstriyel devlette fabrikalar, ruhsat kanunları, hükûmet müdahaleleri ve zorlamaları, son olarak da zorunlu okul öğrenimi aracılığıyla özgün Amerikan düzeninin girişimci eşitlikçiliği ölüme mahkûm edildi. 1880'e gelindiğinde Amerika'da fabrikalarla finansörlerin borusu ötüyordu ve güçlüden yana tavır alan akademisyenlerden, hukukçulardan, politikacılardan ve bunun gibi iş kollarından oluşan uzmanlaşmış bir proleterya, Haklar Beyannamesi'nde vadedildiği gibi özgürlükçü bir ülke ve ulus yapısını muhafaza etmek için kavga veren Amerikalıların işini zorlaştırıyordu. Bölgesel demokrasiden "de facto" bir oligarşiye böyle radikal bir geçişle birlikte "kafası çalışan insanlar", toplumu etkin bir şekilde yönetmenin önündeki engellere dönüştüler. Bunu şöyle düşünün: Kendilerine "rutin" görevler tayin edilecek canlıların, çocukça bir ruh hâlinde tutulmaları en iyisiydi.

Çocuksu insanlar (ara sıra aksiliklerinin tutmasını bir kenara koyarsak) sadece itaatkâr olmakla kalmazlar, aynı zamanda en iyi müşterilerdir çünkü satış teknikleri konusunda neredeyse hiçbir dirençleri yoktur. Plato'dan beri bir dizi ütopyacı yazar, iktidar sahiplerine nasıl çocukça hayatlar -yani kendilerinden daha iyi/üstün durumdakilere itaat edivermeye hazır hayatlar- pişirileceğine dair tarifler verdiler.

Bu ütopyacı tasarılar üzerinde birkaç saniye düşünün. Göreceksiniz ki insanları birbirinden, doğal dostlarından ayırma işi listenin başında yer alır. Hepsi de yakın duygusal bağları -hatta kendinizle olan bağlarınızı dahi- içinizdeki kara tahtadan mümkün

olduğunca silmeyi gerekli görür. Aile, derin dostluk, kilise, kültür, gelenek, kısaca otoritenin emirlerine karşı çıkan her şey şüpheli durumdadır. Bağımsız bir kafa hepsinden daha tehlikelidir. Ancak okulların sıralarında (Şimdi bilgisayar ekranının ve televizyonun önünü filan da saymalıyız.) oturarak geçirilen on iki yıl en zengin ve kalabalık iç hayatları bile bomboş ve ıssız bir çöle dönüştürecektir.

Politikaları belirleyenler açısından açık kaynaklı öğrenimin oluşturduğu "sorun", bu yöntemin bağımsız bir zihin ve karakter gelişimini neredeyse tamamen garanti etmesidir. (Bunların okuldaki eğitim tarafından beslenen yüzeysel simülasyonlarından bahsetmiyoruz tabii.) Daha da kötüsü, kendi eğitim harcınızı karma işinin sorumluluğunu üstlenmeniz, sizi sağlıklı bir şekilde kendinize saygı duymaya yöneltmektedir ve tabii ki kendinden emin bir halk, kaygı içinde yaşayanlara göre çok daha zor yönetilebilecek bir gruptur.

Böylece, İç Savaş yüzünden ulusal diyalektiğimizin güney kanadı kırıldıktan sonra politik düzeylerde planlanmaya başlayan yönetimsel ütopyada, gençlerin davranışsal eğitimi öncelikli konu oldu, en azından ön sıralarda yer aldı ve açık kaynağın deneme yanılma döngülerinin beslediği öğrenme biçiminin yerini kurallardan oluşan bir ağ doldurmaya başladı. Bu yeni komuta kontrol sisteminin başta gelen mimarlarından biri olan Andrew Carnegie onun eksik ve mahzurlarını gayet açık görmüştü. Bu sistemin bir dereceye kadar meritokrasi karşıtı bir düzen olarak işlev göreceğini, her alandan en nitelikli insanların çok büyük bir kısmını, niteliklerinin kendisine kazandırması gereken liderlikten mahrum bırakacağını söylemişti. Fakat Carnegie, bütünü itibarıyla bakıldığında bunun adil bir alışveriş olduğunu düşünüyordu. Fazilet ve niteliği toplumsal istikrar ve sermayenin korunmasıyla değiş tokuş etmekti bu hepi topu!

Amerika'nın ilk ulusal eğitim komiseri, derin bilgi sahibi, seçkin Hegelci William Torrey Harris, 1906'da "Eğitim Felsefesi" başlığını taşıyan uzun makalesinde, yeni kurumsal öğretimin en temel amacının (devletin çıkarları ve şirket yapılanmasının güvenliği adına) "kendine yabancılaşmayı öğretmek" olduğunu, bunun da en iyi şekilde, karanlık, havasız koridorlarda başarılacağını söylüyordu. İnsanların böylesi sözleri işitip de (ki okula giden yollar bu sözlerle döşenmiştir) nasıl görmezden gelebildiklerine hep şaşırmışımdır. Bunlar laf olsun torba dolsun diye söyleniyor sanki.

Sanırım bazı temel hakikatlerle yüzleşmenin zamanı artık: Yüksek oranda merkezîleşmiş kitlesel üretim ekonomileri, oligarşi karakterine bürünürler ve kapitalizmin doğal süreçlerinin düzenleme olmadan işlemesine müsaade etmezler. Schumpeter'in pazar ekonomilerinin can damarı olarak gördüğü yaratıcı tahribatın doğal bir şekilde vuku bulmasına izin verilemez. "Başarısız olmasına göz yumulamayacak kadar büyük" ifadesinin o günlerde onca sık duyulmasının nedeni budur ve bunun doğal sonucu olan "destek çıkma" sözü de bir nebze ekonomi bilgisine sahip herkese bir anlam ifade etmelidir. Birleşik Devletler şimdi yalnızca ismen serbest pazardır; baskın olan, şirketsel zenginlik ve refahtır. Dev Amerikan askerî gücü, aslında, çok uzun zamandır, sıradan Amerikan vatandaşını tehlikeden korumak amacına hizmet etmiyor. Bu gücün mevcudiyetinin hiç tartışılmayan birkaç nedeni var: alt sınıflara istihdam sağlamak, ülke içinde ayaklanmaları önlemek, sözleşmeler yoluyla servetin tekrar sistemin yöneticilerine ve yandaşlarına dağıtılmasında bir santrifüj işlevi görmek. Var oluşunun en ciddi sebebi de "içe yönel"dir. Bu, ülke çapındaki subay yetiştirme tesislerinde sıkça duyulan bir ifadedir ve en iyi örneği de Waco ve Ruby Ridge'de yapılan efsaneleşmiş paramiliter müdahalelerde görülmüştür.

Yüksek merkezîleşmeye sahip kitlesel üretim ekonomileri, bireylerin zihinlerini sömürgeleştirip onları kitlesel zihinlere dönüştürmeden başarılı olamazlar. Bu dönüşüm ne kadar erken başlatılırsa o kadar iyidir. İlkokulun ilk sınıflarında, ana sınıflarında hatta çocuk yuvalarında... Adına okul dediğimiz bu kolektif ritüellerin entelektüel gelişimle çok az ilişkisi vardır. Mesela öğrencilerin okula başladıklarında zaten biliyor oldukları renkleri, haftanın günlerini, senenin aylarını onlara yeniden öğretme çılgınlığını bir düşünün. Alt sınıflardaki kolektif ritüeller alışkanlık oluşturmayı, dikkat eğitimini ve otoriteye bağlılığı hedefler. Bu yolla, daha oluşma evresindeyken bağımsız bilincin altı oyulur.

Kitlesel zihne sahip olmanın karşıtı diyalektik zihne sahip olmaktır. Bu tür bir zihnin muazzam örneği Batı kültürünün kurucu dinî belgelerinde, aile ocağından ayrıldıktan sonra –ki en başta bizzat bu da muhalif bir eylemdir– tapınağa giderek yaşlıları sıkı bir şekilde sorgulayan genç İsa'nın hikâyesinde saklıdır. Aslında *Yeni Ahit* bu tür muhaliflik örnekleriyle öylesine doludur ki modern çağın başlangıcından günümüze kadar Batı tarihinde muazzam rol oynamış olmasına rağmen, kurumsal okul öğretiminde neredeyse hiç yer verilmemiş olmasında hayret edilecek bir yan yoktur.

Karmaşık kafalar her zaman diyalektiktir. Aristoteles bunu tam anlamıyla insan olmanın temel gereği olarak görür. Ancak diyalektik zihinlerin kesin gerçeği onların sanılara, ön kabullere daima meydan okumaları ve hiçbir şeyi mutlak addetmemeleri olduğundan, bu tür kafa yapısına sahip çok sayıda insan bulunması şirketlere ve şirketleşmiş hükûmete ciddi problemler çıkarır.

"Tüketim"e karşıt bir durum olan şu kişisel "üretim" meselesini ele alalım; eşya, değer, fikir ve (neyin nasıl yapılacağına dair)

düzen üretme meselesini. Koloni ve erken federal dönem Amerika'sında, kendine yeterlik ideali başarının zirvesi gibi görülürdü. İdeal bir evdeki eşyalar, insanların kendi gıdalarını, giyimlerini, barınaklarını, eğlence ve ulaşımlarını, tıbbi bakım ve eğitimlerini, çocuk bakımını ve sosyal güvenliğini sağlamaya dönük şeyler olurdu. Nüfusun büyük kesimi bu noktaya hiç ulaşamadı ama yüksek bir ideal olarak bunun için çabalamak soylu bir hayaldi. Birçok aile, özellikle de sınırdakiler, bunu başarmıştı. Avrupa ve Asya'daki kölece yaşam biçiminin aksine, dünyanın dört bir yanından insanları buraya mıknatıs gibi çeken şey, işte bu kişisel açıdan güçlü olma fikriydi; iki araba, banliyöde bir ev ve en son bilgisayar ıvır zıvırı beklentisi değil.

Eğer bu hayal zorunlu öğretim tarafından muhafaza edilmiş olsaydı büyük şirketler daha embriyo safhasında yok olurdu. Aşırı üretim daimi bir rekabet ortaya koyarak sermaye birikimini boğardı, sermaye birikimi olmadan da büyük ve baskın şirketler olmazdı. Bir ideal olarak "üretim"in değil, "tüketim"in teşvik edilmesi gerekiyordu. Okul, tüketimi kolaylaştıracak alışkanlıklar kazandırmalıydı: başkalarını dinlemek, bir zil veya boru sesiyle sorgulamadan harekete geçmek, testlerde iyi puanlar almak için etkilenmelere açık olmak, daha doğru bir ifadeyle "keriz/avanak" olmak gibi alışkanlıklar. Kendi hayatlarını kendileri üretmek isteyen çocuklar, herkesin önünde, diğerlerine ibret olsun diye aşağılanmalıydı.

Kendini üretmek, üretimin nihai şeklidir. Amerika uzun yıllar dünyanın diğer bölgelerindeki insanlara, eğer buraya ulaşmayı başarırlarsa hiçbir feodal düzenin bu rüyanın gerçeğe dönüşmesini engelleyemeyeceği vaadinde bulundu. Fakat iç savaştan sonra, açık kaynaklı öğrenimi yüceltmesi kaçınılmaz olan girişimci değerler ile doğası gereği feodal olan entüstriyel değerler arasındaki kavga son buldu.

Elli yıl sonra sis kalktığında, pedagoji ve psikoloji denen taklit bilimler Kuzey Almanya'dan ithal edilmiş ve okul kurumu aracılığıyla bir proleterya yaratmak için devreye sokulmuştu: ailesiz, topraksız; dine, geleneğe, kültüre sadece zayıf bağlarla bağlı bir proleterya. Yönetimde yer alan ve uzmanlaşmış orta tabaka bile en fazla yine proleterya olarak görülebilirdi: uzman proleterya, yani insanlar, mekânlar veya ilkelerle ilişkileri çok zayıf bir topluluk.

Bu ütopyacı dönüşüme kamuoyu desteği sağlamak için Johns Hopkins Üniversitesinden G. Stanley Hall o zamana kadar tarihte bilinmeyen patolojik bir gençlik durumu tasarladı. Bu duruma "adölesan evre" (ergenlik çağı) dedi ve 1904'te aynı adla yayımlanan iki ciltlik hacimli çalışmasında bu durumu kamuoyuna tanıttı. Davranışçı psikolog Wilhelm Wundt'un ilk asistanı olarak Prusya'da eğitim gören Hall yirminci yüzyılın başlarında eğitim çevrelerinde muazzam etkili bir isimdi ve ergenlik çağını insan gelişiminin tehlikeli ölçüde akıl dışı bir dönemi diye tanımladı. Bu dönemin okul eğitimi yoluyla aşılanacak psikolojik kontrol süreçlerini gerektirdiğini belirtti.

Almanlardan esinlenen Hopkins Üniversitesinde John Dewey'nin de akıl hocalığını yapan Hall'ün buluşu, devlet öğretiminin yeni yetmelik yıllarını da içine alacak şekilde uzatılmasını ve böylece insanlığın en üretken kısmının psikolojik tedavi amacıyla kurumsallaştırılmasını meşrulaştırmış görünüyor. Üstelik bu, eğitimleri çok yetersiz devlet memurlarına gençleri yetiştirme konusunda gerçek bir tekel sunmak yoluyla yapılacaktı.

Bu şaşırtıcı darbeyle birlikte, bir zamanlar bu yaşlarda ulusun inşasına katkıda bulunan yeni yetmelik çağındakiler, Carnegie ve Edison gibilerin keyfini çıkardığı o dopdolu hayatlardan artık resmen mahrum bırakılıyorlardı.

Amerika'da bir yönetici sınıf zorla ortaya çıkarılıyor, Anglo-Saksonlara özgü güçlü sınıf sistemi şimdi de zorunlu öğretim yoluyla Birleşik Devletler'e dayatılıyordu. Walt Whitman bir zamanlar "Amerika'ya yalnızca Hegel uygundur." demişti ve şimdi de Hegel'in direktifleri izlenerek tarih yavaşlatılıyor, değişime takoz konuyordu. Bütün bunlar da Amerika'ya özgü "fikirler, halklar, mezhepler ve dinler arasındaki tartışmalar" felce uğratılarak, herkese tek ve aynı beden uygulaması getiren okul öğretimi sayesinde yapılıyordu. Sonu gelmez tartışmaların sonuç vereceğine beslenen umut, bizim kurucu belgelerimizin içine dek; serbest konuşma, sıradan vatandaşın öldürücü silahlar edinebilmesi gibi garantilerimizin içine dek işlemişti. Bütün yapısal sorunlarına rağmen mühendislik bilgisine meydan okuyan "güçler ayrılığı" prensibimiz –bir yürütme organı, iki kongre ve bir yüksek mahkeme– "tartışma" sıradan vatandaşlar için en iyi korunma yolu olarak ayakta dursun diye vazedilmiştir.

Asli ve özgün Birleşik Devletler kavramında, iktidar merkezîleşmeyecek, paylaşılacaktı ve uzmanlar yerlerinde oturacaktı: Karar verme işi sıradan halkın işiydi, uzmanların değil. Fakat artık, Amerika'yı böylesine biricik yapan bütün o dikkatli, bütün o düşünceli ve özenli mimari, dayatılan toptancı psikolojik okul eğitimi aracılığıyla ölüme mahkûm edildi. Sizi, bir zamanlar özgür ve müstakil olan ruhların, bundan böyle, yabancıların verdiği bir eğitime teslim olmaktan başka seçenekleri kalmadığına ikna olmaları için onlara karşı polis gücü kullanılmasının ardında yatan ön kabulleri gözden geçirmeye çağırıyorum. Hiç şüphesiz bu, insanlık tarihindeki en radikal hareketlerden biridir, bu yüzden "kendi iyiliğiniz için" katılmanız gerektiği şeklindeki akla zarar ölçüde radikal iddialarına şaşmamalı. Her günkü zorunlu okul eğitiminin çehresinin ardında iş gören Tötonik zihin yapısının en çarpıcı delili budur aslında.

Sosyal mühendislik insanların büyüme dönemlerine ağır müdahalelerde bulunmadan önce, Amerika hayat verici ölçüde becerikli ve yaratıcı bir toplumdu. O yıllarda burayı ziyaret eden yabancıların günlüklerini okuduğunuzda sıradan Amerikalılara verilen özgürlüğün ne kadar sarsıcı olduğunu görüyorsunuz. Açığa çıkan yaratıcı enerjiye daha önce şahit olunmamış, bunun mümkün olabileceği hayal bile edilememişti. İstisnalar bir kenara, icatlar gençlik sezgisinin alanıdır; gençleri kurallar ve yargılardan oluşan bir ağa hapsedip fikir pınarlarını kurutursanız çok önemli negatif sonuçlara hazır olmalısınız.

Ergenliğin profesyonel bir mesele hâline getirilmesinden kısa bir süre sonra, Amerika'da patent başvurularında azalma vuku buldu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, fakültelerden anaokuluna bütün kurumsal öğretimde büyük sıçramalar yaşanırken patent başvurularındaki azalma hızlandı. Evrensel okul eğitimi, hayal gücünü zayıflatmıştı. Tıpkı Spinoza'nın 1690'ta, Fichte'nin de 19. yüzyılın ikinci yarısında tahmin ettiği gibi. Tabii ki bu iki düşünür de bu zayıflamayı destekliyordu. Onlar "en iyi"lerin yararına olacak bir okul düşlemişlerdi. Eğer bu iki eski adam okul mekanizmasını ve onun negatif sonuçlarını henüz okulun olmadığı bir dönemde kestirmişlerse bunu siz de pekâlâ yapabilirsiniz.

Peki, neden istenir böyle bir durum? Bunun cevabını daha önce vermiştik: Hayal gücüne sahip bireylerin yönetilmesi güçtür, ne yapacakları kestirilemez. Çünkü onlar zapt olunmaz bir şekilde yenilikçi ve buluşçudurlar.

Şeref Listesi

İnsan genomu haritasını çıkarmanın şöhretini paylaşan plaj serserisi, sörfçü Craig Venter 1946'da doğdu. Okulu son derece

sıkıcı buldu, bunun acısını öğretmenlerini deliye döndürerek çıkardı. Sörf tahtasına atlamak için sık sık okulu kırdı ve liseyi bitirmesine bir yıl kalmışken bir öğretmeni notuyla oynadı diye okulu bıraktı. Böylece okul da ondan kurtulmuş oldu.

Venter deniz kuvvetlerine katıldı ve Vietnam'da sağlık eri olarak hizmet gördü. Orada özel durumlar için özel uygulamalara müsamaha göstermek yerine kitapçıklar dolusu kurallar dayatan bürokrasiyi takmamayı öğrendi. *Şifresi Çözülmüş Bir Yaşam* adındaki otobiyografisi burada ana hatlarıyla verdiğimiz hayat macerasının derin ayrıntılarına giriyor. Şu kadarını söyleyelim ki bilimde ölümsüzlüğe aday olmaktan çok uzak bir hayatı vardı. Ama lise ve fakülte notlarında ortalaması C'den B'ye hiç çıkmamış olan Franklin Roosevelt'i de önceden tahmin etmek mümkün olamazdı.

George W. Bush'un lise ve fakültedeki not ortalamalarının ikisi de C idi ki bu çoğunuzu şaşırtmayacaktır. Fakat Massachusets senatörü John Kerry'nin aldığı C ortalamalarından puan olarak daha yüksek bir C almasına, muhtemelen şaşıracaksınız. Al Gore, ilk fakültesinde sınıfta çakmış, ikincisinde de dişleriyle kazıya kazıya ortalamasını C getirmişti. Şimdi hazır söze girmişken Başkan Yardımcısı olan Dick Cheney'in de sınıfta çakanlardan olduğunu söyleyeyim. Efsanevi ilerici senatör Paul Wellstone'un da SAT sınavlarının bütünleştirilmiş ortalaması 800'dü.[16]

ABD'nin bilgisayarda küresel üstünlüğünün sebebi olan adamların da fakülte derecesi yok. Microsoft'tan Bill Gates ve Paul Allen üniversite bitirmiş değiller. Apple'dan Steve Jobs ve Steve Wozniak da üniversite bitirmiş değiller. Ancak Wozniak'ın multi milyarder olduktan sonra, California'da bir ilkokulda öğretmenlik yapabilmek amacıyla bir fakülte bitirdiğini duydum.

---

[16] SAT Scholastic Aptitute Test [Eğitim Yetenek Testi] ABD'de üniversiteye giriş sınavı olarak yapılan testtir. En yüksek bütünleştirilmiş SAT puanı 2400'dür. (çev.)

Fakat Wozniak'ı Wozniak yapanın üniversite olmadığı kesin. Bilgisayar alanında ölümsüzleşen derecesiz isimlerden bir diğeri de Michael Dell'dir, tıpkı Oracle'den Larry Ellison gibi.

CNN'in kurucusu Ted Turner fakültenin ilk yılında okulu bırakmıştır. William Faulkner'in lise notları onun Missisipi Üniversitesine alınmasını imkânsız kılacak denli kötüydü. Fakat I. Dünya Savaşı'nda subay olarak görev yaptıktan sonra kendisine askerlikten muafiyet belgesi verildi ve okula kaydı yapıldı. İlk (ve son) döneminde İngilizceden D alınca bezginlikle okulu bıraktı ve bir daha da okula dönmedi. Warren Avis, havaalanlarındaki otomobil kiralama işinin öncülüğünü yapan adam, fakültenin vakit kaybı olduğunu düşünerek üniversiteye müracaat bile etmedi. Ülkenin posta siparişiyle kitap satan en büyük ismi Edward Hamilton'ın bana yazdığına göre, kendisinin rakipleri karşısındaki avantajı daha işin başında fakülte okumak için sermayesini ve zamanını kaybetmemiş olmasıydı. Kinko'nun kurucusu, yumuşak sesli ve son derece zeki Paul Orfalea, *Copy This [Bunu Kopyala]* adlı hatıra kitabında, okulunda hiç de parlak bir öğrenci olarak görülmediğini, babasıyla aralarındaki en komik şakalarının kendisinin okumayı öğrendiği her kelime için babasının elli dolar ödediğini iddia etmesi olduğunu yazıyor. Shawn Fanning, 18 yaşında icat ettiği Napster'le ticari müzik piyasasını mahvolma noktasına getirince müzik endüstrisini kurtarması için 2007'de milyonlarca dolar ödenerek işe alındı. Shawn da bir fakülte bitirmiş değil ve şimdilik bitirmeyi de düşünmüyor.

Lew Wasserman

Lew Wasserman o muazzam MCA yetenek ajansıyla modern Hollywood'u neredeyse tek başına ortaya çıkardı. Ne fakülte bitirdi ne

de gerçekten bir lise sırasında oturacak zamanı oldu. Gerçi sonradan bir diploma "kazandı" ama bu pek alışıldık yollardan olmadı.

Wasserman 13 yaşında okulu bıraktı ve okumak yerine Hollywood Bulvarı'ndaki bir sinemada yer gösterici olarak çalışmaya başladı. Öğleden sonraları sinemayı açması için anahtarları teslim edecek kadar güveniyorlardı ona. Bu ayrıcalık, sınıfa girmeden, okul müdürüyle yapılacak bir alışveriş yoluyla nasıl diploma alabileceği konusunda bir fikir getirdi aklına. Wasserman yeni gelen filmlerin makaralarını sinemadan gizlice çıkaracak, film vizyona girmeden çok önce onları liseye getirecek, düşük bir bilet fiyatı karşılığında öğrencilere seyrettirecek, topladığı parayı da okul bandosuna enstrüman yahut futbol ekipmanları vs. alması için okul müdürüne verecekti. Sonra da sinemadaki elemanlar gelmeden makaraları yerine koyacaktı. Olup biteni kimsenin ruhu duymayacaktı. Buna "Alan memnun, satan memnun." (Quid pro quo.) diyoruz. Wasserman Romalılara ait bu kadim prensibi uygulamaya başladığında 13 yaşındaydı. Karatahtadan deftere bir şeyleri geçirmekle kaybedeceği zamanı mükemmel gösteri sözleşmeleri hazırlamak için kullandı ki bunlar hukuk okullarında hâlâ türünün iyi örnekleri olarak okutulmaktadır. Bu sözleşmelerle Fred Astaire ve Gish Kızkardeşler gibi yıldızları MCA'in yeni kadrosuna katmıştır.

Warren Buffet

Warren Buffet büyük 1929 dünya ekonomik bunalımı sırasında, henüz altı yaşındayken, yazın sıcaktan bunalan Omaha'da (Nebraska) kapı kapı dolaşıp buzlu Coca Cola satarak iş hayatına başladı.

Hiç ara vermeden, iş çeşitleri arasına başka şeyleri de kattı: kaybedilen golf toplarını bulup kulüp girişlerindeki dükkânlara

satmak, hipodromlarda bahis biletlerini kazara atmış olan talihli bahisçilerin biletlerini çöpten arayıp bulmak, bir turda 1500 gazete bırakmasını mümkün kılan bir gazete dağıtım sistemi icat etmek, berber dükkânlarına kirayla tilt makinesi koymak gibi şeyler. 13 yaşından itibaren kendi geçimini sağladı. 18'ine geldiğinde bankada 100.000 doları vardı. Derken Wharton İşletme Okuluna başvurdu ama kabul edilmedi.

Buffet'in aktif risk almak, hayal gücü ve gerçek emek içeren açık kaynak yoluyla öğrendiklerini, okullar ya öğretemez ya da öğretmez. Neden diye sormak haktır. Neden okullar hiçbir yerde fırsat ve kendine yeterlik konusundaki detayları görmezler? Neden "iyi bir iş" okulun nihai hedefi olarak satılmaya devam ediyor? Oysa Lancaster Amishleri gibi pek çok Amerikalı, hiçbir *işin* bağımsızlığınızdan feragat etmenize –hele de uzun süre feragatinize– asla değmeyeceğine inanıyor.

Bir düşünün, kapana kısılmış, tüketici olmayı öğrenen 65 milyon okul öğrencisi ansızın bağımsız bir geçim yolu bularak aktif bir şekilde hayallerini gerçekleştirmeye koyulsaydı, böylece toplumun geri kalanına değer katsalardı, canları sıkılıp duran tüketiciler olmak yerine üretici olsalardı toplum kısa zamanda nasıl bir dönüşüm yaşardı? Dört bir yanınız Buffetler, Venterler, Wassermanlar, Danica Patrickler ve Diablo Codylerle dolmaz mıydı? Tarihimizin bu üzücü ve kısır dönüm noktasında, sırtlarına binen bir azınlığın istediği yöne sürdüğü iyi okul eğitimi almış zombiler yerine tam da böyle bir şey değil midir ihtiyaç duyduğumuz?

Hiç böyle bir toplumumuz oldu mu? Tabii ki oldu. Her yerde sınırsız imkânların cazırdayan enerjisinin hissedildiği, her yaştan insanın rahatça bir araya geldiği, kendini hazır hisseden herkesin şansını denediği ve olanakların maytap gibi oradan

buradan patladığı Ben Franklin'in Philadelphiasına bir gidin. Boston bunun başka bir örneği. Hayalgücü ve gençlik kontrol altına alınmadığı zaman nelerin yapılabileceğine örnek olarak Hindistan'a yapılan buz ticaretini bir araştırın. Pitsburgh da iyi bir örnek. Tekstil fabrikalarında bobin getirip götürme işi yapan İskoçyalı çatlak ufaklık Andrew Carnegie'nin kariyerini bir inceleyin. Kimsenin anlayamadığı ve herkesin alay ettiği bir İskoç aksanına sahip olan Carnegie 7 yaşında ilkokulu bıraktı. Onun macerasını İtalya, Macaristan ve Küba'daki devrimlerin planlandığı ve finanse edildiği Greenwhich Village'de bulunan Mrs. Botta'nın kuaför salonundan devasa servetine ve nispeten özgür bir toplum üzerindeki uğursuz nüfuzuna kadar inceleyin. Kısmen okul tarafından nasıl berbat bir değişim meydana getirildiği konusunda ezici kanıt mevcut. Fakat siz bunu anlamak ve bu planı alaşağı etmek için gereken cesareti kazanmak yolunda gayret etmelisiniz. Bunu sizden başka kimse yapamaz.

Başka Başarısız Okul Maceraları

Okul terk Hemingway, bir keresinde bütün modern Amerikan edebiyatının ilk izlerinin Mark Twain'de görülebileceğini söylemişti. Twain 1835'te Missouri'de doğdu ve hayatının ilk on yılında sağlığı çok kötüydü. Eddie Murphy, Jon Stewart ve Stephen Colbert gibi komedyenler hep onun mirasını devraldılar. "Özgürlüğün yaratıcısı, okul öğretimi değil, 'iplememek'tir." şeklindeki derin sezişi onun parlak zekâsının bir işaretidir. Twain, İç Savaş'ta, Birlik'in zaferini takip eden sınırsız açgözlülük dönemine ve bu dönemin Makyavelyanizminden ortaya çıkan zorunlu okul öğretimi yıllarına "yaldızlı çağ" adını vererek bu dönemin anatomisini çıkardı.

Mark Twain beşinci sınıfta okulu bırakarak bir gazetede çalışmaya başladı. 13 yaşındaydı, yıl 1848'di. Bense 2008 yılından konuşup yazıyorum. Ve çok uzun zamandır, yönetenleri memnun etmek adına, gençlere böylesi açık çek imkânlarının yolu zorla kapatılmış durumda.

Şimdilerde Robert Kiyosaki diye bilinen Segue, dördüncü kuşaktan bir Amerikalı ve 1946'da Hawaii'de doğmuş. "Okulda sivrildiğim şeyler sadece futbol ve öğle yemekleriydi. İnsanların çoğu benden ne köy ne de kasaba olacağını düşünüyordu." diye bahsediyor kendinden. Kiyosaki 22 yaşına bastığında bir tankerle Tahiti'ye geldi. Kısa süre sonra Deniz Kuvvetlerine katıldı. Altı yıl sonra terhis oldu ve ilk girişimini başlattı ama iflas etti. Evliliği de dâhil, her şeyini kaybetti.

37 yaşındayken, Harvard'dan terk Buckminster Fuller'le birlikte çalışması onun için ilk dönüm noktası oldu. Fuller ona en derin öğrenmenin hata ve başarısızlık durumlarında yaşandığını gösterdi. Kiyosaki bugün, eğer sil baştan bir eğitim sistemi kuracak olsa bunu hata yapma ekseninde kuracağını söylüyor. Bu da neredeyse tam anlamıyla açık kaynağın uygulanımsal tanımıdır: kişisel geri beslenmenizi deneyim ve hatalarla destekleyerek güçlendirmek.

Robert'ın beş parasız bir müflisten zengin bir adama dönüşmesi sekiz yıl sürdü. Onun adını, öğretmenlerin başucu kitaplarından biri sayılan *Zengin Baba, Yoksul Baba* kitabının yazarı olarak mutlaka duymuşsunuzdur. Çoğu kişi onun bugün dünyanın yaşayan en iyi öğretmenlerinden biri olduğunu düşünüyor.

Nezaket Kârdan Önce Gelir

Whole Food market zincirinin kurucusu John Mackey ve Container Store zincirinin kurucusu Kip Tindell, Austin'de oda arkadaşıydılar.

Bir yandan Texas Üniversitesini bitirmek için kendilerini pek de sıkmadan çalışırlarken epey poker oynuyorlardı. Sonunda ikisi de üniversiteyi bıraktı. Mackey sağlığı koruyan besinler mağazası açacaktı, Tindell ise takıntısının peşinden giderek insanların dağınık hayatlarını düzene sokmaları için onlara yardımcı olacaktı.

Zaman içinde Mackey'nin sağlık koruyucu besinler mağazası ülkenin önde gelen doğal besin satış merkezi Whole Foods Market'e, Tindell'in düzenli hayat düşü ise sektörde biricik ve rakipsiz Container Store zincirine dönüştü. Her iki adam da okulu bıraktıktan sonra çevrelerindeki dünyaya değer katmanın bir yolunu bulmuşlardı. Doğru bir zamanda direksiyon kırmışlardı. Eğer bir yahut iki diploma için beklemiş olsalardı aynı büyük başarıyı yakalayacaklarını kim garanti edebilirdi?

Mackey ve Tindell genç yaşlarında Austin'deyken, Amerika'daki hiçbir işletme okulunun öğretmeyi hayal edemeyeceği, genelgeçer ama radikal bir felsefeyi çözmüşlerdi: Bir ticari işin birincil amacı sahibine veya hissedarlara para kazandırmak değil, müşterileri memnun etmektir. Böylesi bir bakış açısı bugün işletme okullarına devam eden yığınlara kavranılamaz bir şey gibi gelecektir fakat garip görünse de *Ahlaki Duygular Kuramı*'nı yazmış olan Adam Smith bunu zorluk çekmeden anlardı. Smith para kazanmaya duyulan doyumsuz arzuyu zihinsel bir hastalık olarak görüyordu. Ben de öyle düşünüyorum.

Müşterilere, kazandıracakları kârdan daha önemli olduklarını hissettirecek şekilde davranmak, eğer dikkat ettiyseniz, uzaktan tanıdık gelmiş olmalıdır. Bu, komşunuzu (ve düşmanlarınızı) sevmenin, hayatta başarılı olmanın tek yolu olduğuna dair Pavlus'un[17] verdiği nasihatin bir yansımasıdır. Öğrenim görmüş bir

[17] *Yeni Ahit*'te Pavlus'un Mektupları bölümlerini kaleme alan Tarsus'lu Pavlus. (çev.)

ruh, okulda hiç bitmeyen önemsiz, küçük, dar kafalı yarışmalarda üstün olma-geride kalma sembolleştirmelerine maruz kalarak mükemmelen şartlanmış olduğu için, kazanmanın yalnızca karanlık hayaller şeklindeki yanılsamalarını görebilir. *Eğitim ise (okuldaki öğretim değil) gerçekten önemli olan şeyi öğretir ki o da kendinize değer katmanın tek yolunun başkalarına değer katmak olduğudur.* Eğer faydalı değilseniz bir işe yaramazsınız, bunu da kimse istemez.

Bir toplumun sosyal ve siyasi yöneticileri okulu bırakanları veya fakülte bitirmeyenleri ikinci sınıf vatandaş olarak etiketleyip onlara satılık mal muamelesi yaptığında o toplumun çöpe attığı zenginlik ve refahın haddi hesabı yoktur. Belki John ve Kip, Ingvar, Edison, Danica yahut Lew Wasserman bu ön yargıya rağmen ayakları üzerinde durabildiler ama çok daha fazla sayıdaki genç bu ön yargıya yenik düşerek mücadeleyi bırakıyor.

Modern Amerikan ulusunun en umarsızca yaşadığı talihsizlik, sistemi etkin tutmak yararına, insanların boşa harcanmasıdır. Girdiğimiz bu ter banyosunda bizi sistem korumayacak, sistem düşünürlerinin inşa ettiği bu hastalıklı ekonomiyi sistemin kendisi iyileştiremez. Ancak el değmemiş, müstakil ve özgür insan ruhları başarabilir bunu, onlar da okul fabrikalarında pek rağbet görmüyor.

Biz bir zamanlar çelik yapardık, şimdi baloncuk imal ediyoruz. Bu ekonomi baloncuklarının en tuhafı da şişkin ve tümörümsü okul baloncuğudur. Erken çocukluktan fakülte mezuniyetine kadar süren, astarı yüzünden çok pahalıya mal olan, ütopyacılardan devşirilme süreç... Aileleri, okulları, karakterleri dağıtır bu dönem. On milyonlarca çocuğa yetersizlik hissini musallat eder. Ulusun hayatındaki bütün canlılık özünü soğuran bir negatif enerji kara deliğidir. Gençlerin gündelik hayattan kaybolmasının çok tehlikeli ve tehlikesi gittikçe artacak sonuçları vardır. Bizi

çok şeyden yoksun bırakan okul öğretiminin gerektirdiği bütün o bölünmeler ve bağ kopmaları yüzünden, pek düzenli şirketsel hayatlarımızın talep ettiği duvardan duvara konforlarımızın içinde, özgürlükçü hareket gücümüzü, birlik ve bütünlüğümüzü, omuz omuza verme duygumuzu kaybettik.

II. Dünya Savaşı sonrasındaki patlama döneminde, 1950'li yıllarda, vaktiyle şirketler Amerika'sının hizmetkârı olan "okul", şirketlerin en büyüğüne dönüştü. Tıpkı sömürdükleri hasta ölene kadar ilerlemesini sürdüren kanser hücreleri gibi, okul da üretime dönük ekonominin kaynaklarını, kendisinin büyümesini önleyecek bir güç olmadan, asalak bir ilişkiyle emip duran en büyük şirket hâline geldi.

Evet, biz bir zamanlar çelik yapardık, şimdi baloncuk üretiyoruz: Şimdi ürettiğimiz ve uğrunda tutkulu sentetik telaşlar yaşadığımız baloncuklar arasındaysa gayrimenkuller, ileri teknoloji, sağlık bakım ürünleri, hapishane kurma ve benzeri şeyler var; yani kendi adına düşünme kabiliyeti olmayan, okul eğitimi almış kalabalık harala gürele nereye akın ederse orada ortaya çıkan şeyler... Fakat bunların en tuhafı, okul baloncuğu; ekonomiyi soyup soğana çeviren, daha da önemlisi hastalıklı toplumumuzu yeni bir yöne doğrultacak taze bakış açılarını yok eden okul.

21. yüzyılın başlarında Amerikan otomotiv sektöründeki gelirlerin aslan payı arabalardan değil parayla oynanan incelikli ve zekice oyunlardan elde ediliyordu. Bu tutku Harvard İşletme Okulundan (ve diğer kaynaklardan) genel anlamdaki tüm şirketler dünyasına yayıldıkça Enron ve Worldcom gibi devasa teşebbüsler birkaç ay içinde göçüp gitti, on binlerce işçinin ve yüzbinlerce hatta milyonlarca hisse sahibinin geçim kaynağı veya dişinden tırnağından artırdığı birikimler de bu göçüklerin altında kaldı. Şirketler dünyasının o heybetli binası yaşlanma belirtileri gösteriyordu, bu yüzden belirli aralıklarla yeniden

hayata döndürülüyordu. Ben bu kitabı 2008 başlarında yazmaya oturduğumda, Amerika'nın beşinci en büyük yatırım bankası Bear Stearns, sağlıksız morgıç yatırımlarıyla oynadığı kumarı birkaç ay içinde kaybederek bütün değerini yitirmişti, onu Amerika'nın dördüncü en büyük yatırım bankası Lehman Brothers takip etti.

Kültürün, hayatiyetini yavaş yavaş yitirerek cesede dönüştüğüne dair işaretler her yerdeydi ve okulları yönetenlerce (veya genel anlamda her şeyi yönetenlerce) bu durum inkâr ediliyordu. Artık kendi hasadımızı kaldıramıyor, bunun için illegal göçmenlerden medet umuyoruz. Tıbbi bakım endüstrimiz temelinden sarsılıyor çünkü hastalar cerrahi müdahaleden, diş bakımından ve ilaçlardan kitleler hâlinde kaçıp tıbbi sorunlarını halletmek üzere kuzey veya güney sınırını geçiyor yahut Asya'ya gidiyorlar. Makineler, alet edevat bakımından zengin ama liderler açısından yoksul ordularımız, bir türlü sonu gelmeyen, hep uzayan ve de aslında yabancılara ait olan savaşlarda ölme işini yapmaları için en yoksul Amerikalılara gittikçe daha çok bel bağlıyor ki bu savaşlar da savaştan çok başka baloncuklar olarak görülmeli.

Böylesi nahoş alametlere, geleceğin de üç aşağı beş yukarı benzer şeyleri vadetmesine rağmen –okul sahnesinde hep yapılageldiği gibi– yetersiz erkek ve kadın karakterler kaleme alınmaya devam ediliyor. Tam da şu anda, bizi hayal gücü, cesaret, kendine güven, beceriklilik ve Amerika'nın ilk dönemlerindeki diğer erdemleri yeni baştan kuşanmaya davet eden bu tarihî anda, okul değirmeni gençlerin bu vasıflarını öğütmek için canla başla çalışıyor.

Aziz Pavlus ve Kurallar Kitabı Ejderhası

Hollanda'nın Drachten şehrinde trafik işaretleri, parkmetreler hatta park alanları "verkeersbordvrij" denilen bir programın parçası olarak kaldırıldı. Sonuçlar çarpıcıydı: Trafik güvenliği dramatik şekilde artmıştı. İnsanlar, liderlik rolü verildiği zaman, hem kendilerinin hem de diğerlerinin yararını azami ölçüde gözetme işini üstleniyorlardı hatta kuralların ve zorlamanın olmadığı zamanda bile.

Jonathan Zittrain'den açımlanarak alındı, *The Future of Internet [İnternetin Geleceği]*, s. 127-128.

Aziz Pavlus'un Yeni Ahit'te yer alan, (sonradan Hristiyanlık hareketi ile birleşecek olan) cemaatlere yazdığı mektupların, okullarımızdaki eğitim biçiminde neyin değişmesi gerektiğine dair hepimize söyleyecekleri var. Pavlus'a göre, aşırı kurallaştırma hayatın kalitesini bozar ve kurallara uyulması konusunda zorlama yapacak bürokratları ve bu memurları düzenleyecek başka memurları gerektirmesi yüzünden de liderliği çürütür. *Ad infinitum.*

Pavlus, farklı farklı kelimelerle, tekrar tekrar, yeni cemaatlerin eski kuralları takip ederek kurtuluşa erişemeyeceklerini vurgular. Bir dakikalığına, dinî arka planı unutun ve Pavlus'un karşılaştığı problemin günümüzdeki okul sistemi olduğunu farz edin. Meselenin şu olduğu görülecektir: gelir ve statülerini her şeyi olduğu gibi muhafaza etmekten kazanan çıkar grupları ile her yere kök salan yönetim tarafından ihtiyaçları görmezden gelinen, derin bir değişiklik peşinde koşan bir direniş arasında süregiden çatışma.

Çağımızın diline tercüme edersek Pavlus, kuralları süreç içerisinde duruma özel belirleyiniz der. Temel ilke "sevgi" onurlandırıldığı sürece işler yolunda gidecektir.

Pavlusun zamanındaki siyasi kurulu düzen, antik İsrail'in Mişna'sıydı. Mişna, en anlaşılması güç durumlar için bile –mesela bir gübre yığınına hangi yükseklikten su dökülmesi gerektiği gibi– yönergeler vazeden muazzam bir kurallar bütünüydü. Modern bürokratik okul öğretiminde de olduğu gibi, özel durumlara uyarlamak çok zor ve az rastlanan bir şeydi. Sistem kesinliğe bağlanmıştı.

Ortaya çıkan yeni direniş farklı bir yol takip etti. Eğer birisi ceketinizi çalarsa ona pardösünüzü de verin. Birisi sol yanağınıza mı vurdu, ona sağ yanağınızı da çevirin. İş şuraya kadar vardı: Sizin için yarım gün çalışan işçiye tam gün çalışanla aynı yevmiyeyi verin.

Kurallar kitabına bağlı insanlar bu sözleri delilik, anlaşılması mümkün olmayan şeyler olarak gördüler. Bizim zorunlu okul öğretimimiz, insanı kurallara boğan o Pavlus dönemindeki sosyal çevreyi geri getirdi ve üstelik gözetim toplumumuz teknolojinin sapkınları cezalandırmasını da sağlıyor ki Pavlusun zamanında bu yoktu. Okul ile üniversite, şirketler ve bir de hükûmetin oluşturduğu üç başlı kural canavarı aracılığıyla Amerikan toplumu radikal bir şekilde bireysellikten uzaklaştırıldı; Amerika'daki her beş işten biri diğerinin davranışlarını gözetlemenin bir biçimi.

Birleşik Devletler'de hapiste çürüme ihtimaliniz Komünist Çin'dekinden altı kat fazla (O Çin ki artık Amerika'nın kendisine olan yüklü borcunu paraya tahvil etmek yoluyla Amerikan ekonomisini çökertme imkânına sahip). Tek başına bu gerçek bile liderlerimizin (tüm siyasi parti ve şirket liderlerinin) bizi yürümeye mecbur bıraktıkları yolu bir kez daha gözden geçirmemize sebep olmalı.

Bizi bu yolda tutan şey de okullardır.

Yirmi birinci yüzyılın direnişi, henüz yeterince örgütlü olmayan ama her geçen gün durumu daha da iyiye giden bu başkaldırı,

varlığını, ev okullarındaki büyük patlama, internet ve pek çok yeni suç alanları aracılığıyla hissettirmekte. Tarihte pek de rastlanmayan kimlik hırsızlığı artık durdurulması zor bir epidemik vaka oldu. Film ve müzik alanındaki büyük ticari işlemler, kontrolü bireye veren teknolojiler yüzünden ciddi bir tehlike içinde. Bankaların, hükûmet kuruluşlarının ve daha birçok şeyin –patentler ve telif hakları gibi– güvenliği ciddi bir kuşatma altında.

Vietnam, Irak ve Afganistan'daki gözü kara operasyonlarımız Von Clausewitz tarafından vazedilen savaş ilkelerini çiğnedi. ("Üstün teknolojiye sahip olan taraf, kurbanlarına fark gözetmeksizin saldırıda bulunmaz, sadece tehdit eder." kuralı gibi.) Geniş bir saldırı gerçekleştirmek, teknolojimizi yabancılar tarafından incelenmeye maruz bırakmaktır ki bu da iki tehlikeyi doğurur: İlkin, bu pahalı makineler gerilla taktikleri uygulayan bir direniş karşısında zar zor üstün gelebilmekte, bazen de alaşağı edilmektedir. İkinci olarak da düşman sizin taktik ve silahlarınızı çalarak kendi teknolojisini tedricen güncellemektedir. Amerika'nın 50 yıldır zayıf, taş devri imkânlarına sahip muhaliflerine karşı sürdürdüğü savaşlar sonucunda hiçbir şey üretmeyen, tersine kullanımı sırasında kendini yok eden silahlar gibi ürünlere pervasızca sermaye harcayarak geleceğimizi kötürüm bırakmanın yanında, bizim üstün askerî gücümüzün hiç de üstün olmadığını, ilkel askerî teşkilata sahip olsalar bile gözünü budaktan sakınmayan sıradan cesur insanlar tarafından yenilgiye uğratılabildiğini sağır sultana bile duyurmuş olduk.

Şüphesiz Sünnilerin, Şiilerin, Taliban'ın, hayatlarını riske atmaları için (savaşçıların da içinde bulunduğu halka mensup herkesin bildiği) sebepleri var, oysa bizim yok. Bizim savaşma sebeplerimiz nüfusun çok küçük bir kısmına malum olan gizli toplantılarda ve bildirilerde saklıdır. Bu "küçük kısım"ın bir zamanlar zorunlu okullaşmayı ihdas eden grubun aynısı olduğu gerçeğine de şaşmamalı.

Ter Banyosu Zamanı

Bilgiyi karneyle dağıtıma bağlamak ve hükûmet gücünü hileli zar atmak için kullanmak yoluyla yaratılan uzman ve elitlerin dönemi, artık onların baş edemeyeceği bir kriz noktasına gelip dayandı kanaatimce. Kendi aramızda ve gençlerle aramızda var olan mutabakatlar artık işe yaramıyor. Okulun dayattığı düzeni desteklemekle –bu ne kadar masumca yapılıyor olursa olsun– anne babalar kendi çocuklarını kendilerine düşman ediyorlar, bazen ömür boyu sürüyor bu düşmanlık. Genç Fransız şair Rimbaud, bu seküler endüstriyel değerlerden oluşan modern düzenin yarattığı geleceği kehanetvari bir bakışla görmüştü. Yüz yılı aşkın bir zaman önce, kendisininkinden çok bizim zamanımıza uyan şu sözler dökülmüştü kaleminden:

> "Bu çağ ter banyosu çağıdır, okyanusların fokurdadığı, yer altının çatırdadığı, gezegenin bir anaforcasına vızır vızır döndüğü ve elbet her şeyin kökünün kurumasının mukadder olduğu bir çağ."

Böylesi bir ter banyosu çağında kendinize müttefik olarak yüksek SAT puanları olan A'lık öğrencileri mi seçerdiniz, yoksa Richard Bronson gibi becerikli gezginleri mi? Mezuniyet birincisi olan birini mi, Craig Venter gibi bir sörf delisini mi? Ortalama vatandaşlar için formül ve kurallardan oluşan okul öğretimi değersizdir hatta yıkıcı bir şeydir. Ancak politikayı belirleyenlere ve yöneticilere faydası vardır. Değiştirilmesi değil, öldürülmesi, yok edilmesi gerekir. Onun insafsız algoritmalarını elden geçirme teşebbüsleri sadece toplumumuzun çektiği acının süresini uzatır ve durumu daha da kötüleştirir. Doğru yolu bulmak için halkın içine inin, şu an içinde bulunduğunuz karmaşayı yaratmış olan (ve fırsat verildiği sürece tekrar tekrar yaratmayı sürdürecek olan) modası geçmiş katedral kurucularına müracaat etmeyin.

Evet, yürek istiyor bu; ve hayır, Amerikan siyasi partilerinin ne birinin ne de öbürünün bu yolu bulmalarını bekliyorum. Ama siz bunu yapabilirsiniz.

Profesyonellik, sosyal damarları sertleştirme işlevi görür. Sınırlı faydası bize çok pahalıya mal olur, öyle bir maliyet ki gerçekten önemli olan şeyleri vermeniz gerekir karşılığında: iyi bir sağlık, iyi ilişkiler ve tatmin edici bir iş gibi.

Bunları yazdığım sırada National Public Radyo'da [Ulusal Halk Radyosu] Virginia Tech'den –Amerikan okul tarihinde şimdiye kadarki en kötü öğrenci katliamına, 32 kişinin ölümüne sahne olan okuldan– bir son sınıf öğrencisiyle yapılan söyleşiyi dinliyordum. Ona okulun tekrar açıldığı şu sırada en çok neye sevindiği sorulunca hiç tereddütsüz "Nihayet yıl sonu sınavlarına girebilecek olmama sevindim." cevabını verdi. Söyleşiyi yapan şaşırmadı ve sordu: "Bu neden sevindiriyor seni?" Kızımız yine duraksamadan cevap verdi: "Neden mi? Tabii ki ne öğrendiğimi göreceğim için." İşte okul fabrikasının kusursuz bir ürünü: önemli çıkarlar konusunda hiçbir zaman problem çıkarmayacak genç bir kadın veya sorun çıktığında herhangi birimizin herhangi bir işine rahatlıkla yarayacak bir tip.

Monongahela'da Gezinti

Dört yaşımdayken Londra'yı bir baştan bir başa geçecek bir gezinti yapmadım ama II. Dünya Savaşı sıralarında, 1940'larda, şehir kenarında kurulu bir sanayi kenti olan Monongahela'da (Pennsylvania) haftada bir iki kez, geceleri, annem, Bootie ve kız kardeşim Joanie ile birlikte kilometrelerce yol teptim. Sadece geceleri yürüyorduk. Böylece bir zamanlar annemin tanıdığı hiç kimse, onun

ve çocuklarının daha önce pek çok kez misafir olduğu bu evlerin ışıklı pencerelerini süzerek geçtiğini görmüyordu. Biz annemin memleketinde görünmeden yaşıyorduk çünkü annem evliliğinin başarısızlıkla sonuçlanmış olmasından utanç duyuyordu.

Kız kardeşim ve ben alan çalışması yapan antropologlar gibiydik. Annemizi hep görmeye alışık olduğumuz (evi süpürmesi, çamaşır ve bulaşık yıkaması gibi) durumlardan daha farklı şartlarda müşahede ediyorduk. Annemiz de bir zamanlarki benliğini, şimdi farklı bir süzgeçten geçirerek görüyordu. Karanlık, yokuşlu sokaklardan geçen o hep aynı uzun yolu defalarca yürümeye bizi sevk eden neydi şimdi hatırlamıyorum fakat hiç yanılmadığımı gayet iyi biliyorum. Genellikle cebimizde ancak tek bir çikolata alacak kadar bozuğumuz olmasına ve onu da üçümüz aramızda kardeş payı yapmamıza rağmen, hepimiz de mutluyduk.

Bu yürüyüşler çok yüksek bir düzenin aşkın deneyimleriydi. Başka birçok deneyimin de aşkın gibi göründüğü bir yaşta bile olağanüstüydü. Şimdi yaşlı biri olarak, bunların sahip olduğum en zengin aile deneyimleri olduğunu görüyorum. Branson'un yürüyüşleri kendisi için nasıl en büyük macera olmuşsa bunlar da benim eğitim aldığım en büyük maceralardı.

Birlikte son yürüyüşümüzü 1947'de yaptık. Yedi yıl sonrasından başlayarak yıllarca devam edecek şekilde beş koleje devam ettim. Bunlardan ikisi Ivy League okuluydu fakat entelektüel gelişim söz konusu olduğunda, benim bu not eksenli eğitimlerimin zaman kaybı olduğu ortaya çıktı. Columbia ve Cornell adlı o ünlü üniversitelerde öğrendiğim şeylerden hiçbirini hatırlamıyor gibiyim, ne tek bir sınıfı ne de tek bir hocayı. Fakat o sözünü ettiğim yürüyüşlerle ilgili her şeyi en ince ayrıntısına kadar hatırlıyorum.

Her gezintide kabaca beş mil yürüyorduk. Karanlık, yokuşlu caddelerden ine çıka, benim varlığından ancak şöyle böyle haberdar olduğum yerleşim bölgelerine varıyorduk. Ayakkabımın altında kıtırdayan sonbahar yapraklarını veya karları yahut bahar yağmurlarında sulara bata çıka yürürken çıkan sesleri yahut da birbirimize fısıldayışlarımızı hâlâ duyuyorum. Her evin bir hikâyesi vardı ve annem bunların hepsini biliyordu. Pek çoğunun ön penceresinde ev ahalisinden birinin savaşa gitmiş olduğunu bildiren bir sembol bulunuyordu. Bazı pencerelerde özel bir sembol olurdu –hatırladığım kadarıyla okullarda çalışkanlığıyla öne çıkan çocuklara takılan cinsten altın yaldızlı yıldızlara benziyordu– ve bu sembol, evdeki bir adamın bizlere hizmet ederken ölmüş olduğunu ilan ediyordu.

Yürüyüşlerimizde bu şekilde varlığını hissettiren ölüm, oradan buradan konuşmaların arasına harika bir derinlik ve içe işleyen bir yoğunluk katardı, bilincimin bir köşesinde günün birinde annemin de, kardeşimin de, kendimin de öleceğini hatırlatan bir hüzün…

Arada sırada annem bize bir zamanlar okul arkadaşı olan falan piyadenin veya bahriyelinin hayattayken nasıl delikanlılar olduklarını anlatırdı. Küçük bir adam için bu, hayalet görmek gibi bir şeydi. Afallatan sahnelerdi. Benim oyuncaklarımın bu yürüyüşlerden ve ölümlerden ibaret olması ne kadar sıkıcı! Yücelten, asalet kazandıran dramatik gerçeklik karşısında, en popüler oyuncaklar bile önemini yitiriyordu, çocukça olan şeyler küçük görülüyordu böylece. Gerçek hikâyeler çocuğun büyümesine yardımcı olur, erken çocuklukta belli bir miktarın ötesinde verilen oyuncaklar ise özgünlüğe giden zorlu süreci geciktirir.

O yürüyüşlerde annemle kız kardeşim hakkında çok şey öğrendim. Bugün fark ediyorum ki yürürken ezkaza öğrendiklerim Gattolar

ve Zimmer'lerin gerçekte kimler olduğuna dair en önemli bilgileri oluşturuyor. Bu gezintiler, en yüksek düzeyli açık kaynak öğrenimleriydi. Mümkün olsa üç beş yürüyüş daha yapabilmek için Columbia ve Cornell'i seve seve takas ederdim.

Şimdi son yürüyüşümden bu yana altmış beş yıl geçmiş bulunuyor. Bu şekilde fazladan bir çaba göstermeden elde edilen bilgiler bana en güçlü eğitimin açık kaynak yoluyla elde edildiğini söylüyor. Böyle bir eğitime, hangi kontrollü girdilerin hangi yapay şartlar altında en iyi sonuçları üreteceğine dair başka birilerine ait fikirlerle ulaşılamaz. Eğitimin bir bilim laboratuvarı olduğu yolundaki teşbih aptallara mahsus bir oyundur; sayılamayacak kadar çok hayata zarar vermiş, Amerika'nın vaadini mahvetmiş ve okul balonu patlatılmadığı sürece bizi bekleyecek olan umutsuz bir geleceğe bizi mahkûm etmiş, bilgiç aptallara mahsus bir oyun.

Zorunlu okul öğretiminin katı aptallıkları, düz mantıkları, çan eğrileri, zil sesleri, testleri ve çoktan seçmeli aşağılamaları, başvurduğu sihirli sözcükler, büyüler, artık yaşlandığım bu günlerde beni öfkeyle dolduruyor. Gerçek eğitim ancak kendinin farkına varma temeli üzerine kurulabilir. Kendi hakikatini bil, yoksa zavallı bir insan kaynağından başka bir şey değilsindir. Hayatın, kendi gerçek anlamını ıskalayacaktır.

Richard Branson ile benim yürüyüşlerimize ve bir de okul öğretiminin bu açık kaynak öğrenime sırtını dönmek suretiyle her gün işlediği suçlara dair düşüncelerim böyle işte...

3
ŞİŞKO STANLEY ve LANCASTER AMISHLERİ

Ben Pek Eleştiri Kaldıramam

Okul öğretimi ile eğitimi ayırın birbirinden, bakın ne denli faydalı farklar gözünüze çarpacak. Okul öğretimi bir alışkanlık ve davranış talimi meselesidir. Dışarıdan içeriye doğru oluşur. Eğitim ise öncelikle insanın kendisine hâkim olması meselesidir. Sonra da kendini geliştirme, hatta kendini aşma meselesi. Çünkü bu durumda insan ruhunun bütün imkânları keşif ve kavrayış alanına girer. Okul öğretiminde başka birilerinin belirlediği bir gündem hep en üsttedir. Başkalarını memnun etme oyununa kendini kaptırmış kayıp ruhlar bundan pek rahatsızlık duymasalar da onu birçokları için böylesine sevimsiz –hatta kimileri için pornografik– kılan şey, bu zihin kontrolü veçhesidir. Okul öğretiminin eksikliğini çok kolay telafi edebilirsiniz, insanlık tarihi geçmişte bunu yapmış pek çok kişinin hikâyesi ile doludur. Fakat eğitim olmazsa hayat boyu tökezlersiniz, ne kadar paranız olursa olsun, istismar ve başarısızlık için çantada keklik durumundasınız demektir.

Mary Shelley, Frankenstein hikâyesini 18 yaşında yazdı, yaklaşık iki yüz yıl önce. Bugün fakültelerde mükemmel bir edebî örnek olarak okutulmaktadır. Şu ünlü Stratfordlu, yani William

Shakespeare, okul sıralarında pek az vakit geçirmiş, hiç kitabı da olmamıştı. Gelgelelim dört yüz yıldır küresel medeniyetin bir ikonu olmayı sürdürüyor. Liste uzun. Ne kadar az okul öğrenimi, o kadar büyük başarı... Herhangi bir alandaki yenilikçi bir şahsın bu başarıyı okulda aldığı öğrenime borçlu olduğu nadirdir. Eğitim büyük oranda kişinin kendisinin başlattığı bir şeydir; geniş deneyimlerden, devamlı iç gözlemlerden, kişinin kendi amacına dikkat dağıtıcı şartlara rağmen odaklanabilme yetisinden dokunmuş bir duvar halısıdır; merak, sabır, yoğun gözlemden oluşan bir bileşimdir ve esaslı bir şekilde deneme yanılmaya bağlı risk alma yanında çevreden geri bildirim edinebilme yeteneği gerektirir. Benim ailemden vaktiyle çok sevmiş olduğum birisinin bir keresinde böbürlenecek bir şeymişçesine "Eleştiriye pek iyi bakmam." dediğini duydum, o an bu kadının zihin ve karakter açısından gelişmesinin hiçbir yolu olmadığını anladım. Bu tavrı, kendisini mahvedecekti.

Gelin size 13 yaşındayken yollarımızın kesiştiği şişko Stanley'den bahsedeyim biraz. Stanley ayda bir iki kez gelirdi okula. Er veya geç okul kaçaklarının listesine girerek disipline verileceğini biliyordum. Stanley'i severdim çünkü başka çocuklar şişmanlığı yüzünden ona musallat olduklarında asla zırıldamazdı, tersine, canını sıkanın kafasına sıkı bir yumruk atardı, onlar da ikinci kez yanına yaklaşamazlardı. Onu sosyal hizmetlerin eline düşmekten kurtarmak istiyordum. Bu yüzden bir gün yanına yaklaşıp gelmediği günlerde ne yaptığını sordum. Söylediği şeyler hayatımı değiştirdi. Stanley'le konuştuktan sonra okula eskisi gibi bakmamaya başladım.

Stanley'in teyzelerinin ve dayılarının hepsi de 21 yaşından önce kendi işlerini kurmuşlardı. Onun niyeti de onların izinden

gitmekti. Daha 13 yaşındayken zamanın kanatlı arabasının rüzgârını alnında hissetmiş, bağımsız bir geçim yolu bulmak için sadece sekiz yılı olduğuna kanaat getirmişti. Akrabalarından biri çiçekçiydi, biri mobilyacıydı, birinin meze dükkânı vardı, biri lokanta sahibiydi, bir diğeri de dağıtım servisi işletiyordu. Stanley okulu kırdığı günlerde bu akrabalarının her birinin yanında ücretsiz çalışıyor, böylece verdiği emekle işi ve daha birçok şeyi öğrenme sürecini takas etmiş oluyordu. Bu arada da herhangi bir yabancı profesyonelin kendisine göstereceğinden çok daha dikkat ve özen gösteren insanların yanında çalışmış oluyordu.

Okulu astığında, kaçırdığı şeylerle kıyaslanmayacak ölçüde değerli bir eğitim alıyordu, bunu kabul edelim. Bana, erkek erkeğe, şöyle demişti: "Bu sayede farklı işlerin nasıl yapıldığını görme fırsatı yakalıyorum. Bunları hangi kitapta okuyabilirim, söylesene. Okulda kaybedecek zamanım yok. Senin gibi başkaları için uğraşıp didinmek istemiyorum ben." Bunları duyunca onun vicdanına hitap ederek okula devamını sağlamaktan vazgeçtim. Üstelik annesi de Stanley'le aynı fikirdeydi. Böylece ben de yoklamalarda onu var göstermeye başladım. Oysa Stanley o sırada ya çiçek buketleri yapıyor ya da mobilya üretiyordu. Öğretmenlerin hiçbiri de bir gün sormadı. Stanley, neşeli dış görünüşünün ardına gizlenmiş güçlü enerjiyi gösterecek şekilde, imzasındaki "t"nin yatay çizgisini düz değil de okçuk şeklinde yazardı. O günden beri bir okul kaçağından öğrendiğim şeylerin bir hatırası olarak onun bu "t"lerini kendime mal ettim.

Bu toptancı usulde okul öğretiminin büyük sırlarından biri de okullarda, çocukların öğrenme tarzlarına paralel bir öğretimin verilmemesidir. Daha büyük bir sır da aslında okuldan insana kendini yönetmeyi öğretmesinin beklenmemesidir. Stanley tarzı yasaktır. Okul size, bu ne kadar uzun sürerse sürsün, sıranızın gelmesini beklemeyi öğretir, o da gelirse tabii. Ve bir de çok büyük bir hevesle yabancıların yargılarına -yanlış olsalar bile- teslim olmayı.

Okul bizim örgütlü bir topluma dair ilk izlenimimizi edindiğimiz, onun herkesi kazananlar ve kaybedenler olarak sınıflandırmamız konusundaki insafsız ve sonu gelmez iştahına şahit olduğumuz yerdir. İlk izlenimlerin çoğu gibi, okulun bize sosyal hayattaki yerimiz konusunda öğrettikleri çoğumuza bir ömür boyu eşlik eder.

Sınıflarda yapılanlar, önemli çalışmalar değildir. Gencin üzerinde baskı oluşturan gerçek ihtiyaçlara hitap edemez sınıf çalışmaları. Genç zihinleri zorlayan yakıcı sorulara cevap veremez. Gerçekte hep merkezî öneme sahip olmalarına rağmen, okul duvarının dışındaki problemler önemsiz görülür. Çalışmayı soyutlaştırmanın, *ders* eksenli hâle getirmenin, bireysel istek, korku, deneyim ve sorulara uzak ve yabancı kılmanın net sonucu, öğrenciyi zorunlu bir kayıtsızlığa, gevşeklik ve ilgisizliğe itmektir.

Gençlerdeki bu tembelliğin sebepleri uzun süredir iyi biliniyor. Hatta ezelden beridir demek geliyor içimden. Büyümek ve kendine hâkim olmak, güçlü bir şekilde kendini yönetebilenlere ayrılmış bir haktır; Stanley gibi planlayan, yapan, yaratan, üzerinde düşünen, serbestçe bir araya getiren, acı çektirenlere bir yumrukta yıldızları saydıran kişilere. Fakat okul işte tam da böyle bir gündemi önlemek için kurulmuştur. Okulu bir şartlandırma laboratuvarı olarak düşünün: doğuştan biricik, türünün tek örneği olan bireylere bir yığın gibi davranma;

daima can sıkıntısını, kıskançlığı ve sınırlı bir yeterlilik düzeyini insan oluşun doğal bir şartıymışcasına kabullenme talimlerinin yaptırıldığı bir yer. Kurduğumuz resmî ekonomi, aynı düzeye indirgenmiş, ruhsuz, pasif, endişeli, dostsuz, ailesiz insanlar stoğunun durmadan yenilenmesini ister. Çünkü bunlar durmadan ıskartaya çıkartılacak, sonra yerine yenileri konacaktır. Hurdaya çıkacakları vakit gelene kadar da maksimum performans sergileyeceklerdir. Bütün bunları yaparken de Cola ile Pepsi veya yuvarlak hamburgerle kare şeklinde olanlar arasındaki farkın tartışılmaya değer şeyler olduğunu düşünüp duracaklardır.

2008 Şubat'ında bunları yazarken TV'de yüksek model bir telefonun reklamını seyrettim. Reklamda güzel bir kız telefon modelleri "çoook dünde" kalmış bahtsız aptallarla dalga geçiyordu. O zaman daha önce düşünmediğim bir şeyi fark ettim: Demek bütün bu kanser, evsizlik, işsizlik, körlük, yaşlanma, yoksulluk, kazalar ve bunlar sonundaki yaralanmalar, kötürüm kalmalar ve benzerleri gibi kaçınılmaz dertlerin ortasında, telefonlarının görüntüsünü dert edinen bunca sığ insan da gerçekten vardı. Bu fikirle ortaya çıkan A'lık öğrenciyi hayal edin ve onun acınası ruhu için dua edin.

Eski Amish Düzeni

Telefonlarının modaya uygun olup olmadığını dert edinen Lancasterli bir Amish veya dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış eski düzen bir Amish var mıdır acaba? Bunu hayal etmeye çalıştım. Amishlerin küçük işletmelere ve küçük tarlalara dayanan ekonomileri, gelecek nesillerinin bizim kendi çocuklarımızdan beklediğimizden farklı niteliklere sahip olmalarını gerektirmektedir. Onlar yeni nesillerden geniş bir yeteneklilik, kendine güvenme

ruhu, güvenilebilirlik, dürüstlük, komşuluk hassasiyeti, şefkat, takva ölçüsünde dindarlık ve kamuya iyilik ve faydalı olma konusunda bir adanmışlık isterler. Amish değerlerini toptan benimseyecek olsaydık bizim ekonomimiz kafa üstü çakılırdı.

Mimarlarının şekillendirdiği kısmıyla bizim ekonomimiz kıyafetlerden telefonlara kadar, her şeyde modaya ve yeniliğe çılgıncasına düşkünlüğü teşvik etmeye dayanır. "Eskiler: out, yeniler: in" atmosferinin sarhoşluğu içinde, durmaksızın tüketmeyi cesaretlendiren bir davranış biçimidir bizim ekonomimiz. Utanca düşmekten kaçınmak için, Porter Cole'un *Anything Goes [Her Yol Uyar]* şarkısının ruhuna bağımlı bir hâlde yapılır bunlar. Okullarda ısrarla çalan zillerin işlevi budur işte: Monty Python'un absürt komedilerini andıran bir tarzda sorumluluktan kaçmanın verdiği rahatlamayı öğretmek. Okulların iyi bir atölyelik yaptıkları hususlarından biri de utanç meselesidir. Okulda ders vermeye ilk başladığım gün eski öğretmenlerden biri sınıflarımı nasıl kontrol altında tutacağımı söyledi bana. "Aşağılama..." dedi bu hanım, "Tek korktukları şey budur. Utandırın, ayıplayın onları. Diğer çocukların da ayıplamasını teşvik edin."

Modern okul öğretiminin içinden ünlü birisi I. Dünya Savaşı sonrasındaki günlerde (okul modelinin katılaşmaya, pekiştirilmeye başlandığı günler) devletçe verilen okul öğretiminin "bal kovanlarının mükemmel organizasyonuna" sahip olduğunu ilan ediyordu. Bu kişi Princeton Psikoloji Kürsüsü başkanı H. H. Goddard'dı. Goddard, ayrıcalıklı davranmada bir işaret, bir ölçüt olarak kullanılacak standartlaştırılmış test sonuçlarının, alt sınıflarda yer alanların kendi madunluklarıyla yüz yüze gelmelerine yol açacağını söylemişti. Bu tıpkı halkın içinde deli külahı giymek gibi olacaktı. Bugünkü "özel eğitim" tam da bu işlevi görüyor. Goddard, her gün maruz kalınan bu sonu gelmez aşa-

ğılanmanın acısının, aşağılananlarda üretimi engellediğini düşünüyordu. Charles Darwin bunu yumuşakça ima etmişti fakat ilk kuzeni Francis Galton, kendi yazılarında bunu Atlantik'in her iki yakasındaki sorumlu siyasetçilerden özellikle istemişti.

1930'da Millî Eğitim Kurumunun Denetim Bölümü, o sıralar yeni Sovyetler Birliği'ndeki okul öğretiminin verdiği dersler karşısında kapıldıkları huşu duygusunu yansıtmaktan zevk alan bir gruptan oluşuyordu. Bu insanlar okul öğretiminin asıl maksadının "sermayenin etkin kullanımı" olması gerektiğini açıkladılar. Sermaye, bizim emsalsiz zenginlik üreten gücümüzü kazanmamızı sağlayan araçtı. Peki, sizce bu fikir, sol kanattan olduğu varsayılan bir organizasyondaki kişiler arasında nasıl dolaşıma girmiş olabilir? Aynalar evinde hangi görüntünün gerçek olduğunu söyleyin haydi! Meraklı olanlar, Anthony Sutton'ın *Wall Street and the Boshevik Revolution [Wall Street ve Bolşevik İhtilali]* adlı kitabını alıp bakabilirler.

Bir saniyeliğine sermayenin nasıl daha etkin olabileceğini düşünün. Elbette ki bu ancak sermayenin üretilmesine izin verdiği mallar hevesli müşterilerce gerçekten satın alındığında ve sermayenin finanse ettiği projelere kamudan pek fazla direnç gösterilmediğinde vuku bulur. Sermaye kamusal muhalefetin olmadığı, sıradan insanlar arasında eleştirel düşünmenin ilkel düzeyden öteye gitmediği, bu yüzden de kamunun muhalefet işinde çok beceriksiz ve yetersiz kaldığı ortamlarda daha etkin şekilde iş görür. Ve tam da entelektüel gelişimden sorumlu kılınan kurum –yani okul– eliyle yürütülecek bir plan tasarlamak öyle zor bir şey midir? Fabian sosyalizmin simgesinin koyun postu giymiş kurt olması veya Fabianların İngiltere toplumunun çiğneyip attığı (Devrimci sosyalistlerin çoğu için hâl böyledir.) marjinal posalardan değil de tuzu kuru sınıflardan geliyor olması tesadüf değildir. Her ne kadar okullarda okutulan

tarih kitaplarında asla ciddi bir incelemeye tabi tutulmasa da bu durum dikkate değer, önemli bir şeydir. Endüstriyel yönetim kaba ve insafsız bir tavırla kitleleri yok etmekten zevk alıyorken Beatrice Webb'in liderlik ettiği Fabianlar onları nazikçe, canlarını acıtmadan yok etmeyi amaçlıyordu. Refah devleti de bunun sonucu zaten. Ama metotları ne olursa olsun, niyetleri aynıydı.

Eğer sermayeye hizmet edecekse o zaman okul, çocukların ham madde olarak girip çivi veya toplu iğne gibi tek örnek kalıba dökülüp biçimlendirildiği bir üretim bandı olmalıdır. Sermayeyi daha etkin kılmak, onun gücünün geniş katmanlara dağılmasını değil, çok az elde toplanmasını gerektirecektir. Hatta Amerikan toplumunun genel tabanını oluşturan orta sınıf da biraz boyun eğecektir. Yahut nihayette tamamen teslim olacaktır.

Millî Eğitim Kurumunun Denetleme Bölümünün yaptığı bu tuhaf, patavatsız dil sürçmesinden altmış altı yıl sonra John Hopkins Üniversitesi Yayınevi 1996'da o zamana dek süper okul eğitimi almış toplumumuz hakkında sürpriz haberlerle dolu bir kitap yayımladı: *Fat and Mean [Şişman ve Acımasız].* Kitabın bildirdiğine göre Amerikan ekonomisi 1960'larda dev oranlarda büyümüş olmasına rağmen, gerçek tüketici çalışan sınıfın ücretleri 30 yıldır hiç artmamıştı. 1980'ler ve 90'lardaki ekonomik yükselişler sırasında, satın alma gücü nüfusun % 20'si için inanılmaz oranda artarken geri kalan % 80'inin satın alma oranı % 13 düşmüştü. Enflasyon hesaba katıldıktan sonra çalışan bir çiftin 1995'teki satın alma gücü, bekâr bir işçinin 1905'teki alım gücünden sadece % 8 daha fazlaydı.

Yoğun zorunlu okul öğretimiyle geçen doksan yılı aşkın sürede ortaya çıkan genel refahtaki bu aşırı düşüş anne babanın ikisini de evden işe sürdü ve onların çocuklarını gündüz bakım evlerinin

ve uzatılmış okul çağının oluşturduğu sisteme teslim etmelerine yol açtı. Bir yüzyıl önce, refahın dengesiz dağılımına okulların en büyük çare olduğuna dair nutuklar atılırken tam tersi olmuştu. Zenginlik yüzyılın başına kıyasla şimdi % 250 oranında daha az sayıda kişinin ellerinde toplanmıştı.

Eski Düzen Amishler farklı bir yol tutturdular. Bugün gerçekte pek okula gitmemiş olmalarına rağmen refah düzeyleri hayli yüksek 150.000 kişilik bir nüfusa sahipler. Birleşik Devletler'e neredeyse sadece üzerlerindeki gömlekle gelmiş olan ve din ile ortak kültürün bir arada tuttuğu bir nüfus bu. Donald Kraybill -ki kendisi John Hopkins Üniversitesinde akademisyendir ve uzmanlık alanı Amish yaşam biçimidir- 1995'te yayınlanan *Amish Enterprise [Amish İşletmesi]* adlı kitabında bu konuda şunları söylüyor:

> "Amishler bir işe girmek için nelerin gerektiği konusundaki geleneksel kabullerin çoğuna meydan okurlar. Lise eğitimi almamışlardır, özel bir konuda yetiştirilmiş değillerdir, bilgisayar kullanmazlar, elektrik ve otomobil kullanmazlar, bir pazarlama planının nasıl yapılacağı konusunda da eğitimleri yoktur. Fakat çiftliklerden transfer ettikleri birtakım kaynaklar vardır: girişimci bir ruh, risk alma iradesi, yaratıcılık, güçlü bir çalışma ahlakı, ucuz bir aile emek havuzu ve yüksek bir zanaatkârlık standardı. Dükkân veya atölyelerinin çok büyümesini istemezler. Bu da girişimciliğin bütün yerleşim bölgelerinin her yanına yayılmasını sağlar."

Dahası da var. Amishler efsanevi oranda iyi komşulardır. Amish olmayan yakın çevredeki topluluklara gerektiğinde yardıma ilk koşanlar onlardır. Çiftliklerinin kapılarını getto çocuklarına açarlar ve Amish olmayan çevrelerden başka kimsenin istemediği zor durumdaki çocukları yanlarına alıp yetiştirirler. Kimyasal gübre, böcek ilaçları, traktör veya diğer karmaşık makineleri kullanmadan öyle iyi ve kârlı tarım yaparlar ki Kanada, Rusya, Fransa, Meksika ve Uruguay gibi ülkeler tarımsal üretkenliği arttırmak için onlarla çalışmışlardır.

Taraflarını Yoder ile Wisconsin eyaletinin oluşturduğu ünlü Yoder-Wisconsin davasında (1976) Amish topluluğu bürokratik saldırılar karşısında, işleri kendi bildikleri gibi yapma haklarını korumak için Wisconsin eyalet hükûmetine karşı mücadele verdiler. Her ne kadar, verilen karar her iki tarafın da bir şeyler kazandığı bir uzlaşma gibi görünse de daha yakından bakıldığında gerçek kazananın kim olduğu konusunda şüphe kalmayacaktır.

Amishlerin kendi okullarını reddetmelerinden çok rahatsız olan Wisconsin hükûmeti, Amishleri kendi seküler okul kanunlarına uymaya zorlamak için polis gücünü kullanmaya kalkıştı. Amishler şu mülahazalarla direnç gösterdiler: Devlet okulları kaymağı sütten ayrıştıran makinelerinkine benzer bir ilke üzerine bina edilmişti. Bu okullar da o makineler gibi, Amish cemaatinin sosyal yapısıyla özel aile hayatı yapısını bir daha tamir edilemeyecek, geriye döndürülemeyecek şekilde birbirinden ayırana kadar genç zihinleri karıştırıp çalkalayıp duruyordu. Okul öğretimi insanların günlük hayattan kopmalarını gerektiriyor, dünyayı disiplinlere, derslere, sınıflara, puanlamalara ve çocukları ismen tanısa da cismen ve ruhen onların yabancısı olan öğretmenlere bölüyordu. Aile hayatından, gündelik hayattan koparılan din bile sadece eleştirel tahlil ve test konusundan başka bir şey değildi.

Bu süregiden rekabet çok sayıda kaybedeni olan, onların da aşağılanıp kendilerine sitem ettikleri, yıkıcı bir mücadele oldu ki Amish cemaat hayatının gereği olan evrensel teslimiyetten, adanmışlıklardan uzak şeylerdi bunlar. Amishler bunların hiçbirinin parçası olmak istemediler. Wisconsin hükûmeti ile bir uzlaşma sağlanması isteniyordu, cemaat liderleri müteakip hususların teminini istediler:

- Okullar evlere yürüme mesafesinde olmalı.
- Okullar, öğrencilerin farklı bölümlere ayrılmalarını ve her yıl ayrı bir öğretmenin tahsis edilmesini gerektirecek denli büyük olmamalı.

- Öğretim yılı sekiz ayı aşmamalı.
- Önemli kararlar bürokratlara değil, ebeveynlerin kontrolüne bırakılmalı.
- Görevlendirilecek öğretmenler, Amish cemaatinin değerlerine ve kırsal hayat tarzına sempati duyan ve bu konuda bilgili kişiler olmalı.
- Çocuklara bilgelikle akademik bilginin farklı şeyler olduğu öğretilmeli.
- Her öğrenci anne babasının gözetimi altında uygulamalı çıraklık ve staj dönemleri geçirmeli.

Stanley'den ve Amishlerden ne öğrenilebilir? Bir şey: Yığın yahut kitle insanı kavramının gerçek bir şeye karşılık geldiğine dair her türlü inancın bertaraf edilmesi gerekmektedir. DNA'dan çok çok önce bile, parmak izleri ile sezgilerimizin ilan ettiği şeyin farkına varmamız gerekir: Birbirinin aynısı olan iki insan bulunmaz. Tüm *ortalama*lar yalandır ve hiç kimse gerçekte rakamlara ve grafiklere sığmaz, bunlarla doğru bir şekilde temsil edilemez. Bunların, direnemeyecek kadar zayıf olan çoğunluğa karşı kullanılması, modern hayatın peydahladığı bir Procrustes yatağıdır. Sıradan insanların aptal, sorumsuz ve kendilerine bakamayacak denli çocuksu oldukları kabulünü terk etmeye ve bu kabulü sürdürenleri de cezalandırmaya ihtiyacımız var. Her birimizin doğru ve akıllıca gördüğü hayatı yaşama hakkının olduğunu, seçilen yol küresel şirketler için –Stanley'in ve Amishlerin seçtiği yollarda olduğu gibi– felaket anlamına gelse dahi bu karara saygı duyulması gerektiğini kabul etmeye, böylece kurucu belgelerimize ve kurucu fikirlerimize onur ve itibarını iade etmeye ihtiyacımız var.

4
DAVID SARNOFF'UN SINIFI

Müdür Yardımcıma Mektup

Sevgili Murray,

Manhattan üçüncü Okul Bölgesi'ndeki gizli mekanizma konusunda geçen Cuma yaptığımız konuşma bana keyif verdi. Açık yürekliliğinle şaşırttın beni. Öyle umuyorum ki bu konuda her ikimizin de yararına olacak bir fikir alışverişi (tabii ihtiyatlı ve sağduyulu bir şekilde) gerçekleştirebiliriz. Resmî pedagojinin, kendisinin sırlarını ifşa edenleri bağışlamadığını biliyorum. Ayrıca burada "sonsuza kadar" çalışmayı umduğunu söylemiştin bana. İşte bu iki gerçeği göz önünde bulundurarak, mektubun kötü niyetli ellere geçebileceği ihtimaline binaen, biraz ihtiyatlı davrandım. Kendimle ilgili hususları ise olduğu gibi bıraktım, bunu ilerleyen satırlarda fark edeceksin. Her şeyden önce, burada sonsuza dek çalışmaya niyetim yok. İkinci olarak ben II. Dünya Savaşı yıllarında Pittsburgh yakınlarındaki Monongahela Vadisi'nde büyüdüm ve İskoç-İrlandalı karışımı insanların oturduğu bu yerde, hatta oranın okullarında bile, ciğeri beş para etmeyen alçak heriflerle seve seve kavga etmeyi öğrendim ki bu ciğeri beş para etmezlik ve alçaklık etiketinin ikimizin işvereni durumunda olanlara da cuk oturduğunu rahatça söyleyebilirim.

Geçenlerde sırf zevkine, Cambridge'deki Harvard Kampüsü'nün içinden yürüyerek geçtim. Aylak aylak dolaşırken binaların duyuru panolarından birine raptiyelenmiş bir broşür fark ettim. Broşür, uluslararası ekonomi alanında kariyer yapmayı planlayanlara tavsiyelerle doluydu. Öncelikle, gelecekte akademik sınıf çalışmalarının ve mesleki güven belgelerinin çok az önem taşıyacağından, yetenek ve yeterliliği gösteren geçmiş tecrübe ve başarılarla dolu bir performans öz geçmişinin daha önemli olacağından bahsederek ilgili olanları uyarıyordu. Bu, puan ortalaması derecesinin ve test sonuçlarının ipini pazara çıkarmanın, onların birer sahtekârlık olduğuna dikkat çekmenin bir yoluydu aslında. İlgimi çekti, devam ettim okumaya.

Broşürü yazan kişi, evrilip gelişen çalışma dünyasına başarılı bir şekilde uyum sağlamak için elzem olduğunu düşündüğü dokuz nitelik sıralıyordu. Şimdi Murray, senden, Üçüncü Bölge'nin utanmaz okulları konusundaki mazeretlerini geçici de olsa bir kenara bırakmanı ve Manhattan'ın Yukarı Batı Yakası'nda çalıştığımız zengin okul bölgesinin öncelikleri arasında bu dokuz nitelikten kaç tanesinin yer aldığını bana dürüstçe söylemeni istiyorum:

1. Kitaplardan, uzmanlardan veya güvenilir kaynaklardan alınan veriler konusunda sıkı ve zor sorular sorabilme yeterliliği (Diğer bir deyişle, diyalektiği öğretebiliyor muyuz?)
2. Problemler konusunda, resmî tanımlara kölece bağlılıktan kaçınıp bunları bağımsız bir şekilde tanımlayabilme yeteneği
3. İlgisiz bilgi yığınlarını tarayabilme, gerekli ve faydalı olanları etrafındaki tortudan çabucak ayırıp çıkarabilme yeteneği
4. Kavramlaştırma yeteneği
5. Bilgiyi, alışılagelenden farklı bir bakış açısıyla bakmamızı mümkün kılacak yeni kalıplara dökme yeteneği

6. Tümdengelim, tümevarım, bulguya dayalı, sezgisel vb. gibi farklı düşünce tarzları arasında kolayca gidip gelebilen bir zihne sahip olma
7. Bir iş arkadaşıyla veya bir takım içinde kolaylıkla birlikte çalışabilme
8. Konuları, problemleri ve teknikleri tartışma becerisi
9. Retorik becerisi (diğerlerini sizin yürüdüğünüz yolun doğruluğu konusunda ikna edebilme yeteneği)

Şimdi, neredeyse otuz yıldır oturduğum Üçüncü Bölge'de, takip edilen politika gereği, bunların hiçbirini öğretmiyoruz. Bunu da iyi bir nedenle yapıyoruz: Çünkü böylesine iyi eğitilmiş öğrenciler, alışılagelmiş okul yapısını ve bazılarının bel bağladığı konforlu hiyerarşileri yıkıp geçecektir.

Şu yetenek geliştirme alanlarıyla ilgili değişiklikleri düşün bir saniyeliğine. Bizim okul nüfusumuz, büyük oranda, çalışan fakir ailelerden geliyor. Fakat biz alışveriş ve yemek pişirme programını, okullar arası koşuları, okullarda yapılan sosyal faaliyetleri, resim ve müziği bıraktık. Çocuklarımız iyi okuyamadıkları, yazamadıkları, sayamadıkları gibi şimdi artık çivi de çakamıyor, bir tahtayı rendeleyemiyor, testere veya tornavida tutamıyor, yumurta kaynatamıyor, kendilerini eğlendirecek ve sağlıklı kılacak yollar bulamıyorlar. Çok az sayıda öğretmen, gençlerin güçlerini nasıl geliştireceklerini biliyor fakat bunu gerçekten *yapmak* bir tür sabotajı başarmak anlamına geliyor. Çünkü böyle bir konuda otoriteler onlara yetki tanımıyor. Standartlaşmış protokolden her sapma için defalarca imza almak gerekiyor ki bu da farklı insanlara, şartlara ve fırsatlara göre oluşturulacak doğru bir öğretim tarzını imkânsız kılıyor.

Öte yandan, David Sarnoff'un okulunu düşün şimdi. Sokakları yani... Radio Corporation of America'nın [RCA-Amerika Radyo

Şirketi] başına geçen Sarnoff yirminci yüzyılın büyük bir gücü hâline geldi. Oysa çocukluğu Rusya'daki bir *ştetl*'de (küçük Yahudi köyü), okula uğramadan geçmişti. Ailesiyle New York City'ye gelmişlerdi ki babası küt diye ölüverdi. Dokuz yaşındaki David, geçindirmek zorunda olduğu bir aileyle baş başa kalmıştı. Beş ay gibi kısa bir sürede günlük gazeteleri okuyabilecek ve böylece gazete dağıtarak ailesinin maişetine yeterli parayı kazanacak kadar iyi öğrenmişti İngilizceyi. Ona bu imkânı sağlayan şeyin İngilizce dersleri olduğunu söyleyebilir misin?

Yeterli okuma yazma akıcılığına ulaşmak için beş dopdolu ay! Okul yok! Bunu nereye koymalı Murray? 14 yaşına geldiğinde Sarnoff'un kendine ait bir gazete bayii vardı. Lise diploması için vakti olmayan küçük David günlük gazeteleri ders kitabı yerine okudu. Bir gün Marconi Wireless şirketine getir götür işlerine bakacak bir eleman arandığına dair bir ilan okudu. Randevu almadan doğruca şirkete koştu ve kimsenin çağırmasını beklemeden başkanın odasına paldır küldür daldı, işi istediğini söyledi. Beş yüz çocuk görüşmek için sıra bekliyordu fakat David hemen oracıkta işe alındı. Buradan bir ders çıkıyor Murray. Bizim okulumuzun bu dersi öğretebilmesini isterdim. Sıramızın gelmesini beklemek, istediğimiz şeyi elde etmek için genellikle kötü bir yoldur.

Bir yıl getir götür işlerinde çalıştıktan sonra Sarnoff kendi kendine telgrafçılık öğrendi, tıpkı Andy Carnegie'nin Pittsburgh'da daha da küçük bir yaşta yaptığı gibi. Marconi Wireless şirketi RCA'in bünyesine katıldığında, Sanroff bu şirketin ihtiyaç duyduğu en son teknolojiyi biliyordu. Hep kendi kendine öğrenme sayesinde... Yirmi üç yıl sonra, 39 yaşında şirketin başına geçti.

Beş parasız; aile bağlantıları, yüksekokul diploması veya (Nefesini tut!) fakülte derecesi olmadan buraya nasıl gelmişti Sanroff?

Pembe dizi veya Alger hikâyesi[18] gibi görünüyor değil mi? Murray, sakın "O günler her şeyin daha basit olduğu demlerdi ama..." demeye yeltenme, şimdi bizim tadını çıkardığımız bu çorak, her şeyin şirket malı hâline getirilip insanın anlamdan yoksun kılındığı bu kısır dönemden çok daha karmaşık zamanlardı.

Sanroff sekizinci yaş gününden önce ciddi meseleler hakkında düşünme fırsatı yakaladı. Böylece on yaşına gelmeden dikkate değer bir hayatı oldu. On beşine varmadan ailesine ve topluma değer katma, sonra da kendi saik ve hırslarının peşinden koşma imkânını elde etti. Bugün bildiğim hangi okul bunun olmasına izin verirdi. Eğer aynı yolu takip edebilseydik okullar şimdi gerçekte oldukları şey, yani iş projesi olmaktan çıkardı.

Dâhilî bir güç ve çekim olmadan; yalnız kalma, insanlarla geniş tecrübeleri paylaşma ve büyük meydan okumalara karşı koyma fırsatları olmadan insan kendi kendine öğrenmeyi başaramaz. Çoğumuz, okullarla ilgili doğru yargıya varacağımızı zannederek disiplinli davranış ritüellerine, koridorlardaki cici sergi panolarına ve test sonuçlarına bakarken aldanırız. Eğer nereye bakacağımızı bilseydik o kadar kıymetli olan zamanın israf edilmesi yoluyla bizim için hazırlanan boş yazgılara bakarak dehşete ve öfkeye kapılırdık.

Okul Reformu Maskesi

Geçtiğimiz günlerde Doğu Harlem'deki ünlü bir alternatif okulu ziyaret ettim. Burası son yıllarda sürüyle iltifat almaktaydı. Debbie Meier adında, açık sözlülüğü ve on ikiden vurmasıyla meşhur bir kadın tarafından kurulmuş ve yönetilmekteydi. Bayan

[18] Amerikan İç Savaşı'ndan sonra Horatio Alger tarafından yazılan ve çok okunduğu için artık klişeleşmiş başarı hikâyeleri (çev.)

Meier'i okulunu görmeden on sene kadar önce tanımıştım ve hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim ki hakkında söylenen bütün güzel şeyleri hak etmekteydi. Son derece zeki, güçlü ve cömertti.

Fakat okula içeriden birkaç saat bakınca, başarması hiç de zor olmayan mükemmellik standartlarının ne kadar uzağında olduğu hemen görülüveriyordu. Yüzeyin hemen altında, bu ünlü Doğu Harlem okulunun aşinası olduğum kısıtlamalar yüzünden ciddi oranda topalladığını görebiliyordum. Bu kısıtlamaların çoğu kendimize yaptığımız telkinler sonucu oluşan alışkanlıklardan, geleneklerden, hayal gücü eksikliğinden ve bir de okulun içinde yer aldığı bölge yönetiminden kaynaklanıyordu. Aynı ünlü olumsuz nakaratlar yani: Şunu yapamazsınız, bunu yapamazsınız, biraz farklı bir şey yapmanın vakti geldi, bir sonraki testleri daha ciddiye alsak iyi olur vs. vs. Bu nakaratlar o ünlü okulda da capcanlı ve gayet sağlıklı durumdaydı.

Benim tahminim bunların hiçbirinin Debbie'nin işi olmadığı yönündeydi fakat gerçekçi olmak gerekirse o da olgun bir bürokrasi dâhilinde hareket etmek zorundaydı. Ne kadarlık sapmaya izin verileceği, hangi noktadan sonra üst yönetimin de çağrılarak paylanacağı ve cezalandırılacağı konusunda bilinçliydi.

Bu kısıtlamaların en boğucusu geleneksel Kalvinist köklerden geliyordu: çocuklara güvensizlik, öğretmenlere güvensizlik, ergenliğin çakma bir kelime olduğu gerçeğiyle yüzleşme konusundaki gönülsüzlük, kötü görünme korkusu, standartlaştırılmış seviye belirleme testlerinde kötü not alma korkusu, hayal gücünün – hem de gönüllü– bastırılması... Öğretim kadrosu camiasının henüz yeteneklerini kaybetmemiş meslektaşlarına benimsetmeye çalıştığı şeylerdir bunlar.

Bu ziyaretten sonraki haftalarda kendimi kötü hissettim. Debbie'nin okulu çocuklar için Üçüncü Bölge'deki okullardan elbette ki daha iyiydi fakat David Sanroff orada da vaktini kaybetmezdi, oranın da ona sunabileceği gerçek ve dişe dokunur bir şey yoktu. Beni en çok etkileyen, bu okuldaki toplum hizmeti programı oldu. Benim kendi uygulamalarım arasında da yer alan bu hizmet, burada okuyanlar için zorunluydu. Bunun müfredatın her alanında şaşırtıcı faydalara vesile olduğunu adım gibi biliyordum.

Ancak yine de bu ünlü okulda öğrencilere toplum hizmeti için haftada sadece iki saat tahsis edilmişti. Haftada iki saat! Aklı başında hangi iş sahibi yeni yetme birinin haftada iki saatliğine iş yerine uğramasını ve bu kısa süredeki dikkatsizliklerini, afra tafralarını, onu gözlemleyerek eğitme yükünü, ayrıca çalıştığı saatlerin ödemesi için bir sürü muhasebe girdi çıktı işini sineye çekmek isterdi ki? Bu, hizmet idealini banalleştirmekten, onu ilgili herkes için yüksek, tatsız bir angaryaya dönüştürmekten başka bir şey değildi.

Hükûmet Temsilcisinin Raporu

Bir keresinde Üçüncü Bölge'nin en zengin ortaokulunun müdürü -kimi kastettiğimi biliyorsundur Murray- özel bir görüşmemiz sırasında benden, eleştirel düşünmeyi öğretmek üzere bir program oluşturması için ona yardım etmemi istedi. "Elbette." diye cevapladım, "Fakat bunu olması gerektiği gibi yaparsak okulunuzu yönetmeniz imkânsız hâle gelecektir. Eleştirel düşünmeyi ve kendilerini etkin şekilde ifade etmeyi öğrenen çocuklar, onlara dayattığınız bunca saçmalığa niye katlansınlar ki?" Bu, görüşmemizin ve onun eleştirel düşünce projesinin sonu oldu.

Murray, bu işte çalıştığım yirmi altı yıl boyunca benimle pedagoji denen bu aygıt hakkında gönüllü bir şekilde konuşan tek kişi sen oldun, biliyor musun? Tek kişi! Öğretmen odalarında ve öğretmen kurul toplantılarında harcadığım binlerce saat boyunca, pedagojinin kavramları hakkında biraz derinlikli bir şeyler konuşmaya ve tartışmaya açık senden başka bir Allah kuluna rastlamadım. Kimse başını derde sokmak istemiyordu. Elbette ki bu entelektüel vakum, senin ve benim hayatımızı yiyip bitiren bu iş kolu hakkında hiç de iyi şeyler söylemiyor.

Yukarıdaki iltifatım, bir sonraki sorumun çengeline taktığım bir zokaydı aslında. Hatırlarsın, 1988'in sonunda, Devlet Eğitim Komisyonunun bir üyesi tarafından hazırlanan telefon rehberi görünümlü berbat bir yayında bizim zengin okul bölgemiz istatistiklerde hep sonuncu görünüyordu. Ne dendiğini net bir şekilde anlamak için rakamlar arasında epey seksek oynamak gerekiyordu. Ama yaptım bunu ve anladım ki bölgemiz New York Eyaleti'nin en kötü bölgesi olarak belirlenmişti: birçok temel kategoride 736'ncı. Oysa bizim bölgemiz dünya çapında üne sahiptir değil mi? Büyük üniversiteler, meşhur araştırma kurumları, müzeler, sanat merkezleri, en iyi ulaşım sistemi... Hep bizim bölgemizde. E bu nasıl oluyor o zaman?

Öğrenci kitlesini ölçüp sınıflandırmada kullanılan araçlara beş para kıymet vermediğimi bilirsin. Fakat bu özel vakada tutarsız olacağım ve onları okul bölgesinin başarısızlığının bir ölçütü olarak yazımda alıntılayacağım. Üçüncü sınıf matematik ve okuma yeterliliğinde en sondayız. Beşinci sınıf yazma, altıncı sınıf okuma, matematik ve sosyal çalışmalar konularında da sondan sadece dokuzuncuyuz. Yedinci sınıf matematik ve biyolojide de aynı onuru paylaşıyoruz.

Dinle dostum: 736 okul bölgesi içinde bunca alanda *sonuncu* veya *sonlarda* olamayız. Umutsuz vakaya dönüşmeden olmaz böyle bir şey, o kadar da değil artık. *Sonunculuk*, başarması o kadar da kolay olan bir başarısızlık derecesi değildir, sonuncu olmak yaratıcı bir eylemdir. Sanroff ailesi, Üçüncü Bölge, David'e çengel atmadığı için yatıp kalkıp şükretmeli. "Sonsuza dek" kalmayı istediğin iş kolu bu işte. Akıl alacak gibi değil! Bu elleri kolları bağlı çocukların hayatlarını israf etmek için aldığı paralardan utanç duymalı insan. Diyojen gibi, bir tek dürüst kurul üyesi ya da yönetici, kaygılı görünen tek bir kişi bulmak ümidiyle, o kurul toplantısı senin, bu kurul toplantısı benim, dolaştım durdum. Tek duyduğum, neden olduğumuz sefalet ve acıya karşı kendini beğenmiş bir kayıtsızlık içinde kendini kutlayanların alkış dalgaları oldu.

Komisyon Raporu'na göre, öğretmenlerimizin okulumuzda çalıştıkları süre ortalaması on altı yıldı. Bu bir istikrar işareti. Ancak öğretmen devridaimi (işe başlayıp bırakma hacmi) yılda % 22 gibi inanılmaz bir rakamdı. New York eyaletindeki en yüksek rakam neredeyse! Bu anormallik neyle izah edilebilir? Bazı iş kollarında bu kadar yüksek bir devridaim hacmi, yönetimi sallar. Bu durum morali ciddi bir şekilde bozar, okulun hafızasını yitirmesine neden olur. Ama öte yandan... Öte yandan, bu kadar uzun süredir kalan öğretmenlerimiz de var! Nedenini izah edeyim.

Okul yönetimince, öğretmen sendikasıyla iş birliği içinde, bir kast sistemi yaratıldı. Her birimizin okulundaki belli öğretmenler, sadakatlerinin ve iş birliği yapmalarının karşılığında, daha iyi programların, daha iyi odaların ve öğrencilerin onlara verilmesi yoluyla ödüllendirildiler. Hele sözde *liyakat* ödemeleri de verildiğinde bu ayrıcalıklarla baş edilmesi konusundaki güçlük daha da artmaktadır (ki *liyakat*in kimde olduğunu da işlerine geleni

şımartan idarecilerden başkasının belirlemeyeceği ortada). Bunlar topu çevireni ödüllendirme biçimi... Bu ayrıcalıklar, üzerlerine altından kalkılması imkânsız bir iş yükü boca edilen talihsiz öğretmen meslektaşların, özellikle de en yenilerin suistimali sayesinde satın alınıyor, onlar da sonunda işi bırakıyorlar.

Tasvir ettiğim durum evrensel bir şey ve *liyakat* için isim önerme konusundaki zehirli hap tam da bu işte. Liyakat ödemesi, aşikâr ki bir öğrencinin, velinin veya bir vatandaşın *liyakat*i tanımlayacağı anlamda liyakatli olana verilmeyecek, tersine okul idaresinin tanımladığı anlamda bir *liyakat* sahibine sunulacaktı. Eğer öğretmenlerin % 22'si bir yıldan fazla dayanamıyorsa suçun bir bölümü de okulları bozan bu kast sisteminde aranmalıdır. Her yıl okulu bırakan 100-150 kadar öğretmene niye ayrıldıklarını sormak kimsenin aklına gelmiyor. Çünkü cevabı zaten herkes biliyor.

Okullardaki Gölge Ekonomi

Sözleşmeli öğretmenler, okullardaki çalışmayan iş gücünün tamamını oluşturmuyorlar. Hayal gücünü aşacak oranda, görünen veya görünmeyen bir yönetici enflasyonu var okullarda. Mesela şunu nereye koyarsın? Bizim okul bölgesindeki öğrenci/öğretmen oranı resmî belgelerde 15/1 olarak listelenmiş. Oysa bölgenin bütün okullarında bir sınıftaki öğrenci sayısı 30 veya üzeri. *Öğretim enerjisinin yarısı* merkez büro politikasının gölge ekonomisi çerçevesinde idari görevlere kaydırılmış yani. Hiçbir sağlıklı iş kurumu bu derecede bir düzenbazlığa güç yetiremez, dayanamaz. Öğretim dışında kalan işlerini yaptıkları hâlde ödeme almayan öğretmenler asıl endişelenilmesi gereken kesimi oluşturuyor. Onlar da bunun acısını mesleklerinden çıkarıyorlar: Yaptıkları işten kısıyor, işleri sallıyorlar. Siz idareciler gözdeleriniz

olarak belirlediklerinizi çeşitli yollarla ödüllendirerek nasıl bir felakete yol açtığınızın farkında mısınız?

İkimizin de bir sosyal mühendislik projesinde yer aldığımız sonucuna ulaşmaktan başka çarem yok. Bu projenin hedefi de çocukların zihnini zayıflatmak ve onlara kötü karakterler kazandırmaktır ki bütün bunları, yıl sonunda velilere yaptığımız gösteri gecelerinde takındığımız yalancı sofuluk ve dindarlık maskesi ardına gizleriz. Bir müdürün (Kendini, eminim, nazik ve saygın bilen biridir.) büyük bir dinleyici kitlesine, bu çocukların yedinci sınıfta kendisine, yani bu okula gelmeden önce zaten zarar ve hasar görmüş olduklarını, kendisinin görevininse hemen ve burada onların acısını azaltmak ve iyi hissetmelerini sağlamak olduğunu, çünkü sınırlı geleceklerinin çoktan belirlenmiş olduğunu söylediğini duydu bu kulaklar.

Buna inanabiliyor musun? Utanmaz arlanmaz kodaman! Buna nasıl bir özür bulabiliriz acaba? Acıyı azaltmak morfin veya kokainin işlevi değil midir? Yani sakinleştirici olarak o maddelerle okul arasında bir seçim yapmak ve okulu seçmek zorunda bırakılıyorsunuz.

Bizim bölgede takip edilen *iki* politika var ki çocuklarımızdaki sürdürülebilir düşünce ve muhakeme kapasitesini mahvetti. Bunların birincisi, hatırladığım kadarıyla, Ford Vakfında pişirilen bir siyasi karardı. Buna göre, engellenme ve hayal kırıklığı, ilgili öğrencinin öz saygısında düşüşe yol açacağı için, sınıftaki taşkın davranışlar kontrol edilmemeliydi. Bir yandan bu politika benimsetilirken (ve sonrasında da) terbiyeli davranış retoriği de muhafaza ediliyordu, sanki olağan dışı hiçbir şey olmuyormuş gibi. Bunun, *1984* adlı kitaptaki Büyük Birader'in aslında vatandaşlara ayrılan çikolata miktarı düşerken tersine yükseldiğini ilan edişinden ne farkı olduğunu söyleyin bana.

Kargaşa oluşturacak böylesi şartlar benimsetilirken bir seçme biçimi oluşturuldu. Bu seçme oluşturulmasına göre, en iyi sınıfların birkaçı (liberal Batı Yakası'ndaki, yani çoğunluk beyazlardan oluşan sınıflar) geleneksel standart olarak belirlenecekti. Diğerlerine gelince, nispeten davranışları sorunsuz çocukların oluşturduğu kitleye, şiddete meyilli, huysuz, yerinde duramayan ve kırıp döken öğrenci grupları katıştırıldı ve böylece sınıflar ancak ilkel ve en basit düzeyde ders anlatılabilecek mekânlar hâline geldi. Okul yöneticilerini "lümpen proleterya" için düzeni korumaya yardım etme gibi yorucu bir işlevden kurtarmak için, artık sınıflardaki bozulmalar tamamen kötü öğretmenlikten kaynaklanan, bütün sisteme yayılmış bir sorun olarak görülmeye başlanmıştı. Diğer bir deyişle, şikâyet ettiğinizde yahut yardım istediğinizde hakarete uğruyordunuz ve işinizi kaybetme tehlikesi ortaya çıkıyordu. Kulağa ne de hoş geliyor! Bir idari sorumluluk olması gereken disiplin yükü kayıplara karışmıştı. Ve öğretmenlerinin düzeni sağlamadaki etkisizliğini görünce gayet sabırlı çocuklar bile kızmaya başladıkları için, çoğunluğu nazik olan öğrenciler de ortamı bozanlara katılıyorlardı. Bu seni şaşırttı mı Murray? Bildiğin sebep sonuç ilişkisi işte!

Diğer yıkıcı politika ise Üçüncü Bölge'de düşen kayıt oranını gizlemek için başvurulan, diğer okul bölgelerinden davranış sorunu yaşayan öğrencilerin devşirilmesi projesiydi. (Öğrenci nüfusundaki azalma da yukarıda bahsettiğimiz ilk politika yüzünden Üçüncü Bölge'nin kazandığı kötü şöhretten kaynaklanmıştı.) 1984'te New York City'deki bölgeler arasında en düşük kayıt seviyesine (10.000) biz sahip olunca 3000'e yakın, yarı yarıya çıldırmış çocuk bizim bölgeye alındı. Bu, şu hani acil tekneli kurtarma günlerinde Küba hapishanelerinde ne kadar serseri, toplum enkazı adam varsa hepsinin Birleşik Devletler'e boca edilmesini

andırıyordu. Bu radikal karar, velilere ve bu azgın çocuklarla baş etmesi beklenen öğretmenlere hiçbir şekilde danışılmadan alınmıştı. Bunlar o zamana dek uslu olan sınıflara dâhil edilince kıyamet koptu tabii. Bundan nasıl kaçınılabilirdi ki? İdareciler oda kapılarını kilitlemeye başladılar. Kısa zamanda şehir istatistiklerinde Üçüncü Bölge dip yaptı. Sonra da eyaletin derecelendirmelerinde en sona düştü. Bundan ne film çıkardı ama!

Yirmi sekiz yıllık öğretim hayatımda çocuklardan yahut kendimizden beklediklerimizin standardını yükseltmeye teşebbüs eden bir tek idareci görmedim. Öte yandan ancak her söylenene inananların ciddiye aldığı bir yüksek beklentiler retoriğine boğulduk. Müfettişlerin değişmesi de okul öğretmeninin kalitesinde hiçbir fark oluşturmuyor. Kimi şişman, kimi zayıf, kimi siyah, kimi beyaz, kimi koyu esmer, kimi yaşlı, kimi genç... Fakat hepsi de yukarının çaldığı kavala göre oynuyor. Onlarca yıl müfettiş odalarından hoş vaatlerde bulunan erkek ve kadınların gelip geçtiğini gördüm, hepsi de sonunda kendi üstlerini kızdıracak yanlış bir adım atıp gittiler.

Bütün bu süre içinde yalnızca bir gerçek müfettiş tanıdım. O da bu işi karımla (ki o sırada Okul Kurulunda kritik ve sonucu belirleyecek sayıda oya sahipti) yaptığı bir anlaşma sonucu elde etti. Anlaşmaya göre, nüfuz dağıtanların ve diğerlerinin oluşturduğu, bölgeyi yöneten entrikacı gruptan bağımsızlığını kesin bir dille ifade etmeyi ve buna göre davranmayı kabul etmişti. Tek bir yıl içinde öğretmenlerin moralleri –başarı göstergesiyle birlikte– birden arttı ve bölge şehir genelindeki sonunculuktan kurtulup orta sıralara yükseldi.

Fakat bu dayanılır bir şey değildi. Adam üstlerine karşı saygısız olduğu gerekçesiyle işten atıldı. Hem de tüm yerel politikacıla-

rın ve siyasi kulüp başkanlarının hazır olduğu kamuya açık bir toplantıda, medyanın "şehir meclisinin vicdanı" diye sunduğu Batı Yakalı efsanevi bir politikacı tarafından suçlanarak sahneden atıldı. Görüyorsun ya Murray, risk altında olan çok şey var: Sadece para değil, kariyerler, koltuklar ve ideolojik statüler... Bunlar gerçekten vuku bulma ihtimali taşıyan bir değişikliğe izin verilemeyecek kadar önemli ve hassas şeyler. Herhangi bir değişikliği onaylaması gerekenler, okul içindeki görünmez hisse sahipleridir ve böyle bir onaylama da ancak peri masallarında (ya da çok özel geçici durumlarda) olabilir. Bütün bunlar, bu anlatılardaki kötü kahramanların gerçekten kötü adamlar olduğu anlamına gelmiyor. Çoğu oldukça nazik, saygın ve zeki, tıpkı senin gibi Murray. Bunun tek anlamı, hırs ve ayakta kalma misyonunun, kendini mükemmelliğe adamaya her zaman baskın çıktığıdır.

Bu kadim bir mesele. Beden eğitimi ve matematik öğretmenleri müdür ve idareci olurlar çünkü okul içinde yapacağı işi en az olanlar, en az stres çekenler ve yaptıkları işe duygularını en az katanlar onlardır. Onların palazlanacak zamanları vardır. Piramidin üst basamaklarına yükseldiklerinde de etraflarını tampon oluşturacak sadık dostlarıyla donatırlar ve bu sıcak, keyifli ortamın havasını bozabilecek bir çıkarın temsilcisi olanları da bu halkaya dâhil etme konusunda son derece özen ve maharet sahibidirler.

Narkotik Olarak Okul

Ne yaptık biz Murray? Tahtaları ve çalışma kitaplarını doldurarak, videolar oynatarak, kafalara ilgisiz, bağlantısız bilgileri tıkıştırarak kalite fikrini bile sahneden kovduk. Ve *kendilerinin iyiliği için* genç kafaları durmadan pasifliğe iten davranışlarla yıkayıp çalkalamak, onları önemsiz emir ve yönerge bombardımanına tabi tutup zil

seslerine boğmak yoluyla, içinde yarım, olgunlaşmamış erkek ve kadınların kalıba dökülüp üretildiği bir dökümhane yarattık!

Bizim okullarımızdan çıkan ürünlerin geçmişe dair çok gevşek ve hayal meyal bir kavrayışları var. İdrakin olması gereken yerde boşluk hüküm sürüyor ve gençlerin geleceği hayal etme kapasiteleri sıfıra yakın. New York City'deki her ortaokul öğrencisine Kuzey ve Güney Vietnam'ın bölünmüş tek ülke olduğu öğretilir ve üstelik öğretmenler de böyle inanır. Oysa gerçek şudur ki orada *binlerce yıl üç ayrı ülke* vardı, yalnızca Fransız hâkimiyeti altında oldukları kısa bir süre boyunca zorla tek ülke hâline getirildiler. İki kuzey ülkesinin yani Annam ve Tonkin'in kültür ve medeniyeti büyük oranda Çin'den alınmıştır. Champa olarak bilinen Güney Vietnam'ın kültürü ise –tıpkı Kamboçya gibi– Hindistan'dan gelir. İki bölge yaklaşık iki bin yıldır savaşagelmiştir. İngilizler tarafından imal edilen ve adına Irak denen çakma ülkedeki Sünniler ve Şiilerde olduğu gibi, bunlarda da anlaşmazlığa bir *çözüm* bulunamamaktadır. Bu yüzden belli aralıklarla şiddet yeniden sahne almaktadır. Bunu niçin bilmiyorsun Murray? Senin diplomanda bir "tarih öğretmeni" olduğun yazıyor, oysa öğrettiğin şey propagandadan başka bir şey değil.

Bizim kayıtsızlığımız yüzünden hastalanmış kâbus çocukları dört bir yanımızda. Bazılarının kendilerini iyileştirme kapasitesi var, çoğununsa yok. Evet, kâbus çocukları diyorum çünkü hiçbir hayati ilgiye sahip değiller. Vakitlerini heyecan ve eğlence kasılmaları yahut acıdan ve cezalandırılmaktan kaçış çabaları arasında pay etmek üzere yetiştirilen yaratıklar bunlar. Önlerindeki yola dair taşıdıkları harita yanlış. Bu çocukları açıklayan en ilginç şey de hiçbir şey keşfetmeden, oynamadan ve kişisel olarak herhangi bir şey kazanmalarını sağlayacak hiçbir fırsat aramadan, tersine

sadece televizyon ve müzik videolarındaki başka insanları seyrederek ya da bilgisayar oyunları oynayarak geçirdikleri binlerce saat olsa gerek.

Aklı başında çocuklar bunu asla yapmayacaktır, insanın ömür çizgisi bu ölçüde bir pasiflik ve fanteziyi kabul edemeyecek kadar kısadır. Şu veri, durumu anlamakta bize yardımcı olacaktır: Anne babanın hiç boşanmamış olduğu, annenin de çalışmadığı ailelerde, izleyicilik –TV ve diğerlerini izleme– oranları büyükşehir ortalamalarının onda birine kadar düşmektedir.

Senin ve benim çalıştığımız bu kurum bağımlılık yaratıyor: çocukların "zayıf soyutlamaları ve aptal fantezileri" gerçekliğe tercih etmesine neden olan bir bağımlılık... Yaşlandıkça iyi öğretmenlerin kötü öğretmenlerden daha tehlikeli olduğuna inanmaya başladım. Çünkü onlar bu hasta ve sakat kurumu ayakta tutuyorlar.

Yaşlı dostum, benden bu kadar. Bu mektubu, belki içlerinden birkaçının düşünmesini sağlayabilir umuduyla yeni okul kuruluna dağıtacağım. Gerçi bunun olacağına inanmam için en küçük bir sebep dahi yok ama bu benim denememem için mazeret olamaz.

5
SORUN HECTOR DEĞİL

İşi Bırakıyorum

Manhattan'ın Üçüncü Bölge Cemiyet Okullarındaki öğretmenliğimin otuzuncu yılında; bölgedeki beş ortaokulun her birinde ders verip profesyonel idarecilerin sırayla birini bırakıp diğeriyle karşılıklı kılıç salladıktan ve onlar benden kurtulmak için ellerinden geleni yaptıktan sonra; itaatsizlik nedeniyle öğretmenlik sertifikam iki defa açıktan, bir defa da ben raporluyken gizlice askıya alındıktan sonra; New York Şehir Üniversitesi Eğitim Bölümü ders vermem için beni beş yıllık görevle bünyesine aldıktan ve orada öğrenci fakülte puanlamalarında 250 eğitim fakültesi arasında her yıl birinci sırada yer aldıktan sonra; New York City tarihindeki en başarılı daimi okul fonu toplama işini planlayıp başardıktan sonra; tek bir sekizinci sınıfın toplamda binlerce saat gönüllü toplum hizmeti sunmasına yardımcı olduktan sonra; öğrencilerin yürüttüğü bir gıda kooperatifi kurup finansmanına yardım ettikten, bini aşkın çıraklık sağladıktan, binlerce kitabın toplanması suretiyle özel öğrenci kütüphanelerinin oluşturulması işini yönettikten sonra; görme özürlüler için dört adet konuşan sözlük ürettikten, iki orijinal öğrenci müzikali yazdıktan ve öğrencilerin o büyük ve geniş insanlık gerçeğiyle yeniden bütünleşmesini sağlayacak daha birçok girişimi başlattıktan sonra... İşi bıraktım.

Bu olduğunda New York Eyaleti'nde yılın öğretmeni seçilmiştim. Beni bunu yapmaya mecbur eden, artık ağırlığını taşıyamaz hâle geldiğim bir iğrenme ve hayal kırıklığıydı. Kararımın kesinliğini kendikendime test etmek üzere de *Wall Street Journal*'a "Bırakıyorum, Sanırım" başlıklı kısa bir yazı gönderdim. Yazıda, hiçbir maddi birikimim ve kirayı ödemek için 50 yaşın ortasında girişim olarak başka ne iş yapabileceğime dair en ufak bir fikrim olmamasına rağmen niye havlu atmaya karar verdiğimi izah etmiştim.

Yazının tamamı şöyleydi:

> "Hükûmet eliyle okullarda eğitim verilmesi, tarihteki en radikal maceradır. Bu girişim, çocukluğun en iyi zamanlarını tekeline almakta, ebeveyne ve eve karşı saygısızlığı öğreterek aileyi öldürmektedir. Okul süreci, ayrıntıları özünde Roma veya Yunan'a değil, Mısır'a ait bir tasarıdır. Onun kaynaklandığı inanış, insani değerin sınırlı bir gruba mahsus olduğu yolundaki teolojik fikirdir. Tıpkı bir piramidi, dev gövdesine nispetle ufacık olan zirvesinin sembolik bir şekilde temsil ettiği gibi.
>
> Bu fikir Amerika tarihine Püritenler vasıtasıyla geçerek mal oldu. "Bilimsel" temsilini, yeteneğin güya kendi kendini demir bir biyoloji kanunuyla topluma pay ettiğini gösteren *çan eğrisi*nde buldu. Bu dinî bir kavramdır ve okul da onun kilisesidir. Ben bu sapmayı, bu *dalalet*i bizden uzak kılacak ayinler öneriyorum. Böyle *kutsal* bir piramit anlayışının varlığını ispat edecek belgeler sunuyorum.
>
> Socrates, öğretme işi resmî bir meslek hâline gelirse böyle bir şeyin vuku bulacağını önceden görmüştü. Mesleki çıkarlar, kolay olanın zor görünmesini sağlayarak ve avamı, yani sıradan halkı ruhban sınıfına itaatkâr kılarak korunur. Okul, çok hayati bir iş yaratma projesidir. Bu proje sözleşmesinin imzalayıcısıdır ve "yeniden biçimlendirilmesine" izin vermek yoluyla sosyal düzeni koruyan bir şeydir. Onun, uygun adım yürüyüşü bozulmasın diye fedailik yapan siyasi müttefikleri vardır; reformların birinin gidip çok bir şey değiştirmeden diğerinin gelmesi de bu yüzdendir. Reformcular bile okulun nasıl daha farklı olabileceğini tahayyül edememektedirler.
>
> David okumayı 4 yaşında öğrenir, Rachel 9 yaşında. Normal gelişim sürecinde, her ikisi de 13'üne geldiğinde hangisinin daha önce öğrenmiş olduğunu ayırt edemeyiz. Beş yıllık önceliğin hiçbir anlamı yoktur. Fakat okulda, Rachel'i "Öğrenme yetersizliği

var." diye etiketler, David'i de biraz yavaşlatırım. Maaşımı her ay düzenli alabilmek için, David'i ne zaman yazıp ne zaman duracağını söyleyeyim diye bana bakar hâle getirir, kendime bağımlı kılarım. Öyle ki o bu bağımlılığın üstesinden gelemez artık. Rachel'i iskontolu mal, *özel eğitim* zımbırtısı olarak tanımlarım. O, kendi kafesinde sonsuza dek kilitli kalacaktır.

Öğrencilere ders verdiğim otuz yıl süresince, zengin olsun fakir olsun, öğrenme yetersizliği taşıyan öğrenciye neredeyse rastlamadım. Aynı şekilde, yetenekli ve üstün olanını da görmedim. Tüm okul kategorizasyonları gibi bunlar da insan hayalinin yarattığı kutsal efsanelerdir. Bunlar, sorgulanması gereken değerlerden kaynaklanmaktadır ancak biz bu değerleri mercek altına hiç almıyoruz çünkü okul tapınağını onlar koruyor.

Kısa cevaplı testlerin, zillerin, derslerin hiç değişmeyen zaman blokları hâlinde yapılmasının, yaşlara göre sınıflar oluşturmanın, standardizasyonun ve daha bunlar gibi okul dininin ulusumuzu cezalandırmasının diğer yollarının ardındaki sır budur. Eğitimli hâle gelmenin tek bir doğru yolu yoktur, parmak izlerinin sayısı kadar çok yolu vardır. Eğitimin gerçekleştirilmesi için sertifika sahibi öğretmenlere ihtiyacımız yok, belki de sertifika bunun olmamasını garanti ediyor.

Daha ne kadar delil gerekiyor? İyi okulların daha fazla paraya veya eğitim yılının uzatılmasına değil, gerçek serbest pazar tercihlerine, her ihtiyaca hitap eden ve riskler taşıyan bir çeşitliliğe ihtiyacı var. Ülke çapında aynı müfredatlara ya da ülke geneli testlerine de ihtiyacımız yok. Bunların her ikisi de insanların nasıl öğrendiği konusundaki cehaletten ve kayıtsızlıktan çıkmaktadır. Bu şekilde daha fazla öğretmenlik yapamam. Ekmeğimi kazanmak için çocuklara zarar vermek zorunda kalmayacağım bir iş olduğunu duyarsanız bana bildirin lütfen. Önümüzdeki sonbahar yeni bir iş arıyor olacağım."

Küçük makalem Mart'ta elimden çıktı, sonra da unutmuş gitmişim. Sağda solda bir yerde, editörün gönderdiği, kendisinin gözden geçirip onaylamasından sonra yayınlanacağına dair bir not da vardı galiba ama içimdeki çekişmeye eşlik eden karmaşık duyguların baskısı altında bunları hepten unutmuşum. Nihayet, 5 Temmuz 1991'de derin bir nefes alıp cesaretimi topladım ve işi bıraktım. Yirmi gün sonra da gazete, yazımı yayımladı.

Ödüller ve hediyelerle dolu öğretmenlik kariyerimin otuzuncu yılından geriye doğru baktığımda dünyadaki zamanımın bunca büyük bir kısmını hep kurumlaşmış bir çerçevede harcadığıma inanasım gelmiyor. İnsanların çocuklarını çalan, dev bir beyin yıkama ve sınıflandırma makinesi olarak merkezî okul eğitiminin var olmasına izin verilmiş olabileceğine de inanasım gelmiyor. Bu gerçekten oldu mu? Benim hayatım bundan mı ibaretti? Allah'ım yardım et bana!

Okul bir dindir. Bu kutsal görev cihetini anlamadan, orada insan aptallığının, çıkarcılığının veya sınıf kavgasının bir sonucu olarak vuku bulan şeyleri kesinlikle yanlış anlarsınız. Denklemde tüm taraflar mevcut fakat mesele bunların kayda değer bir önemi olmaması. Bunlar olmadan da okullar aynı yönde ilerlemeye devam edecektir.

Sıradan insanlar çocuklarını daha akıllı olsunlar diye okula gönderirler. Oysa modern okul eğitiminin öğrettiği şey ahmaklıktır, aptallıktır. Eski moda aptallık, bildiğiniz basit cehaletti. Şimdiyse cehalet, sistemin ve sosyal düzenin iyiliği adına, öğrenmenin oranlara bölündüğü, bu bölünme sonucu "üstün yetenekli", "vasat" ve "özel öğretime muhtaç" gibi grupların ortaya çıktığı görece aptallığın sabit matematiksel kategorilerine dönüştü. Artık aptal insanlar sadece cahil değiller, şimdi onlar, sakinleşsinler diye ticari bir şekilde hazırlanan yeterli miktardaki dezenformasyon dozlarıyla kafaları şartlandırılması gereken tehlikeli embesiller hâline geldiler.

Bu yeni aptallık tarzı orta ve üst orta sınıf çocukları için özellikle ölümcüldür. Bu çocuklar zaten kökleri son derece zayıf ana babalarının kendilerine sunduğu dünyanın dayattığı uzlaşma ve uyum baskısıyla sığlaştırılmışlardır Bu çocuklar belli bir

yaşa geldiklerinde kesinlikle bir şeyler biliyor olduklarını düşünmektedirler çünkü ellerindeki diploma ve sertifikalar böyle söylemektedir. Beklenmedik sert bir boşanma, şirket küçülmesi nedeniyle aniden işten çıkarılma ya da onların olgunlaşmamış yetişkin hayatlarının riskli dengesini alt üst eden anlamsız yönetim kararları yüzünden panik ataklar yaşayana kadar da bundan gayet emin oluyorlar. İngiliz tarihçisi Alan Bullock, kötünün (şerrin) bir eksiklik, hamlık, olgunluktan uzaklık durumu olduğunu söylemişti. Eğer haklıysa o zaman bizim okul maceramız yirminci yüzyılı kötülükle, şerle doldurmuş demektir.

En iyi çocuklar böylesi bir sisteme yenilince, ahlaken ve maneviyat açısından bütünlüklerini kaybediyor, bölünüyorlar. Bu yüzden de bir grup içinde onaylanmaya bağımlı hâle geliyorlar. Ulusal Liyakat Bursu sahibi akrabalarımdan biri, bir keresinde, bana kendi hayalinin "büyük bir makinedeki küçük bir dişli olmak" olduğunu yazmıştı. Bu dokundu bana, canımı sıktı. Okulun sersemleştirdiği çocuklar ya kendileri adına düşünemiyorlar ya da kafayı yemeden uzun süre tek başlarına huzur içinde kalamıyorlar. Aptallaştırılan oğlanlar ve kızlar bağımlılıklarını çeşitli yollarla ortaya koyuyorlar ve işi bilen büyükleri tarafından kolayca istismar ediliyorlar.

Eğer aptallar için onlara nezaket göstermekten başka yapılacak şey olmadığına, çünkü bunun biyolojik bir gerçek olduğuna (çan eğrisi modeli) inanıyorsanız veya bu aptal denilen sınıfı baskıcı kapitalistlerin mahvettiğine (neo-marxist model) inanıyorsanız ya da bu aptallığın toplumun baştan çıkmış ahlaki ve manevi dokusunu yansıttığına (komünist model) inanıyorsanız yahut bu aptallık durumunun, doğanın neslin devamını sağlayacaklarla zayıf ve işe yaramaz şapşalları birbirinden ayırma yolu olduğuna

(Darvinci model) inanıyorsanız veyahut bunun toplumun tuvaletinizi temizleyecek birilerini bulmasının yolu olduğuna (pragmatik-elitist model) inanıyorsanız veya bunun kötü *karma*nın bir delili olduğuna (Budist model) inanıyorsanız vesaire vesaire... Aptalların toplum düzenindeki konumları hususunda yukarıda sunulan modellerden herhangi birine inanıyorsanız bu aptallar sorununu çözmek için geniş bir bürokrasiye ihtiyaç olduğu fikrini de kabul etmek zorunda kalacaksınız demektir. Çünkü aksi takdirde bu aptallar bizi yataklarımızda boğazlarlar, değil mi ama?

Onları yönlendirmek, eğitmek işine adanan bunca kariyeri gerektirmeye, haklı çıkarmaya yetecek sayıda aptal insanın bulunmadığı düşüncesi size inanılmaz geliyordur. Ama benim argümanım tam da bu işte: Yaygın aptallık önce hayal edilmesi gereken şeydir, gerçek değildir.

At Terbiyecisi Hector

13 yaşındaki Hector'u ilk defa soğuk bir kasım günü görmüştüm. Hafif yapılı, esmer tenli, kısa boyluydu. Gözleri iri ve siyahtı. Central Park'ın kuzey ucunda buz pateni pistinin kapısından içeri sızmak için akrobatik hareketlerle vücudunu eğip bükmekle meşguldü. Hector'u birkaç aydır öğretmenliğini yaptığım kadarıyla tanıyordum fakat o zamana kadar onu gerçek anlamıyla hiç *gör*memiştim. Eğer o sırada sergilediği şaşırtıcı durum olmasaydı belki yine göremeyecektim. Cebinde parası ödenmiş bir giriş bileti olduğu hâlde kapıdan yasak giriş yapmaya çalışıyordu. Aklından zoru mu vardı bu çocuğun?

Hector'u emniyet girişinin dönerli kapısının demirleri arasında sıkışmış görünce bağırdım: "Hector! Aptal mısın sen? Niye izinsiz girmeye çalışıyorsun? Elindeki bileti kullansana!" Bana "Ne bağırıyorsun? Ne yaptığımı biliyorum ben." diyen gözlerle baktı. Benim anlayışsızlığımdan gerçekten incinmiş görünüyordu.

Hector basit bir soruya cevap olacak bir deney yapıyordu o sırada: Otomatik turnikelerin birbirine kenetlenen demirlerini yenebilir miydi acaba? Yakalanması durumunda elindeki biletten daha iyi bir güvenlik garantisi olabilir miydi? Bu çocuğu daha iyi anlamak için okul kayıtlarını araştırdığımda, yeryüzünde bulunduğu şu kısa zaman dilimine, uzun bir suç listesi sığıştırmış olduğunu keşfettim. İşlediği suçlar, yüz yıl önce olsa yiyeceği birkaç şaplakla kurtulacağı cinstendi sadece. Ama şimdi bunlar ona bir "sosyal hizmet cezaları imparatorluğu" bahşediyordu.

O sıralarda Hector, New York eyaletindeki oldukça düşük dereceye sahip devlet okullarından birine devam ediyordu. Hector'un sınıf seviyesindeki on üç sınıftan dokuzu, onun sınıfındakilerden daha yüksek dereceye sahipti. Hector, saygınlığını silip süpürme tehdidinde bulunan hiddetli bir akıntıya karşı yüze yüze tükenmiş bir somon balığıydı. Biz de bini aşkın çocuğu beş sıkı kategoriye bölerek akıntının zincirlerini bilerek çözmüştük: üstün yetenekli onur kaynağı çocuklar, üstün yetenekliler, özel ilerleme gösterenler, vasatlar, özel eğitim çocukları. Son gruptaki çocuklar, aslında hiçbir şey yokken insanlarda ille de ölümcül kusurlar bulma güdüsü uyandıran ve okula diğerlerinden üç kat daha fazla nakit para sağlayan bir değere sahiplerdir.

Hector "vasat" denilen talihsiz kategoriye aitti ki bu kategori de A, B, C ve D alt kategorilerine ayrılmıştı. Kötünün de kötüsü, özel eğitim öğrencilerinin bir üstünde yer alan vasat, D grubuydu. Hec-

tor'un da tam burada olduğu yazıyordu raporlarda. Özel eğitimlik olmak ömür boyu sürgüne ve yaşıtlarının gözünde hep bir küçümsemeye mahkûmiyet anlamına geldiği için, bir vasat D olarak, gerçekten talihsiz olanların bir üstündeki, kendilerine acınmış o ince katmanda asılı kalmışsa da Hector'u vasatlar arasında olduğu için şanslı bile sayabiliriz. Hector'un standartlaşmış test sonuçları onu kategorinin ortalarından üç yıl geride konumlandırmıştı. Sadece sekizinci sınıfın gerisinde değildi, o bir cenazeydi artık.

Hector o günden kısa bir süre sonra, yakınlardaki bir ilkokulda elinde silahla tutuklandı. Silah sahteydi ama okulun sekreter ve müdürüne gayet sahici görünmüştü. Hector, Noel tatili dolayısıyla o sabah okuluna gitmemişti. Eski ilkokulundaki çocuklar ise o gün henüz tatile girmemişlerdi. O da bunu fırsat bilmiş, –cüssesi pek tutmasa da– kendini köleleri serbest bırakan Spartaküs yerine koyup küçük çocukları salıvermek niyetiyle doğruca eski ilkokulunda almıştı soluğu. Bunu, fakülte Noel partisinde patates salatasının önündeyken müdür yanıma gelip de "Ah Gatto, ne yaptın sen bana, ne yaptın!" diye şaka yaptığında öğrendim.

Şimdi zamanda bir yıl ileriye seyahat edelim: Hector bir lisenin ilk sınıfında. İkinci karnesinde her dersten başarısız olmuş durumda ve okul kaçağı denmesine yetecek kadar da devamsızlığı var.

Bu acımasız okul raporlarında Hector'a dair çizilen resmi görebiliyor musunuz? "Zavallı, yaşına göre küçük, azınlığın bir üyesi, önemli kişilerce pek de dikkate alınmayan, aptalın da aptalı bir sınıfta, binalara izinsiz giren tuhaf biri, eli silahlı, lise için tam bir başarısızlık örneği..." Hector'u görebiliyor musunuz? Elbette görebildiğinizi düşünüyorsunuz. Nasıl göremeyesiniz ki? Sistem onu sınıflandırmayı ve geleceğini tahmin etmeyi o kadar kolaylaştırıyor ki...

Şimdi toplum bu Hector'larla nasıl baş edecek? Okul camiasının yirminci yüzyılda her jenerasyonunda başına bela olan çocuk bu işte! Bunu milyonlarla çarpın. Amerikan devlet okullarının akademik misyonunu mahveden, onu bir ambara, davranışsal eğitime ve tavırları normalleştirmeye adanmış bir kliniğe dönüştüren çocuk bu işte. *Christian Science Monitor*[19] benim sınıfım ve Hector'un sınıfıyla ilgili bir belgesel yaparken müdür, film yapımcılarına şöyle söylemişti: "Şüphesiz sistem kokuşmuş durumda. Fakat yerine koyacak başka bir şey yok. Ve sistem ne kadar kötü olursa olsun, kaostan daha iyidir."

Fakat böyle boğucu bir sistemin tek alternatifi gerçekten kaos mu? Hector'un modern okul sisteminin bir problemi olduğu düşüncesiyle bütün ülke kandırılmaktadır. Bu yanlış kavrayış pek çok maskeye bürünen ve her kalıba giren bir retoriğin ardına saklanan bir şeytandır. Zorunlu okul eğitimi kaosa karşı sürdürülen bir savaştaki ön cephe olarak görülmüş, Hector ve benzerlerini koruyucu bir nezaret altında tutma çabaları böyle başlamıştır. Önemli insanlar, fanatik dindarlara mahsus bir şevk ve hararetle şu fikre inanıyorlar: Ancak insan doğasının irrasyonel, tahmin edilemez iç tepkileri daimi bir şekilde bastırılıp sınırlanırsa ve bunların şeytani canlılıkları tüketilene dek bu tavırda ısrar edilirse uygarlık hayatını sürdürebilir.

[19] Merkezi ABD'de bulunan, uluslararası yayın yapan, haftalık haber dergisi. Web sayfası üzerinden de günlük yayın yapmaktadır.

6
CAMINO DE SANTIAGO

Geri Bildirim

Başlarken hemen belirteyim, ben TV-Free America [TV'siz Amerika] adlı bir organizasyonun danışma kurulundayım. Bir öğretmen olarak hep şunu gördüm: Bana zorluk çıkaran, beni çıldırtan çocuklar hep sıkı televizyon seyircisi oluyorlardı. Çok televizyon seyreden çocukların davranış profilleri hiç de hoş değildi. Televizyon bağımlısı çocuklar sorumsuz, çocuksu, hilekâr, muzır oluyorlar; hepsinden kötüsü, kendilerine ait tutarlı ve daimi bir amaçtan yoksun görünüyorlar. Sanki çocuklar bu kadar çok sayıda kurgulanmış hikâyeye maruz kalınca, yani sürekli başka birisinin rolüne bürünen bunca kişiyi model olarak benimseyince, bu kadar çok "konuşan hamburger" dinleyince ve işlerin nasıl yürüdüğüne dair (petrol şirketleri ve mandıra konsülleri tarafından yaptırılan) programlarda bu kadar çok izahata kulak verince tutarlı ve bütünlüklü davranma yeteneğini kaybediyorlar. Yani büyüyemiyorlar.

Çocukların kendi öz hikâyelerini yazmaları için gereken zamanı çalmak suretiyle televizyon sanki –tıpkı okul gibi– onların ruhlarını bodurlaştırıyor, cüce bırakıyordu. Bilgisayarlar ortaya çıktığında problem daha da kötüye gitti. İnteraktif olması sebebiyle aslında potansiyel olarak daha iyi gibiydi ama kullanıcıların çoğu

başka insanlarla değil, bilgisayara karşı oynanan oyunlarda, porno içeriklerde, sadece tüketime yönelik ya da sadece tüketilebilen, dolayısıyla aktif bir faaliyet ve davranışa yer vermeyen izleyicilik meşgalelerinde debelenip duruyordu.

İnternette bile, iyi bir disiplin uygulanmazsa pasif bir duruma götüren çizgiyi aşmanın ne kadar kolay olduğunu gördüm ve bunu başarmanın ne kadar zor olduğunu bizzat tecrübemle biliyorum.

Verilen zarara uygun bir panzehir olsun diye işe yarar varsayımlar ararken vaaz ve telkinde bulunmayı bir çözüm olarak düşünmekten derhal vazgeçtim. TV, oyunlar, internet ve geri kalanı hakkında söylenebilecek her şey bu çocuklara o kadar çok söylenmişti ki zihinleri artık bu konuda tek kelime bile duymayı istemiyordu. Çare başka bir cenahtan gelmeliydi. Eğer bu şeyler gerçekten benim inandığım kadar kötüyse, eğer bunlar akli kapasiteyi benim hissettiğim kadar küçültüp karakteri bozuyorsa o zaman gençlerin oturmak yerine *ortalıkta canlı bir şekilde hareket etme yönündeki doğal eğilimleri içinde* bir çözüm bulunmak zorundaydı. Kendilerinin performans göstermesi yerine bunu yapanları seyretmeye onları ikna etmek için pazarlama tekniklerini andırır bir yalakalıkla ve sıralarında oturmalarını sağlayacak birtakım kısıtlama yöntemleriyle çocukların içindeki bu hareket dürtüsünü bastırmamalıydık.

Zarara yol açan ana mekanizma, bizim hatalarımızdan da bir şeyler öğrenmemize izin veren doğal geribildirim devrelerinin bastırılmasıydı. Küçük bir yelkenliyi tek başına kullanmayı öğrenmeye çalışan kişi, rüzgâra karşı, belirlenmiş hedefe doğru dümdüz ilerlerken kaçınılmaz olarak sağa ve sola ciddi yalpa vuracaktır. Fakat pratik yapa yapa başlangıçtaki acemi hataları düzelecektir çünkü geribildirimler denizci adayının reaksiyon ve

muhakemesine yön vererek onu eğitecektir. Konuşma ve hitabet öğrenilirken bütün o karmaşık söz dizimi ritimleri ve sayısız diksiyon notaları ve tonları ile birlikte, en can alıcı öneme sahip olan değişken, pratik yapmak için harcanan zamandır. Ve her iki alanda da şartlar ne kadar meydan okuyucuysa gereken yeterliliğe ulaşmak o kadar kısa sürmektedir.

Bürokrasilerin bu kadar aptal ve hantal olmalarının temel nedeni, geribildirimlere etkin şekilde cevap verememeleridir. Çok zaman önce ve çok uzak bir yerlerde belirlenmiş *kurallara* –sanki insani durumlar böyle kolayca kodlanıverecek kadar kesin formüllerden oluşuyormuş gibi– kanunen uymak zorunda bırakılan okul idarelerini bir düşünün.

Anne babalardan, öğretmenlerden, öğrencilerden veya dışarıdakilerin yaptığı eleştirilerden gelen geribildirim idareyi gücendirir, rahatsız eder çünkü idarenin iç uyum ve dengesi kurallar üzerine bina edilmiştir, verip almaya değil. Bir eğitim alırken her yönden (düşmanımızdan bile) gelen geri bildirimlere mutlak bir ihtiyacın olması, beni, öğrencilere ne kadar sert ve kesin emirler verildiği konusuna daha yakından bakmaya zorladı: Bu öyle yapılıyordu ki çocuklar içlerindeki geribildirimler aracılığıyla büyüme yeteneklerini çok az kullanabiliyorlardı. Bu doğal biyolojik devreyi onarmak suretiyle, öğrencilerimde görülen medya kaynaklı korkunç davranış bozukluklarının da azalacağı tahmininde bulundum. Ve tahminim doğru çıktı.

Artık, benim gerilla müfredatımı sıradan *alternatif* yaklaşımlardan farklı kılan şeyin ne olduğunu anlamanızı sağlayacak bilgiye sahipsiniz. Hedef tahtasında hareketsizlik vardı. Hatta geribildirimi ciddi oranda oyuna sokmayan bir hareketlilik de hedefteydi. Kendiliğinden ve herhangi bir yöne doğrulmuş yeterli hareketlilik,

çocukların o ışıklı kutuların karşısında geçirdikleri zamanı seve seve azaltmalarını sağlayacaktı. Çocukların çocuksu tavırlar geliştirmesinde medyadaki programların içeriği de etkiliydi ama asıl mesele genç hayatları gerçek deneyimlerden yoksun bırakıp onun yerine simüle edilmiş deneyimleri koymayı hedefleyen ölümcül hesap kitapla ilgiliydi. Güçlü sezgim bana böyle söylüyordu.

Böylece öğrencilerimi, gerçeklikle yüz yüze çaba göstermenin, medya ekranlarının önceden kurgulanmış dünyasını seyretmekten çok daha ilginç ve ödüllendirici olduğunu keşfetmeye sevk ederek hayrette bırakmaya koyuldum: Hedefim, kendilerine biçilen seyircilik rolünün hayatlarına getirdiği ağırlıkları atmalarını sağlamak, böylece gerçek oyunculara dönüşmeleri konusunda onlara yardım etmekti. Ne yaptığımı okul camiasındaki hiç kimseye söyleyemedim fakat ebeveynleri bu işte aktif ortaklar hâline getirmek için yoğun çaba gösterdim. Phoenix çelik fabrikasını Şanghay'a Alman mühendislerin öngörüsünden üç kez daha hızlı bir şekilde getirirken Shen Wenrong pek çok kuralı nasıl yıktıysa ben de kendi gerilla müfredatımı yürürlüğe koymak için pek çok kurala karşı gelmek zorunda kaldım. Fakat bu müfredat en başından itibaren yüreklendirici sonuçlar verdi.

Çocukları gerçek hayatın sinir bozucu ama coşku ve keyif veren sularına baş aşağı atmak –onları eyalet çapında keşif gezilerine göndermek, kendi hukuk davalarını sonuçlandırmak için mahkeme sistemini onlara açmak, kendi işleri için ekonomiye açılmalarını sağlamak, hitabetleri ve siyasi eylemleriyle kamu forumlarını ve platformlarını doldurmalarını sağlamak– onların karanlıkta oturarak ne kadar çok zaman kaybettiklerinin farkına varmalarını sağladı. Üstelik bu kavrayış için uzun derslere veya nasihatlere ihtiyaç duymadılar. Ve bu farkındalık ruhlarında hâkimiyeti ele geçirince elektronik bebek evlerine bağımlılıkları azaldı.

Camino de Santiago

Bu dönüşümsel müfredata vesile olan önemli ilhamlardan biri Camino de Santiago denen, İspanya'nın kuzeyinde Orta Çağ'dan beri var olan bir hac yolundan geldi. Her yıl, dünyanın dört bir yanından binlerce iyi eğitimli insan, İspanya'nın kuzeybatısındaki bir şehre, Havari James'in kemiklerinin gömülü olduğu Santiago de Compostela'ya giden yüzlerce millik bu yolu yürürler. Bu gelenek çok önce başlamıştır. Fakat modern çağda, alışıldık anlamıyla dindar olmayan çağdaş hayatın baskılarından dolayı kendinden uzaklaşmış insanlar tarafından artan bir şekilde benimsenmektedir. Onlar bu hac yolculuğuna kendileriyle yeniden ilişki kurmak, öz güvenlerini arttırmak, tabiata daha yakın olmak, tarih ve kültürü yaşamak ve etraflarındaki şeyler hakkında düşünmek için kendilerine zaman vermek amacıyla çıkıyorlar.

Benim varsayımım da bu olmuştu: TV ve bilgisayar, çocukları kendilerinden, ailelerinden ve tabiattan uzaklaştırıp soğutmuş, onları yabancılaştırmışsa belki de benzer bir hac yolculuğu onların kendilerine geri dönmelerini sağlayabilirdi. En az benim kadar üzüntülü ebeveynlerle planlar kurarak 13 yaşındaki öğrencilerimi New York City'nin beş ilçesine yaya olarak ve yalnız başlarına seyahate gönderdim. Bazıları 30 mil kadar tutan bir yol boyunca Manhattan'ın çevresinde dolaştı. Bazıları ise yakın çevredeki farklı bölgelere gittiler, her bölgedeki giyim kuşam, konuşma, mimari ve pencere kenarı sergilerine bakarak buralardaki insanların, iş hayatlarının profillerini çıkardılar, bunları karşılaştırdılar ve tabii bu ilk elden gözlemlerini mülakatlar ve kütüphane araştırmalarıyla bütünleştirdiler. Çoğuna Google'dan ulaşabilirsiniz bugün.

Bazı çocuklar Central Park'ın farklı yönleriyle haritasını çıkardılar. Bazıları büyük üniversite kampüslerini, iş bölgelerini, kilise

alanlarını veya müzeleri haritaya döktüler. Bazıları ise millî eğitim müdürlüğü ve emniyet müdürlüğü gibi resmî kurumları ziyaret ettiler ama grup hâlinde bir okul gezisi sırasında değil, bireysel olarak. Orada ne gördüklerini tasvir ve tahlil ettiler, diğerleri için kılavuz kitapçıklar hazırladılar, bu yerlerin karakterini ve ne işe yaradığını kavramaya çalıştılar.

En üst düzeyde sonuç ürettiği hâlde, kimse tek başına keşfe çıkmaya zorlanmamıştı. Fakat bütün bir öğretim yılı içinde herhangi bir öğrencinin birkaç gün bir şeyler araştırmak için okuldan uzaklaşabileceğine dair bir izin vardı. Bu izin, on güne de çıkabilirdi ama bu konudaki bürokrasiyi aşmak için epey takla atmak gerekiyordu. Olsun, yeter ki öğrenci tek başına yürümeyi, faydalı bir alanda çalışmayı isteseydi.

Ziyaretçiler İçin İzlanda Anahtarı

Benim damadım İzlandalı olduğu için, bu uzak kültür hakkında elimden geldiğince çok şey öğrenmeye epey iştahlanmıştım. İşte bu konuda kişisel araştırmalar yaparken bana müfredatım hakkında yardımcı olacak ikinci zengin ilham kaynağıyla da tanışmış oldum. Birisi bana İzlanda'yla ilgili bir kılavuz kitap verdi. *A Visitor's Key to Iceland* [*Ziyaretçiler İçin İzlanda Anahtarı*] adını taşıyan ilginç ve harika bir kitaptı bu. Bu emsalsiz kitap, ülkedeki bütün yolları adım adım takip ediyor ve ülkenin toprağını, bu topraklarda kurulmuş çevre ve atmosferi canlı bir hâle sokuyordu: "Şu tepeye iki sandık gümüşün gizlenmiş olduğuna inanılıyor.", "Şuradaki yıkılmak üzere olan köprü vaktiyle bir katil zanlısının kaçmasını ve suçsuzluğunu ispatlamasını sağlamıştı.", "Şu çok sıcak olan kaynak suda ünlü bir kanun kaçağı etini haşlamıştı.", "Şu ileride bir çiftlik var. Orada yaşayanlar hamile bir kadının

sığınma isteğini reddetmişlerdi. Aynı gece kadın yeni doğmuş çocuğuyla birlikte bir heyelanın altında kalarak can vermişti."

İşte size en iyisinden tarih! Her şeyi gözünüzün önünde canlandıran, bir tarih kitabındaki sözlere ya da bir haritadaki soyut çizgilere can veren bir yöntem. Benim öğrencilerim de bu örneğimi model alarak okuldan kaçıldığı zaman Manhattan'da saklanacak en güvenli noktaları, Manhattan'ın en büyük pizza salonlarını (bu arada en berbatlarını da), okulun on blokluk yarıçapı alanında yer alan kumtaşı apartmanların mimarisini, yakın çevredeki beş ilçenin yüzme havuzlarını anlatan kılavuz kitapçıklar hazırladılar. Az ve birbirinden uzak şeyleri anlatıyor olsalar da kendilerinin yaptığı kültürel bağlama dair sosyolojik analizlerle birlikte, karşılaştırmalı bir kılavuzluk için harika denecek ölçüde yeterliydi bunlar.

Pek çok deney, evde kalmaya mahkûm yahut vakitlerini Riverside veya Central Park'ın banklarında oturarak geçiren yaşlı amca ve teyzelerin gizli bilgilerini ve bakış açılarını ortaya çıkarmayı da içine alıyordu.

Üretim eksenli bu dönüşüm bir kez yola koyulunca o radyasyonlu ekranların parıltısı cazibesini epeyi yitirdi. Aktörleri seyretmek kendinizin oynaması kadar heyecan verici değildi. Gerçeklik, zorlayıcı entelektüel çalışmaya bağlandığında, gençlerin büyük kısmında ciddi büyümeye vesile olacak geri bildirim devrelerinin oluşmasını sağlıyor. O kadar ki eylülde sınıfımızda volta atan, ahlaki ve davranışsal açıdan kötürüm durumdaki çocukların önümüzdeki nisana kadar ilginç ve üretken genç adamlara dönüşeceklerini ummaya başladım. Mağaralarda yaşarken keşfedilmiş olması gereken bir şeyin –yani "Kendini keşfetmenin, kendine hâkim olmanın ve yeterlilik kazanmanın olmazsa olmazı, sert

ve zor meydan okumaları dosdoğru kabullenmektir." kuralının– itibarını kendime mal edecek değilim. En nihayetinde füze yapmaktan bahsetmiyoruz şunun şurasında.

Benim için en büyük sürpriz, bunu başarmanın çok kolay olmasıydı. Ne para ne de yetenek gerektiriyordu. Herkes benim sonuçlarımı kopyalayabilirdi. 130 öğrenciyle bir yılda böyle bir işi başarmanın zor yanlarını inkâr etmeyeceğim fakat gayretlerin büyük bir kısmı okul yönetiminin anlayışsız elinin işlere karışmasını önlemek için çeşitli yollar aramaya sarf edildi. Öğrenme konusunda daha kafa dengi ve sosyal kontrolden daha uzak sistemde, harcayacağınız emek ağırlığını hissettirmeyecektir bile. Ve tabii ki eğer toplumdaki herkes gençlerde akıl ve karakter gelişiminin gerekliliğine aynı oranda inansaydı bu iş çocuk oyuncağı olurdu.

Bu yıllarda öğrencilerim öyle çok sayıda faydalı projeyi gerçekleştirdiler ve öyle çok alkış alıp ödül kazandılar ki benim bu sonuçları nasıl elde ettiğim konusunda hiçbir fikri olmayan okul yönetimi yağmur gibi ödül yağdırdı bana. Ödül komitelerine bu başarılarda benim ne kadar az dahlim olduğunu açıklamaya kalkıştığımda, korkarım ki, onlar bunun böyle durumlarda yapılması âdetten olan bir tevazu örneği olduğunu varsaydılar. Fakat şimdi, kendimi ispat etmek için artık bir şey yapmamın gereksizliğinin aşikâr olduğu şu günlerde, sizden bana inanmanızı bütün samimiyetimle bekliyorum. Çizmelerinizi zaten ezilmiş durumdaki çocukların boğazından çekin. Sizin değil, onların neye ihtiyaç duyduğuna kafa yorun. Uzmanların gözdağı sizi sindirmesin. Çocuklarınızın en temel deneyimle bağını yeniden kurun. Şu kazananlar kaybedenler oyununu bir süre koyun kenara. O zaman siz de aynı sonuçları elde edeceksiniz. Hatta belki de daha iyilerini.

Her hayatın derinlerinde, bize gerçeklerle randevumuz olduğunu hatırlatan, ikaz eden bir içsel saatin tik takları duyuluyor; yapılacak gerçek işlerle, öğrenilecek gerçek becerilerle, verilecek gerçek savaşlarla, alınacak gerçek risklerle, güreş tutulacak gerçek fikirlerle bir randevu… Ve ölümü hayalimizde hep hazır ve canlı tutmaya, hayat çizgimizin ne kadar kısa, bitişin nasıl da kaçınılmaz olduğunu unutmamaya ihtiyacımız var.

Yıllardır, çok çeşitli dış etkenler –televizyon, bilgisayar ve zorunlu devlet eğitimi bunların başını çekiyor– çocukları etraflarını gezip görmeye ve keşfetmeye duydukları ihtiyaçtan soğutmak için el birliği etmiş durumda. Bunun sonucu ise gerçek yetişkinler yerine öfkeli, korkmuş, şefkatsiz, olgunlaşmamış insanlardan meydana gelen bir ulus oldu. Olgunlaşmamış, natamam, yetersiz, ürkek ve kaygılı insanlar, kendileri elektronik ekranların önünde santim santim ölmeye devam ederlerken bütün bunların öcünü komşularından almanın yollarını bulacaklardır. Çalınan şeyleri tazmin edin, yerine koyun; o zaman uzmanların ikaz edip durdukları çocuk gelişimi problemleri azalacak, bizzat (üretilen) "çocukluk" da onu yumurtlayan hasta Tötonik/Germen kafalara dönüp kaybolacaktır.

Okul binalarının ve elektronik ekranların ortaya çıkışından bu yana çoğumuz büyüyemiyoruz. Kıymetli deneme yanılma dönemimizin büyük kısmını karanlıkta oturarak israf ediyoruz. Olgun bir varlık olmak, bir amaçla, kendi amacınız ile yaşamak demektir. Bu, sorumluluğu büyük bir hayatın gıdası olarak görüp severek kabullenmek demektir. Bu, iyi bir vatandaş davranışı sergilemek –içinde yaşadığımız topluma değer katmanın yollarını bulmak– demektir. Bu, zayıflıklarınızla mücadele etmek, yüreğinizi, kafanızı ve ruhunuzu –seyirci güruhta kalanların asla sahip olamayacakları şeyleri yani– geliştirmek demektir.

Beden ve zihni ekranlara kilitlemek, dikkat süresini başkalarının –yani sizin dışınızdaki yabancıların– belirlediği kısa aralıklara indirgemektedir. Ekranda gösterilenler durmadan uyarılmak için dayanılmaz bir ihtiyaç ortaya çıkarmaktadır ki gerçekliğin böyle bir ihtiyacı karşılaması mümkün değildir. Şiddetin şu ya da bu türü, bir kurt gibi içimizi kemiren bu uyarı açlığını yatıştırmanın en kolay yoludur. Ve bu şiddet, şu internette satılan en önemli psikolojik ürün olan tuhaf cinsellikle ilgili şiddeti de içerir. Harvard'ın sosyoloji bölümünün kurucusu olan Rus göçmen Pitirim Sorokin, bizimki gibi, savaşa karşı doyumsuz bir açlık duyan şiddet kültürlerini, medeniyetlerin nihai düşüşlerinin son aşamaları olarak tanımlamaktadır.

Başarısızlığa giden tüm toplumlarda yükümlülüklere ve aileye duyulan saygı da kişinin etrafındaki diğer insanlara hissettiği şefkatle birlikte azalır. Bunların yerini eğlence, kafa dağıtma, yiyip içme ve oraya buraya saldırma alır. Son yıllarda suç işleme oranlarının daimi bir düşüş sergilediği yolunda dikkatle hesaplanan propaganda yaylımının ürünü olan rakamlara rağmen, 1999'daki şiddetli ve vahşi suç oranı 1959'dakinin dört katıdır. Hapishanelerdeki vatandaşların sayısı dörde katlanmış durumdadır. Suç oranındaki bu dikkate değer artış, televizyonun kültürümüze sızmasının hemen akabinde gerçekleşen bir olgu.

Bu hayat karşıtı bağımlılıklara boğazımıza kadar batmış olsak da –yani makinelerle bu kadar içli dışlı olsak da– bu durumu sonlandırmak, en azından fiziksel olarak basit bir hareketle mümkün: fişi çekivermekle. TV bağımlısı bir gence hayatın televizyonda gösterilenlerden daha ilginç olduğunu gösterin, gerisini insanın doğası tamamlayacaktır. Fakat burada iş gören, kritik kelime "göstermek"tir, "söylemek" değil. Benim televizyon

konusundaki çekincelerimin çoğu bilgisayar için de geçerlidir. Bir yandan bu teknoloji sayesinde kurumları aradan çıkararak çok çeşitli yeni yönlerden birbirimize bağlanmanın aşkın gücünün keyfini sürerken onun olgunlaşamayan, natamam insani uzantısı olmaktan nasıl kurtulacağımız sorusu yirmi birinci yüzyılın en büyük meydan okumasıdır.

Eğer lisede harcanan iki yılı iptal edip bu parayı gençlerin kendi Camino de Santiago'sunu yürümeleri için harcasaydık bu meydan okumaya büyük oranda karşı durabilirdik. Bu, 1970'lerde Tierra del Fuego'dan Alaska'daki Point Barrow'a kadar tek başına yürüyen üçüncü sınıftan terk George Meeghan'ın yürüyüşü kadar yahut lise terk Tania Aebi'nin 1980'lerde dünyanın etrafında 8 metrelik (26 ft) bir yelkenliyle dolaşması kadar göz alıcı bir yolculuk olmak zorunda değil. Fakat Amerika'daki her genç kız ve erkeğin okul eğitiminin bir parçası olarak kendi kişisel Camino'sunu yürümemesi için hiçbir neden yok.

Eğer bunu hükûmet yapmıyorsa siz kendiniz kendi adınıza yapmalısınız.

7
EĞİTİM: BİR KİTLE İMHA SİLAHI

Kolej eğitimi almış Amerikalıların sadece % 31'i gazetedeki bir olayın hikâyesini tam olarak anlayabilmektedir. On yıl öncesinin % 40'ına oranla hayli düşük.

Yüksek Öğrenimin Geleceğine Yönelik Ulusal Komisyon Raporu, Ağustos 2006

Gençlerin % 35'i üniversite deneyimlerinden pişman durumda. Aldıkları eğitimin yatırdıkları paraya ve harcadıkları zamana değdiğini düşünmüyorlar. Yarıdan fazlası da orada işe yarar hiçbir şey öğrenmediklerini düşünüyor.

Wilson Quarterly, Sonbahar 2006

Ahlaki Koku

Jacques Lusseyran adında, 16 yaşındaki âmâ bir Fransız yeni yetme, İkinci Dünya Savaşı'nda, 600 kişilik bir yeraltı direniş grubunun başkanlığını yaptı. Lusseyran, ülkesini Almanlardan kurtarmak için dinamitleme, suikast ve diğer şiddet içeren sabotaj türlerine başvurdu. Bunları *And There Was Light [Ve Işık Göründü]* adındaki otobiyografisinde anlatmakta. Dördüncü bölümde, okula başladığı dönemlerden bahsediyor ve sınıf deneyimini ahlaki bir felaket olarak niteliyor:

"...ahlaki koku diye bir şey vardır ve okuldaki durum tam da buydu. Bir odada zorla bir araya getirilen bir grup insan kokmaya başlar.

> Durum abartısız böyledir ve çocuklar söz konusuysa bu durum daha da hızlı gelişir. On ila on dört yaş arasındaki bu oğlanların ne çok bastırılmış öfke, aşağılanıp küçük düşürülmüş bağımsızlık çabası, hayal kırıklığına uğramış avarelik ve ifade cesareti bulamamış merak biriktirdiklerini bir düşünsenize..."

Lusseyran, "bütün gerçek ahlaki soruların cirit attığı gerçekliğin dünyasının esamisinin okunmadığı" okulu terk ettikten sadece birkaç ay sonra çok sayıda adamı katledebilmişti. Gördüğümüz, seyrettiğimiz şeye dönüşüyoruz. Burada Columbine'i hatırlamakta fayda var galiba.

Bir Silah Olarak Okul

Okul eğitimine dair tarih boyunca yazılan rapor ve değerlendirmeler o kadar olumsuzdur ki bir pedagoji egzersizinin nasıl olup da orijinal parçaları değişmeden zaman testini geçip günümüze dek gelebildiğini merak etmek zorunda kalırsınız. Bazı yararlar üretiyor olmalıdır, evet, ama nedir bunlar ve kimin içindir? İşte burası pek açık değil.

Okulun aileyi ve aslında bütün ilişkileri zayıflattığı ortada. Fakat belki de birbirleri ve kendileriyle bağları bu kadar keskin bir şekilde kopan insanların bu kayıpla değiş tokuş ederek ödüllendirildikleri, değerli bir kazanç da gerçekleşiyordur. Okul, "kazanma"yı görünürdeki "öğrenme" amacından o kadar yüksekte tutar ki teftişlerde en seçkin öğrencilerin bile ne denli az şey bildikleri ortaya çıkınca kamuya da yansıyan skandallar vuku bulur dönem dönem. Erken yaşlarından başlayarak çocuklarımızı tamamen yabancı olanların ellerine –ne idüğü konusunda bizim de yeterince fikir sahibi ve emin olamadığımız bir şeyler öğretilsin diye– bir yüzyıldır teslim ediyor oluşumuz, modern kültürün üzerinde kafa yormayı hak eden bir olgusudur.

Horace'ın ünlü bir kasidesi, okul hayatının işkencelerine yoğunlaşmıştır. Pompei'deki mozaikler, okul disiplininin can yakıcı bölümlerini betimler. Washington Irving'in *Başsız Süvari* adlı hikâyesi, çekilmez bir okul müdürünün en başarılı zamanında ava giderken avlanmasını keyifle anlatır. Birinci Dünya Savaşı dönemine ait "Okul yılları, okul yılları, sevgili eski altın kurallı yıllar" şarkısı, okul öğrenimi ile "kızılcık sopasının melodisi" arasındaki ilişkiyi duygusal bir dille anlatır. Yakın zamanda çekilmiş olan *Teaching Mrs. Tingle [Öğretmen]*, öğrencileri tarafından kaçırılıp fiziksel ve psikolojik işkenceye maruz bırakılan bir öğretmen hakkındadır. Okul rutinini bozup engelleme yolları konusunda uzmanlaşmış çok sayıda web sitesi var. Diğer yandan, başarısını okul zamanına atfeden çok az sayıda insan duyuyoruz.

Öğrenciye zarar vermek kastıyla kurulup işlerlik kazanmış "silah" metaforu her ne kadar henüz sorun oluşturuyor ve yaygın kullanılmıyorsa da okulun tehlikeli bir yer olduğuna dair algı epey yerleşmiş durumdadır. Okulun zarar verebileceği –ve aslında verdiği– gerçeği artık hiç de beklenmedik bir şey değildir. Ancak bunun kesin bir şekilde nasıl olduğu yalnızca izlenimler üzerinden/izlenimci bir tarzda anlaşılmaktadır. "Niçin" olduğuna dairse hiç fikir yok.

Bu bölüm cezai mekanizmanın birtakım özel yanlarını daha derin ve kesin bir şekilde anlamak amacını güdecek. Geniş kapsamlı olmayacak (Sizin de ilave edeceğiniz kendi silahlarınız olacaktır.), size sunduklarımı bir önem sırasına göre dizmeye de çalışmayacağım (Bunların çoğu sizin çocuklarınızın/öğrencilerinizin doğasına bağlı olacaktır.). Fakat henüz zamanım varken şu bayrağı sağlamca dikmeye mecbur hissediyorum kendimi: *Okul, çocuklarınız için iyi bir yer değil.* Etrafları arkadaş kaynasa da, bu yerin sunabileceği bütün ödülleri kazansalar da değişen bir şey olmayacaktır. Otuz

yıllık öğretmenlik kariyerimin ilk ayından itibaren, girdiğim sınıflarda entelektüel gücün, yaratıcı sezginin ve iyi karakterin seviyesinin hep azaldığını ve aslında benim de tam olarak bu iş için para aldığımı fark ettim. Ben dev bir hapishanede kâtiplik yapıyordum, kurallar ve prosedürler de gardiyanlık.

Kişisel Bir Formül

Kısa sürede, Lusseyran'ın Nazi sistemini sabote ettiği gibi, ben de bu sistemi sabote etmeye kararlı hâle geldim. Bu sabotaj çoğu durumda barışçıldı elbette, ancak, zaman ilerledikçe ve benim de iğrenme duygum derinleştikçe, küçük şiddet tavırları da gösterdim. İngilizce öğretmenliği maskesi altında süregelen bu deneme yanılma sürecinde, öğrencilerin kaderini değiştirecek bir formül buluverdim. Tıpkı şu sahilde kurtarılmayı bekleyen denizyıldızları hikâyesinde olduğu gibi her defasında bir öğrenciyi kurtaracak bir formül. Buna göre, her bir öğrencinin doğumdan itibaren doğru bir biyografisi, kilit önemdeki kişileri, ilişkileri, deneyimleri, mekânları, görüşleri, başarı ve başarısızlıkları gibi hususlara dair yeterince bilgi toplanması gerekiyordu. Okul kayıtları ve hatıralar yeterince iyi değildi, ancak bazen de başka alternatif kalmıyordu. En sağlam veriler ebeveynlerden, dede ve ninelerden, kardeşlerden, arkadaşlardan, dost ve düşmanlardan geliyordu. Özel bilgilerden oluşan bu kişisel öyküye katkıda bulunacak herkesten yardım alınıyordu yani.

Elde bu zengin profil bilgileri olunca, her çocuk için kişiye özel *ısmarlama* bir rota biçilebiliyordu. Bu rota öğrenciyle ortaklaşa belirleniyor, rotanın geribildirimler doğrultusunda yapılacak değişimlere izin verecek esneklikte olmasına çalışılıyordu ki bu okulların yapamadığı bir şeydi (yapabilseler de yapmayacakları bir

şeydi aslında). Determinizme inandığınızda –biyolojik, psikolojik, sosyolojik yahut teolojik determinizme (ki okullarda farklı yer ve zamanlarda bunların hepsine de inanılır)– büyüyüp olgunlaşmaya yönelik geribildirim düşüncesine mesafeli yaklaşmanız gerekir. Çünkü bütün o sosyal hareketlilik ve entelektüel büyüme efsanelerine rağmen, okullar sosyal düzen inancına göre işlerler. Mümkünler içinde en iyisi olan bu dünyada her şey en iyiler içindir.

Profil bir kez oluşunca ikinci adım olarak kişiselleştirilmiş istek ve zaaflar bölümünü eklemek gerekiyordu. Her öğrenciden, yıl sonuna kadar bilgi sahibi olmayı istediği üç şeyi –bu, istekler bölümüydü– ve üstesinden gelmeyi istediği üç zayıf noktasını, yani küçümsenmesine, aşağılanmasına yol açan eksikleri (Hep dayak yiyorum.) veya fırsatlardan yararlanamama hâllerini (Ben de modellik çalışması yapmak istiyorum ama sadece zengin çocukları kendilerini göstererek öne çıkmayı becerebiliyorlar.) –bu da zaaflar bölümüydü– yazmasını istedim. Neredeyse hiç sansür uygulamadım, çocukların öncelikleri neyse bunları kendi önceliğim gibi benimsedim. Bu programı yürürlüğe koymak için tek bir okul yöneticisine dahi danışmadım, tek bir öğretmene de. Yalnızca velilerle paylaştım konuyu, onlardan da sessiz kalacaklarına dair söz almıştım.

Bunun kulağa korkunç bir çaba gibi geldiğini ve özellikle de büyük sınıfları olan şehir okullarında siyaseten imkânsız göründüğünü biliyorum fakat hiç de öyle olmadı. Tek gereken, istek, hayal gücü, becerikli olmak ve bir de yolumuza çıkan herhangi bir kuralı bertaraf edebilme kararlılığıydı. Tıpkı Phoenix'i taşırken Shen Wenrong'un yaptığı gibi. Bana destek olansa şu olguydu: Öğrenciler kendilerinden bunları yapmalarını resmen istesem zorla ve daha az çalışacakken bu yeni müfredatla çok daha sıkı ve istekli çalışıyorlar ve herhangi bir öğretmenlerinin bir araya

getiremeyeceği kadar çok kaynaktan yardım alıyorlardı. Artık ilk defa her birinin çalışmak için şahsi bir sebebi vardı, kendilerine saygı duymalarını sağlayan bir sebep.

Bana gelince, ben de bu tuhaf kurumun gerçekten nereden çıktığını, aynı yüzyılda dünyanın dört bir yanında neden şu andaki şeklini almış olduğunu ve nasıl olup da her türlü ciddi ve güçlü eleştiriyi savuşturarak daha büyük, daha pahalı ve insanların özel hayatlarına daha çok burnunu sokar hâle gelebildiğini araştırıp bulmaya azmetmiştim. Eğer hayal gücünüzün bu kurum üzerinde çalışmasına izin verirseniz onun halkın genel bir ihtiyacına cevap vermekten çok, insani ihtiyaçlara duyarsız, ütopik bir bilim kurgu eseri olduğunu görürsünüz.

Öğretmenliğe başladığım ilk günlerden itibaren bir araştırma projesine giriştim. Bu proje çoğu kötü ya da muğlak yazılmış binlerce kitabı okuyup muhakeme etmeyi, okullarla ilgili gözlem yapmak, tartışmak ve fikir alışverişinde bulunmak için ülke içinde ve dünyada (şu ana kadar) üç milyon mili bulan bir mesafe boyunca yolculuk yapmayı içine alıyordu ve nihayet birkaç yıl önce, hâlâ kitapçı vitrinlerinde görebileceğiniz *The Underground History of American Education [Amerikan Eğitiminin Gayrıresmî Tarihi]* adlı dev bir kitap olarak ortaya çıktı. Büyük bir yayıncı, bana bu kitabı yazmam için esaslı (bir öğretmen için epey esaslı) bir meblağ ödedi ve sonra bir yıl kadar piyasadan uzak tutarak yayımlamayı reddetti. "Saray dostlarının canını sıkar." dendi bana. Eğer bunun ne manaya geldiğini merak ediyorsanız bu kurumun ticari yayınlar yapan bölümü dışında, ders kitabı yayımlayan en büyük üç yayınevinden biri olduğunu dikkate almanız gerekecek.

Böylece benim öğretmenlik çabam bir yandan yoğun bir araştırma bir yandan da New York şehrinde gerçekleşen aynı ölçüde yoğun

ve cesur saha uygulamaları tarafından yönlendirilmiş oldu. Bazen, altmış farklı mahalde altmış farklı çalışmaya kadar çıktığımız oluyordu. Hepsi de aynı anda! Ya tek kişi ya küçük bir takım hâlinde ya da cümbür cemaat. "Gatto'nun Gerillaları" koymuştuk adımızı. Habersiz (ve ayrıca izinsiz) bir şekilde toplantılara, sergilere, günü ve saati belli konuşmalara, açık arttırmalara, mahkemelere, iş yerlerine... Kısmetimize ne çıkarsa, imkân bulduğumuz her yere sızıyorduk. Güneş altında akla gelebilecek her konuda anketler yapıp kamunun nabzını tutuyorduk. Çoğu zaman profesyonel haber organizasyonlarıyla yarış içindeydik. Gezici tiyatro ekiplerimiz (her defasında birden fazlaydılar) ilkokullarda, oyunculuk stüdyolarında ve sözlü anlaşma yapmanın mümkün olduğu her yerde müsamereler yaptılar.

Genel hedeflerimiz çoktu: bağımsızlık, kendine güven, stratejik planlama, aktif okuma ve yazma yeteneklerini doğru kullanabilme, cesaret, merak ve kendi hayatının senaryosunu yazabilme kabiliyeti...

Büyük bir hedef de okul eğitiminin yarattığı, zihinsel ve davranışsal üstünlüğü bir avuç müşterisine münhasır kılan bariyerleri gözden geçirip test etmekti. Normal gelişime mani olan -gönülsüz hapsedilme, gönülsüz ilişkiler, ziller, lavaboya yahut hemşireye gitmek için alınan tumturaklı izinler, ufak tefek hediyelerle süslenen sonu gelmez yarışmalar, testler ve daha birçoğu gibi- okul uygulamalarının net bir envanterini çıkarmak ve bunların her birinin kökenini tartışmak, çocukların okul tecrübesine yaklaşımlarını değiştirmekte faydalı oldu. Kendi eğitimlerinin sorumluluğunu tamamen üstlenmeye gönüllü hâle geldiler, bunu bir yabancılar ordusunun, yani okulun üzerine yıkmayı bıraktılar. Bu, ana hatlarıyla bir devrimdi.

Kötü Niyetler

Ben İngilizce öğretmeni olarak işe alınmıştım fakat İngiliz diliyle ilgili yetenek ve imkânları arttıracak şeyler bir talimatla filan pek tabii ki yasaklanmış olmadığından ve de sınıflarım aşırı kargaşaya yol açmadığı ve ebeveynlerden şikâyet gelmediği sürece kimse ne olup bittiğini umursamadığından, okul eğitimine dair halkın varsayımlarının sorgulanmasını öğrettiklerimin merkezine koydum. Okulun kötü niyetli bir yer olduğunu hiçbir zaman açıkça öne sürmeden öğrencilerime ve ailelerine okul eğitiminin –mesela dil yeterliliği konusundaki– kötü sonuçlarının kaçınılmaz olduğunu fakat bu süreçlerin sonuçlarının kanun ve yönetmeliklerle kutsallaştırıldığını göstermeye koyuldum.

Sistem temelde arızalıydı, çoğu bu sonuca benden önce ulaşmıştı. Fakat sistemlerin kendi iç bütünlüklerini koruyacak yolları da içlerinde barındırdığına dair iç görü herkese nasip olmuyordu. Hiçbir sistem kendi amacından sapan davranışa izin vermez. Tüm unsurlar, merkezden gelen direktiflere boyun eğer, aksi takdirde sistem kurmanın mantığı yok olur. Bütün sistemlerde aracısız geri bildirim konusunda çok güçlü bir bastırma, cesaret kırma görülür, hatta bu durum gayrimeşru addedilir. İç diyalektik imkânlarının ortadan kaldırılması ve yönetim uygulamalarının kamunun gözünden, incelemesinden kaçırılıp gizlenmesi sayesinde, okullar değişime karşı bağışıklık kazanmayı başarırlar.

Niyetim, karanlık komplo teorileri icat etmek değil. Kurumsal öğretimin kadrosunu oluşturanlar da tıpkı diğer karmaşık kurumlardaki insanlar gibidir: Önemli, dikkate değer bir özgür irade sergilemeleri durumunda hemen yaptırımlarla yüz yüze gelen suçlu veya yasa dışı insanlar hâline gelirler. Performansı arttıran şeylere, onu engelleyen şeylerden daha hoşgörüyle

yaklaşıldığı ise nadiren görülür. Sabit gidişattan sapmalar, sistem misyonunu tehlikeye atar. Orta Çağ'daki kıymetli metalleri işleme, renkli cam yahut mum yapma gibi zanaat loncaları da buna çok benziyordu: Yenilik güçlü bir dirençle karşılaşıyordu ve bağımsız zanaatkârlara çeşitli müeyyideler uygulanıyor, hatta bunlar meslekten men ediliyordu.

Fransız sosyal düşünürü Robert Michel, yüz yılı aşan bir süre önce bürokrasileri incelemiş ve şu sonuca varmıştı: Bunların ülkeyi savunmak, posta hizmetleri, çöpleri toplamak vs. gibi nominal/zahirî görevleri, istisnasız bir şekilde, hep ikincil konumdaydı. Zira asli, birincil görevleri "bürokrasiyi korumak"tı.

Bu bakımdan okul, Amerikan toplumunda halkı afallatmaya dönük bir kalıba göre şekillendirilmiş pek çok kurumdan yalnızca birisidir. Bu kalıp ilk olarak antik Sparta'da devreye girmişti ve zekice kotarılan illüzyonlar sayesinde yönetimden ibaretti.

Ekonomimizin kökleri finansal hilekârlıkta yatıyor. Formülü bilen spekülatörlerin yüreğini sevinçten hoplatacak şekilde, bir baloncuktan diğerine zıplayıp duruyor. Halkımız buna "şişir-patlat" diyor hani. Balon şişirme olayı bir aralık ters gittiğinde geçici balon boşluğunun yerini tutacak savaşlar icat ediliyor. Gerçi savaşın neden olduğu toptan mal ve hayat mahvının kendisi de bir başka balon olarak görülebilir bu arada. Tıpkı bizim dünyaca meşhur düş endüstrilerimiz olan sinema, televizyon, pop müzik vs. gibi, modern hayatın boşluğunu doldurup ona bir çeşni katacak yeni bir eğlenceden başka bir şey değildir oysa. Ekonomisi balon illüzyonlarına dayalı bir ülkede, gençleri yetiştirmek üzere ihdas edilen okul kurumu niye farklı olsun ki?

Kasti Mahrum Bırakmalar

Bizim kapitalizmin kurucusu olarak gördüğümüz İskoç filozof Adam Smith *Milletlerin Zenginliği* adındaki ölümsüz kitabında, eğitim ile öğretim arasındaki farkı gayet net ortaya koymuştur. Smith, eğitimin ulusal refah ile herhangi bir bağının olduğuna dair herhangi bir iddiada hiçbir zaman bulunmadı. Buna sadece serbest ticaret (aşırı kurallardan arındırılmış, dizginsiz bir rekabet) ve iş gücü bölümü katkıda bulunabilirdi.

Smith, eğitimin rolüne, bizzat bu refah üreten süreçlerin yan ürünü olan kopuş ve yaralanmaları telafi etmek için gerek duyulduğunu söylüyordu. Serbest ticaret ve daimi rekabetin ürettiği yapay ortam ve çevrelerin dört şekilde psikolojik zarara yol açtığını anlamamız gerekiyordu: *(i)* Bu ortam ve şartlar işçileri korkaklaştırıyordu, *(ii)* aptallaştırıyordu, *(iii)* tembelleştirip uyuşturuyordu, *(iv)* ve hayvani ihtiyaçlar dışında her şeye karşı duyarsız hâle getiriyordu. Ancak eğitim –ki o buna "eğitimsel öğretim" diyordu– kapitalizmin toplumda ve bireyde yol açtığı yaraları iyileştirebilirdi.

Kapitalizmin babasına göre, filozof çocukları ile sokak temizlikçilerinin çocukları arasındaki yegâne fark, aldıkları eğitimde yatıyordu. O, bizim seçkin ailelerin çocuklarıyla ilişkilendirdiğimiz kapasite ve yeteneklerin bütün çocuklarda var olduğunu öne sürüyordu, tabii, gençlerin büyük bir kısmı kasten düşünce ve muhakemeye dönük ders ve konulardan mahrum bırakılmadıkları sürece. Bu şekilde mahrum bırakılanlar "bozulur", ağır ve ciddi düşünmeye tahammülsüz hâle gelirlerdi. En sıradan meselelerde dahi muhakeme güçlerini yitirirlerdi. Sanki 2009'daki devlet okullarını tasvir ediyor gibi, değil mi?

1960'ların sonlarına doğru benim icat ettiğim bu müfredat, korkaklık, aptallık, tembellik ve kayıtsızlığa bir karşı saldırı olarak düşünülmüştü. Test sonuçlarıyla ilgisi yoktu. Bir öğretmen olarak yaptığım en iyi iş, daima aynı öncelikleri taşıyordu: eğitim alma konusunda bir kararlılık gösteren herkesle kişisel bir ortaklığa girmek ve sonra da öğrencinin bizzat kendisinin belirlediği özel hedeflere ulaşmasına yardımcı olmak için bu ortaklık içinde çalışmak. Eğitimi istemeyecek kadar küsmüş ve tükenmiş olanlara okul öğretimini verdim. Zamanla, bunların bir kısmı da daha girişimci durumdaki sınıf arkadaşlarından ilham alarak okul rutininin dışına çıkmayı istediler. Diğerleri ise umutsuz vakaydı. Onlara seçkin çocuklara verilen öğretimi vermekle teselli buldum: bol bol uzun ve sağlam alıştırmalar yaptırarak yani.

Adam Smith haklıydı. Okullarda "parlak" diye nitelendirilen çocuklarla "aptal" diye tanımlanan çocuklar arasında, kasten mahrum bırakmayla oluşturulan dışında çok az fark vardı.

Aynalar Evi

Tarihin en tuhaf ironilerinden biri de Adam Smith'in kendi yayıncısı tarafından, saflığı yüzünden azarlanması olmuştu. Zira onun ve Smith'in içinde bulunduğu sosyal tabakayı bir arada tutan şey, kendilerinin fırsatlarını en üst seviyeye çıkarmalarını sağlayan bilgiden insanların çoğunun kasten mahrum bırakılmasıydı. Eğer sırlar gelişigüzel dağıtılacak olursa ayrıcalık merdiveni çöker ve kendi öz çocukları kaşıklarını sıradan insanların karavanasına daldırmak zorunda kalırlardı. Bunu düşünmesi bile korkunçtu. Şu tanıdık "Bir parça bilgi tehlikeli bir şeydir." ifadesi, Playfair'in buluşuydu. "Doğru düzgün" öğretim, "negatif" eğitimle sağlanırdı,

işçi sınıflarının ya da yoksulların "okudukları şeyi, anlamalarına yetecek kadar iyi okumalarına" asla izin verilmezdi.

Bizim genel olarak yaşantıladığımız okul öğretiminin tarifi 200 yıl önce bu kadar net ortaya konmuştu. Playfair, kamunun eğitiminin ulusal refahı arttırmayacağını, mahvedeceğini iddia ediyordu. Refah dolar ve sent üzerinden hesaplandığı sürece onun yanıldığını kim söyleyebilir? Eğer kapitalizm sistemi, sunduğu bütün avantajlarla birlikte yaşasın isteniyorsa "orta ve alt tabakaların eğitimi" bir kenara kaldırılıp onun yerine saygı ve itaat, kıskanma, kendine güvensizlik, aşırı istek gibi davranış ve alışkanlıklar konusunda psikolojik şartlandırma konulmalıydı.

"Bir tutam bilgi tehlikeli bir şeydir." denmesi, sıradan insanların öğrenemeyecek kadar aptal olmalarından değil, tam tersine, öğrenmelerine izin verilemeyecek kadar zeki olmalarından kaynaklanmıştı. Toplumu bir arada tutan yanılsamaların farkına varan insanların sayısı artarsa halk tehlike oluşturmaya başlar.

Çok uzun zaman önce, Çin'de bu felsefeye tarih öncesi imparatorları bir ad vermişlerdi, "insanları aptal hâlde tutma politikası" diyorlardı buna. Birkaç bin yılın geçmesinin bu liderlik perspektifinde yaptığı tek değişim, tarz değişikliği şeklinde oldu: Modern çağda, liderler bu büyük yönetim sırrından artık ulu orta bahsetmiyorlar.

Lincoln Seçmeli Programı

Lincoln Akademisi, New York Şehri, 1985.

Aslında bu tumturaklı isme rağmen, Lincoln Akademisi sadece bir devlet ortaokulu. Manhattan'ın hareketli üst batı yakasının merkezinden çok uzakta, yoksulları iskân projesine kapı komşusu bir bölgede. Manhattan'ın batı yakası dünyaca ünlü, esaslı bir

başarı, zenginlik ve güç bölgesi. Columbia Üniversitesi, Fordham, Julliard, Barnard, Yahudi İlahiyat Fakültesi, Columbia Öğretmen Okulu, Riverside Kilisesi, Lincoln Merkezi, Metropolitan Operası, Senfoni Orkestrası, Doğal Tarih Müzesi ve Tarih Topluluğu gibi kuruluşlara ev sahipliği yapıyor. Sınırları doğuda Central Park'a ve batıda Riverside Park'a uzanan, yirmi küsur devlet okulu barındıran, dünyanın büyük entelektüel merkezlerinden birisi.

Eğer hükûmet okullarının herhangi bir yerde başarılı olması istenseydi bu öncelikle burada olmalıydı; zenginlik, yetenek, zevk, aydınlanma ve Avrupa liberal geleneğinin mikro ölçekte harmanlandığı bu çevrede. Ancak, on altı yıldır öğretmenlik yaptığım Batı 77. Cadde'deki 44. Ortaokul içinde çapulcu çeteleri okul koridorlarında serseri mayın gibi dolaşıyorlardı. Bir haftada üç tecavüz vuku buluyordu ve yakınlardaki bir lisenin haydut çeteleri, canları ne zaman isterse diğer çocukları tartaklayıp paralarını çalıyorlardı. Tehlikeli olaylardan hiçbiri polise bildirilmedi, ailelere güvenliğin sağlanamayabileceğine dair tek bir genel ikaz yazısı gönderilmedi. Kurumsal bürokrasinin ahlak kokusu, Üçüncü Okul Bölgesi'nde, çoğu kişinin Birleşik Devletler'deki ilerlemeciliğin ahlaki merkezi olduğuna inandığı bu yerde ölü balık kokusu gibi burnumuzu düşürdü. Üçüncü Bölge televizyon, tiyatro, sanat camiasının barınağıydı ancak yine de Batı 77. Cadde'deki sessiz görünümlü gerçek üstü okul binasının içinde koca koca maytaplar kâh orada kâh burada patlayıp duruyordu. Bu arada, okulun hemen karşısında, yüz adım kadar ötede oda fiyatları bin doların üstüne tırmanmıştı ve tek odalı stüdyo daireler için fiyatlar iki katına (Neredeyse üç katı da denebilir.) tırmanmaya devam ediyordu.

Benim Lincoln Akademisine geçtiğim 1980'lere kadar, Üçüncü Bölge'deki merkezî yönetim sert, saldırgan bir reform retoriğini diline dolamıştı. Düzenli bir şekilde yeni programlar duyuruluyor;

Columbia, Fordham, Ford Vakfı, belediye başkanlığı ve çeşitli federal kuruluşlar ile iş birliği ve ortaklıklar yapılarak öğrencilere karar alma konusunda söz hakkı vermek suretiyle yönetime katılmalarını sağlayacak bir seçmeli program projesinin başlatılacağı söyleniyordu. Bölgedeki diğer yedi yüz öğretmen gibi, bana da benim tasarladığım bir seçmeli program hazırlamam emredildi. Bu, Homer'den Milton'a, oradan Tennyson'a uzanan bir epik şiir çalışması olacaktı.

Seçmeli dersimi verdiğim ilk gün, yüzlerde açık bir mutsuzluk okunuyordu. İkinci dersimde isyan başladı. Belli ki benim sunduklarım burada benim dışımda kimsenin zevkine hitap etmiyordu. Peki, niye burada olmayı seçmişlerdi öyleyse? Yazılı açıklama yapmalarını istedim:

Tonya: Tercihte filan bulunmadım. Onlar benim adıma seçtiler.

Gloria: Buraya gelmemi söylediler. Ne anlama geldiğini bile bilmiyordum. Bu yüzden buradayım.

Eddie: Ben futbol istemiştim. Burada olmamın tek nedeni müdürün benim için burayı seçmiş olması.

Francisco: Müdür bu dersi almam gerektiğini söylediği için buradayım.

Jane: Müdür, seçebileceğim tek seçmelinin bu olduğunu söyledi.

Tanisha: Müdür benim için bunu seçtiğinden ben de bunu seçtim.

Tamura: Buradayım çünkü müdür bana bunu seçmemi emretti.

Jose: Müdür koydu beni buraya.

George: Bunu ben seçmedim. Müdür benim adıma seçmiş.

Bonnie: Müdür seçti bunu.

Sunt lacrimae rerum et mentem mortalia tangunt. [Her şeyde gözyaşı var ve ölümlülüğümüz yürek acıtıyor.]

Aşağılama

2005 Mart'ında Indiana Üniversitesi, okul tabanlı sigara karşıtı bir program araştırması sürdü piyasaya. Vergi mükelleflerine her yıl devasa bir meblağa mal olan bir programdı bu. Sırf California'nın bu çaba için sarf ettiği miktar yarım milyar doları aşıyordu. Peki, para yerli yerince mi harcandı?

Raporun *International Herald Tribune* gazetesinde 24 Mart 2005'te basılan özet bölümüne göre, baş yetkili Dr. Sarah Wiehe bu türden bütün programların tek bir ortak noktaları olduğunu söylemişti: Hepsi de başarısız olurdu. "Belki de..." diyordu Dr. Wiehe, "...okullarda yürütülen bütün programlar, çocuklarda aşağılamaya, küçümsemeye neden oluyor." Bu sonucu yavaş yavaş, onun görünmez sonuçları üzerinde düşüne düşüne hazmetmek isteyeceksiniz. Eğer iletici araç okul ise her türlü yükümlülüğe hor görü ile yaklaşılmaktadır. Oysa çoğumuz için okul entelektüel gelişimin temel dökümhanesi olarak vardır. Araştırmanın kendisi de aşağılamaya neden olmuş mudur?

Bu üniversite incelemesi Avrupa basınında çıktığı sıralarda Janet ve ben Oradour sur Glane adında, Limoges yakınlarındaki eşsiz bir Fransız köyündeydik. Köyde yaşayan kimse yoktu. 10 Haziran 1944'te geri çekilen Alman kuvvetlerince yakılıp yıkılan kilise dışındaki tüm binalar sağlam bir şekilde ayaktaydı. O gün, bir kişi dışındaki tüm vatandaşlar öldürülmüştü. O kişi Roger Godfrin adında sekiz yaşındaki bir okul çocuğuydu. Öğretmenleri Almanların emirlerine uyarak bütün sınıflarını köy meydanında ve kilisede toplamaya çalışırken küçük çocuk emirlere uymamıştı. Roger, öğretmenlerinin "Çabuk olun, çabuk olun." dediklerini hatırlıyordu, "Bekletmeyin onları." Okula duyduğu hoşnutsuzluk onu kaçıp saklanmaya sevk etmiş olmasaydı diğerleriyle birlikte o da yanarak ölmüş olacaktı.

Konu Dışı Olmak

Neden okul eğitimi böylesi bir kötü koku edinmişti? Cevabın bir kısmı, kitlesel eğitimin siyasi doğasında yatmaktadır ki bu bütün bürokrasilere içkin olan bir özelliktir. Çocukların bu soyut terimlerle düşündükleri pek söylenemez ancak gençler arasında okulun kendileriyle (ilgi alanları, yararları, merakları ve gelecekleriyle) ilgili bir şey olmadığı, tersine, münhasıran başka insanların arzularıyla ilgili bir şey olduğu yolunda yaygın bir kanaat vardır. Okul, başkalarının çıkar ve ilgileri etrafında bina edilmiş bir yerdir. Şu ya da bu testi çözmenin ne anlamı vardır ki? Karşılık bulunması gereken gerçek önceliklere, gerçek kaygılara ve gerçek sorulara sahip herhangi bir genç insanın kabul edebileceği bir anlam var mıdır bunlarda? "Benim eğik Pisa Kulesi hakkında bir şey bilmeye ihtiyacım yok!" ifadesinin üstesinden kişisel olarak nasıl gelirdiniz? Şikâyetin ayakları yere sağlam basıyor olmasın!

Peki, okul eğitiminin bu siyasi doğasının siyasi kontrolü elinde bulunduran herhangi bir grubun ve ona karşı önemli bir muhalefet yürüten bütün siyasi rakiplerin, kendi ayrıcalık, uygulama veya inançlarını sorgulayan herhangi bir öğretinin eğitim dışında bırakılmasına imkân tanıması konusunda ne yapılabilir? Okulların, özgür düşünce ve konuşmayı sınırlandırmak dışında bir seçenekleri yoktur ve bu öylesine gerçekleşmiştir ki pedagojinin o sahte sofulara mahsus ("hakikati aramak," "eşitliği sağlamak" gibi konularda) uzun vaazlarıyla uygulamalarının çirkin gerçekliği arasında uçurum oluşmuştur. Bunu ispatlamamı ister misiniz? İsteyeceğinizi umuyorum. Avustralya'dan çarpıcı bir örnekle yapacağım bunu, öğrenilen prensibi Amerika için de tatbik etmekte zorluk çekmeyeceğinizi umarak.

Avustralya Örneği

Avustralya'nın öylesine incelikle dengelenmiş bir ekosistemi vardır ki onun hastalık ya da sağlamlığı derhal öğrencilere de yansır. Bu kaçınılmaz ve hep var olagelmiş gerçeklik yüzünden, çevre konusundaki hükûmet politikasının bütün akademik branşlardaki müfredata bu hususta birtakım analitik malzemenin konmasını gerektireceğini tahayyül edebilirsiniz. Eğer böyle düşünüyorsanız fena hâlde yanılıyorsunuz demektir.

Bir vaka size bu durumun sebebini gösterecektir. Yıllarca oradaki hükûmet derin köklü çimlerin ortadan kaldırılıp onların yerine sığ köklü Britanya çiminin geçirilmesine yönelik bir projeye destek verdi. Britanya çimi, koyunculuk yapmaya müsait olmayan ama koyunculuk endüstrisinin siyaseten güçlü olduğu yerlerde iyi besin sağlıyordu. Koyunlar çimleri çok derinden koparıp yiyorlardı ve bu da toprak altındaki tuzun toprak üstüne çıkmasına neden oluyordu. Çiftçiler için çok büyük bir problemdi bu. Fakat daha da kötüsü çok büyük miktarlarda toprak sürüklenerek ırmakları yoğun şekilde bulandırmaktaydı. Toprak yüklü su, balık nüfusunu öldürmekte ve karanın okyanusla buluştuğu bölgelerdeki gelgit, kıyılarını kirletmekteydi. Bütün dünyada gelgit sahili büyük bir balık üretim bölgesidir ancak dünyadaki en uzun kıyılara sahip olan Avustralya'da gelgit bölgesi en az üretkenliğe sahiptir. Bunun kısmi nedenlerinden biri de uygun olmayan bir çevrede koyun çiftçiliği yapılıyor olmasıdır.

Dahası da var. Ülkenin en çok para getiren işi koyunculuk değil, turizmdir. Görülmesi gereken eşsiz mekânlarından birisi de denizaltı hayatı konusunda çok zengin örnekler barındıran, Büyük Bariyer Resifi adındaki o geniş mercan dağıdır. Resife akan ırmakların getirdiği toprak miktarı artınca mercan kayalıklarının büyük bölümü öldü, mercanlar kendilerine mahsus o pasparlak kırmızı renk tonunu kaybedip kirli ve çirkin bir griye dönüştü.

Koyunculuk lobisini memnun etmek uğruna, ülkenin her köşesine yararı dokunan turizm tehlike altına sokuldu. Jared Diamond'ın sosyal çöküşe tarihsel örnekler sunan *Çöküş* adlı eserinde, Avustralya'da koyunculuğun etkisini tartışan uzun bir bölüm vardır.

Fakat, diyorsunuz şimdi, bütün bu süregelen trajedinin okul meselesiyle ne ilgisi var? Ben de şöyle söylerim o zaman: Gençlerin içinde iş görecekleri ekonominin kötüye gitmesi bir ders veya inceleme alanı olarak üzerinde durulması gereken bir konu değilse eğik Pisa Kulesi'nin derslerde ele alınmasının hikmetini anlamak mümkün mü? Basit gerçek şudur ki ortaya çıkan kötü sonuçları ilk elden tevarüs ediyor olmalarına rağmen Avustralya okullarının böylesi hayati meseleleri inceleyip okutmasına asla izin verilmeyecektir. Şimdi kendi bölgelerinizdeki okulların kendileri için tehlike arz eden hangi konuyu ciddi bir şekilde ele aldıklarına dair bir liste hazırlayın. Haydi, durmayın, zor bir şey değil. Bölgenizdeki en büyük vergi mükellefleri fast foodcular mı? Bakın bakalım, *Hamburger Cumhuriyeti* okul kütüphanesinde ya da *Super Size Me [Şişir Beni]* okul film koleksiyonlarında yer alıyor mu? Tarih bölümünde, Katoliklerle Protestanlar veya Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki din savaşlarına dair hangi okuma materyali mevcut? Amerika'nın günümüz dünyasındaki yerinin önemli bir parçası olmasına rağmen, bu bölümlerde, onlar olmaksızın insan doğasının asli yönlerinin anlaşılamayacağı farklı öğretiler ve bunların özellikleriyle ilgilenilmekte midir?

Kişisel deneyim konusu üzerinde düşünen herkes, hayatta, bir dili konuşmadaki kolaylık ve çok yönlülüğün okumadakinden çok daha önemli olduğunu tasdik edecektir. Peki, okulunuzun dil derslerine ayrılan zamanının kaçta kaçı bu iş için ayrılmıştır acaba? Bu soruların herhangi birine cevap vermek için çırpınmanıza gerek yok, okulunuzda durumun ne olduğunu zaten biliyorum.

Yirminci yüzyılın en önemli matematikçilerinden Alfred North Whitehead, *The Aims of Education [Eğitimin Amaçları]* adını taşıyan kitabında, modern toplumda istatistiki tahminin aritmetikle birlikte yüksek matematiğin en temel formu olduğunu belirtmiştir. İstatistiki tahmin, siyasi tahminlerden kıyafet imalatçılarına gelecekteki birkaç ay içerisinde en çok hangi renk kıyafetlerin tercih edileceğine dair verilen tavsiyelere kadar gündelik hayatta binlerce farklı alanda sürekli olarak kullanılmaktadır. Bir kişinin bu gücü elinde tutması için sahip olması gereken matematiksel beceriler, bugün bir ortaokul öğrencisinin zorlanmadan yerine getirdiği türden becerilerdir. Sıradan insanlar için matematik dünyasında aritmetiğin bir adım ötesinde yer alan hiçbir şey, istatistiki tahmin kadar faydalı değildir. Eğer okullardaki matematik derslerinde ağırlık istatistiğe verilmiş olsaydı pek çok öğrenci yalnızca sayıları tahmin etme becerileri sayesinde çok daha etkin bir şekilde çalışmalarını yürütebilirdi. Okulunuzda matematik derslerinin yüzde kaçının istatistik üzerine olduğuna bir bakın.

İlgisizlik konusu üzerine bugüne dek pek çok söz edilmiştir. Neredeyse her çocuk siyasi hassasiyetlerin okullardaki müfredatın ilgisiz konularla doldurulmasını gerekli kıldığını kabul edecektir. Zira okul toplumsal sınıfların ve toplum mühendisliğinin gerçekliklerini ortaya dökme cesareti gösteremez.

Toplum Mühendisliği

Mark Zuckerberg adında önce okulu bırakıp ardından siyasal otorite yahut akademinin gözetiminin dışında kalan Facebook, MySpace ve diğer sosyal paylaşım platformlarını kuran 24 yaşındaki bir genç ve bireylerin kendi bağlantılarını kendilerinin

kurduğu World Wide Web (www) ve internet gibi platformlar sayesinde okulun bireyleri birbirinden ayıran, toplumdan koparan işlevi zayıflamıştır.

Bu tür araçlar, herhangi bir statüye sahip olmayan kişilerin birbirleriyle etkileşime girmelerine imkân sağlamaktadır. Hatta bu araçlar, "hiç kimse" ile "birisi"nin karışımı olan kişilerin fikir ve planlarını birbirleriyle paylaşmalarına olanak tanır. Bu araçlar ayrıca, okullarda kendilerine uysal birer tüketici olmaları öğretilen kitleler arasında yaratıcılığın artmasına imkân sağlar. Bu yeni güç henüz emekleme aşamasında olsa da hükûmetler daha şimdiden iktidarlarını önemli ölçüde bu yeni güce devretmek durumunda kalmıştır. Bu yeni güç, sermaye birikimlerinin bir ülkeden diğerine saniyeler içinde aktarılmasını ve bu yolla geleneksel pazarların istikrarsızlaştırılmasını, millî bağlılıkların koşullara bağlı hâle gelmesini ve vatanseverliğin daha fazla sorgulanmasını mümkün kılmıştır. Oluşan bu yeni devasa bağlantı ağı sayesinde, akla gelebilecek her tür alandaki resmî doğrular, bu doğrular karşısında duran kendinden menkul eleştirmenlere seslerini yükseltmeleri için gerekli olan araçların sağlanması ile birlikte sorgulara açık hâle gelmiştir.

İnternet sayesinde uzmanlar tarafından verilen bir kitlesel eğitim kavramı neredeyse anlamsız hâle gelmiştir.

İstediğini Dışarıda Bırakarak Yalan Söyleme

17 Mayıs 2008'de, Portekiz'de bir üniversite öğrencisi olan Bruno'dan bir mesaj aldım. Bruno mesajında kendi okulunun resmî birtakım görüşlere sahip olduğu ve çeşitli sınavlar yoluyla başkalarının da bu görüşleri benimsemesini zorunlu kıldığı

bazı konular hakkında benim ne düşündüğümü soruyordu. Aslına bakılırsa bu, dünyanın her yerinde görülen bir durumdu. İlahi bir gerçeklik gibi savunulan ve hiçbir zaman açıkça ifade edilmeyen bu tür ön yargılar, resmî eğitimi tehlikeli bir biçimde eğitim idealinin karşısında bir yerde konumlandırıyor. Fakat bu ön yargıları tespit etmek son derece güç, hele de gençler söz konusuysa neredeyse imkânsız.

Bazen bu kötücül ön yargılar, basit bir şekilde, temel öneme sahip bazı bilgilerin gizli tutulması yoluyla idare ediliyor. Bruno'nun canını sıkan da böyle bir durumdu: Katıldığı lisansüstü programın amacı evrim sürecinin nasıl işlediğinin ortaya konmasıydı. Aşağıda görmüş olduğunuz mektup, Bruno'yu toplu eğitimin en iyi gizlenmiş silahlarından biriyle tanıştırmaya dönük girişimlerimi temsil etmektedir: yani istediğini dışarıda bırakarak yalan söyleme.

> Sevgili Bruno,
> [Bana yollamış olduğun mektupta] Darwin'in görüşleri ile Wallace'ın görüşleri hakkındaki fikirlerimi soruyorsun. Buna göre Darwin, biyolojik ilerlemenin, türün üyeleri arasında zayıfların üreme sürecinin dışına itilmeleri amacıyla yürütülen ölümcül bir mücadele ile mümkün olduğunu söylerken Wallace adaptasyon ve iş birliğinin asıl önemli faktörler olduğunu söylüyor.
> Bu görüşlerin ikisi hakkında da yorum yapabilecek durumda değilim ama bana kalırsa senin burada asıl merak ettiğin şey şu: Nasıl olur da Darwin büyük bir tarihsel figüre dönüşürken Wallace unutulup gider? İşte bu konuda sana pek çok şey anlatabilirim.
> Bilimin politikası, sıradan öğrencilere yönelik fen derslerinde nadiren ele alınan bir konudur. Fakat Darwin'in bulunduğu konuma yükselmesi ile Darwin'in kişiliği ve neler bildiği arasında çok önemli bir bağ vardır. Wallace ise –hayat hikâyesini okuyan herkesin tahmin edeceği üzere– kaybolmaya mahkûm biridir. İzin verirsen sormuş olduğun soruya "büyük bilim" çatısı altındaki bir konu çerçevesinde cevap vereyim çünkü bu konu her zaman gündemdedir ve her zaman büyük bir önem arz etmektedir. Bu konuyla ilgili iki mükemmel eleştirel kitap Thomas Kuhn'un *Bilimsel*

Devrimlerin Yapısı ve Robert Scott Root-Bernstein'ın *Discovery [Keşfetmek]* başlıklı kitaplarıdır.

Darwin'in teorisine geri dönelim. Eminim okulda kimse sana Darwin'in çok zengin bir adam olduğunu, vaktini pek çok ülkede hatırı sayılır nüfuzu bulunan çevrelerde geçirdiğini anlatmamıştır. Aynı şekilde, eminim, Darwin'in bir bilim adamı olarak değil, rahip olmak üzere eğitim aldığını da bilmiyorsundur. Birazdan bu detayın niçin bu kadar önemli olduğunu ifade edeceğim fakat şu an senden istediğim, öğretmenlerinin niçin bu detayı sakladıkları üzerine biraz kafa yorman.

Okullar ve üniversiteler, Wallace'ın yoksul bir aileden gelme olduğunu da anlatmayacaktır, kendisinin en candan yaklaştığı kişilerin boğaz tokluğuna çalışan emekçiler olduğunu da. Belki bu candan yaklaşımı eksantrik bir bilim adamının hâlleri gibi görebilirdik fakat Wallace bu düşüncelerini siyaset sahnesine de taşımış, Darwin'in üyesi olmaktan büyük keyif aldığı sınıfların canını çok sıkmıştır.

Söz gelimi Wallace toprak mülkiyetinin toprağı işleyen kişiye devredilmesini talep eden toprak reformu hareketinin önemli yüzlerinden biridir. İngiltere'deki bilim çevrelerinden nefret etmiş, buraları bir bilim yuvası değil Darwin gibi züppelerin fink attığı kulüpler olarak görmüştür. Bu biyografik bilgilerin bazılarının burada adını andığımız kişilerin nasıl tanındığı üzerinde bir etkisi olmuş olabilir mi?

Bir adım daha ileri gidelim. On dokuzuncu yüzyılda, liberal ikna sanatının ustaları diye bilinen kişiler arasında serbest ticaret çok fazla savunucusu olan bir meseleydi. Fakat Wallace serbest ticareti açık bir dille eleştirdi ve serbest ticaretin çalışanların canına okuyan bir sistem olduğunu söyledi. Denebilir ki Wallace, çağının Ralph Nader'iydi ama çıkarıldığı mahkemede kendisini sorgulayan yargıçlar da Wallace'ın kıyasıya eleştirdiği sınıfa mensuptu.

İlk başta sorduğun soruyu cevaplandırabilmek için tüm bu detayları bilmek gerekiyor. Eğitim alman için sana yardımcı olmak üzere oluşturulmuş görünmez komiteler ise bunun aksine kararlar alıyor. Henüz dile getirmediğim bir başka konu ise Wallace'ın teorisinin İngiliz İmparatorluğu'nun başka ulusları kontrol altında tutmak gibi çıkarları bakımından büyük sıkıntıları beraberinde getirdiğidir. Darwin'in teorisi ise hükûmetin tüm planlarıyla birebir örtüşmekte, dahası hükûmetin faaliyetlerini meşrulaştırmaktadır.

Acı gerçekse şu: Wallace, İngiliz yönetici sınıfının fena hâlde nefret ettiği biriydi. Türlerin gelişimini açıklamak üzere ortaya attığı "barış-

çıl adaptasyon" fikri, İngiliz İmparatorluğu'nun kuruluşu ve bekası için gerekli olan şiddete dayalı araçlarla taban tabana zıttı. Öte yandan Darwin'in açıklaması, yaşam boyu süren bir ölüm kalım mücadelesinin doğanın temel kuralı olduğu yönündeydi. Bu teori, On dokuzuncu yüzyıl İngiltere'sinde bilimi emperyalizmin, küreselleşmenin, ırkçılığın, sömürgeciliğin, serbest piyasa ekonomisinin ve daha pek çok alanda güçlünün yanında konumlandırmıştır. Fakat eğer Wallace'ın dediği gibi hayat iş birliğinin olduğu yerde özü itibarıyla daha iyiyse ayrıcalıklar üzerine kurulu bu dünya baş aşağı döner.

Darwin'in yaşadığı dönemde Hristiyanlık eski gücünü kaybetmiş, ritüellerden ibaret hâle gelmişti. Anglikan düzeninde olduğu gibi burada da geçmişin tehlikeli bir kalıntısı olan din, devletin kontrolü altında tutulmalıydı. Fakat her ne kadar Wallace düşüncelerini dinî bir çerçevede ortaya koymamışsa da teorisini oluşturma biçimi itibarıyla yolu yüzyıllardır süregelen Hristiyan geleneğinin temel öğretisine çıkıyordu: Hepimiz kardeşiz ve kardeşlerimizi gözetmeliyiz. Kaçınılmaz olanla karşı karşıya kaldığımızda yapmamız gereken şey, şiddete başvurmak değil, sabırla beklemektir.

Hristiyanlık öğretisinin kitleleri harekete geçirme ve boyunduruktan kurtarma kabiliyetine sahip devrimci mesajı, İngiltere'de yüksek sınıflar için büyük bir korku kaynağıydı. İnsanlar hayatın anlamını ilişkilerinde, sevgide, inançta, sadakatte ve aza kanaat getirip kendi kendine yetmekte bulduğunda, bir mutluluk formülü olarak hep daha fazlasına sahip olmak geçersiz hâle gelir. Peki, bu ticaret uygarlığı için bu durumun ne gibi anlamları vardı? Öte yandan rekabet iyi bir yaşamın en temel unsuru olarak görüldüğünde, komşunuzdan daha üstün olmak toplumun tam kalbinde yatan bir kurala dönüştüğünde bundan kârlı çıkan iş yaşamıdır. Kazanmak için başkalarının kaybetmesi gerekir. Kaybedenlerin sayısı ne kadar çoksa zafer o kadar büyüktür.

Sevgili Bruno, Darwin ile kuzeni Francis Galton'un ortaya koyduğu tartışmalı teorilerin ve biyolojik faraziyelerin politik arenaya taşınması sonucunda hayatını kaybeden insanların bedenlerinden bir köprü yapsak Dünya'dan Ay'a gidip gelebiliriz. Geniş insan kitlelerini "insan kaynakları" diye görme eğilimine sahip olan politika yapıcılar, Darwin sayesinde insan hakları denen o saçma ideallere tecavüz etmek için bir nedene sahip olmuş oldular. Darwin pek çok insanın evrimin son halkasını temsil ettiğini söylüyordu. Tıpkı Fichte, Spinoza, Calvin ve Platon'un kendinden önce söylediği gibi. Doğrusu Anglikanların "kutsal düzen" adını

verdikleri şey de Darwin'in söylediklerinden çok farklı değildir. Bugün apolojistler suçu "sosyal Darwinistler"e atar ve bu kişilerin Darwin'in fikirlerini toplumu yönetmeye dönük pratik talimatlara çevirdiklerini söylerler. Bu kişilere kanma. Bitkilere ve hayvanlara sunulan tercihi toplumun yöneticileri olmak isteyen insanlara da sunmak üzere "soy ıslahı-eugenics" denen yeni bilim dalını bulan kişi Darwin'in kuzeniyse de Darwin'in en büyük sosyal Darwinist olduğunu görmek için *İnsanın Türeyişi*'ni okumak yeter.
Umarım bu anlattıklarım Wallace'ın nasıl silinip gittiği ile ilgili biraz fikir vermiştir. Wallace'ın askerî harcamaları kamusal alanda yermesi bile tek başına onu tarihten silmeye yetecek bir fiildir. Bilim tarihi kitaplarında dipnotlarda adını gördüğümde hâlen şaşırıyorum ama sanırım çok uzak olmayan bir gelecekte Wallace'ın adını dipnotlarda da görmeyeceğiz. Burada anlattıklarım kamusal muhayyileyi kontrol altında tutan sayısız illüzyona tek bir örnek.

Bomba Yapmak

Benim bu satırları yazmamdan doksan sekiz yıl önce *Encyclopedia Britannica*'nın 11. basımını okuma şansı bulunan kişiler, sıradan malzemeler kullanarak nasıl ucuza kuvvetli patlayıcı madde imal edebilecekleri ile ilgili bilgilere erişebilirdi: öğütülmüş mısırla yapılan toz hâlindeki patlayıcılardan, sofra şekeri ile yapılan bombalara veya amonyum nitrat ve mazot kullanılarak yapılan çok daha kuvvetli suni gübre temelli bombalara kadar pek çok patlayıcı. Oklahoma City'de hükûmet binasına yapılan büyük saldırıda kullanılan bomba ve daha pek çok başka patlayıcı bu ansiklopedide kendine yer bulmuştur. Fakat küçük bir çiftçinin bu bilgileri edinmek için ansiklopedileri karıştırmasına gerek yoktu çünkü o dönem bu bilgiler herkes tarafından yaygın olarak bilinmekteydi.

Bugün bile istediğiniz takdirde bu tür bilgilere ulaşmak çok zor değildir. 2005 yılında Londra Metrosu'nu felç eden TATP tipi bomba ile ilgili olaydan kısa bir süre sonra, hem de *Financial Times* gazetesinin başyazısında bazı açıklamalar yer almıştır. (Bu bilgiler

gazetede yanlışlıkla yayınlanmıştır diye düşünüyorum!) *Financial Times* gazetesinde yer alan yazıda bulunmayan yegâne önemli bilgi de kısa bir süre sonra *New York Times* gazetesinde yer alan bir yazıda ortaya kondu. Bu kez yazının kaynağı, bomba imha makineleri satan bir İsrail firmasıydı. İsteseniz bile insanları bomba yapımında kullanılacak malzemeleri elde etmekten alıkoyamazsınız.

Niyeti iyi olan biri, böyle bir bilgiye sahip olmayı niçin ister? Yalnızca kendi önemsizliğinde boğulmuş bir toplum böylesi kölevari bir soruyu sorabilir. Amerika'nın bir zamanlar yarattığı (ve artık ortadan kaybolmuş) mucize, köleleri, serfleri, köylüleri ve proleterleri özgür insanlar kılmaktı. Patlayıcılar da kendini korumanın ve özgürlüğün önemli bir unsurunu teşkil ediyordu. Toprakların açılması, temellerin kazılması, yapay göllerin yapılması, yolların inşa edilmesi, taşların yerinden kaldırılması, altın madenlerinin kazılması ve başınıza gelebilecek en kötü senaryoda ailenizin devletin kolluk güçlerinden korunması için patlayıcılara ihtiyaç vardı. Amerika Birleşik Devletleri dediğimiz ülke ilk başta böyle kurulmadı mı? Halkın çoğunluğu silahlı değil miydi? Bu ülkede tiranlık kurulma ihtimali birdenbire yok mu oldu? Fakat şiddetli çatışmaları ve bunların beraberinde getirdiği melodramları bir kenara bırakacak olursak bir alet olarak patlayıcı kullanmak tüm özgür yurttaşların ortak hakkı olmalıdır. Bu görüşe katılıp katılmadığınız, yüzyıldan daha kısa bir süre önce son derece sıradan vatandaşların böylesi bir gücü sorumlulukla kullanabileceklerine inanıldığı gerçeğinden daha önemsizdir. Peki, arada geçen yüz yılda ne değişti? Sıradan insanlar daha tehlikeli hâle mi geldi? Yoksa hükûmetler bir gün kendilerinin iktidarını tehdit etme imkânı bulunan şeylerin tek sahibi olmaya mı karar verdi? Georgetown Üniversitesi uluslararası ilişkiler profesörü ve eski ABD Başkanı Clinton'un Georgetown'da öğrenci olduğu yıllarda onun danışmanı olan Carroll Quigley, *Tragedy and Hope: A*

History of the World in Our Time [Trajedi ve Ümit: Yaşadığımız Günün Dünya Tarihi] başlıklı kitabında, sıradan insanların haklarının en iyi korunduğu zamanın, sıradan vatandaşların kendi hükûmetlerinin aşırılıklarına karşı silaha başvurduğu zamanlar olduğunu söyler. Silahların sıradan insanların mülkiyetinden çıkarılması durumunda bu özgürlük de dibe vurur. Adolf Hitler iktidara geldiğinde ilk icraatı sivillerin ateşli silah sahibi olmalarını yasaklamak olmuştu.

Burada da bahsedilen olayların okul eğitimi ile ne ilgisi olduğunu sorabilirsiniz. Bu soruya sizi incitmek pahasına cevap vereceğim: Yalnızca hayal gücü iğdiş edilmiş, güvenlik uğruna öz saygısını bir kenara atmış kişiler bu soruyu sorabilir. Bu ve bunun gibi yüzlerce, binlerce fikir olmasa eğitim diye bir şey de olmazdı. Eğitilmek için tartışmanın bir tarafında olmanıza gerek yok. Kabul etmek zorunda olduğunuz şey, bu tür konular hakkında yapılan tartışmaların, olmazsa olmaz olduğudur. Size ezberlemeniz gerektiği söylenen şeyleri ezberleyerek özgür olamazsınız. 1620 yılında kurulan Kraliyet Bilim Cemiyetinin sloganı "*Nullius in verba.*"dır. Bu ifadeyi ben, "Kimsenin sözünü gerçek olarak kabullenmeyin, kendiniz düşünün!" şeklinde tercüme edebilirim. Günümüzde okulların sloganıysa "Bırakın, sizin yerine başkası düşünsün."dür.

Belirleyici Oran

Fabrika benzeri okulların mümkün kıldığı bu yeni devrim, özgürlükçü Amerika'da vatandaşlığı bir zamanlar klasik Yunan'da, Tudor İngiltere'sinde, Frederick'lerin Rusya'sında gördüğümüz ölümcül bir orana geri döndürmüştür: çok sayıda kukla, az sayıda kukla ustası. Çocuklar neden olduğuna anlam verememekle birlikte, okulun kendilerine eziyet edilen bir yer olduğunu düşünüyorlar. Okuldan bu kadar nefret etmemizin sebebi de bu.

Fiziksel Çirkinlik

Okul öğretimine dair yaygın şikâyetler arasında, bu kurumların fiziksel ve psikolojik çirkinlik oluşturmak için tam bir atölye gibi çalıştığı hususu yer almaz. Oysa ben tam da bunu söylemek istiyorum. Bu öğretimin telkin ettiği alışkanlıklar, güzellik ve zarafetin –okulun bilmemize müsaade ettiğinden çok daha– önemli olduğu bir kültürde, çirkinliğe yol açmaktadır.

Şimdi, her zaman kuşkulandığınız büyük bir sır hakkında sizi aydınlatacağım: İnsanların fiziksel görünümü, seçkin üniversiteler açısından önemli bir sınıflandırma aracıdır. Eğer çirkin, hantal ve atletik olmayan bir görünüme sahipseniz sizin Yale veyahut Stanford'a kabul edilme şansınız neredeyse sıfırdır. Fiziksel olarak nasıl göründüğünüz, yıllarını bu işte devirmiş akademik gözlemciye çok şey anlatır ve o kurumun bayrağını taşımayı hak edip etmediğiniz hakkında epey ipucu verir. Bu, okulun kafa yorup zaman harcadığı ama açıkça söz konusu etmekten kaçındığı binlerce durumdan biridir. Burada, bu husustaki fikirlerin tartışılmasından, neye göre karar verildiğinin masaya yatırılmasından kaçınmak değildir asıl büyük zararı veren. Sizi, çirkinliğinizin sonucu olarak görülen "başarısızlık damgası" ile yaftalamak için çok daha doğrudan yöntemler kullanılır.

Eğer bir sonraki kuşağın genel sağlık ve zindeliğe sahip olmasını istiyor olsaydınız onları on ikiyle yirmi yıl arası değişen bir süre boyunca hareketsiz yaşamaya zorlar mıydınız? Ayrıca o hareketsizliğe zil sesleri ve birtakım tehditlerle meydana getirilen sürekli stresi de ekler miydiniz? Bu elverişsiz durumlar yetmiyormuş gibi, bir de okul kantinlerinde yağ ve şeker yönünden zengin yiyeceklerin satışına ve okul alanı içinde aperatif ve gazlı içeceklerin bulunduğu otomatik satış makinelerine izin verir

miydiniz? Bütün bunlar, aşırı kilo ve obeziteyle beraber sağlıksız bir beden, zayıf karakter, güzellik eksikliği, kabalık ve çekingenliğe yol açan koşulları sağlamıyor mu?

Amerika'daki en güçlü ön yargının şişman insanlara duyduğumuz ulusal nefret olduğu, uzun zamandan beri kabul edilen bir konudur. Üstelik dünyadaki başka herhangi bir yere kıyasla burada çok daha fazla şişman insan (ve elbette öğrenci) bulunmasına rağmen, bu böyledir. Şişmanlık veya obezite olgusunun bunca yaygınlığı, bu on iki yıllık temel eğitim programı mezunlarının şöyle ya da böyle çirkin sayılan önemli bir kısmını saygınlık, arkadaş çevresi, fırsatlar ve romantizmden mahrum bırakmaktadır. Kitle eğitiminin yol açtığı obezite, onun aynı zamanda en gaddar silahlarından biridir. Ömrünüz boyunca arkadaşlarınız ikinci derecede önemli konularda veya Pisa Kulesi'yle ilgili cahilliğiniz yüzünden sizi affedebilirler ama fiziksel çirkinlik ve şişmanlık gibi günahlarınızı asla es geçmeyeceklerdir.

Kilolu ve çirkin olmak, Standford gibi seçkin üniversitelere kabul edilme şansını kesin olarak azaltır. Üst düzey üniversitelerde öğrenci kabulüyle ilgili değerlendirme protokolleri iyi görünümlü, hatları ince ve güzel bir bedenin yanı sıra, girişken bir kişilik sahibi olma gibi bazı ölçütleri gözetir. Çünkü o üniversiteler –bir spor takımına üyelikle birlikte– bu niteliklere sahip üniversite mezunu birinin hangi yüksek lisans bölümüne girmeyi tercih ederse etsin başarı şansının çok daha yüksek olacağını bilirler. Fen bölümleri de buna dâhildir. Fakat eğer Stanford Üniversitesi bunu biliyorsa siz niye bilmeyesiniz? Laf olsun diye sormuyorum bunu.

Her yıl Harvard, Yale, Princeton ve başka pek çok seçkin üniversite, SAT veya diploma notu mükemmel olan binlerce öğrenciyi geri çeviriyorlar. Söz gelimi Harvard Üniversitesi kendisine başvuran, okullarını birincilikle bitirmiş her beş adaydan dördünü geri

çeviriyor. Ama biçimli bir vücuda sahip, iyi giyimli, fiziksel açıdan canlı ve enerjik bir görünüm sergileyen adaylara büyük bir avantaj sağlanıyor. Sanki seçkin üniversiteler eğitim kurumları değil de insan ırkının ıslahı üzerine çalışan kurumlarmış gibi. Acaba mezun olduğunuz liseler bundan neden hiç bahsetmediler size? Acaba üniversiteler kısmen de olsa insan ırkını ıslah etme niyetiyle mi hareket ediyorlar? Yüzyılın başında Amerika'da başlatılan ve binlerce *biyolojik kusurun* temizlenmesini amaçlayan, böylece Nazi hükûmetinden akademik kardeşlik madalyaları almayı hak eden büyük ekonomik ekoloji (bionomics) projesinin bir parçası olabilirler mi? Ne yani? Siz bunu hiç duymamış mıydınız? Okulunuzda Amerikan tarihi okutulmuyor mu yoksa?

Benim açımdan bu konunun en ilginç tarafı, çirkinliğin çoğu zaman biyolojik anlamda doğuştan getirilen bir özellik olmadığıdır. Çirkin olmak için çalışmanız gerekir. Çirkinlik, birkaç yüzyıl önce Adam Smith'in yayıncısının da talep ettiği "negatif" eğitimin bir yan ürünü olarak ortaya çıkar.

Amerika'da günümüzde beş yaşındaki çocuklara kadar indiği söylenen şeker hastalığı salgınına, aşırı hareketsizlikle beraber yağ ve şeker yönünden aşırı zengin beslenme rejimlerinin yol açtığından haberiniz var mıydı? Uzuv kesilmesi ve körlüğün en başta gelen sebebinin şeker hastalığı olduğunu biliyor muydunuz? Bu gerçekler ışığında baktığımızda, niçin Amerika'nın en geniş orta sınıf mesleğinin (öğretmenlik), geçimini böylesine sağlıksız davranışları hayata geçirmek üzerinden sağladığını sormaya hakkımız yok mu? Eğer bu sorudan kaçınıyorsanız bu kitabı da hemen bir kenara atabilirsiniz.

Okulu oluşturan yönetici ve eğitici ahali, okullara hapsedilen bu büyük nüfusa fiziksel bir zarar verdikleri hâlde nasıl oluyor da hukuken yargılanma sürecine karşı koruma kazanmış

olabiliyorlar? Bu sorunun cevabı, ünlü yüksek mahkeme yargıcı Oliver Wendell Holmes'tan ilham alınarak ortaya konan, pragmatik dönemdeki mahkemelerin "sözde" bağımsızlığıyla çok daha ilgili. Yirminci yüzyıl yönetiminde "adalet", gerekleri yerine getirilemeyecek kadar asli ve önemli bir unsurdu.

Yine Alakasızlık Meselesi

Acaba okulların ve -hazır yeri gelmişken de- üniversitelerin müfredatları, ne zamana dek öğrencilerin uzun mahpusluk saatlerini doldurmak için basit bir dolgu maddesi gibi kullanılacak? Kapana kıstırılmış olan hayatlar canlılıklarını kaybetmeden ve isyan ettirilmeden güvenli bir şekilde özgürlüklerine kavuşturulamaz mı?

MIT'de profesör olan Langdon Winner bu soruya bir cevap verir. *Kontrol Dışına Çıkan Teknoloji* gibi keyif kaçırıcı bir alt başlık taşıyan *Autonomous Technology [Otonom Teknoloji]* adlı kitabında, Lewis Lapham'ın *Lapham's Quarterly*'nin 2008 yaz sayısında açıkça söylediği ifadeyi alıntılayarak bize şunu aktarır: "Matematik, bize felaketten sakınabileceğimiz bir yol olmadığını düşündürmektedir."

Autonomous Technology kitabından yaptığım aşağıdaki alıntıda, Winner, Amerikan tarihinde en iyi tahsil görmüş kuşakların kusurlarına ilişkin bir envanter çıkarmıştır. Ancak bu envanteri okurken okul öğretiminin sizin zihninizde oluşturduğu "İnsanlar doğuştan budaladır ve hiçkimse okuldan sütçü beygirini küheylana çevirmesini beklememelidir." gibisinden şartlanmaların tuzağına düşmemek konusunda dikkatli olmalısınız:

"Toplum tasarım yapamayan, inşa edemeyen, tamirden anlamayan hatta hayatlarının bağımlı olduğu aletlerin çoğunun nasıl çalıştığını

bile bilmeyen insanlardan oluşur. (...) İnsanlar kendilerine gerçekten anlaşılmaz gelen sıra dışı olaylar ve işlerle yüz yüze gelir. Yaşadıkları tecrübenin insan eli değen boyutlarına ilişkin tam ve yeterli bir açıklama yapamazlar. Onlar bütüne dair tutarlı ve makul bir resim çizemezler. (...) Çoğu insan pek çok şeyi ancak inanç seviyesinde yapar ve aslında öyle de kabul etmek zorundadır. (...) Anlayış tarzları temelde bilimsel olmaktan çok dinîdir. (...) Teknoloji toplumuna mensup insanların hâliyse yeni doğan çocukların hâline benzer. (...) Bu bakımdan modern çağın yurttaşları çocuklardan talihsizdir. Duyularının kendilerine gösterdiği kompleks dünya karşısında yaşadıkları temel şaşkınlık ve akıl karışıklığından kendilerini kurtaramazlar."

Karmaşık bir toplumda esnek bir yapıya sahip olan insanlar adaptasyon yetenekleri sayesinde en güzel şekilde yaşayabilirler ama okul dediğimiz kurumsal yapı, acınası kural takipçilerini, katı tutumlu insanları ödüllendirir. Hepimizin hem toplumda etkili olmak hem de bağımsız kalabilmek adına olayların iç yüzünü nasıl keşfedeceğimizi ve kendi öğrenme sürecimizi nasıl yöneteceğimizi bilmeye ihtiyacımız var fakat gün boyu süren hapishane hayatıyla okul, insanların kendi adına bir şeyler öğrenme şevklerini söndürür. Gerçek öğrenmeye dönük gayretler, okulda düşük sınav sonuçlarına yol açar. Eğer okulda eğitim adına bir şeyler gerçekleşiyorsa bu, okul sayesinde değil, okula rağmen meydana gelir. Okulun gerçek meselesi öğrenmek değil, *başarı*dır. Okulda dikkatler hiçbir zaman düşünme ya da performans kalitesine yönelmiş değildir; dikkatler tamamen farklı bir şeye, başaranların attıkları şeref turuna yetişmeye yönelmiştir.

En iyi okullarda eğitim görmüş iki kişinin uzun zaman önce yapmış oldukları bazı gözlemlere kulak verin şimdi. Bunlardan biri ünlü bir yazar, ikincisi ise güçlü bir ressam olmak için güney denizlerine kaçan başarılı bir borsa simsarıydı:

"Bilmemek ne kadar sinir bozucu! Eton'da geçen bütün o yıllar... Neden anlamlı bir tek şey bile öğretmediler bana?"

Aldous Huxley

> "İki gün içinde erzağımı tüketmiştim. Şimdi ne yapacaktım? Cebimdeki parayla bana lazım olan her şeyi bulabileceğimi düşünmüştüm. Ama yanılıyordum. Şehrin sınırlarından öteye bir kez geçtiniz mi (...) yüksek ağaçlara nasıl tırmanacağınızı ve ağır ganimetlerle geri dönebilmek için dağların içinde nasıl yol alacağınızı bilmelisiniz. Balık yakalamak ve kabuklu deniz hayvanlarını toplamak için suya nasıl dalacağınızı da bilmelisiniz. (...) Eğer orada hayatta kalmak istiyorsanız bütün bunları bilmek durumundasınız."
>
> Paul Gauguin, *Noa Noa*

Okula gittikleri dönemde Huxley'e de Gauguin'e de gerçekten faydalı bir şeyler öğretilmedi, ikisi de hayatlarının sonraki bölümünde bu konuyla ilgili olarak kendilerini hayal kırıklığına uğramış buldular. Tüm vakitlerini bir sindirme ve yıldırma havası içinde yönetilen okulda, hiçbir faydası olmayan düşük kaliteli soyutlamaları ezberleyerek geçirdiklerinden hayatın gerçeklerine gerektiği gibi uyum sağlayamamışlardı.

MIT Yapay Zekâ Laboratuvarı'ndan Seymour Papert, *Mindstorms [Beyin Fırtınaları]* isimli kitabında "her türlü öğrenmenin, tıpkı çocuğun konuşmayı öğrenmesi gibi, düzenli ve örgütlü bir öğretim olmadan, acısız ve başarılı bir şekilde gerçekleşebileceğini" iddia eder. Ona göre, "bugün bildiğimiz mevcut hâlleriyle okulların gelecekte bir yeri yoktur." Papert, kitabında, kurumsal okul eğitimi için muhtemel iki gelecek projeksiyonu yapar: "yeni bir şeye dönüşmek" veya "yıkılmak ve başka bir şeyle yer değiştirmek." Bu ifadenin dile getirilişinden on yıllar sonra evde eğitim görenlerin sayısı yaklaşık 3 milyona ulaşmış ve 2009 yılı itibarıyla bir milyondan fazla öğrenci de okulu bırakmıştır. Kent merkezlerindeki okullarda öğle yemeğinden sonra öğrencilerin derse devam etmelerini sağlamanın zor, derse girdiklerinde de dikkatlerini toplamanın neredeyse imkânsız olduğu artık sır olmaktan çıkmıştır.

Zorunlu Eğitimin Karanlık Dünyası

Okulun sunduğu hizmetlerin hayatın gerçekleriyle temelden alakasız olduğuna hükmedeceğiniz anda niyet meselesi gündeminize gelir. Yoksa okulun bu alakasızlık hâli, kötü niyetten ziyade beceriksizlik ve yetersizlikten mi kaynaklanıyordur? Kurumsal eğitimin yöneticilerinin kendileri de ne yaptıklarını bilmiyor ama tehlikeli bir istikrarsızlık içindeki bu geminin kumandasını geçmişten miras almış oldukları için gemiyi bilinmeyen bir istikamete doğru da olsa yüzdürmek zorunda kalmış olabilirler mi mesela? Yerel müfettiş ve okul müdürleri ordusuna sorarsanız bu sorunun cevabı kesinlikle "evet"tir çünkü eğitim işi terk edilemeyecek kadar iyi, yan ödemeleri ise vazgeçilmeyecek kadar tatmin edicidir. Dolayısıyla günümüzde bu işten geçinen insanlar belki eğitim sistemini değiştirmek veya uyarlamak isteyebilirler ama mevcut emir-komuta yapısı, sistemde çok ciddi bir sapmaya hiçbir zaman izin vermeyecektir.

Bununla birlikte, profesyonel cephe hattında bir kafa karışıklığının varlığı kesin olsa da siyaset alanında bazı karanlık niyetlerin yok olmayacağını öngörebiliriz. Kısa ve orta vadede, okullardaki öğretim toplumun tamamına yönelik plan yapma kudretine sahip bazı toplumsal sınıflar açısından o kadar faydalıdır ki onlar kurumsal eğitim üzerinden toplumsal mühendislik yapmanın dayanılmaz cazibesine karşı koyamazlar. Siz olan biteni kavrayıp bunu eleştirel bilincinizde aktif hâle getirince gerçekleşen icraatın hangi noktada toplumsal mühendislik hedefiyle hareket ettiğini daha çabuk kavramaya başlarsınız. Âdeta zamanla zihninizde bu konuyla ilgili bir filtre çalışmaya başlar. Efsanevi siyaset filozofu ve gazeteci Walter Lippmann'ın 1940 yılında The Association for the Advancement of Science'da [Bilimsel Gelişim Derneği] yaptığı konuşmadaki şu bölümü her zaman aklınızda tutmalısınız:

> "...geçen kırk - elli yıl boyunca eğitimden sorumlu olanlar, modern demokratik devleti ortaya çıkaran Batı kültürünü müfredattan yavaş yavaş çıkardılar. (...) Bu nedenle okul ve üniversiteler, içinde yaşamak zorunda oldukları toplumun yaratıcı ilkesini kavramaktan aciz insanları mezun edip dünyaya saldılar. (...) Yeni eğitimli Batılı insan tipi, kültürel geleneklerinden uzak kalmış olmasından dolayı hem biçim hem de öz bakımından artık kendi aklına, ruhuna, fikirlerine, öncüllerine, düşünme biçimlerine, yöntemlerine ve –batı medeniyetinin gelişmesinin ruhu olan– geçmişten süzülüp gelen bilgelik değerlerine sahip değildir. (...) Günümüzde geçerli olan eğitim, eğer bu şekilde devam ederse Batı medeniyetini yıkmaya yazgılıdır ve aslına bakarsanız şu anda olan budur. Ben bu iddianın modern eğitime yönelik genel bir suçlama olduğunun gayet farkındayım. Ama ben bu suçlamanın bugün itibarıyla artık doğrulandığına ve herkes tarafından aksi kanıtlanmadıkça doğru olarak kabul edilmesi gerektiğine inanıyorum."

Georgetown Üniversitesinden önemli bir akademisyen olan Dr. Carroll Quigley Batılı kültürü ve onu üreten güdüleri bir kenara fırlatma projesinin detaylarını, olaylarını ve oyuncularını *Tragedy and Hope: A History of the World in Our Time* [Trajedi ve Ümit: Yaşadığımız Günün Dünya Tarihi] adlı 1996'da yayınlanan olağanüstü bir sentez çalışmasında en ince ayrıntısına kadar açıklamıştır.

Tragedy and Hope o kadar ufuk açıcı bir çalışmadır ki New York'taki yayımcısı 2000 adetlik birinci baskı tükenince baskı kalıplarını bozdu ve binlerce yeni sipariş almış olmasına rağmen kitabı tekrar basmaya yanaşmadı. Dr. Quigley ise insanların kitaba ilgisiz kaldığı hikâyesiyle aldatılmıştı. Hâlbuki daha sonra kitabın on binlerce korsan baskısı yapıldı. İsterseniz bir Google araştırmasıyla siz de internet üzerinden bu kitaba sahip olabilirsiniz. Ancak uyarayım, son baskıların bir bölümünde kilit öneme sahip bazı bölümler atılmış olabilir. Hayatı değiştiren ilham kapılarından geçtikten sonra tekrar yanlış bilgilere sahip kalabalıkların kontrolüne girmek çok büyük bir talihsizlik olacağı

için, ben size Amazon'da mevcut olan eski baskılarından birini satın almanızı şiddetle tavsiye ediyorum. Daha da iyisi, eğer halk kütüphanesinin nadir kitaplar bölümünde veya yerel üniversite kütüphanesinin yığınlar hâlinde tuttuğu kitaplar arasında bulabilirseniz o ilk baskılardan birisine müracaat edin.

Quigley, Georgetown'da Başkan Clinton'un özel hocalığını yapmıştır ve Clinton Demokrat Parti başkan adaylığı için yaptığı konuşmanın sonunda ondan saygıyla bahsetmiştir. Karanlıkta gözleri parlayan bazı pervasız komplo teorisi hayranlarının diline düşmekten korkmanıza hiç gerek yok. Dediğimi yapın ve kitabı okuyun. Sizi temin ederim ki bizim okullarımızı ve dünyayı bir daha hiçbir zaman aynı şekilde görmeyeceksiniz.

Bilimsel Yönetim mi? (Hayır! Hayır! Hayır!)

Verimlilik mühendisi Frederick Taylor'un ortaya attığı ve *Bilimsel Yönetimin İlkeleri*'nde serimlediği *bilimsel yönetim* modasının en başta gelen amacı, tam itaattir. Taylor'un geliştirdiği bilimsel yönetim anlayışı, Amerikan iş hayatında, hükûmette, okul eğitiminde, din alanında, sosyal hizmetlerde ve daha pek çok başka alanda itici güç olmuştur. Ama hiyerarşi kavramı –verimlilik düşüncesinin neye benzediğinin daima belirsiz olduğu– bürokraside özellikle önemlidir çünkü orada her şey itaatten sonra gelir. Kaptandan daha çok şey biliyor diye gemiyi sıradan bir gemicinin emrine vermektense gemiyi paramparça edecek rüzgârın emrine vermek daha iyidir.

İtaat, tıpkı tözel dönüşüm[20] gibi dinî bir ilkedir. Bu ilkeye göre,

[20] Toplu dinsel ayinde kutsal ekmek ve şarabın Hz. İsa'nın eti ve kanına dönüştüğü inancı (çev.)

çalışanların içine hapsedileceği basamaklar şeklinde dizilmiş işlevsel bir kutular sistemi gereklidir. İşçiler kendi iradelerinden vazgeçerek yerleştirildikleri bu kutularda kaldıkları müddetçe, öngörülebilir hâle gelirler: yönetimin ihtiyaç duyduğu şekilde kullanabileceği bağımlı insan kaynaklarına dönüşürler.

Eğitimli ya da prensip sahibi insanlara gelince, onlar bilimsel yönetim şemasında her zaman yaramaz unsurları temsil ederler. Çünkü gerçekten eğitimli diyebileceğimiz insanlar şüpheci insanlardır. Almış oldukları eğitim gereği güçlü bir iddia sahibi olmayı ve kendi akıllarıyla düşünmeyi her zaman ön planda tutarlar. Prensip sahibi insanlar ise ahlaki duruşlarının sürekli test edildiğini düşündükleri alanlarda samimi bir teslimiyet duygusunu sürdürebilmek için ilkeli duruşlarından çok az ödün verirler. O nedenle, bir çırpıda "Bu yanlış. Ben bunu yapmayacağım." diyebilirler. Yine, yaratıcılık düzeyi yüksek olan insanlar da sistemin bakış açısına göre benzer kusurlara sahiplerdir.

Bilimsel yönetim, düzenli bir şekilde kutulara yerleştiremediği her insana karşı daima savunma pozisyonundadır. Aşırı kabiliyet, aşırı yaratıcılık, aşırı popülerlik veya buna benzer özellikler, bilimsel yönetim açısından her zaman sıkıntı verici unsurlardır. Bu tip kişiler genellikle işe alınsalar bile, zincirleri kısa bırakılarak sürekli kontrol altında tutulmaya çalışılırlar ve kendilerine her zaman ihtiyatla bakılır. İyi ücretle çalışanlar ise refleks olarak itaatkâr olanlardır, kendilerine verilen talimatlara sevinç içinde uyarlar, hatta patronlarını memnun etme konusunda çok heveslidirler. Bu iş yeri pozisyonunun eğitimi, birinci sınıfta öğretmenin "Yapma!" sözcüğüyle başlar.

İlkokulda kendini geliştirmenin sayısız yolu ve kaliteli bir hayatın yüzlerce çeşidi olmasına rağmen, okuldaki en temel öğe "Yapma!" sözcüğüyle kendisini belli eden sınırlandırmalardır:

> Koşma, konuşma, ağaçlara tırmanma, sert oynama, elini kaldırmadan konuşma, kıpırdanıp durma, yerinden kalkma, pencereye bakma, ayakkabılarını çıkartma, sınıfta bir şeyler yiyip içme, gülme, geç kalma, hızlı okuma, yoldan çıkma, "Sıkıldım." deme, büyük çocukların arasına karışma, şikâyet etme, sınıfa oyuncak getirme vs.

Bunların yanı sıra bir de ima edilen "Yapma!" emirleri vardır:

> Kendi düşüncelerini üretme, kendi başına bir işe girişme, bağımsız olma, kendi tercihlerini yapma, öğreneceğin konularla ilgili kendi sorumluluğunu üstlenme.

Sonu gelmeyen trampet sesi gibi, okulda da takvimdeki günlerden daha fazla "Yapma!"lar vardır. William Playfair'in İskoçya'daki okul eğitimi konusundaki yönergelerini hatırlatan bu ardı arkası kesilmeyen olumsuz cümleler, birçok ruhu derinden yaralar. "Yapma!" talimlerinin kişiye bıraktığı en kalıcı miras, her şeye karşı kayıtsızlıktır. Kayıtsız kalınamayan istisnalar, bu olumsuz emirlerden kaçmaya yarayan şiddet, kaba davranış, zalimlik, alkol ve gerçek uyuşturuculardan oluşan narkotik yatıştırıcılardan ibarettir.

Nereden biliyorum bütün bunları? Ben otuz yılımı 4000'e yakın gençle sınıflarda geçirdim, pek çoğuyla bire bir konuşmalar yaptım. Ondan önceki yirmi yılımda ise kendim bizzat öğrenciydim. Emekli olduktan sonraki yirmi yılımı ise okul meseleleri üzerinde çalışarak ve dünyanın her tarafına gidip konuşmalar yaparak harcadım.

2005 yılı Eylül ayında Queen Elizabeth Lisesinde (Calgary, Kanada) sekizinci sınıf öğrencilerinin ailelerine gönderilen bir okul gezisi izin formu, az önce bahsettiğim negatif eğitim programının önemli bir bileşeni olarak, okulların ebeveyn ve çocukların doğrudan yaşayabilecekleri tecrübe imkânlarını nasıl baltaladığı konusunda size yeterince fikir verecektir.

Okul Gezisinde Oluşabilecek Muhtemel Tehlikeler

(Dikkat! Tehlikeler buradakilerle sınırlı değildir.)

Otobüsle gidiş geliş sırasında: Yol tutması, başka birinin yol tutmasından kaynaklanan kaza, aracın aniden hızlanması veya yavaşlaması sonucu meydana gelen kaza, araca binerken ya da inerken tehlikeli sendeleme yahut koridorda yere düşme, yolculuk esnasında ateş yükselmesi, açık pencereden gelen nesneler, öğrencinin kafasını veya diğer uzuvlarını pencerenin dışına çıkarması sonucu meydana gelen kaza, öğrencinin kendisinin yahut bir arkadaşının yanlış hareketiyle meydana gelen kaza.

Bütün gezi boyunca: Otobüse binerken veya otobüsten inerken ayak kayması yahut sendeleme; merdivenleri çıkarken veyahut patika yoldan yürürken ayak kayması; alerjik reaksiyona sebep olabilecek polen, gıda, toz vb. maddelere maruz kalma; susuz kalma; soğuk, nemli, ılık, kuru, sıcak ve güneşli çevre şartlarına maruz kalma; yaya kaldırımında veya taş yolda sendeleme; vahşi hayvan saldırısı ve bundan kaynaklı yaralanmalar; öğrencinin kendisinin veya arkadaşının getirdiği yiyecek içeceklerden kaynaklanan, mikro organizmalara bağlı hastalanmalar; yağmur, sel, fırtına, yıldırım düşmesi vb. doğal olaylar; eğimli arazilerde toprak kaymaları.

Müzeyi gezerken: Merdivenlerde ayak takılmasına yol açacak nesneler, sergiyi gezen diğer insanlarla tehlikeli çarpışma, kapı arkasında tehlikeli sıkışma, ıslak zemin veya kaldırımda kayma tehlikesi, sergilenen şeylerin düşmesi sonucu meydana gelen kaza.

Şayet veli olarak bu belgeyi imzalamaz ve normal gündelik hayatın her anında meydana gelebilecek bu görünmez tehlikeler hususunda okulun sorumlu olmadığını onaylamazsanız çocuğunuz müzeye gidemez ve bu tehlikelerin yine ve aynen mevcut olduğu -ama bir vaka durumunda mahkemelerin onlara düşen kusurları ciddi oranda hafiflettiği- *okul*da durmak zorunda kalır.

Okul duvarları dışına çıkılan her kısa gezide tekrar edilen bu uygulama -bu tuhaf listeyi imzalatma uygulaması- öğrenciler üzerinde acaba nasıl bir psikolojik etkiye sahip? Gençlerin gözünde, maceralı riskler almanın değerini arttırmak, eğer risk almazlarsa büyük bir kısmının hayat boyu masa başı kâtipliğine mahkûm olacaklarını onlara kavratmak için tasarlanmış olabilir mi mesela? Dalga geçtiğim için affediniz.

Bağlantılar ve Kopmaları Yeniden Değerlendirmek

Çağdaş okul planlayıcıları, bizim ilk millî okul çarımız William Torrey Harris'in "çocukları bir grup kimliği potasında kaynaştırmak için tek tek kendilerine yabancılaştırmak" şeklindeki Prusya tarzı yönergesini yerine getirmek amacıyla, çocuklara belli zihinsel, toplumsal, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçları olan kendine özgü bireylerden ziyade birer kategoriymiş gibi muamele ederler: siyah, beyaz, İspanyol, diğer; üstün yetenekli, özel aşamadakiler, ana akım, özel eğitim; zengin, orta sınıf, yoksul... Ve tabii akla gelebilecek tüm bu kategorilerin çeşit çeşit alt bölümleri de vardır.

Kolektifleştirme söylemi, hızlı bir şekilde, grup ve alt grupları ortalamalar olarak görmeyi ve onlara öyle davranmayı da beraberinde getirir. Bu, yönetme işini çok kolaylaştırır fakat grupların hepsini birden iyileştirme adına ne kadar kaynak ayrılmış olursa olsun kötü sonuçları da garantilemiş olur. Washington'daki iyi ödenekli Head Start programında olduğu gibi, istatistiklerin gösterdiği küçük kazanımlar da zamanla yok olur gider. Kolektifleştirmenin mantığı, her çocuğu kendini ait hissettiği takımyıldızından, özgün şartlarından, geleneklerinden, beklentilerinden, geçmiş tecrübelerinden ve ailesinden koparma ve ona belli bir tipin temsilcisi gibi davranma yönünde işler. Poe'nun öyküsü *Kuyu ve Sarkaç*'ta bir hapishane odasının daralan duvarlarının Poe'yu odanın ortasındaki çukura ve dolayısıyla ölüme zorladığı sürecin değiştirilemezliği gibi, bir topluluk olarak görülen sınıf –aynı değiştirilemez mantık çerçevesinde– her zaman en küçük ortak paydayı hedeflemek zorundadır. Bu, eğitim sürecinin daha en başında alınmış ölümcül bir karardır.

Başka konularda mükemmel bir yönetici olan New York belediye başkanı, 2002 yılında şehir okullarının kontrolü kendisine (dolayısıyla sistem bürokratlarına ve eyalet siyasetçilerine) verildiği zaman, herkes için akademik standartları yükseltmeyi hedeflemedi. Onun yerine, aldığı kötü tavsiyenin etkisinde kalarak, özellikle farklı ten rengine sahip öğrencilere yönelik standartları düşürmek suretiyle eğitim sisteminde görülen genel başarısızlığı halletmeye yöneldi. 2002 ile 2008 yılları arasında okullara harcanan para miktarını (bu dönemde 60.000 öğrenci okula gitmeyi bırakmış olmasına rağmen) % 79 arttırdı, öğretmen kadrosuna 5000 öğretmen daha ekledi ama meseleye bu şekilde çözüm üretilmeye çalışıldığı her seferde görüldüğü üzere, hiçbir ilerleme sağlanamadı.

Tüm bu dönem boyunca, her bir öğrencinin değişik fikirlerle, tecrübelerle ve insanlarla kuracağı bağlantıların sayısını çoğaltmayı amaçlayan kişiselleştirilmiş müfredat yaklaşımı rafa kaldırıldı. Oysa sadece düşünülmüş olsaydı bile bunun etkisi büyük olurdu.

Eğitimli kafa her şeyle ilişkili bir kafadır; her türlü insani durumla (her öğrencinin birbirine eşit tutulduğu yalıtılmış sınıf ortamı hariç) ilişkilidir, (mahkûmiyet süresi belli bir hapishanede, zillerin kulakları çınlattığı kısır okul tecrübesi hariç) psikolojik ve fiziksel tehlikelerle dolu olabilen her türlü karmaşık tecrübeyle ilişkilidir, birbirleriyle bağlantılı baş döndürücü entelektüel fikirlerle ilişkilidir. Eğitimli kafa bu ilişkiler içerisinde zamanla insanın umut edebileceği –ancak saf aşkınlıkla yarışabilecek– her türlü eğilimi gerçekleştirmek için uğraşır. Bu uğraş başka şeylere benzemez, ödül olarak sadece kendisi yeterlidir. Ne övgünün tatlı hapishanesi, ne altın yıldızlar, ne de gelecekteki ödül beklentilerine ihtiyaç duyar.

Gelgelelim, eğitimli kafa en çok kendisiyle ilgilidir. Socrates'ten bu yana Batı tarihinde kendini bilmenin her şeyin temeli

olduğunu keşfetmemiş olan büyük filozof yoktur. Bu hedefi başarmak için, tıpkı Roma imparatoru Marcus Aurelius'un *Düşünceler [Meditations]* kitabının girişinde yaptığı gibi, sizin bir parçanız hâline gelen her türlü etkiyi incelemek zorundasınız. Çünkü kendinizi bilmeden, kendinizi bir insan olarak tasavvur edebilmeniz çok zordur. Hâl böyleyken bizim eğitim işlerinin başında duran ilk Ulusal Eğitim Komisyonu başkanımız, okul eğitiminde temel hedefin bireyin kendine yabancılaşması olduğunu beyan etmektedir.

Okul bağlantıları koparır çünkü bununla görevlendirilmiştir. Bu, en üst seviyede etkin olmanın amaçlandığı Sezar'ın "Böl ve fethet!" stratejisinin aynısıdır. Çocuklar ailelerinden, geleneklerinden, topluluklarından, dinlerinden, doğal müttefikleri olan diğer çocuklardan ve kendi öz menfaatlerinden sonsuz biçimde ayrılırlar. Onlar, Walter Lippman'ın yazıklanarak belirttiği üzere, toplumlara kişisel özgürlük gibi şimdiye dek gördükleri en büyük hediyeyi vermiş olan Batılı entelektüel gelenekten kopartılmışlardır, tarihin büyük keşiflerinin temelinde yatan risk alma ve macera tecrübesinden uzaklaştırılmışlardır. Langdon Winner'ın ifade ettiği gibi, okulun eğitim tezgâhından geçenler, çoğu şeyi yapmaktan aciz bireyler olarak yetişirler.

Konuşan Çuf Çuf Sendromu

19 Şubat 2007'de Montana Yasama Meclisinde okula devamlılık zorunluluğunu yürürlükten kaldırmayı amaçlayan bir yasa tasarısının –Rick Jore'un HR404 kodlu yasa tasarısı– lehinde ifade verdim. Sıradan insanlara duyulan bu güven yasası, öyle zannediyorum ki zaman içinde, yirminci yüzyılda ayağa dikilen kâğıttan evin yıkılması –yani zorunlu okul eğitiminin daha fazla

yaygınlaşmaması– yönünde etki edecektir. Uçakla New York'a geri dönerken Batı sahil şeridinde bir özel okullar zinciri için hazırlanmış müfredatın küçük bir bölümünü incelemeye başladım.

Daha önce bu okulların Los Angeles'a yakın olan bir şubesini bir müfredat yöneticisinin ev sahipliğinde ziyaret etmiştim. Okulda bulunduğum kısa süre içinde, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde tanık olduğum görgülü davranışlar ve iyi niyete dayalı nezaket ortamıyla beraber, öğrencilerin görünür bir gayretle kendi eğitim süreçlerine katılmalarını sağlayan iyi niyet ruhundan etkilenmiştim. Fakat okulda iki şey beni biraz rahatsız etmişti. İlki şuydu: Okul sorunlarını konuşmak üzere okul personeliyle bir araya geldiğimiz bir toplantıda, üst sınıflara devam eden birkaç öğrenciden de toplantıya katılmaları istendi. Yapılan tartışmalar tümüyle onların okul hayatlarıyla ilgili olmasına rağmen, öğrencilerin ağzından tek kelime çıkmadı, katılım göstermeleri için kimse onları teşvik de etmedi. Sıra bana geldiğinde ilk sorumu odadaki öğrencilere yönelttim: "Eğer siz bu okulda bir şeyleri değiştirmek isteseydiniz, sadece tek bir şey söyleyin, bu ne olurdu?" Odada bulunanlar arasında ve öğrencilerde belli bir huzursuzluk hatta orta şiddette bir şok hissettim. Acaba bu çocuklar her gün gelip gittikleri okulun çalışma yönetimiyle ilgili ne biliyorlar veya neye ilgi duyuyorlardı?

Hiç kimse açıktan bir şey söylemediyse de ben şunu açıkça hissettim: Törensel bir yan yana bulunuş haricinde, çocuklar bir kompartımanda, öğretim üyeleri diğer kompartımanda, idare ve müfredat uzmanları ise başka bir kompartımandaydı. Bu yüzden, bilgi ve tecrübelerin paylaşılması için tüm bu parçaların bir araya gelmesiyle ortaya çıkacak güçlü enerjiden yoksundular.

Benim canımı sıkan ikinci şey, okuldan ayrılmak üzereyken oldu. Sekizinci sınıf kitaplarının bulunduğu rafı incelemekteydim,

gözüme Homer'in *Odysseia Destanı* çarptı. Bu kitap, yazarın diğer kitabı *İlyada* ile birlikte, bir zamanlar klasik Yunan eğitiminin can damarı olmuşlardı. Binlerce insan tarafından ezberlenen ve ezberden okunan, Truva Savaşı ve sonrasına ait bu öyküler, zaman öldürmek için yazılmış basit şeyler değildi, içlerinde bir insanın hayatında çeşitli dönemlerde sıkıntı oluşturabilecek özgün bazı ahlaki ikilemler barındırıyorlardı. Bu ikilemlerdeki doğru eylem tarzı üzerine yapılan tartışmalar, antik dönemden bu yana zengin bir zihinsel beslenme ortamı oluşturmuştur.

Ben *Odysseia Destanı* kitabının sekizinci sınıf müfredatında yer aldığını görünce elbette çok memnun olmuştum. Ama bu memnuniyetim, elimde tuttuğum kitabın, eserin sansürlenip kırpılmış bir versiyonu olduğunu fark edince kayboldu. Kitap, varlıklı ailelere mensup 13-14 yaşındaki Kaliforniyalı öğrenciler için yeniden yazılmış ve basitleştirilmişti, sanki *anlam* dilden soyutlanabilir ve Homer'den daha canlı bir şekilde sunulabilirmişcesine. Şurası çok açıktı ki eğer Homer'ın yazdığı şu an elimde tuttuğum baskı olmuş olsaydı yüksek not peşinde koşan öğrenciler dışında hiç kimse bu kitabı sonuna kadar okumazdı ve ikinci bir okuyucu kuşağına kadar kitabın varlığını sürdürmesinin tek yolu, zorunlu okul müfredatına sokulması olurdu.

Gelgelelim, okul kapısına yönelmiş durumdaydım ve bu insanlar da Los Angeles standartlarından çok çok ileride bir okula sahip olmanın yanında, aynı zamanda çocuklarını emanet etmede hiç kimsenin tedirgin olmayacağı şefkatli ve zeki insanlardı. Bu yüzden, ayrılırken laf arasında çocukların bu kitabın orijinalini yüzyıllardır okuduklarını söyledim, hiçbir direnç de göstermedikleri yorumunu yaptım ve uçağıma yetişmek için yola çıktım. Arabayla Lax şehrine doğru sakince yol alırken müfredat yöneticisi ilkokul için hazırladıkları yeni bir öğrenci çalışma kitabına bir göz atıp atamayacağımı sordu, ben de yapabileceğimi söyledim.

35.000 fit yüksekteyken kitabı açtım ve çalışma kitabı boyunca bana kılavuzluk etmek üzere yaratılmış konuşan bir çuf çuf karakteriyle karşılaştım. Bu konunun üzerinden -kitabı yazmaya başladığım şu sırada- yaklaşık on sekiz ay geçti ve metinlerle ilgili olarak bu konuşan çuf çuf ayrıntısından başka bir şey hatırlamıyorum. Başka her şey zihnimden uçup gitmiş. Eve döndüğümde hemen müfredat yöneticisine bir mektup yazdım:

26 Şubat 2007

Sevgili Dave,

Bahsedeceğim her şey, incelemem için sizin bana vermiş olduğunuz kitaptaki konuşan çuf çuf hakkında olacak. Açık yürekli olacağım çünkü seni gerçekten sevdim ve birbirimizi tanımamızı sağlayan dar vakitte yaptığımız sohbetlerden zevk aldım. Bu konuşan çuf çuflarla dolu çocuk gelişimi teorisi, yirminci yüzyıla geçilirken okul gelişimine kendisini çaktırmadan kabul ettirmiş bir Alman hastalığının sadece bir biçimidir. Bu hastalık ilk istilayı on dokuzuncu yüzyıldaki anaokulu hareketine sızarak başlattı fakat bu işin yöneticileri bununla yetinmediler. O nedenle çocukların kafasına gerçek dünya fikirleri yerine çizgi filmlerin sokulması, çocukluk ve çocuksuluğu yapay bir şekilde uzatmayı amaçlayan büyük bir projenin parçası olarak moda hâline geldi. Bu proje yüzyılın başında büyük bir ciddiyetle başlatıldı; başlangıcında rol almış olan Stanford Üniversitesi Eğitim Fakültesi dekanı projeyi onayladığı gibi, bundan övünç duyduğunu da belirtmiştir.

Bir kitle eğitimi silahı olarak çizgi filmler, yıkıcı etki bakımından diğerlerinden daha üstündür. Her çeşit toplumsal sınıfa mensup Amerikalının gün geçtikçe artan ve yoğunlaşan çocuksuluğunun en başta gelen nedeni çizgi filmlerdir. Dünyanın ziyaret ettiğim her köşesinden işittiğim –ve giderek yerli yorumculardan da işitmeye başladığım– bir iddia bu.

Ben senin bu çuf çufunla ilgili olarak seni suçlamanın büyük bir hata olacağını biliyorum fakat burada sadece biz bize konuştuğumuz için, meselenin halkla ilişkiler boyutunu es geçmek ve şimdiye kadar –basit olsun karmaşık olsun– tüm ardışık müfredatlarda görüp de rahatsız olduğum bir şeyi öyle lafı uzatmadan, doğrudan söylemek istedim. Bu bir stratejidir, liderlik grupları sıradan insanları yönetilebilir kılmak için tarih boyunca pek çok isim altında bu stratejiye başvurmuşlardır. Bu proje, bilimsel açıdan en yüksek

noktasına Prusya'da on dokuzuncu yüzyılın başlarında ulaştı ve aynı yüzyılın ikinci yarısında dünyanın her tarafına ihraç edildi.
İşte bu nedenle ben bunu –çocukluğun suni bir şekilde uzatılmasını– Alman hastalığı diye adlandırıyorum. Emin ol, bu doğru bir tanımlama. Virüs bedene yeterince nüfuz ettiğinde, bu hastalık derhal ilerlemeye başlar. Hastalığın kurbanları, virüslerin meydan okumalarına karşı yardım alamadıkları için yetersiz kalır ve bu nedenle yönetilebilir bir kıvama gelirler.
Unutma ki senin şu konuşan çuf çufunu tamamen metafor olarak kullanıyorum; yoksa berrak düşünme, bir hedefe kararlılıkla yürüme niyeti ve yetkinlik gibi konulardaki gelişimi yasaklamanın çok çeşitli yolları vardır ve bunların her biri farklı kılıklara bürünmüş konuşan trenlerden başka bir şey değildir. Vurdulu kırdılı filmleri, pornografiyi, büyük McDonalds menülerini ya da tabloit gazetelerini düşün; hepsi de alması ve ulaşması çok kolay, hepsi de aynı şekilde sonuçsuz ve zaman öldürücü şeylerdir. Fakat ah! Tüm bunların oluşturduğu koro akılsızca nağmelerini çalıp söylemeye devam ediyor. Tıpkı bin kesikle idamda[21] olduğu gibi, ağır ağır gerçekleşen çileli bir ölüm bu!
Kurban büyüme mücadelesi verirken içteki deha tamamen yok olmaya karşı koymasını sağlayan inatçı bir açlık geliştirme işiyle uğraşır durur. Kültürümüze dışarıdan aşılanmış bu her şeyi basitleştirme ihtiyacı, insanların kendilerini disiplin altına almalarını zorlaştırır; işte bu yüzden çoğumuz kendimizi doğru dürüst disiplin altına alamıyoruz. Bu hastalığa bir kez tutulduktan sonra büyümemiz ve olgunlaşmamız çok zor. Gişe rekoru kırmış, çizgi film olmayan Hollywood filmlerini, Peter Pan'ı düşün; Michael Jackson'ı, Britney Spears'ın saçlarını kazıtıp parmağını emerken poz vermesini ve sürekli tekrarlanan şu ticari reklamı düşün: "Ben büyümek istemiyorum, ben Toys-R-Us çocuğuyum!" *L. A. Times*'te varlıklı annelerin 9 yaşındaki kız çocukları gibi giyinip onlar gibi davranmayı denediklerini okumuştum mesela. *The Nation*'da ise insanların ekonomik konuları kavrayış seviyesinin çok yetersiz ve ilkel olduğunu okuyoruz, o kadar ki peri masalı düzeyinde basitleştirilmediği sürece kimseyle doğru dürüst bir tartışma yürütmenin mümkün olmadığı söyleniyor.

---

[21] Bin kesikle idam (death by a thousand cuts) Çin'de 1905'te yasaklanana dek kullanıldığı söylenen ve küçük kesiklerle yavaş yavaş öldürmeye dayanan bir işkence biçimi. Çincesi "lingchi" olarak geçmektedir. (çev.)

Konuşan çuf çufla sembolleştirdiğimiz "çocuksulaştırma" yoluyla toplumsal kontrolü sağlama formülü, Calvin'in *Institutes [Kurumlar]* (1535) kitabında dillendirildi, Spinoza'nın *Tractate [Risale]* (1670) kitabında çarpıcı bir şekilde işlendi ve Fichte tarafından on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde kurumsal hayata kazandırıldı. O zamandan beri sonu heyecanla beklenen bir girişim olarak görülmüştür. Beatrice Webb ve Fabian sosyalistlerinin (ılımlı sosyalistler) ebeliğini yaptıkları Refah Devleti'nin karanlık tarafı, sahte bir şekilde iyi kalpliymiş gibi görünme niyeti değil sevecen bir tavırla öldürme ve böylece daha üstün insanların menfaatlerini –şiddet içermeyen bir yolla– koruma niyetidir. Çocuksulaştırma projesi, insanların lanetlenerek zihinsel, psikolojik ve toplumsal bakımdan donup kalsınlar diye baş başa bırakıldıkları buzdağının en uç noktasıdır.

Ve şimdi de bu konuşan çuf çuf projesini farklı bir açıdan değerlendirmek için geleneksel bakış açısıyla bakalım. 2007 yılında hayatı bir filme konu olan ve St. Martin's Press'te biyografisi yayınlanan bayan Beatrix Potter'ı ele alalım. 1912 yılında çok başarılı olduğu bir dönemde yeni kitabını değiştirmeden basmaktan korktuğu için yayıncısını şiddetle eleştirmişti. Potter'ın öykü kitabında bir adam kaçırma olayı ve bir çuval dolusu yavru tavşanın ölüme yaklaştıkları bazı olaylar geçiyordu.

Kendisi, yayıncısına şöyle demişti: "Yapmacık kitaplar yazmaktan bıktım. Seni çok ama çok korkutmuşlar." Potter çocuk öykücülüğü alanında kendisini farklı bir noktaya koyan özelliğini iyi görmüştü. O, öykü anlatımında karanlık, şiddet, duygusallıktan uzaklık ve gerçekçilikle dolu bir *düşünce biçimi* ortaya koyuyordu ki bütün bunlar aslına bakarsanız insan hayatında her zaman karşılaşılan şeylerdi. Dahası, insan kendisinin efendisi olacaksa bütün

bunlarla bir şekilde yüzleşmek zorundaydı. Aslında çocuklar bu zorunluluğu hem gizli hem açıktan anlıyorlardı. İşte, Potter okul eğitiminden farklı olarak, bu konular üzerinde düşünülmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Onun yaptığı iş, acı ve can sıkıcı bir konu olan ölüm üzerinde uzun uzun durmaktı.

The Tale of Benjamin Bunny'de *[Benjamin Bunny'nin Öyküsü]*, bir baykuş "derisini yüzmek niyetiyle" bir sincabı yakalar.

The Tale of Jemima Puddle Duck [Göl Ördeği Jemima'nın Öyküsü], tilki kılığındaki şeytanın, Jemima'dan hangi mevsimde pişirileceğini seçmesini istediği bir öyküdür.

> Vuu vuu vuu...
> Burnuma geliyor bir İngiliz'in kan kokusu.
> İster hâlâ yaşıyor, isterse ölmüş olsun,
> Ekmeğimi yapmak için kemiklerini öğüteceğim onun.

Hiçbir şey küçük çocuklara kötülük, zalimlik ve fenalıktan daha ilginç gelmez. Onlar, daha akıcı bir şekilde konuşmayı öğrenmeden bu gibi şeyleri bilirler. Hayvanları toplu bir şekilde öldüren ve onları şapur şupur zevkle yiyen bir kültürel atmosferde hayvan öykülerindeki sevimlilik ve çizgi filmlerdeki ikiyüzlülük belki duyarsızlaşmış yetişkinleri rahatsız etmez ama çocuklar bundan ciddi şekilde rahatsız olur. Gerçeklikten bu çirkin sapış, bizim çocuksulaştırılmış (konuşan çuf çuflu) kültürümüzün içine düştüğü pek çok çelişkiden sadece biridir.

Bu ahlak dışı uygulamalar, bu uygulamaları haklı çıkaran çocuk gelişimi uzmanlarının yaptığı savunmalara rağmen, çocuklar üzerinde ciddi etkilere sahiptir.

Potter'ın öykülerinde de konuşan hayvanlar var ama hiçbirisi sevimli değil. Potter, bir yazısında "Allah'a şükür ki benim eğitimim ihmal edildi." demişti. Onun kastettiği çocuksulaştırılmış okul

eğitimiydi. Potter yüksek standarda sahip bir öğrenimden geçmişti; kendisi Homer'i en iyi çevirilerinden okumuştu, akıcı bir şekilde Almanca konuşurdu ve sık sık yeni kuşak çocuklardan hoşlanmadığını yazmıştı. O, uzun vadeli zorunlu hapishanelerde kendilerine dayatılan teorilerle mahvedilmiş ruhlara, özellikle de bir içsel hayat geliştirdikten çok sonra –kendilerinden öyle beklendiği için– çocuksu cevaplar üretmiş ve bu yüzden de yetişkinliğin hakkını vermeyen ruhlara pek fazla değer vermedi. Çocukların hâlâ Potter'ın öykülerine kapılıp gitmeleri, kurumsal okul eğitimi illüzyonlarına karşı hakikatin zaferidir.

Eğitim Çarklarını Sökün!

15 Aralık 2006 tarihli *The New York Times*'ın haberine göre, Elena Delle Donne "tıpkı erkeklerde Michael Jordan'ın yaptığı gibi, oyunun akışını kadınlar adına değiştirme potansiyeli"ne sahip, ülkedeki en iyi kadın basketbol oyuncusudur. Bu yeteneği olmasaydı onun iyi bir üniversiteye girme şansı olmazdı ve elbette milyon dolarlık anlaşmalara imza atamazdı. Ama ben ondan oynadığı müthiş basketbol nedeniyle değil, 3 yaşında yaptığı şeyden dolayı bahsediyorum.

Elena daha 3 yaşındayken eline bir İngiliz anahtarı aldı ve hiçbir rehber yardımı almadan bisikletinin tekerleklerini söktü! Daha 3 yaşında olmasına rağmen, mükemmel bir Alman icadı olan çocukluk döneminden kendini sıyırmıştı, neyin mümkün olduğu ve neyin olmadığı hususunda çocukluğun zararlı varsayımlarından kendisini kurtarmıştı. Bir bisikletin tekerleklerini sökebilmek için 3 yaşındaki bir çocuğun nasıl bir içsel organizasyona ihtiyacı olduğunu aklında canlandırmaya çalış: İngiliz anahtarını, yapı ve süreçleri yakından gözlemleme; daha bin günlük olan çocuğun

içinde gerçekleşmiş olması gereken planlama ve onu tek başına uygulama. Daha fazla Elenalara sahip olmamız için, okulların büyük grupları bir kütle *(sınıflar)* olarak tutma kolaycılığını terk etmesi şart. Çünkü sınıflar konusunda ısrarcı olmak, daha pek çok Elena'nın yumurta hâlindeyken yitip gitmesi anlamına gelecektir. Branson'u düşünün, Ben Franklin ya da George Washington'u düşünün, bu kitabın başka bölümlerinde bahsedilen Octavia Walker ve David Farragut'u düşünün.

Belli aralıklarla başıma geldiği için söylüyorum, aileler kendileri ile çocukları arasındaki ilişkiyi daha iyi bir noktaya taşımak için benden tek bir tavsiye istediklerinde şu tavsiyede bulunmakta tereddüt etmem: Onları çocuk gibi düşünmeyin. Çocukluk vardır fakat bizim izin verdiğimizden çok daha önce sona erer. Şayet benim çocuğum 7 yaşından sonra göze çarpan şekilde çocuksu tavırlar sergileseydi bundan endişelenirdim. 12 yaşına geldiğinde karşınızda hayatının dizginlerini kendi eline almaya hevesli, eğitim çarklarından nefret eden, Londra'da halk arasında gezebilen, yüz kilometre bisiklet yolculuğu yapan, bağımsız bir kazanca sahip olarak çevresine değer katan genç bir erkek ya da kız görmüyorsanız bir şeyleri ciddi şekilde yanlış yapıyorsunuz demektir.

7 yaşında bile, olayların gerçekliğini yumuşatmaya yahut düzeltmeye kalkmayın. Eğer ailenin bir geliri varsa çocuklar bu gelirin ne kadar olduğu ve nereye harcandığını bilmelidirler. Onların sizinle aynı temel tabiata ve kabiliyetlere sahip olan yetişkin birer insan olduğunu farz edin. Tecrübe ve yetişkin anlayışı bakımından üstün olduğunuz noktaları, çocuklarınızın doğal esnekliği, hızlı kavrayan zekâları, tasavvurları, güçlü sezgileri ve kendi kendilerini yönetmeye olan hevesleriyle güzel bir alışveriş çerçevesinde ortak kılmaya çalışın.

Yok yere uzatılmış çocukluğun planlı illüzyonunun müşterisi olmayın. Böyle yapmak, çocuklarınızı güçlü kılmanın gizli dev anahtarıdır. Çünkü bunu yaparsanız çocuklarınızı onları eğitenlerin biçimlendirdiği yapının dışına çıkarmış olursunuz. Ayrıca şunu bilin ki ergenlik denilen şey tam bir sahtekârlıktır, sosyal mühendislerin tam bir asır önce tasarladığı bir uydurmadır. Ergenlik bir paradokstur, gençler bizim kendilerini kapattığımız okul hapishanelerinde kapı pencere dağıtırken onlara kendilerini çözme tehdidini savurup duran bir paradoks... Bazen ben ölüm ilanlarını –iyi bir gazetede uzak ara en değerli bölüm– okurken size anlatmış olduğum şeylerin doğru olduğuna dair yeni delillere rastlıyorum.

Örneğin, 18 Nisan 2003'te benim gazetem, dünyanın 101. en zengin adamı John Latsis'in kısa biyografisini içeren ölüm ilanını sütunlarına taşıdı. Eğer bu isim belli belirsiz tanıdık geliyorsa nedeni şu ki onun erkek torunu olan Paris Latsis kısa süre önce Paris Hilton'la nişanlanmıştı, hani şu zina videosu dünyaya yayıldığından bu yana Amerikan erkek muhayyilesinin başlıca konularından biri olan ünlü kadın vâris ve ilgileri üzerinde toplayan gösterişçi.

John Latsis'in yatı, ölümünden uzun zaman öncesine kadar dünya limanlarında birçok defa görülmüştür çünkü Prens Charles, Başkan Bush, Marlon Brando, Colin Powell ve daha pek çok saygıdeğer kişiye ödünç verilmekteydi. Fakat John Latsis'le ilgili bende asıl saygı uyandıran nokta, onun kişisel hayat öyküsüdür.

Yunanlı bir balıkçı köyünün fakir bir ailesinde dünyaya geldiğinde, çocukluk John'un ailesinin güç yetiremeyeceği derecede lükstü. Bahse değer bir okul eğitimi almadı ve 12 yaşında amele olarak çalışmaya başladı. Latsis çok azimliydi, en sonunda paslı bir yük gemisinin güvertesinde işçi oldu. Savaş malzemesi ve asker

taşımak için inşa edilmiş olan bu gemilerin sayısı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra nakliye piyasasında o kadar artmıştı ki neredeyse hiçbir değerleri yoktu.

28 yaşında hâlâ fakir bir genç olan Latsis, biriktirdiği ve borç aldığı bütün parayı paslı bir yük gemisine peşinat olarak verdi. Ama sonraki otuz yıl boyunca o tek gemiden güçlü bir filo çıkardı. Ticaret okulu danışmanlarından hiçbir yönlendirme almadığı hâlde (Zaten böyle bir okula gitmemişti.) yavaş yavaş gemicilikten inşaata, petrole, bankacılık ve diğer sektörlere giriş yapıp dallanıp budaklandı. Onun giderek artan çok yönlü girişimciliği, dünya işleriyle son derece ilgili olmasının bir sonucuydu.

Yetmiş beş yıl öncesine kadar, okullar Latsis'in başardığı türden alternatif başarı yollarından düzenli bir şekilde bahsediyorlardı ama artık bunu yapmıyorlar. Bugün gençlerin % 80'i –hatta daha fazlası– (en azından teoride) belli iş kollarında uzmanlaşmış *işçiler* olarak hayata hazırlanıyorlar. John Latsis gibi başarılarını hiçbir resmî eğitim kurumuna borçlu olmayan kişilerin hayatlarıyla sergiledikleri örneklere ise hiç kimse bakmıyor.

Tania Aebi ve George Meeghan

1989 yılında Tania Aebi adında genç bir kız, denizde yelkenlisiyle yalnız başına dünyanın etrafını dolaştıktan iki yıl sonra New York Limanı'na demirledi. Böylece bu göz kamaştırıcı başarıyı tarihte ilk kez gerçekleştiren kadın oldu. Aslında onun denizle ilgili bir geçmişi yoktu, özel bir heves veya doğal yeteneğe de sahip değildi. Yola çıktığında sadece deniz yolculuğuna dair üstün körü bir bilgisi vardı, girdiği sahil koruma sınavında gök cisimlerinden yararlanarak geminin rotasını bulmayla ilgili soruları da cevaplayamamıştı. Ama bunların hiçbiri sorun olmadı. Tania,

gemide bu konuları kendi kendine öğrendi ve kendi seçtiği yolda ilerleyerek yetişkinliğe, rekor kitaplarına ve tarihte adından söz ettiren biri olmaya doğru yelken açtı.

Brooklyn Teknik Lisesine devam ederken öyle zorlandığı konular vardı ki Tania yavaş yavaş derslere devam etmemeye başladı (Onun kitabı *Tek Başına*'yı okursanız bu söylediklerimi orada bulabilirsiniz.). Babası, Tania'nın hoyratlığından ve genel davranışlarından bıktığı için ona eğer dünyayı tek başına dolaşacaksa sekiz metre boyunda bir tekne satın alacağını söyledi. Babasına nispet olsun diye bu meydan okumayı kabul eden Tania, evden ayrıldı ve sonuçta başarılı oldu.

Otuz yıl önce İngiltere'de fakir bir genç adam, her nasılsa insanlık tarihindeki en uzun yürüyüşü yapma fikrine kapıldı. George Meeghan adındaki bu adamın bir üniversite diploması yoktu, özel bir eğitim almamıştı, teknolojik bir teçhizatı filan da yoktu. Okul eğitimi sadece üçüncü sınıfa kadardı. Meegan, Güney Amerika'nın ucuna doğru yol alan sıkıcı bir vapurda basit bir güverte tayfasıydı sadece. Oraya varınca gemiden ayrılarak Tierra del Fuego'nun yolunu tuttu, yüzünü kuzeye döndü ve yürümeye başladı. Onun tüm eşyası, tekerlekli valiz gibi elle çekilen dayanıksız bir çantanın içindeydi. Çantanın tekerlekleri neredeyse kırılacak gibi görünüyordu.

Şaka gibiydi ama And Dağları'nı aşmak, tehlikeli dağ halklarıyla görüşmek, yolu olmayan Darien Geçidi'ni aşmak ve Amerika Birleşik Devletleri'nin tamamını yürüyerek geçmek, George Meeghan'ın sadece yedi yılını aldı. Teksas'tan geçerken rotası dışında olmasına rağmen bir Washington gezisi yapmaya karar verdi. Sonra insanlık tarihindeki en uzun yürüyüşü tamamlamak için kuzeybatıya, Alaska, Poirt Barrow'a yöneldi. Benim size anlattığım bu kısa özetler,

George'un (ya da Tania'nın) efsanesini bütün boyutlarıyla aktardığım anlamına gelmez. O nedenle doğru dürüst bir okul eğitimi almamış insanların neleri yapabileceklerini keşfetmeniz için, George'un yazdığı *The Longest Walk*'u *[En Uzun Yürüyüş]* okumanızı hararetle tavsiye ediyorum. Yakın zamanda da George'un kız kardeşi Ayumi, Japonya'yı güneyinden kuzeyine yürüdü.

İşte okul eğitimini yarıda bırakmış iki insan ve insan ruhunun ulaştığı iki zafer. Yeryüzünde hiçbir okul, onların öğrenmiş olduklarını öğretme, onların yaptığı gibi öğrencilerine kendi hikâyelerini yazma yeterliliği kazandırma veya onlar gibi kendi kendine yeten ve hedefi olan bir insan yetiştirme rüyası görmez. İnsanlık tarihindeki en uzun yürüyüş (Guinness rekorlar kitabında *George* diye arayın.) ve tek başına en uzun deniz yolculuğu (Guinness'te *Taina* diye arayın.)... Eğer iki genç insan doğru dürüst yardım almadan ve özel bir teçhizat kullanmadan salt irade gücüyle 1970 ve 80'lerde bunları yapabildiyse geçmişteki insan göçüyle ilgili varsayımsal akademik hipotezlere artık inanabilir misiniz? Eğer Tania ve George hiçbir yardım almadan bunu başardılarsa o zaman ismini bilmediğimiz başka birileri de önceden bunu yapmışlardır. Akademos'a –Platon'un okulunda bahçıvanlık yapardı– atfedilen *Akademik* terimi, Platon'un derslerini verdiği bahçelik araziye, yani Academia'ya atıfta bulunan ve yaklaşık iki bin yıl boyunca büyük saygı duyulan bir terimdi. On dokuzuncu yüzyılın sonlarındaysa "insanla ve pratik hayatla ilgisi olmayan" anlamına gelmeye başladı.

Şimdi Tania ve George'un hayatlarını, Washington'da çalışan ve hafta sonları Dewey sahilinde kafa dağıtan yoğun tahsil görmüş 25.000 genç insanın hayatıyla karşılaştıralım:

> *"Dewey Sahili, Delaware, 5 Temmuz 2001* – İncil'in Korintliler bölümünde Pavlus, yetişkinlerin çocukça şeyleri bir kenara bırakmalarını vaaz eder. Şurası açık ki Havari Pavlus yaz ayını

> hiçbir zaman bu 1,5 kilometrelik plajı olan sahil kasabasında geçirmedi. Cuma ikindi vakti ve 25.000 profesyonel (...) her hafta yaptıkları gibi bu 500 nüfuslu köye akıyorlar. (...) Yaşları 23-37 arasında değişen lobici, meclis ve senato yardımcıları, bilgisayar ağı uzmanları ve yönetim danışmanları. Bu gece Sancak Bar'da 420 dolarlık bir içki faturası çıkacak herkese. Cumartesi öğleden sonra çevredeki komşuların görüş alanı içinde cinsel bir çılgınlık olacaktır. Dans pistinde kurtlar dökülecektir. (...) Çok sıkı çalışan bekârların bu plaj evi kaçamağı için şık takım elbiselerini bir kenara fırlatma ritüeli her cuma tam kapasite devam ediyor."
>
> *USA Today*

Kapana Kısılmış Pire İlkesi

Okul çocuklarının, yetişkin dünyasının önemli göregeldiği konulara yönelik tüyler ürpertici edilgenliğini nasıl açıklayabiliriz? Daha tuhafı da çocukların hızla yaklaşan kendi geleceklerine karşı bu kadar kayıtsız kalmaları nedendir? Öğretmen olarak benim bununla ilgili teorilerim vardı ama hiçbiri Andrew Hsu adında 11 yaşındaki Tayvanlı göçmen çocuğun, pireleri eğitebilmek için onların içindeki -deyiş yerindeyse- pirelik ruhuna nasıl boyun eğdirebileceğimizi açıklayan teorisi kadar bana inandırıcı gelmiyor artık. Tayvanlı göçmen çocuğun yaptığı izah, onun ve benim aynı ödülü aldığımız bir tören için yazılmış olan otobiyografik skeçte basıldı. Açık yüreklilikle söyleyeyim ki o gün aldığım ödül ve takdir Andrew'dan öğrendiklerime kıyasla sönük kaldı.

Andrew Hsu, Washington Bilim ve Mühendislik Fuarı'nda insan ve farede ortak olarak bulunan bir genin diziliş sırasını (COL20IA) göstermesinden dolayı yeni ödül almıştı. Ayrıca bir sürü madalyasıyla şampiyon bir yüzücüydü. Çince, Fransızca ve İngilizceyi akıcı bir şekilde konuşabiliyordu. Boş zamanlarında profesyonel belgesel film çekimlerinde asistan olarak çalışmaktaydı. Üstelik temel eğitimini herhangi bir okula gitmeden tamamlamıştı.

Kendisinden hayatının en önemli dersini anlatması istendiğinde, şimdiye kadarki tercihleri üzerinde en fazla etkili olanı anlatacağını söyledi. Bu hikâyeyi ona babası anlatmıştı. Hikâye, eski devirlerde krallar ve saray halkını eğlendirmek için pirelerin trapezde sallanmaları ve küçük iki tekerlekli arabayı çekmeleri için eğitilmelerinde kullanılan yöntemle ilgiliydi. Babasının anlattığı hikâye şöyleydi:

> Eğer pireleri derin olmayan bir kabın içine koyarsanız zıplayıp çıkarlar. Ama kabın kapağını kısa bir süreliğine kapatırsanız kaçmaya çalışırken kapağa çarptıkları için çok yüksek sıçramamaları gerektiğini öğrenirler. Sonra özgürlüklerinin peşinden koşmayı bırakırlar. Ardından kapak kaldırılsa bile, pireler kendi güvenlik endişeleri yüzünden, mahkûm psikolojisiyle hareket etmeyi sürdürürler. İşte hayat da böyledir. Çoğumuz, kendi korkularımız ya da başkalarının şartlandırmalarıyla kendimizi düşük beklentilerin olduğu bir dünyaya hapsederiz.

Bu ders verici öyküyü okuyunca, tüm öğretmenlik hayatım gözümün önünde canlandı. Yıllar boyu çocukların kendi yollarını çizmeyi denerken kafalarını toslayacağı deney kabının üzerindeki kapak olarak çalıştırılmıştım. Sonra tükenip denemeyi bırakıyorlardı ve tam o noktada eğitilmiş oldukları şekilde uyumlu bireylere dönüşüyorlardı.

Bir Atı Kısmen Delirtmek İçin Ne Yapılır?

Okul eğitimi ve onun saçmalıklarıyla kapana kıstırılmış bir şekilde harcadığımız zaman, çoğumuzu pasif, yarım yamalak insan durumuna düşürür ve bağımsız ruhlar olarak iş görmemizi engeller. Fakat kolumuzu kanadımızı kırmanın başka yolları da mevcuttur, sadece güvende olmak adına. Aslına bakarsanız güvenlik için asıl problem, okul kapılarından firar edenler yahut tuvalet ve merdiven boşluklarında vakit öldürenler değildir.

Sonuçta nereye kaçabilirler? Toplumsal düzene yönelik en büyük tehlike, hiçbir casusun nüfuz edemeyeceği ruhsal hayatların gizli girintilerine gizlenmiş olan kişilerden gelir.

Bu aşırı uç grupları ıslah etmek için, at yetiştiricilerine özgü bir kavrayış, farklı bir strateji imkânı sağlar. Bazı at yetiştiricileri safkan atlarından daha çok verim almak için atın sağlığına yönelik bilinen tehlikelerden ve sakınılması gereken şeylerden kaçınmak yerine, bizzat o şartları kendileri *oluştururlar.* Tıpkı bunun gibi, genç insanları kendi gerçek çıkarlarının aleyhine sevk etmek, bağlantılar kurmaktan uzaklaştırmak ve böylece risk almayı veya nasıl etkili olunacağını öğrenmek yerine *Dungeons and Dragons [Zindanlar ve Ejderhalar]* gibi bilgisayar oyunları oynayacakları ve internette sonu gelmez şekilde sörf yapacakları benlik hapishanelerinin derinliklerine göndermek mümkündür.

Birkaç yıl önce, kendi okul yıllarımda yaşadığım şeylerin bir benzerinin, Equine Zihin Sağlığı Derneğinin bir yayını olan, oldukça özel bir derginin sayfalarına yansıtılmış olduğunu şaşkınlıkla gördüm. Konuyla ilgili makalenin sayfaları ataçla tutturulmuş ve karım Janet gibi at sevdalısı olan Bay ve Bayan Howard tarafından Kentucky Frankfurt'tan postayla yollanmıştı. Makale, atların günlük faaliyetleri aşırı basitleştirildiği zaman at bedeninin kalitesine zarar verildiğini iddia ediyordu.

Aşağıdaki paragrafta bir atın hafiften delirmeye başlamasına sebep olan şartları işaretleyin ve onları sıradan bir okulun tanıdık disiplin yöntemleriyle karşılaştırın lütfen:

> "Onları [atları] çoğu zaman başıboş bırak ve diğer atlardan ayrı tut. Bu sayede dünyayla kesinlikle doğal olmayan bir biçimde ilişki kuran bir hayvan yetiştirmiş olursun. (...) Korkak, çılgın, güvenilmez, fırlayıp giden, itaatsiz, sakıngan, utangaç vs. Bir atı sürünün ve kendi tabiatının gerçeklerini öğrenmekten alıkoyarsan o zaman da dünyada nereye ait

> olduğunu bilmeyen bir atın olur. Bu şartlar çerçevesinde yetiştirilmiş olan atlar, çok büyük potansiyellere sahip olsalar da ömürlerini (...) katkı vermekten çok, bir tüketici gibi geçirirler."

Katkı vermekten çok, tüketici gibi yaşamak... İşte mesele bu. Eğer bu kitabın dolambaçlı ifade edilen tezlerini dikkatli bir şekilde takip ettiyseniz şimdiye kadar anlamış olmanız gereken mesele işte bu: Zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılmakta olan *kitle piyasası şirket kapitalizmi* de *finansal kapitalizm* de kendi hayatlarının değerini tüketimle tanımlayan tüketicilere ihtiyaç duyar ve her ikisi de üretimin nasıl yapılacağı hususunda sadece küçük bir azınlık grubunun bilgi sahibi olmasının yeterli olacağını kabul eder. O küçük azınlık grubunun dışındaki herkes sistem için ölümcül bir zehirdir çünkü aşırı üretim heyulası, sermayeyi saklanmasına sebep olacak kadar korkutur.

Aşırı üretimin durdurulmasının zorunlu olduğu inancı, politik bir inançtır. Okullar bu inancın hayata geçirildiği en önemli fabrikalardır. Fakat bir yandan aşırı üretim durdurulurken diğer yandan da tüketim arttırılmak zorundadır. Doğrusu, okullardaki sıkıntı hissi kadar hiçbir şey tüketimi teşvik edemez. Buna elbette öğrencilerin imgelem dünyası ve ruhsal hayatlarının, sonu gelmeyen hafıza talimleriyle, suni bir şekilde oluşturulan sürekli test krizleriyle, ödül ve ceza şartlanmalarıyla ve son olarak kazanan ve kaybeden oyunuyla felce uğratılmasını da ekleyiniz. İnsanlar sahiden bu tarzda mı düşünüp yaşamaktadır? Eğer bana soruyorsanız benim cevabım üzüntülü bir şekilde "evet" olur.

Parçalanmış Zaman Kazanı

Zamanı dakika hesabıyla planladığınız zaman, olaylara yüzeysel bir ilgi ve dikkatle yaklaşmak zorunda kalırsınız, olayların gerçek ni-

teliklerine nüfuz edemezsiniz. Dakikalar üzerinden planlanmamış serbest bir zamanınız yoksa karşılaştığınız olaylar arasındaki bağlantıları bulup bir sentez oluşturma gücüne sahip olamazsınız. Olayları veya gerçekleri oluşturan parçaların biçimsel anlamlarını ezberlemeniz mümkündür ama kısıtlı bir zaman çerçevesinde kendinize ait özenli kararlar alabilmeniz neredeyse imkânsızdır. Biz yıllar süren çalışmalardan dolayı biliyoruz ki kesintisiz ve derin bir uyku uyuyabilmek düşüncede kesinlik açısından hayati öneme sahiptir. Fakat yazar Claire Wolfe'un dediği gibi, kesintisiz uyanıklık zamanı da benzer şekilde hayati öneme sahiptir. Esnek bir zaman diliminde dikkatinizi belli bir konuya yoğunlaştırma imkânı bulamıyorsanız o konu veya herhangi bir konu üzerinde bir hassasiyet geliştirebilmeniz çok zordur. Bu gibi durumlarda insanlar azimle devam etmek yerine, daha kolay olduğu için hemen terk etmeyi seçerler.

Kesintiye uğramayan esnek zaman algısının yıkımı, kitle eğitiminin en önemli silahlarından biridir. Okullar kesintili zaman aralıklarıyla zıvanadan çıkmış faaliyetlerle dolu birer fare labirentidir: zil sesleri, yüksek sesle konuşanlar, sınıf kapılarına bir şeyler çakan müstahdemler, bahçeden gelen çığlıklar, resmî ziyaretçiler, resmî olmayan ziyaretçiler, tuvalete giren çıkanların sebep olduğu trafik, yuhalamalar, zorbalıklar ve flörtler... Eğer okuldaysanız bir sonraki dikkat bölünmesinin ne zaman gerçekleşeceğini asla bilemezsiniz. Bayan Wolfe'un anlatımında olduğu gibi, on iki yıl boyunca –öğretmen için bu süre daha da uzundur– parçalanmış zaman kazanında sürekli darmadağın edilmenin psikolojik etkisini hesaplamaya çalışın lütfen.

Oysa kişisel serbest zaman teori kurmak, kendi hipotezlerimizi test etmek ve duyularımızın topladığı bilgi parçalarını nasıl bir araya toparlayabileceğimiz üzerinde düşünmek için kullanabileceğimiz

tek zamandır. Zaman, üstlendiğimiz işlere kalite katmamıza izin verir. Coleridge, Kubilay Han başlıklı muazzam şiirini, sırf kapısını çalan bir ziyaretçiye bakmak üzere kalktığı için tamamlayamamıştır mesela.[22] Doğrusu bir sınıf öğretmeni olarak ben Coleridge kadar hassas olmadım fakat üç kesintiden sonra – ve her gün yedi ders saatiyle yıllarım böyle geçti– beynim o kadar karışırdı ki günün geri kalanında ders işlermiş gibi yapardım.

Son

Umarım, bu kadar silah avcılığı yeterli olmuştur ve umarım artık bunu kendi kendinize de sürdürebilirsiniz. Bunları yazmak beni çok üzdü ve sinirlendirdi. Artık devam edemeyeceğim.

[22] 1800'lü yıllarda yaşamış Samuel Taylor Coleridge bir gün kendisini çok iyi hissetmediği için uykuya daldığında, rüyasında çok güzel bir şiir yazdığını görür. Hemen kalkıp kâğıt kaleme sarılarak bugün İngiliz edebiyatının en güçlü eserlerinden biri olan *Kubla Khan* (Kubilay Han) şiirini yazmaya başlar. Ancak, bir ara kapısı çalınır ve şiire ara vermek zorunda kalır. Geri döndüğünde, şiirin kalanını unuttuğunu fark eder. (çev.)

8
EĞİTİM NEDİR?

Kant'ın Soruları ve Avrupa Destanı

Büyük Alman filozofu Immanuel Kant, bir eğitim araştırmasının özünde bulunması gerektiğine inandığı dört soru sormuştur:

Ben ne bilebilirim?

Ben ne umut edebilirim?

Ben ne yapmalıyım?

İnsan nedir?

Almanya'nın, Kant'a nihai *üstün insan* (ubermensch) olarak büyük saygı duyan o ulusal kültürün, kendi ülkesinde felsefi merakı neredeyse bitiren bir eğitim tarzı ortaya çıkarıp bunu saldırgan bir şekilde on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl boyunca dünya geneline ihraç etmiş olması modern hayatın büyük ironilerinden biridir şüphesiz. Ülkemizdeki zorunlu okul eğitiminin Amerikan kültürünün kendi ürünü olduğu ya da çoğu kimsenin genelde zannettiği gibi *temel yetenekleri* aktarmayı amaçladığına yönelik illüzyonu yok etmek için sadece Google'da Horace Mann'in ünlü "Boston Okul Kurulu'na Yedinci Mektup"unu araştırıp okumanız yeterlidir. Orada göreceğiniz gibi, zorunlu okul eğitiminin kökleri Almanya'da atılmıştır.

Eğitimde arzulanan hedeflere ulaşmak için faydalı bir müfredat hazırlanmak isteniyorsa Kant'ın soruları üzerinde uzun uzun düşünmek gerek. Fakat eğer bu işten kaytarmayı veya bu işi (bunu yapmaya mecbur tutulmuş) resmî kurum uzmanlarının eline bırakarak kendinizi kandırmayı seçerseniz kendinizin ve çocuklarınızın başkalarının çıkarları ve önceliklerinin altında ezilmesine hiç şaşırmamalısınız.

Başka birilerinin tanımlarını ezberlemekten memnun kaldığınız müddetçe, eğitimin sunabileceği –para ve şöhretin çok fazla önem arz etmediği– yüce mevkiye asla çıkamayacağınızı bilmelisiniz. Tabii başkalarının tanımları üzerine derin bir şekilde düşünmek, papağanca ezberleyip tekrarlamakla aynı şey değildir, bunu yapmak gerekir. Böylece kendi gerçeklerinize daha fazla yakınlaşmış olursunuz. Yüksek Mahkeme Yargıcı Potter Stewart'ın pornografi hakkında söylediği gibi, "Ben onu tanımlayamam ama nerede görsem tanırım." Bunu akılda tutarak, size kuşatıcı olmasa da bu konudaki gizemi çözmeye yarayacak üç araştırma sunacağım. Bunlardan ilki, olağan dışı şekilde güçlü bir seyahat yazarından olacak, adı James Salter. Diğeri, on yedi yıl önce benim bir senato komisyonuna verdiğim raporla ilgili. Sonuncusu ise kız torunum Kristina'ya göndermeyi düşündüğüm bir mektupla boğuşurken –bu mektubu 9. Bölüm'de bulacaksınız– bir not defterine çalakalem yazdığım serbest şiir.

James Salter, Avrupa kıtası ve tarihine karşı hissettiği hayranlığı kelimelere dökerken Avrupa'nın Kant'ın sorularını aydınlatmaya yardım ettiğini belirterek yazısına başlamıştır:

> "Avrupa'nın bana kazandırdığı şey en temelde eğitimdi. Ama bu okul eğitimi değildi, ondan daha kıymetli bir şeydi. Bir konuda nasıl sebat edileceğine; boş vaktin nasıl kullanılacağına; birisine nasıl sevgi gösterileceğine; nasıl yemek yenileceğine ve nasıl

sohbet edileceğine; çıplaklığa, mimariye, caddelere ve yeni olan her şeye nasıl bakılacağına dair bakış açısını ben Avrupa'da öğrendim. Avrupa'da tarihin gölgesi üstünüze düşer ve o tarihin sayfalarını bilmediğinizde siz bu büyüklük karşısında ne kadar küçük olduğunuzu fark edersiniz. Hiçbir şey bilmemek, hiçbir şey yapmamış olmaktır. Sadece kendini hatırlamak, koca evrende bir toz zerresine tapınmaya benzer. Avrupa –katalog ve tariflerin ötesinde– uçsuz bucaksız ve akıl sır ermez bir sınıfa benzer."

Avrupa'nın güçlü destansı geçmişi ve onun tükenmez zenginliğiyle yüz yüze gelen Salter, *okul derslerinin* eğitimden ne kadar uzak düştüğünü anlamıştır. Şimdi siz de Amerika'da etrafınıza bir bakın. Aldığınız okul eğitimi, Amerika'da yeni kuşakların nasıl eğitimden uzak düşürüldüğü hususunda size bir fikir veriyor mu?

Şimdi aktaracağım iki sunuş bana ait. 23 Ekim 1991 tarihinde iş ve insan ilişkileri konusunda ABD Senato Komitesi'nde bir konuşma yapmak üzere davet almıştım. Yapacağım konuşmanın konusu, 2000'li yıllarda okulların neye benzeyeceğiydi. Her ne kadar yaşlı bir İngilizce öğretmeninin kirli ve dağınık bir şekilde yazmasından doğan mahcubiyetten kurtulmak için düz yazı, dilbilgisi ve tümce bilimi konusunda epey çaba harcadıysam da yazıda ortaya koyduğum temel iddiaların hâlâ geçerli olduğunu söyleyebilirim. Okuyucular, benim on yıl önce detaylarını ortaya koyduğum gibi, olayların tam da benim öngördüğüm şekilde gerçekleşmiş olduğuna dikkat edeceklerdir. Komisyon başkanı, Massachusetts Senatörü Ted idi:

Senatör Kennedy, saygıdeğer komisyon üyeleri ve misafirler,
Bizi en çok korkutması gereken şey, 2000'li yıllarda okulun 1990'lı yıllardaki okullara tıpatıp benzemesidir. 1990'larda okul, neredeyse 1890'lardakinin aynısıydı. Yine de şuna dikkatinizi çekerim ki eğer bir yüzyıl daha geriye, 1790'lı yıllara gitseydiniz böyle bir okul göremezdiniz.
1790'lı yıllarda Amerika'da eğitimli olmak hâlâ mümkündü çünkü okul gençlerin tüm zamanını ele geçirmemişti ve aile hayatı üzerine

asalak gibi çökmemişti. Büyüme çağında olan çocuklara köleye yakışan alışkanlıklar kazandırmıyordu, bir sürü hazır düşünce yüküyle gençlerin beyinlerini yıkamıyordu.
1790'da eğitim *alabilmek* mümkündü çünkü etrafınızda çok sayıda insan size eğitim *verme* rolüne soyunmuyor, sizi yasal cezalarla korkutup sundukları şeyleri kabul etmeye zorlamıyorlardı. Sizin kendi eyaletiniz olan Massachusetts'te, Senator, okul eğitiminin gönüllü ve kısa süreli olduğu o eski sistemde, daha fazla sayıda yurttaş, şu anda yürürlükte olan uzun vadeli okul sisteminden daha iyi eğitim görmüştü.
Massachusetts ya da başka bir eyalette eğitimin kolaylıkla alınabilmesinin tekrar mümkün olup olmayacağı, bizi himaye ederek gücü elinde tutan sizin gibi insanların alacağı kararlara bağlıdır. Daha önce o kararların alınmayacağını düşündüğümü söylerken kastım, saygısızlık etmek değil, sadece şahsen üzüntümü bildirmekti. Benim kötümser olmamın nedeni, eğitim konusundaki başarısızlığın bizim siyasi sistemimizin kendi iç yapısından kaynaklandığını biliyor olmam. Çünkü sistem, siyasi liderlerimizi, seçimden galip çıkabilmek için –şimdiye kadar olduğu gibi– okulların mevcut hâllerinde kalmasından çıkar sağlayan finansal kaynaklara bağımlı olmaya zorlamaktadır. Gerçekten de okullar en kârlı ve hacimli iş sözleşmesi kaynaklarından biridir. Dolayısıyla siyasetçilerin arkadaşları ve kampanya bağışçılarının akrabaları için kullanışlı bir arpalık görevi görüyorlar. Bunun çözüm yolu konusundaki ihtimalleri hemen alaycılığa başvurarak geçiştirmeyin. Siz okulların mevcut hâllerinin değiştirilmesi hususunda ellerinizin neden bağlı olduğunu itiraf etmedikçe, yapılan sahte reformlarla her yıl aynı hataları yapmanız kesindir.
Bundan dolayı ben değişimin bir siyasi merkezden başlatılamayacağını düşünüyorum. Eğer bir değişim olacaksa bu, çocuklarının incitilmemesi için artık harekete geçmeye karar veren sıradan insanların cesur kişisel kararları sonucunda olacaktır. Ülke genelinde gerçekleşen *evde eğitim* devrimi gibi. Bu sistem bir yüzyıl boyunca kendini ispatladı ve bu kadarı yeterlidir. Siyaset alanına gelince o, baştan beri kuyruklu yalanlar üretmek dışında işe yaramamıştı, bugün de işe yaramıyor ve gelecekte de bundan çok farklı olacağını sanmıyorum.
Bununla birlikte eğer eyalet yöneticilerinin postalını ensemizden kaldırabilirsek 2000 yılında belirmeye başlayan gelişmelerin arkasının gelebileceğini düşünüyorum. Biz o dönemde eğitimli insanın ne anlama geldiğine ilişkin bir tanım aralığını ortaya

çıkarabilmek için hem ulusal, hem bölgesel hem de yerel ölçekte uzun ve gürültü tartışmalar yapmıştık.

Profesyonel pedagoji temsilcileri böyle bir tartışmayı –hayalî genellemeler haricinde– hiçbir zaman yapmamışlardır çünkü onlar sınırlarını kendilerinin çizmediği adanmışlıklara göre hareket edilmesini istemeyecek kadar akıllıdırlar. Kurumsal yelpazenin en kibirli ucunda James Bryant Conant gibi halk düşmanlarımız var. Kendisi Birinci Dünya Savaşı'nda zehirli gaz uzmanı ve Harvard'ın uzun süreli rektörüydü. 1959'da verdiği bir beyanatta, "Eğitim okul ne veriyorsa odur." demişti. Dr. Conant, sıradan yurttaşların, kendisi gibi uzmanlar tarafından alınmış kararlar üzerinde sorgulama hakları olduğunu düşünebiliyor olmalarından çok rahatsızdı. Onun talep ettiği şey, esasında, "Ben ne dersem eğitim odur." diyebilme hakkıydı.

Fakat zihin ve karakter eğitiminin amaçlarına yönelik genel bir tanım yapılmasından hiçbirimiz kaçamayız. Eğer biz halk olarak eğitimin amaçları konusunda aynı fikre sahip olmazsak hiçbir şekilde eğitime başlayamayız. Şayet varacağınız yer *orada bir yer* diye belirsiz bir hedef olsaydı arabanıza atlayıp on iki yıllık bir yolculuğa çıkar mıydınız?

Günümüzde okulda geçirilen sürede hedeflenen başlıca amaç, neredeyse hiçbir değerli şeyle ilişkisi olmayan yüksek standartlı test sınavlarından alınan yüksek puanlardır. Pek çok kendini beğenmiş kişi, çok bilgili olduklarını gösterdiği iddiasıyla bu sınavlardan aldığı yüksek puanlarla gurur duymaktadır. Oysa bu test sistemi başladığından beri Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün başkanları bu standart testlerden düşük not alan vasat öğrenciler olmuşlardır. Eğer bu sonuçların hakikaten bir anlamı olsaydı bunlar tüketicilerin talep ettikleri ortak bir bilgi olmaz mıydı? Bir atın matematiksel verilere indirgenmiş en son performanslarını gösteren bir tabloyu incelemeden o atın üzerine bahse girer miydiniz? Fakat her nedense biz, bu *değerli* bilgiye erişim imkânımız olmadan okul öğretmenleri, okul müdürleri, müfettişler, üniversite profesörleri üzerine her gün bahse girmeye mecbur bırakılıyoruz. Nasıl bir çılgınlıktır bu? Hâlbuki yüksek standartlar ile standartlaşma dediğimizde, iki farklı kavramdan bahsediyoruz. Ama biz onları aynı şeylermiş gibi görelim diye Yenidil[23] kurallarına göre sürekli yönlendiriliyoruz. Tıpkı bizim *eğitim* ve *okul eğitimi*ni aynı anlama geliyormuş gibi düşünmeye koşullandırılıyor olmamız gibi.

Sayın Senatörler; benim ulusal boyutta yapılmasını arzu ettiğim

[23] Orwell'in *1984* romanında diktatorya tarafından kitleleri yönetmek üzere oluşturulan sınırlı, kısıtlı dil (çev.)

uzun, gürültülü ve kızgın müzakereler yoluyla bir *yeterlilikler listesi* üretilebilir ve okullar eğitim yoluyla bu listeyi gerçekleştirmeye çalışacaklarına söz vererek kendi üzerlerine düşen görevi yerine getirmeye başlayabilirler. Aksi hâlde, devlet, polis gücüne dayanarak öğrencilerin okula devam şartını uygularken zaman içinde insanlar bu emre itaat etme yeteneklerini yitirebilirler diye düşünüyorum.

En iyisi ben size kendi yeterlilikler listemi sunayım:

- Eğitimli insanlar zamanı nasıl değerlendirecekleri konusunda pek sıkıntı yaşamazlar, yalnız olmak eğitimli insanlar için genellikle bir lütuftur çünkü onlar kendi kendilerinin arkadaşlıklarından hoşlanırlar. Zaman, onların ellerinde genellikle ölü vakte dönüşmez.
- Eğitimli insanlar herkesle sağlıklı ilişkiler kurarlar çünkü onlar insan ilişkilerinin dinamiği hakkında yeteri kadar bilgi ve tecrübeye sahiptirler.
- Eğitimli insanlar sonlu varlıklar olduklarını bilirler ve bu sonluluğun farklı mevsimleri olduğunun farkındadırlar. Bu gerçeği kabul ederek yaşarlar. Yaşadıkları her şeyden yeni bir şey öğrenirler. Yeryüzündeki son nefeslerine kadar, her yeni gün hayata yeni ve farklı bir iç görüyle bakmayı bilirler.
- Eğitimli insanlar uzun tecrübelerden sonra kazanılmış kişisel değer planlarına sahiptirler. O yüzden, önceden hazırlanmış yürüyüş emirlerini eleştirel bir şekilde gözden geçirmeden kabul etmezler. Onlar aynı zamanda büyük insan topluluklarının değerlerinin de farkındadırlar ve farklı kültürlerdeki değerler hakkında da bilgi ve anlayış sahibidirler.
- Eğitimli insanlar yeni şeyler, yeni fikirler ve yeni tecrübelerden zevk alırlar. Bu insanlar, gerçeklere, başkalarının fikirlerini ezberleyerek değil, delillere dayalı bir düşünce üretimi sonucunda ulaşırlar.
- Eğitimli insanlar diğer insanların ihtiyaçlarını bulup ortaya çıkarırlar ve onların ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda kendi geçimlerini de kazanırlar. Fakat eğitimli kişiler, cahillerin aksine, hiçbir zaman mutlu olacağım diye maddi zenginliğe karşı aşırı bağımlılık geliştirmezler. En değerli şeylere -sevgi, merak, derin saygı ve empati- hiçbir maliyet gerektirmeden sahip olunabileceğinin farkındadırlar .
- Eğitimli insanlar hayatta her zaman aktif bir şekilde çeşitlilik peşinde koşarlar. Bu sayede, eğlence ve aydınlanma konusunda nasıl yeterince ustalaşabileceklerini bilirler. Yine de onlar, kendi evlerini ve ev sorumluluklarını göz ardı etmeleri hâlinde çeşitliliğin sahte, tecrübeninse yapay olacağının farkındadırlar.

- Eğitimli olmak için gerekli olan müfredat, tarihin başlangıcından bu yana farklı kuşakları bir araya getirmiş olan hayatın büyük akışından beslenir ve o akışa uygun şekilde düzenlenir. Hayatın büyük akışındaki ilk önemli olay, doğumun gizemi ve benliğin bu gizemli olayın ardından ortaya çıkışıdır. Benliği açıklayabilmek için kişinin ailesi, geçmişi ve onların şekillenmesine etki etmiş olan kültür hakkında gerçekten bilgi sahibi olunması şarttır. Burada kültür (ve yerel kültürler) derken kastettiğimiz şey, siyasi eyaletler olarak isimlendirdiğimiz soyut varlıklardan çok daha fazlasıdır: Ben kimim? Sınırlarım nedir? Olanaklarım nelerdir? Yabancı benliklerden farklı olan yanlarım nelerdir? Tüm bu noktalar, eğitimli bir insanın muhafaza etmek zorunda olduğu can alıcı belirlemelerdir. Bunlara yeterince önem verilmeyen toplumlarda çocukların olgun bir yetişkin olarak büyüme imkânları ellerinden alınmış demektir.
- Yakın ve uzak fizikî dünyanın doğru dürüst incelenmesi, analiz ve test edilmesi şarttır. Bu, okulun duvarları içinde kapalı kalarak veya sınıf tahtası önünde yapılan soyutlamalarla yapılabilecek bir iş değildir. Zorunlu eğitim bu iş için ihtiyaç duyulan zamanı çaldığında bunun zararı çok büyük olur. Çünkü yakın ve uzak çevrenin incelenmesi, hayatın gidişatı içerisinde belli kritik dönemlerde yapılması gereken bir iştir. Çok geç kalındığında, fırsat sonsuza dek heba edilmiş olur.
- Birlik ruhu ve iş birliğinin çok yönlü imkânları değerlendirilmeli ve bu konuda çaba sarf edilmelidir. Sadece bu konuyu dile getirmek veya TV şovlarını seyretmek içimizde birlik ruhunun oluşmasını sağlamayacaktır. Birlik ruhu deyince buna aile ilişkileri, arkadaşlıklar, yoldaşlıklar, sevgi, nefret, topluluk, örgütlenme ve benzeri şeyler de dâhildir. Bunların her birinin, kendisinde içkin kuvvetli yönleri ve tehlikeleri vardır. Her birini gereğinden önce hayata geçirmek, duygusal açıdan yaralanma riski taşır. Fakat birlik ruhunu sağlamanın en kötü yolu, bir mekânda kapatılmaya dayalı okul eğitimidir çünkü çocukları insan ilişkileri içerisinde en zayıf ve en az güvenilir olan sosyal ağlarda sosyalleşmeye yönlendirmektedir. Sosyal paylaşım ağları, fazla güvendiğiniz takdirde, sizin güveninizin kesinlikle kötüye kullanılacağı bir mecradır.
- Eğitimli kafalarda dikkati çeken bir başka önemli tema, mesleklerine başkalarını düşünen bir anlayışla yaklaşmaları, aynı anda hem müşterek menfaatlere katkıda bulunup hem de kendi hayatlarını nasıl kazanabileceklerini düşünüyor olmalarıdır. Burada, bir insanın meslek yoluyla doğal bir seyir içinde *büyümesi*ne ilişkin bir temayla karşılaşıyoruz. Sahi, büyümek

bir çocuk olmaktan hangi yönlerden farklılaşmakla gerçekleşir? Herkesçe kabul edilen hangi yükümlülükler büyümeyi zorunlu kılar? Olgunluk ve bağımsızlığı gerektiren hangi sorumluluklar büyümeyi gerektirir?

- Biz doğumun esrarengizliğiyle başlayan heyecanlı döngünün son noktası olan ölümü de çok yakından araştırmak zorundayız. Hayatın kısalığına dair berrak bir farkındalık geliştirmeden hiçbir şey çok fazla bir anlam ifade etmez. Eğer biz sonsuza dek yaşasaydık yapacağımız hiçbir tercihin önemi olmazdı çünkü tekrar tekrar tercihte bulunmak için sonsuz zamanımız olurdu. Zamanın kesinlikle bir sonu vardır. Her tercih, bir başka tercihi engeller. Var oluşa anlam yüklememizi sağlayan gerçeklik işte budur. Bizim anlamamız gereken hakikat şu ki ölmek üzere olan insanlar sonraki kuşaklara en azından kendi yaşadıkları derecede ve hatta mümkünse daha iyi bir dünya bırakmakla yükümlüdürler. Bu, onların gelecek kuşaklara olan borcudur.

Katedralden Vazgeçin

Bir okul eğer eğitimi amaçlıyorsa duvarlarla çevrili binaların güvenliğini ön planda tutmaktan vazgeçmek zorundadır. Aynı şekilde, yumuşak başlılık ve politik olarak doğru davranma konusunda icazet almış papaz çalıştırma güvencesinden, siyasi eyalet papalığı ve onun ekonomik ortaklığından da vazgeçmek zorundadır. Bunlar kısa vadede yönetimde bulunanlar açısından bir avantaj sağlar ama uzun vadede -bir zamanlar güçlü Sovyetler Birliği'nin kanını emdiği gibi- eyaletin kanını emer ve eyaletin ekonomik anlamda değişen şartlara uyum sağlama yeteneğini yok eder. Bugün okullar kısa vadede ekonomik avantaj yakalama kaygısıyla -çöküşün işaretlerinden biri- eğitime gereken önemi vermemekle suçlanmaktadır. Eğer duvarla çevrilmiş yerleşkelerde sürdürülen okul eğitimi sona ererse üniversiteler, ders kitabı yayınlayanlar, müteahhitler, okul servisçileri ve zoraki dinleyici kalabalığı (öğrenciler) sayesinde işleri çok iyi giden diğer tedarikçilerle yoz ilişkiler de ortadan kalkar.

Bizim yeni okulumuz eğer bu şartları yerine getirirse bu ritüeller sayesinde çocuklarımızın soyut ölçütlerle sıralanmasına yol açan merkezî sınav işkencesinden de kurtulunmuş olacaktır. Bu sınavların aklî kuvvetleri veya iyi yurttaşlık için gerekli olan karakter özelliklerini geliştirmekle ilgisi çok azdır. Testler, hedeflendiği iddia edilen tam gelişmeyi sınırlandıran bir şeydir.

Bizim yeni okulumuz başka nedenlerden dolayı da test sınavını terk etmelidir. Bugüne kadarki tecrübelerin gösterdiği açık gerçekleri kabul edersek test sınavının zayıf bir ölçme aracı olduğunu görürüz. Kitlesel test sınavları sahtekârlığın kurumsallaşmasına yol açar; dinamik cumhuriyetlere değil, yağmacı kültürlere özgü bir uygulamadır. Test sınavlarını, onu yumurtlamış olan Çin ve Mançu hanedanlarına geri göndermeliyiz çünkü testler gerçek olan hiçbir şeyle bağlantı kurmazlar, kazanan ve kaybedenleri yanlış bir şekilde teşhis ederler. Normalde hiç problem olmayan dikkat sorunu da test sınavlarıyla ortaya çıkan bir talihsizliktir. Okuma güçlüğü sorununu düşünün mesela, şartları farklı şekilde düzenlediğinizde bu kusurun kendi kendine düzeldiğini göreceksiniz. Fakat test sonuçları yüzünden bir kez yanlış teşhis konduğunda, aslında sorun olmayan şeylerin *çözülmesi* için bürokrasi harekete geçer. Bu noktadan sonra yapılacak şeyler makul görülebilir ama esasında yanlış teşhisten kaynaklanan bir zaman ve kaynak israfıdır. Ben *okumayı* bu zaman kâtili olan çılgınlığın amblemi olarak kullanıyorum çünkü o, belki de zorunlu okul eğitimini hareket ettiren esas motordur.

Öğrenmek, okumak ve okumayı sevmek, uygun şartlar hazırlandığı takdirde –birbirleriyle irtibat sağlanması kaydıyla– ortalama otuz saatte halledilebilir; bazen biraz daha fazla, bazen biraz daha az. Eğer gerekçeleri iyi bir şekilde sunulursa belli bir yaştan sonra herkesin kolayca kazanabileceği bir yetenekten bahsediyoruz. Fazla teşvik yeterli değildir ama bunun yanında birbirine yabancı öğrencilerin yaşadığı kafa karışıklığı, onlara verilen gözdağı veya küçük düşürmenin sınıfta okumayı öğrenmeye hiçbir olumlu katkısı yoktur. Tam aksine, bir çocuğu okumayı öğrenme ve onu sevmeden alıkoymanın tek yolu, okumayı bizim öğrettiğimiz tarzda öğretmektir.

Siz bir çocuğu 5, diğerini 12 yaşında okurken bulduğunuz doğal çeşitlilikte *hiçbir şeyin yanlış olmadığı* düşüncesiyle işe başlamalısınız. Her ikisi de 15 yaşına geldiğinde ilk önce hangisinin okumayı öğrendiğini kimse söyleyemez. Gerçek sorun çocuklarla ilgili değildir, gerçek sorun okulların benim çizmeye çalıştığım çerçeve içinde işletilmemesidir. 5 yaşındaki çocukları öğretmenlerin anlık sorularına *doğru* cevap verme yeteneklerine göre zorla sıraya koyan bir pedagojik aygıt, bizim duymaya çok alıştığımız okuma patolojilerinin artmasına sebep olmaktadır. Yavaş okuyan bir öğrenci, yetişkinliğe adım atmaya başladığı yıllarda sırf bizim yöntemlerimizden dolayı okumaya karşı ilgisiz kalabilmekte, hatta okumaktan nefret edebilmektedir.

Bizim yeni okulumuzun, artık duvarla çevrili yerleşkelerle irtibatı yoktur. Eğitim her yerde olur: çiftliklerde, gemilerde, özel evlerde, kiliselerde, bürolarda, yeşil alanlarda ve evlerin odalarında. Eğitime getirilen bu yeni bakış sayesinde okul öğretimi mecburiyeti ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla bilgisini aktarma yeteneğine sahip olan herhangi bir kimse, onu öğrenmek isteyenlerle her şekilde temas kurabilir. Söz gelimi internet, bu alışverişi epeyce kolaylaştırır. Şu anda bu konuda eksikliği duyulan şey, mevcut hâliyle okul eğitiminden çıkar sağlayanların muhalefetine karşı yeni öğrenim tarzlarının ortaya konulamamasıdır. Bu iradenin ortaya konulmasını özellikle zorlaştıran sebep, değişime muhalefet edenlerin tamamının ya bizim akrabalarımız ya da bir kısmının bizzat kendimiz olmasıdır.
Bizim oluşturduğumuz bu yeni okul, vergi ödeyenlerin ellerine geri dönecek şekilde dışarıdan eğitimsel yardım satın almaya para ayırır. Bu, gençlerin eğitimi üzerindeki tekeli kıracak ve sömürge dönemlerinden İç Savaş'ın sonuna kadar her yerde yararlandığımız açık öğrenme sistemini yeniden hayata geçirecektir. Tekeller girişimciliği öldürür, gidecek başka yeri olmayan müşterilerin geribildirimlerini dikkate almaz ve insanların içinde hakikate karşı isteksizlik üretir.
Bizim yeni okulumuz, esnek mekânlarda esnek çalışma seçenekleri ve esnek sıralama düzenlemeleri içinde çalışan esnek zamanlı bir faaliyettir. Bizim yeni okulumuzdaki bu esneklik, yeni bir moda oluşturma kaygısıyla değil, insan çeşitliliğinin bu esnekliği gerektirmesinden dolayıdır.
Biz standart test sınavlarını tamamen terk edeceğiz, yüksek kalite standartlarını değil. Standartlaşma hayal gücünü felce uğratır oysa hayal gücü bizim güçlü ekonomimizin daima gerçek sürükleyici motoru olmuştur. Bu testlerin sonuçlarına göre insanların belli bir sıralamaya tabi tutulması, sanki gerçek dünyayla mükemmel bir şekilde örtüşüyormuş gibi çok sahtekâr bir şekilde savunulmaktadır. Oysa sonuçlar hiç de bu tür bir niteliğe sahip değildir. Rakam sihirbazlığı üzerine temellenmiş bu hükümlerin işlevsel bir görünüme kavuşturulmasının tek yolu, daha işin başında hile yapmaktır. Bu öyle bir hiledir ki binaların tasarımı, bademciklerin alınması veya okulda öğretim yapması için birilerine –gerçek liyakate bakmadan– sadece yüksek test sonuçlarına göre diploma verilmesiyle, o test sonuçlarına göre kendi kendini doğrulayan bir kehanet dünyası meydana getirilmiş olmaktadır.
Okul eğitimi yoluyla bizim toplumumuz için yeni değerler üretmesi düşünülen her türlü değişim, mutlaka daha az okul zamanı, daha az

okul personeli, daha az malzeme satın alımı ve öğrenmenin doğal süreçlerine daha az müdahale edilmesini sağlamak zorundadır. Gerçekten işe yarayacak bir okul reformu, gerek akademik gerek davranışsal anlamda şu anda harcamakta olduğumuzdan çok daha az finansmanla yapılabilecektir. Bu reform, okul eğitiminin toplumsal hayatla yavaş yavaş kaynaşmasını sağlayacaktır. Buna öğrenme sektörünün profesyonelleşmeden uzaklaşması olarak bakmak da mümkündür.

İşte bu nedenle, deminden beri bahsedegeldiğimiz olumlu değişimin yukarıdan yönlendirmeyle gerçekleşmesi muhtemel değildir. Çünkü bu değişim, kitlesel okul eğitiminin mevcudiyetinden, kârlı işlerden ve bu işlerle ilgili sözleşmelerden büyük çıkar sağlayanların, aksi yönde büyük bir cesaret sergilemelerini gerektirir. Bu ise büyük bir ikilem doğuracağı için pek muhtemel gözükmemektedir. Bu ikilemin potansiyel çözümü, yukarıdan değil, ancak aşağıdan talep edilen –aileler, öğrenciler ve evet benim gibi öğretmenler tarafından ortaya konacak milyon tane baltalama eylemiyle başarılabilecek– bir reformla mümkün olabilir. Biz mevcut yapıya onun içi boş ağırlığını sona erdirene kadar tünel açan soylu termitler gibi davranmak zorundayız. Bu nedenle, okulla ilgili herkesi bu sistemi sona erdirecek şekilde davranmaya teşvik etmeliyiz.

Bunun kulağa ne kadar saçma geldiğinin farkındayım. Her şeyden önce ben size okuma, yazma ve aritmetiğin sistematik bir şekilde öğretilmedikleri zaman çok daha kolay öğrenildiklerini söylüyorum. Harvard'ın 1950'lerde çağrı yaptığı *geniş kapsamlı* okul kurumunun çocuklarımıza yardımcı olmadığını, aksine onları harap ettiğini haber veriyorum. Size bugünün karmaşık dünyasının daha fazla okul süresi, daha uzun okul günleri, daha fazla test ve daha fazla etiketleme gerektirdiğine dair uzmanların bir şeyler anlatmış olduklarını biliyorum.

Muhtemelen, Sayın Senatörler, sizin kafanızı karıştırdım ve umarım sizin kendi tecrübeniz küçük bir gözden geçirmeyle bu söylediklerimin onaylanmasını sağlayacaktır. Milyonlarca Amerikalının bilgisayar başında ve geriye kalanların da bilgi toplumunun alet edevatıyla okuryazar olmayı öğrenmiş oldukları gerçeği hakkında ne düşünüyorsunuz? Okulda öğrenmedikleri kesin. Allah aşkına, Manhattan'ın zengin batı bölgesinde bulunan benim kendi okulumun duvarda asılı bir saati bile yok! Öğretmenlerin ve öğrencilerin kullanımına açık bir telefon, bir faks makinesi yahut bir kelime işlemcisi de yok. O hâlde biz bilgisayar kullanmayı nasıl öğreniyoruz? Çabalayarak, Japoncadan çevrilen kılavuzlarla cebelleşerek, arkadaşlarımıza

mızmızlanarak, başkalarını izleyerek, internet yardımıyla, özel ders alarak, okuma kitapları satın alarak, kendimizi zorlayarak. Biz bilgisayar kullanmayı araba kullanmayı öğrendiğimiz gibi öğreniyoruz, yani çok fazla profesyonel yardım almadan.

Şu anda bilgisayarı gayet güzel kullanan pek çok kişinin okullarda bilgisayar derslerinden zayıf not aldığı biliniyor mu acaba? Çocuklarımızın çoğu okul ortamında gerçekten öğrenmek için haddinden fazla mahcup, korkutulmuş, kızgın ve şaşkın durumda. Biz sadece bilgisayarı değil, okulda başka şeyleri de çok iyi öğrenemeyiz, bilgisayar konusu neden farklı olsun ki?

Her okulun bilgisayar sistemine geçmiş olacağı önümüzdeki yirmi yılda, siz "Okul eğitimi olmadan biz asla bilgi çağına geçemezdik." şeklinde bir iddiada bulunabilir misiniz? Siz ve ben bunun böyle olmadığını biliyoruz, öyle değil mi?

Dilerseniz bunu araba sürmeyle karşılaştıralım. Araba sürme el, göz ve ayak koordinasyonu gerektiren tehlikeli bir baledir. Aynı anda sürekli hesaplama yapmanız, strateji geliştirmeniz ve hayat ile ölüm arasında saniyelik tercihlerin zihinsel meydan okumasına cevap vermeniz gerekir. Bu beceriyi sergileyen herkesin, bunu, kendi başına yapmayı öğrenmiş olduklarına dikkat ediniz. Araba sürme ölümcül riskler içermesine rağmen, eğer sürücü alkollü değilse büyük bir ihtimalle bu işin üstesinden gelir. Aslında bizim kâr amaçlı ticari medeniyetimiz eğer insanların kendi başlarına öğrenmelerine izin vermeseydi bundan ticari anlamda çok olumsuz etkilenirdi. Bu sebepledir ki biz araç sürücülerinden okul eğitimi almalarını talep etmeyiz, sadece bu konuda yetenekli olmaları yeterlidir.

Ayrıca bu sürücülerin hiçbirinin bir sıralama veya sınıflandırmaya tabi tutulmadıklarını da göz önünde bulundurun lütfen. Onlar direksiyon sınavını ya geçerler ya da kalırlar. Eğer kalırlarsa sınavı geçene kadar ikinci, üçüncü hatta onuncu kez tekrar girebilirler. En sonunda neredeyse herkes sınavı bir şekilde geçmiş olur. Şimdi, bu *herkes için başarı* sisteminin sizin hayatınız üzerindeki potansiyel etkisini değerlendiriniz. Sizin güvenliğiniz, ne zaman araba kullanacak olsanız hatta caddede yürüdüğünüz zaman bile, milyonlarca araba kullanan kişinin ellerine kasten bırakılmıştır. Belli bir anda, siz beyaz Chevrolet Corvet'inde seyir hâlindeki sarışın sürücünün, başarılı öğrenciler listesinde olup olmadığını veya onuncu denemesinde öğretmenle flört ederek sınavı zorla geçip geçmediğini bilemezsiniz. Acaba, hayatınızı bitirecek veya sakat bırakacak bu kadar büyük güce hükmeden cehaletten korkmalı değil misiniz?

Araba sürücüleri, aldıkları test sonuçlarını gösteren ışıklandırılmış tabelaları araçlarına asmaya mecbur tutulmamalı, öyle değil mi? Doğrusu siyasetimize, medyamıza ve pedagojimize yön veren insanın zayıf olduğu fikri göz önüne alınırsa mantık zemininde kalarak böyle bir müdahalenin karşısında durabilme şansınız pek olmazdı. Test sonuçlarını araçlara asma fikri birilerine mantıklı gelebilir, yine de bu fikir baştan aşağıya gülünçtür. Okul notlarımız ya da test puanlarımız ne olursa olsun, biz birbirimizden araba kullanırken doğru kararlar almayı bekleriz ve çoğunlukla da bu konuda hayal kırıklığına uğramayız.

Notlar ve test puanları, bir niteliğin ölçülmesi açısından korkunç araçlardır. Planlama yaparken bu gerçeği ne kadar kısa sürede fark edersek o kadar kısa sürede çocuklarımıza yardım etmek için daha iyi yollar keşfetmeye başlarız. Otuz yıl öğretmenlik yaptıktan ve bundan dolayı ödül aldıktan sonra, artık herkesin bildiği ama içinde tuttuğu şeyi doğrudan söyleyebilirim: En iyi okuyucular, en iyi yazarlar, en iyi matematikçiler, en iyi bilim insanları neredeyse hiçbir zaman en iyi notları alan kişiler olmamışlardır.

Sayın Senatörler, siz bütün gücünüzle seçimi kazanmaya çalıştınız ve kazandınız. Şimdi ben sizden dürüst bir şekilde bu çabalarınızın sonucunda geldiğiniz makamda yapmanız gerekenlerle yüzleşmenizi rica ediyorum. Kârlı bir iş olarak okul eğitimini kullanan finansal çevrelere açıkça karşı gelme cesaretini gösterin lütfen.

Eğer bunu yapamazsanız dünyadaki hiçbir senato komisyonu Amerikalı öğrencilere okul konusunda daha iyi bir şans vermeyecektir.

Kristina İçin Serbest Şiir

İster şöyle ister böyle olsun eğitim,
bir kızı biricik yapmaktır görevi,
hizmetçi değil.
Yüreklendirsin onu ki
koca engelleri aşıversin bir çırpıda
ve önündeki uzun yolu aydınlatacak ilkeler bulsun kendine.
Kötülük karşısında güçlü kılsın onu,
o da kaderinde ne varsa sevgiyle karşılasın.
Ve hepsinden önemlisi,
asıl meseleyi keşfettirsin ona:
nasıl yaşanacağını yani
ve nasıl ölüneceğini elbet…

John Taylor Gatto

9
TORUNUMA DARTMOUTH HAKKINDA MEKTUP

Aile Meseleleri

Merhaba Kızım,

Ben bu mektubu yazarken karşımdaki duvarda sana ait bir gazete fotoğrafı var. Şehir yasağını hiçe sayarak Beşinci Cadde'de bisikletinle tur atarken elinde tuttuğun ceza kâğıdı ile sırıtıyorsun. Ben de sırıtıyorum. Janet ve ben, bu yaptığın şey için mi, şampiyon olmuş ulusal münazara takımının kaptanı olduğun için mi, yoksa sana verdikleri Gudrun ismini Kristina'ya çevirme isteğiyle mahkemeye başvurduğun için mi seninle daha çok iftihar ediyoruz, karar veremedim. Hepsi de aynı oranda gurur verici, sanırım.

Zaten sen statükoya daima meydan okumuş bir soydan geliyorsun, bu senin DNA'nda var. Büyükannen Janet'ın sülalesi, Britanya Krallığı tarafından ülke dışına sürülmüştü. Yeni Zelandalı büyük büyükannen kafasına erkeklerin kullandığı cinsten silindir şapka takardı. Efsanevi kanun kaçağı Rob Roy, sülaleni kendi ailesi olarak bilirdi.

Janet ve ben, Kolombiya yakınlarında Riverside Drive üzerindeki ünlü Budist Tapınağı'nda –önünde, 1945'te Hiroşima'ya atom bombasının atıldığı yerde bulunan ama hiçbir zarar görmeyen bronz Buda heykelinin sergilendiği tapınakta– evlendik. Janet

o zaman 18 yaşından küçüktü ve o yıllarda yasaya göre reşit olmayan kızlar belediye binasında değil, kilisede veya başka bir ibadethanede evleniyordu. İkimizin de işsiz olduğu yıllardı ve evden uzaktaydık. O kadar beş parasızdık ki Katoliklerin, Protestanların veya Yahudilerin evlilik için talep ettiği (Hepsini denedik.) ücreti bile karşılayamıyorduk. Neyse ki Budistler bizim için bu işi parasız halledebileceklerini söylediler de evlenebildik.

Biz evlendikten sonra büyükannen bir işe girdi fakat iki hafta içinde kovuldu. Çünkü çalıştığı iş yerinde işçilerin bir sendikası yoktu. O, bu eksikliği gidermeye çalışınca kendisini kapı dışında buldu. Ardından ben, Madison Caddesi'nde ofis elemanı olarak bir iş buldum ama kısa sürede ben de işten atıldım. Çünkü üç delikli zımbayı düzgün kullanamıyor ve öğleden sonra dağıtılmak için yazılmış ajans tanıtımlarını rezil ediyordum.

İtalyan/Alman tarafında, senin büyük büyük deden ve benim ismimi koyan Giovanni, *Messina Boğazı Lordları* sıfatına sahip bir aileden gelmiştir. Giovanni, yirminci yüzyılın başında Presbiteryen kilisesi üyesi, halkı galeyana getiren bir gazeteci ve bir farmason olduğu gerekçesiyle –o zamanlar İtalya'da bu gibi şeylere hiç hoş bakılmazdı– İtalya'dan kovulmuştur. Onun evlendiği büyük büyük ninen Lucrezia, Giovanni'yle evlendiği için kendisine düşen mirası (Reggio yakınındaki bir bergamot çiftliği) ve unvanını (kontes) kaybetti. İkisi beraber İtalya'yı terk edip Pittsburgh'a geldiler ve oraya yerleşip dal budak saldılar. Göçmenlerin madenler ve fabrikalarda çalışmak için çelik şehri olan Pittsburgh'a üşüştüğü bir dönemde, meşhur bankacı Andrew Mellon, Giovanni'yi Mellon Bankası'nın kambiyo bölümünün başına getirdi. Büyük tenor Caruso şehre geldiğinde, Gattolara misafir olmuştu.

Fakat bu refah fazla sürmedi. Giovanni, çok fazla şampanya içip havyar yemekten ve debdebeli bir yaşam sürmekten 49 yaşında öldü. Öldüğü sırada Pennsylvania eyaleti mason teşkilatının büyük üstadı idi. Çok sayıda siyah limuzinle değişik yerlerden onun cenazesine geldiler ama Lucrezia onu Pittsburgh'daki Allegheny Mezarlığı'nda isimsiz, belirsiz bir mezara gömdü. Suçu ne miydi? Metresi Amelya'yı kadın hizmetçi numarasıyla evine sokmaktı! Lucrezia'nın elmas kol saati şimdi senin annende.

Senin büyük büyükbaban Harry Taylor Zimmer, Monongahela'ya bağlı bir nehir kasabasında matbaacı ve gezici sirk sahibiydi. Ayrıca, kasabadaki herkes demokrat olmasına rağmen o, fanatik bir cumhuriyetçiydi. Birkaç yıl arayla muhaliflerine şiddetli saldırılarda bulunduğu kitapçıklar bastırarak belediye başkanlığına adaylığını koyardı. 1948 yılında yerel kongre üyesi, kongre üyeliğine yeniden seçilmek için yürüttüğü kampanyaya Harry'nin verdiği desteği geri çekmesi için annemden ricada bulunmuştu. Çünkü insanlar Zimmer'in kendisini desteklediğini öğrenirlerse seçimde büyük bir başarısızlığa uğrayacağı çok açıktı.

Senin büyük büyükbabanın Birinci ve İkinci Cadde'nin ortasında durarak Alman zaferi için avazı çıktığı kadar bağırdığı İkinci Dünya Savaşı günlerini çok canlı hatırlıyorum! Bu, her sabah İkinci Cadde Yokuşu'ndan bir düzine çocukla Waverly Okulu'na yaptığımız yürüyüşleri benim için çok daha canlı hâle getiriyordu. Çocukluk yıllarımda pek çok dayaktan kurtuldum. Bunun sebebi, Harry'nin muhteşem oğlunun, kasabadaki en çetin adam ve yumruklarıyla tam bir şeytan olarak tanınan Bud Zimmer'in benim dayım olmasıydı. Hiç kimse, Bud'un ters tarafına gelmek istemezdi.

Bud, Ardenler Taarruzu'na[24] yüksek rütbeli subay olarak katıldı, *Monongahela* adındaki cipinde yaveriyle birlikte savaş alanını dolaştı, cephe hattını işleyen birkaç haber filminde halk tarafından büyük tezahürat yapılırken de görüntülendi. Sonradan, Bud'un altında hizmet etmiş olan adamlardan biri sanayi devi olup çıktı, Al Rockwell. Bay Rockwell, Cincinnati yakınındaki çok büyük fabrikasının yönetimini Bud'a bıraktı, üstelik amcamın bir üniversite eğitimi yoktu.

Aile meseleleri bu kadar yeter. Kristina, unutma, armut dibine düşer.

Dartmouth Üniversitesi

Kristina, ben bu mektubu sana atalardan bahsetmek için yazmıyorum. Mart ayında 17 yaşına girdiğini biliyorum ve geçenlerde Dartmouth Üniversitesine erken kabul için White River Junction'a mülakata gittiğini duydum. Bu, çocukluk yıllarının tamamen geride kaldığı anlamına geliyor.

Ben Amerika'nın sekiz seçkin üniversitesinin ihtişamlarına dair rüyalar gören 17 yaşında bir gençken amcam Bud bana iyi bir tavsiyede bulunmuştu. Bana okula birkaç yıl ara verip kendimi daha iyi anlayana kadar bir işte çalışmam tavsiyesinde bulunmuştu. Aslında iyi bir tavsiyeydi ama ben tutmadım. Keşke tutsaymışım. Senin de buna benzer bir tavsiyeyi tutacağın konusunda doğrusu hiç umudum yok, o nedenle böyle bir tavsiyede bulunmayacağım. Fakat benim senden istediğim şey,

---

[24] Ardennes Offensive (The Battle of the Bulge) İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Müttefik hatlarını kırmak ve Antwerp'i geri almak için 1944-1945 yıllarında gerçekleştirdiği ama Müttefiklerin zaferiyle sonuçlanan son Alman saldırısı (çev.)

Dartmouth'a veya sosyal ayrıcalık kazandırma potansiyeli olan, isim yapmış başka bir üniversiteye gitme konusunda senin biraz daha düşünmendir. Çünkü bu üniversitelerin sana sosyal ayrıcalık kazandıracağı lafı bir yanıltmacadan ibarettir, onlar sana sosyal ayrıcalık kazandıramazlar. Kazandırsalar bile, böyle bir durum, senin hayatını günün her saatinin belirlenmiş olduğu bir hapishaneye çevirmekten başka bir işe yaramaz.

Bu konuda mezun olduğun lisedeki öğretmenlerinin ve arkadaşlarının söylediklerine güvenme lütfen. Çünkü onlar da tıpkı senin gibi endoktrinasyona maruz kalmışlardır. Bu sebeple senin menfaatinin gerçekten nerede olduğu hakkında sana yardımcı olamazlar. Onların konuştuğu dil, sistemin menfaatlerinin dilidir. Mezun olduğun özel lisede geçirdiğin dört yıl, eminim ki bizim güdümlü ekonomimizin *temel ilkesini* kafana sokmuştur: Üniversite, başarılı bir hayatın temelidir ve yalnızca Dartmouth gibi seçkin üniversiteler sana ihtiyaç duyduğun sırları verebilirler. Ama bahse girerim ki hiç kimse sana o üniversitelerde seni neyin dönüştüreceğini bugüne kadar tam manasıyla anlatamamıştır. Dilersen, buna bir mucize ve inanç meselesi olarak bakabilirsin!

Üniversitenin senin için hayati önemi olan kararını beklediğin şu günlerde, arkadaşlarının prestijli bir okula kabul edilmemeleri durumunda kendilerini öldüreceklerini söylediklerini mutlaka işitmişsindir. Doğrusu, her yıl hayal kırıklığına uğrayan birkaç genç bunu yapıyor. 1950'li yılların başlarını hatırlıyorum da ben de Duke Üniversitesinden ret aldığım zaman, ikinci tercihim olan Cornell Üniversitesinden kabul alana kadar, gönüllü askere yazılmaya hazır bir ruh hâlindeydim. Orta hâlli öğrencilerin büyük bölümünün gittiği Pittsburgh veya Pennsylvania Eyalet Üniversiteleri, benim gibi bir züppenin gitmeyi arzu etmeyeceği

türden okullardı. Bu tutum, Country Club şehrinin benim tavırlarım üzerinde bıraktığı kötücül etkinin bir sonucuydu.

Kendini başkalarından yukarıda görme gibi duygular artık bizim ülkemizde çok yaygın. Ben bu durumu bizim bir zamanlar katı eşitlikçilik üzerinde temellenen hayranlık uyandırıcı biricikliğimizin ölmüş olduğunun açık bir işareti olarak yorumluyorum. Bugünlerde Amerika'daki okullarda geçerli olan felsefenin en güzel şekilde George Orwell'ın *Hayvan Çiftliği*'nde sunulduğunu düşünüyorum çünkü orada tüm hayvanlar eşitse de bazı hayvanların diğerlerinden daha eşit olduğu çok başarılı bir şekilde ortaya konmuştu.

Eğer sen de çok az bile olsa böyle hissediyorsan hemen bu histen kurtul. Çünkü bu tür duygular bedenine zarar veren bir tümörden farksızdır. Tıpkı beden tümörü gibi bunlar da ahlaki boyutta bir kanserdir ve direnç göstermezsen seni canlı canlı yer. Amerika'nın en iyi tarafı –çaba gösteren herkesin bir gün iyi bir fırsat yakalayacağı düşüncesi– bu çirkin lekenin yayılmasından dolayı hayat desteğine ihtiyaç duymaktadır. Senin nerede üniversiteye gittiğin yahut gidip gitmemiş olman bile, ancak senin inandırıldığın o büyülü söze inanman durumunda bir fark meydana getirir. İstediğin şey para mı? Yaşadığın yerden bir saat uzaklıkta ben seni New York belediye başkanı ve Amerika Birleşik Devletleri başkanının toplamından daha çok para kazanan sosisli sandviç satıcısına götürebilirim. Topluma gerçek bir fayda sağlar mı bu? Yahut evcil hayvan bakıcısı ol. Böylece insanlar evcil hayvanlarının haklarını kötüye kullanmadan tatil yapabilirler. Kara büyü gibi, nerede üniversiteye gittiğin –veya gidip gitmediğin– sadece yanılsamayla şaşkına dönmüş kafalarda gerçek bir sorudur.

Bu, elbette eğitim önemli değil anlamına gelmez. Eğitim hiç kuşkusuz önemlidir. Amerika'nın tehlikeli aynalar evinde senin kendini savunabilmen için ince ayarlı bir eleştirel yargı gücüne sahip

olman gerek. Benim söylemeye çalıştığım şey, sadece üniversitenin sana bu eğitimi veremeyeceğidir. Onu yalnızca sen elde edebilirsin.

Yaşlı bir adama karşı biraz daha sabırlı ol da Dartmouth'un benim için ne tür bir okulu temsil ettiğini ve ne tür bir okula ihtiyacın olduğunu sana anlatayım. Bir kere, bunu söylemekten kaçınmayacağım, Dartmouth'da sistemle nasıl kumar oynanacağını, acını ve şaşkınlığını nasıl gizleyeceğini öğreneceksin. Ayrıca, patronun istediği tarzda düşünmeyi, patronun istediği tarzda giyinmeyi ve yine patronun değer vermeni istediği şeye değer vermeyi öğreneceksin. En kötüsü, sen bütün bunların kendine ait düşünceler olduğuna inanmayı öğreneceksin. Dartmouth öyle incelikli ve kurnaz bir eğitim sunar ki neyi nasıl öğrendiğini sen bile fark edemezsin.

Bu değişimin ilk ipucu, kendi ailenden rahatsızlık duymaya başladığını fark ettiğinde ortaya çıkar. Onların senin hayatından çıkıp gitmelerini ister durumuna geleceksin.

Dartmouth baştan aşağı yapmacık sorunlardan ibarettir, orada hiçbir şey gerçek değildir. *Vaka çalışması* yöntemi orada önemlidir; sistemin önemli bir parçası olan bu yöntem sayesinde insanlar, simülasyonla her türlü uygulamanın öğrenilebileceği düşündürülerek kandırılır. Bu yöntem az bir miktarda uygulanmış olsa çok büyük sorunlara yol açmaz ama çok fazla uygulanması kötüden daha kötü sonuçlar doğurur. Öyle ki insanlar karmaşık problemlerin bile tıpkı bir makine tamiri gibi tamamen yöntem üzerinden çözülebilir olduğuna dair güçlü ama sahte bir özgüvenle dolar. Gelgelelim, sen insanları yöntemin soyut basitleştirmelerine uydurmayı denediğin zaman, onların teoriye göre şekil almaya zorlandıklarını fark edersin. Ve bazen onlar direnç gösterirler. Düşünce kuruluşlarının (think-tank) bütün yöntemsel hünerlerine

rağmen, Irak, Afganistan ve Sudan gibi yerlerde yöntemle çözüme ulaşılması bugüne kadar mümkün olmadı.

17 yaşında sen bizim kendi eğitimimizin gelişmişliğini ölçmek için bir yöntem arıyorsun. Senin için sekiz ölçüt ortaya koyacağım ve bana şu anda gerçek eğitim ölçütleri açısından nerede olduğumuzu senin söylemeni istiyorum.

John Dedenin Gerçek Öğrenme Endeksi

1. *Kendini bilmek:* En büyük ödül budur. Bu ödül olmadan sen kayıpsın demektir ve hayatın boyunca batmamak için çabalayıp durmak zorunda kalırsın. Şimdiye kadar senin, karakterini tanımak için kendi içine doğru bir iç gözlem yolculuğu yapmış olman ve karakter eğilimlerin hakkında, karakterinin güçlü yanları, zayıflıkları, lütufları ve lanetleri hakkında bir karara varmış olman gerekirdi. Bu konuda gittiğin lise, sana ne kadar yardımcı olabildi dersin?
2. *Gözlem:* Herhangi bir durum veya olay karşısında, gözlem yapma yeteneğin jilet gibi keskin olmalıdır. İstediğin anda bir sonraki analiz için doğru bilgileri hemen kamera veya kayıt cihazı gibi önüne koyacak tarzda işlev görebilmelisin. Her asırdan ve bölgeden esas belge ve resimleri *okuyabiliyor musun?* Yoksa onların ne anlama geldiğini çözmek için başkalarının sözlerine mi güveneceksin?
3. *Geribildirim:* Başka insanların tepkilerinden ve çevreden sana ulaşan işaretlerden, kendin hakkında ipuçlarını yakalamak konusunda ciddi bir eğitim aldın mı? Eleştirileri olgunlukla karşılamada ve bunların kıymetini takdir etmede sorun mu yaşıyorsun? Eğer sen yönünü bulmak için yıldızlara güvenir gibi test sonuçlarına ve öğretmen değerlendirmelerine güveniyorsan

nasıl düşünmen gerektiği konusunda sana öğretilen ile gerçeklik arasındaki uçurumu keşfettiğin zaman büyük bir şaşkınlık yaşayacaksın demektir.

4. *Analiz:* Yeni bir problemi ele alıp onu yapısal ve yöntemsel ögelerine ayırabiliyor, ögeler arasındaki ilişkileri ölçebiliyor, önemli dış tesirleri hesaplayabiliyor ve bütün bunları bir uzman yardımı olmadan başarabiliyor musun?
5. *Ayna tutma:* Kendin olmayı öğrendiğin kadar herkes gibi olmayı da öğrendin mi? İstediğin zaman bukalemun olabiliyor musun? Yoksa küçük insanlar gibi kendi derinin altında kapana mı kıstırıldın? Her gruba, bu grup senin düşmanın olsa bile, uyabilir misin ve istediğin zaman içinde, istediğin zaman dışında olmayı ama her şeye rağmen kendin kalabilmeyi başarabilir misin?
6. *İfade etme:* Kendine ait bir sesin var mı? O sesi yazma ve konuşmada sarihçe, tarz sahibi ve güçlü bir şekilde kullanabiliyor musun? Bu olmadan senin çevrende sana destek olacak kişileri toplama yeteneğin zayıf kalacaktır ve muhtemelen ifade gücü senden daha yüksek birisi tarafından yutulacaksındır.
7. *Muhakeme:* Serinkanlılıkla değerlendirme yapabiliyor musun? Sahte olanı anlayabilir misin? Senin de üyesi olduğun toplum bir aynalar evidir; gördüğün veya karşılaştığın şeylerin çok azı, gerçekten göründüğü gibidir. En cezbedici kişilikler, daima güvenilmez olanlardır. Güçlü bir muhakeme yeteneği geliştirmek ve o yeteneği test etmek için ne kadar fırsatın oldu sence?
8. *Değer katma:* Yüz yüze geldiklerine ve parçası olduğun her gruba değer katabilir misin? Bunun ne anlama geldiği hakkında bir fikrin var mı? Eğer başkaları açısından değerli değilsen o zaman değersiz birisin demektir. Kurt Vonnegut'un kitaplarından birinde, sanırım *Mezbaha 5*'te bahsettiği bir konu bu.

Dahası da var ama başlangıç için bu kadarı yeterli. Bu konulardaki kavrayışını, White River Junction'da aylak aylak dolaşarak veya sınavlardan en yüksek notları alarak arttıramazsın.

Sen şu anda geçmiş kuşakların inşa ettiği bir labirentin içinde kapana kısılmış durumdasın, tüm milletimiz de öyle. Okul eğitiminin kurtulmamıza yardım edemeyeceği bir labirentin içindeyiz hepimiz. Okulun gücü, senin mirasını devralmakta olduğun takatsiz ulusa yeniden zindelik kazandırmaya yetmez. Sana bunun sebebini izah edeyim biraz:

Toplumsal huzursuzluk her yerde... Hem kendi vatandaşlarımız arasında hem de dünyanın diğer bölgelerinde Amerikan liderliğine olan inanç sarsıldı. Harvard ve Dartmouth'un (Bunları metafor olarak kullanıyorum.) bu inanç kaybında büyük payı var. Sanırım bunu söylemek hakkaniyete uyacaktır; bu duruma hükûmetimizi kontrol altında tutan büyük patronların, çalışma hayatını tek taraflı bir şekilde yeniden örgütlemeleri yol açmıştır. Bu yeniden örgütlenme, incelikli bir hayatın yaşandığı ve tüm problemlerin yönteme boyun eğdiği seçkin üniversitelerimizde planlanmıştır.

Bu sosyal mühendisler koalisyonu, şirketlerin kâr hanesini şişirmek için kârlı Amerikan işlerini ihraç ederken maliyeti düşürmek üzere yabancı işçileri de ithal etmektedir. Bill Gates gibi multi milyarderler -ki göründüğü kadarıyla henüz kazandıkları paradan tatmin olmamışlardır- bu hareketin ön saflarında yer alan kişilerdir. Sonra, *şartlı ve geçici iş gücü* denilen ve giderek yayılan bir uygulama söz konusudur ki şirketler bir iş projesi süresince geçici olarak bu iş gücünden faydalanarak sağlık, lojman, tatil ve buna benzer masraflardan kurtulmaktadırlar. Bu durum ailenin yerine yüzeysel köklere sahip bir ulusal proleteryanın doğmasına yol açmıştır. Söz konusu proleterya, işin belirsizliği ve davet edildiği her

yerde sırf kıt kanaat geçinmek için mücadele etmek zorunda oluşu nedeniyle makul bir gelecek planlaması yapamamaktadır. Harvard ve tayfasına toplumun teşekkür borçlu olduğu bir başka önemli tek taraflı karar, *düşük maliyetli imalat* fikridir. Düşük maliyetli imalat, merhametin artık yönetimle o yönetimin çalıştırdığı işçiler arasında bağlayıcı bir faktör olmadığı bir üretim biçimidir. Düşük maliyetli imalatta *iş gücü* soyup soğana çevrilir. Frederick Taylor'ın eski bir endüstriyel şirket örneğinde anlattığı gibi, iş gücü, içerdiği öz suyunun her damlası için bilimsel olarak sıkılır.

İş hayatının bu şekilde tek taraflı bir şekilde yeniden düzenlenmesi, Amerika'da zengin ve fakir arasındaki büyüyen uçurumun, yeryüzündeki en derin uçurumun, gerçek nedenidir. Bu düzenlemelerle bizim tarihsel orta sınıfımız yok oluyor, işçi sınıfımız yok oluyor ve fakirlerin etrafındaki emniyet bağları kopuyor. Merhameti değil verimliliği ön planda tuttukça, fakir insanlarımız kendilerini her geçen gün daha fazla tehlikede hissedeceklerdir. İşte, senin de etrafında giderek arttığını hissettiğin paniğin çözümü daha iyi okul eğitimi değildir. Bunu durduracak şey ancak siyasi *eylem*dir.

Yeni Atlantis

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra üniversite adını verdiğimiz kurumlar, çalışma hayatına hazırlayan kamplara dönüştü. Çalışma hayatındaki işlerin mahiyetini artık gerçek insanlar değil şirketler, hükûmet daireleri ve üniversite bölümleri tanımlıyor. Üniversitelerin sadece birkaçı, bu dönüşümü yaşamaktan uzak kalabildi ama sen muhtemelen bu üniversitelerin hiçbirinin adını işitmedin ve aralarında elbette seçkin üniversiteler yok.

Yeni üniversiteler, Francis Bacon'ın on yedinci yüzyılda yayınladığı ve senin çevrende pek bilinmeyen ama önemli insanların yüzyıllar boyunca dinî bir metinmişçesine saygı gösterdiği ütopik eseri *Yeni Atlantis*'te yazdığı bir formülü uygulamaktadırlar. Bacon, kitabında, bir dünya üniversitesinin zenginlik ve güç açısından nasıl dengeleyici bir rol üstlenebileceğini gösterir. Dışarıya karşı tabii.

Üniversitelerin savunusunda artık bu kontrollü faydalılık gerekçesinin kullanılması, daha önceki popüler inançları, yani üniversitelerin gençler için neredeyse manastırdaki gibi derin düşünmeye ve saf entelektüel gelişmeye tahsis edilmiş bir yer olduğu inancını yok etti. Böylece üniversite çok daha büyük bir tasarının, yani Süleyman'dan beri kralların rüyası olan tam ve kuşatıcı bir toplumsal kontrol amacının parçası oldu.

On dokuzuncu yüzyılda Kuzey Almanya'daki bir merkezden yayılan bu yeni rejimde, ortalama halk tabakasının üniversite kapılarını zorlamamasını garanti altına almak için yoğun derecede bir gözetim uygulanmaya başlandı. Yine aynı yüzyılda, iki İtalyan toplum düşünürü Pareto ve Mosca'nın tavsiyeleri doğrultusunda, alt sınıfların en iyi doğal yetenekleri erkenden saptandı ve halk kitlesinden herhangi bir kimsenin gelecekte liderlik koltuğuna oturmasını engellemek için kumanda modülü ona göre ayarlandı. Pierce, James, Dewey ve Holmes gibi pragmatistlerle birlikte yeni Makyavelistler, bu gidişatın sorumlusu olanlardı.

Toplum, yavaş yavaş büyük birader yahut onun yerini dolduracak bir teknolojik cihazın sürekli gözetlediği ve cezanın her zaman çok yakında bulunduğu bir laboratuvar alanına dönüştü. Toplum yönetimini bilimsel kılmak için Amerika, hem sürekli gözetim altında tutulmak hem de –Mişna kurallarının geçerli olduğu antik İsrail modeli gibi– kurallara bağımlı bir ülke hâline dönüştürül-

mek zorundaydı. Fakat bu projenin uygulanması sırasında etkileyici bir kurnazlık da sergilendi. Eğer bir alanda özgürlük azaltılıyorsa geleneksel ahlakiliğin başka bir alanında aşırı serbestlik teşvik edildi. Cinsellik, evlilik, din, aile ve gençlerin eğitiminde *her yol uyar (anything goes)* etiği sergilendi ve bu etik sürekli teşvik edildi. Böylece çocuklar okullarda geleneksel ahlaki eğitim kaynaklarından kopartıldığı gibi, geleneksel ahlak merkezlerinden gelebilecek her türlü muhalefetin de altı boşaltılmış oldu.

Hayatındaki kişisel gerçeklerin daha çok ilgi ve dikkatini çektiği 17 yaş gibi bir dönemde bütün bu anlattıklarımın sana âdeta bilim-kurgu gibi görüneceğinin farkındayım. Ama sarsıcı bir sembolik delilim var, o da Bronx Fen Lisesinin sana öğretmiş olduğu şeylerin önündeki yıllarda senin mücadele etmek zorunda kalacağın gerçekliği tanımlamamaya başlamış olmasıdır.

Hapishane Olarak Okul, Okul Olarak Hapishane

Özgür insanların geleneksel vatanı diye bilinen Amerika Birleşik Devletleri, yeryüzündeki tüm mahkûmların % 25'ini hapishanelerinde tutuyor ve bunların % 90'ı şiddet içermeyen suçlardan dolayı içeride yatıyor. Dünya nüfusunun % 5'ine sahip olmamıza rağmen, ortalamadan beş kat daha fazla yurttaşımızı hapishanelere tıkmışız, bu konuda Çin'den de ortalama altı kat ilerideyiz.

Bunu neyle izah edebilirsin Kristina? Arkadaşlarından ve okul danışmanlarından bu konuda bir açıklama yapmalarını iste. Emin ol, huzursuz görünecekler ve sen rakamları ortaya koyarak sorduğunda soruyu cevaplamaktan kaçınacaklardır. Çarpıcı bir bilgi istiyorsan al sana çarpıcı bilgi. Bu bilginin sohbet arasında geçen öylesine bir malumat olarak kalmasına izin verme lütfen. Çünkü gelecekte nasıl

bir hayat yaşayacağınla ilgili çok önemli ipuçları veriyor. Bu gerçeğin gelecek üzerindeki potansiyel etkileri, gelecekte senin nasıl bir hayat yaşayacağın konusunda hangi üniversitede okuyacağından çok daha önemlidir. Şu kadarını söylemek isterim ki fabrika usulü eğitim hangi sebeple ortaya çıkmışsa bu hapishane vakası da aynı sebeplerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Fabrika usulü eğitim, yirminci yüzyılın başında bizim tarihten gelen özgürlükçü eğitim anlayışımızın yerini aldı. Amaç, çok farklı yönlere doğru gitme eğiliminde olan bireyselleşmiş hayat modelinin tek tip hâle getirilmesiydi. Çünkü özgürlükçü eğitim gibi bir hammaddeden yönetimle ilgili kullanışlı bir ütopya üretilemezdi, özgürlük hiçbir şekilde yönetimsel etkinliği daha da artıracak bir rol oynayamazdı. MacAdam'lar, Gatto'lar ve Zimmer'ler gibi ailelerin ayrıksı hedeflerini yeniden gerçekleştirmelerinin önüne geçilmeliydi. Aksi hâlde toplumda köklü bir itaat hiçbir zaman gerçekleştirilemezdi. Bu sebepledir ki okul zorunlu olmalı ve Bronx Science gibi okullar kurulmalıydı. Böylece senin ve ataların gibi insanların toplum üzerindeki etkileri de sınırlanmış olacaktı.

Senin yaşlı dedenin olmayacak tuhaf hayalinden veya bazı kültlerin ideolojik güdümlü heyulalarından bağımsız olarak, tarihten –hatta kabul görsün diye arındırılmış tarihsel metinlerden bile– derin anlamlar çıkarmaya uğraştığında benim sana vermiş olduğum formülasyona benzer bir şeye ulaşmaman neredeyse imkânsızdır. Sırf bu nedenden dolayı, okullarda ağır ve ciddi okumalar terk edilmiştir. Eğer sen çok fazla okursan resmî hikâyeler git gide zayıflar ve buhar olup gider. Oysa okul eğitiminin alakasız metinleri ve prosedürleriyle öğrencilerin dikkati dağıtılmamış olsa tüm bu *çer çöp* herkesin görebileceği yerdedir. Horace Mann'in kendisi,

finansal destekçilerine okulu *en iyi kodes* olarak tarif etmiştir. Bununla kastettiği şey, okula gittiğinde aklını içine tıktıkları soyut hapishaneden kaçmanın, demir parmaklıklı bir hapishaneden kaçmaktan daha zor olduğudur.

Thomas Jefferson, zorunlu evrensel eğitim entrikasının nasıl tehlikelere yol açabileceğini gören, kamuya mal olmuş birkaç kişiden biriydi. Bu yüzden, zorunlu evrensel eğitimin habercisi olduğu zihinsel sömürgeleştirmeye engel olmak için güçlü tedbirler alarak bu işin üzerine gitmek istiyordu. Onun aldığı tedbirler, maalesef çok kısa bir süre, yani kurumsal okul eğitimi gelip de onları etkisizleştirene kadar yürürlükte kaldı. Jefferson, sistemli eğitimi açık ve net bir şekilde sıradan insanların akıl ve tasavvurlarını öldürmek için tasarlamış olan Hollandalı filozof Spinoza'ya aşina bir siyasetçiydi. O, okulun düşünür ve sanatçılar değil, en iyi ihtimalle kâtip ve memurlar yetiştireceğini çok iyi biliyordu.

Ben on yılımı büyük okul efsanesinin detaylarını anlamaya çalışmakla harcadım. Bildiğin şekliyle okul eğitimi (ve tabii üniversite eğitimi) ile "eğitim" arasındaki bağlantı tam bir uydurmasyon şaheseridir, tıpkı kanın durumuna göre karar verilen dört mizaçla ilgili şu Orta Çağ teorisi gibi...

Eğer Walter Lippman'ın *Phantom Public [Hayalet Halk]* gibi ilk kitaplarını ve Sigmund Freud'un yeğeni Edward Bernays'ın –kadınları sigara içmeleri gerektiğine inandıran ve Adolf Hitler'in halkla ilişkiler hizmetini yürüten adam– kitaplarını okumaya kendini zorlayabilirsen okul eğitimi ile eğitim arasında nasıl uydurma bağlantılar kurulduğunu ve bunu kimlerin yaptığını kavrayabilirsin. Gerçekten, eğer kendini özgür kılmak için çok çaba göstermeyi arzu edersen Kristina –Dartmouth seni cehennem çukuruna daha fazla sürüklemeden

önce– kişisel mucizelerin hâlâ mümkün olduğuna dair bazı delilller sunmak istiyorum sana. Onların küçük bir bölümünü şimdi sürpriz bir kaynaktan aktaracağım.

Büyük Sahtekârlar

Son yılların büyük sahtekârlarına dair kayıtları, büyük bir dikkatle incelemelisin. Çünkü bu haberler, sözde hayati eğitim –belli meslekleri başarıyla icra etmek için gerekli olduğu söylenen sözde hayati eğitim– hakkında paha biçilmez bir ders vermektedir. Dilersen *Kore Savaşı*'nda Kore kıyılarında faaliyet gösteren bir Kanada savaş gemisinde *Kıdemli Yüzbaşı* olan "Dr." Ferdinand Demara'yla başlayalım:

Dr. Demara, kötü havada küçük bir geminin revir odasında acil bir apandisit ameliyatı yapmak zorunda kalmıştı. Ferdinand Demara aslında doktor filan değildi, üstelik bu ameliyat gerçek bir doktor için bile zordu. Çünkü bir deniz subayının denizde (ve fırtınalı havalarda) geliştirmiş olması gereken güvertede dolaşabilme ve dengesini koruyabilme becerisine sahip olmak gerekiyordu. Gelgelelim, Demara ne denizci ne de doktordu. O, sadece ilginç kariyerinde bir dönem pilot, bir dönem tren yolu mühendisi ve bir dönem de Katolik rahip olarak çalışmış yüzsüz bir sahtekârdı.

Hâl böyleyken tüm yetersizliklerine rağmen Demara ameliyatı yardım istemeyi göze alamadığı için tek başına başarılı bir şekilde yapabildi. Kendisine minnettar olan bir adamın hayatını kurtardı ve Kanada donanmasının verebileceği en yüksek onura layık görüldü. Zavallı adamcağız onun sahtekâr olduğunu gazete manşetinden öğrenip bir feryat kopardı.

Ben bu öykünün suç ya da ceza kısmıyla ilgilenmiyorum, o sebeple doğrudan konuya gireyim: Demara'nın bu ustalık isteyen ameliyatı yapabilmek için ihtiyaç duyduğu şeyler, ameliyatın nasıl yapılacağıyla ilgili (revir kütüphanesinde bulduğu) resimli bir kitap, (her sahtekârın sermayesi olan) güçlü sinirler ve bir de okuma, fotoğrafları yorumlama ve uygulanması istenen talimatları yerine getirme kabiliyetiydi. Bu kabiliyetlere sahip olan herkes, ameliyatların (hepsini olmasa da) çoğunu kitabına uydurarak yapabilir. Biz sahtekâr doktorların ayrıcalıklarını koruyan tıbbi zırvalıkları meydana çıkarabilmiş olsaydık dünya genelindeki sağlık standardı –tıpkı Küba'da olduğu gibi– çok yükselirdi ve finansal danışmanlık hizmetlerini doktorların hayatında tamamlayıcı bir unsura dönüştüren, prenslere yaraşır gelirleri aniden düşerdi.

Günümüzde yeryüzündeki ciddi hastalıkların neredeyse hepsi, deniz aşırı ülkelerde hem de son derece lüks hastanelerde Amerika'daki fiyatın üçte birine tedavi edilebilir durumdadır. Örneğin, dişçilik hizmetleri Amerika-Meksika sınırının Meksika tarafında bulunan bazı hastanelerde Amerika'daki fiyatın çok azı ödenerek karşılanabilmektedir. Üstelik her tür ilacı da Amerika'da önünüze gelecek yürek acıtan bir fatura yerine, birkaç kuruş vererek satın alabilirsiniz. Bizim okula giden çocuklarımızın *bilgili tüketiciler* olmaları için bu tür şeyleri bilmeleri gerekmez mi? Elbette gerekir ama böyle bilgileri öğrencilerine veren okullar çok uzun süre açık kalamazlar.

Demara'nın öyküsünden kurtulamıyorum çünkü buna benzer bir şey annenin Massachusetts Teknoloji Enstitüsünden mezun olduğu 1980'li yıllarda benim de başıma gelmişti. Annenin onuruna Maya ülkesine bir yolculuk planlamıştık. Palenque,

Tikal, Copan gibi yerlere giderek volkanları görecek, balıkçı tekneleri, orkide ormanları ve daha pek çok yeri gezecektik. Fakat ben bu yolculuğu aşırı planlamalar yaparak mahvettim. Kadere bir oyun oynarım zannederek, o sırada Popocatepetl volkanının zirvesinde evlenecek olan kuzenlerine yani Blake ve Lauren'e (tabii önce tırmandıktan sonra) bir düğün hediyesi verme umuduyla bir ay önceden tek başıma yola çıktım ve bu yüzden perişan oldum. Yolculuğun planladığım gibi gitmesi için her şeyi kontrol altında tutmaya çalıştım çünkü her şeyin doğru zamanda gerçekleşmesi gerekiyordu.

Bu kostüm provası bana bir sağ kalçaya mal oldu. Popocatepetl'i geçtikten sonra San Christobal yolunda Monterrey'den yukarıya doğru çıkarken saatte 110 kilometre hızla bir çakıl kamyonuna tosladım. *Hey büyük Allah'ım!*

Uyandığımda, sağ kalçam üç büyük pimle tutturulmuş olduğu hâlde, Monterrey'de bir hayırsever hastanesinin ameliyat masasındaydım. Ve hemen bayıldım. Tekrar uyandığımda bu defa hamam böceklerinin cirit attığı bir nezarethanedeydim ve yatağımın baş tarafında uykulu vaziyette bir polis memuru duruyordu. *Karayoluna zarar vermekten* tutuklanmıştım. Ertesi sabah uyandığımda, ameliyatı yapan doktor -ki uzman doktor filan değildi, sadece 23 yaşında bir pratisyendi- kulaklarına varan bir gülümsemeyle yanımda duruyordu. Beni sıkıca kucaklayıp sevinçle şunları söyledi:

"Herkes senin öleceğini konuşuyordu! Ben daha önce bu ameliyatı hiç yapmamıştım. Ama elimde yapılması gerekenlerin resimlerle adım adım anlatıldığı bir Alman kitabı vardı ve neyse ki ameliyat sırasında her şey yolunda gitti. İşte sen de şimdi buradasın, yaşıyorsun!"

Bu yüzden, ben Demara'nın hikâyesini okuduğum zaman onun doğru olabileceğine dair güçlü sebeplerim vardı. İşte şimdi düşünmen için bir hikâye sana: Birisinin sana sınıfta verilen sadece birkaç saatlik eğitimle dört motorlu bir yolcu uçağını uçurabileceğini anlattığını farz et. Biliyorum bu çok çılgınca bir şey, öyle değil mi? Oysa bu konuda şüphe duyanları ikna etmek için bir zamanlar Dünya Ticaret Merkezi'nin yükseldiği yerdeki dev çukuru hatırlatıvermek yeterli olur sanırım.

Doğrusu, bir başka tüyler ürpertici hikâyenin de Google'da aramaya değer olduğunu düşünüyorum. Birkaç yıl önce ünlü Barings finans kurumu, para oyununda tam bir acemi çaylak olan Nick Leeson tarafından çökertilmişti. Çaylak Nick, Barings'teki deneyimli ortaklarını emtia satışlarından yüksek kârlar elde ettiğine inandırarak aldatmıştı. Aslında şirketin tüm parasıyla bahis oynuyordu. Bu da şirketin batmasına sebep oldu.

Leeson, tam bir amatör olmasına rağmen, büyük bir finans kurumunun mal varlıklarının korunması için oluşturulmuş olan bütün güvenlik önlemlerini atlatabilmişti.

Barings hikâyesi, bu sektördeki başka sahtekârlıkları da akla getiriyor. Mesela Enron'daki gözü kara danışman grubunun işlediği dikkat çekici sahtekârlıklar. Enron, bir zamanlar Amerika'nın yedinci büyük şirketiydi ama artık yok. Amerika'nın dördüncü ve beşinci büyük yatırım bankaları Lehman Brothers ve Bear-Stearns da ödünç parayla kumar oynamaya dayanamayarak çok kısa bir sürede batmıştı. Bear-Stearns olayında şirket kendi değerinden otuz kat fazla borç para almıştı.

Kristina, sence de yeterince açık değil mi? Sinirlerine hâkim, tutkulu, gelişmiş bir gözlem yeteneği olan ve rol yapabilen biri, Barings'te kilitli kasalara ulaşabilir, bir tıp okulunda eğitim

görmediği hâlde tıbbi süreçleri tam olarak öğrenebilir, uçak kullanabilir, yüksek gökdelenleri yıkabilir... Ve eğer Branson'u hatırlatmam gerekirse bir lise diploması bile olmadan aya gidebilecek bir roket yapabilir veya ilkokul eğitimini yarıda bırakmış olan Edison gibi dünyayı aydınlatabilir.

Kara ile Octavia, Walker Ailesi

Kendi potansiyeline taze bir bakışla bak şimdi. 8 Ekim 2007 tarihli *New Yorker* dergisi, 24 yaş gibi nispeten geç bir dönemde sanatla uğraşmaya başlayan Kara Walker adında 37 yaşındaki siyahi ressamın uzunca bir hayat hikâyesini yayınladı. Röportaj Paris'te belli belirsiz küçük bir barda yapılmıştı. Kara'nın etrafı habercilerle çevriliyken 9 yaşındaki kızı Octavia onun resmini çiziyordu. Küçük Octavia o kadar azimle çiziyordu ki muhabirlerden biri onun bu şartlar altında yoğunlaşma yeteneği hakkında olumlu bir yorum yapmaktan kendini alamamıştı.

Bunun üzerine Kara'nın kızıyla ilgili anlattıklarından, biz küçük Octavia'nın moda alanında ciddi bir kariyer arzusu taşıdığını –ve okul birincisi olmaya veya sınavlardan hep en yüksek notu almaya hiç ilgi duymadığını– öğreniyorduk. Gerçekten de Octavia, Paris'te annesinin sergisine yardım etmek için bulunuyordu, yoksa onun yanında sevimli sevimli dolaşmak için değil. Kara Walker'ın müzedeki kısa filmlerinden birinde küçük Octavia da bir beyaz tarafından takip edilen bir kölenin seslendirmesini yaparak katkıda bulunmuştu. O seslendirmede, "Keşke beyaz olsaydım, belki tüm ömrüm çarçur olacak ve ben yok olacağım." diye şarkı söylemişti. Şimdi sana soruyorum Kristina, 9 yaşındaki bir kız çocuğundan böyle bir şey yapmasını bekler miydin?

Ben dergide Kara ve Octavia Walker ile ilgili bu röportajı okurken okulların dayattığı yapay bir şekilde uzatılmış çocukluk hikâyesinin paramparça olduğunu düşündüm. Eğer biz çocukluğun 7 yaşın çok ötesine geçtiği aldatmacasını yok edebilirsek çok farklı dünyalar kurabiliriz. *The New Yorker*'da yer alan röportaj, Kara'nın Octavia 4 yaşındayken –Branson'un Londra'yı dolaştığı sıradaki yaşıyla aynı– meydana gelen bir olayı aktarmasıyla sona eriyordu.

Octavia, bir gazeteci topluluğuna röportaj veren annesini izlerken aniden heyecan ve üzüntüyle karışık yüksek sesle, "Kara Walker! Kara Walker! *Benim* sıram ne zaman gelecek?" diye bağırmıştı. Bu çocuğun sadece 4 yaşında olduğunu hatırla lütfen.

İşte bütün mesele bu, Kristina. Senin gittiğin Bronx Science Lisesi, girmeyi istediğin Dartmouth Üniversitesi ve aslında genel olarak bütün okullar, normal öğrencilerin –hatta Bronx Science'taki sınıf arkadaşların gibi *parlak* olanların bile– kendi tercihleriyle şekil almalarını *geciktirmek* için vardır. Bu okullar arasında en kötü olanları, *kendi ruhunla tercih etmiş olacağın yönde ilerlemen için değil, onların* istediği yönde ilerlemen için senin gözünü korkutmaya çalışanlardır. Onların yaptığı şey, zihinsel sömürgeleştirmenin pis bir türüdür ve senin şu dünyadaki kısa ömrünün umursamaz bir şekilde israf edilmesinden başka bir şey değildir.

Bronx Science Lisesi veya Dartmouth Üniversitesi gibi okulların hayatta kendi sıralarını beklemeleri konusunda ayartmış olduğu öğrencilerin çoğu, gerçek hayatta hiçbir zaman öne çıkamayacaklar, yaşlanacak ve hayallerini gerçekleştirememiş bir şekilde öleceklerdir. Bunun sana da olmasına izin verme, yoksa ailenin hortlakları buna çok sinirlenirler.

Dartmouth ve benzeri okulların, belki de Bronx Science'tan daha etkili bir şekilde sana yapacakları şey, senin kendi adına

düşünme yeteneğini felce uğratmalarıdır. Şayet bunu yeterince uzun süre yapabilirlerse maalesef geriye dönüş imkânını da ilelebet kaybedebilirsin. Ben senin gibi bağımsız yetişkin hayatının belli belirsiz göründüğü ve ruhunun heyecan verici umutlarla dolu olduğu 17 yaş döneminde, bu tür kavramları anlamaya çalışmanın ne kadar zor olduğunu biliyorum ve bu zorluğun, senin meşru özgürlük ihtiyacının yansımalarından biri olduğunun da farkındayım. Sadece bu zorluktan kaçmak isterken çok daha ölümcül olan bir tuzağa düştüğünü görmek beni çok üzer. Ben senin böyle bir tuzağa düşmeni istemiyorum. Tüm gayretim bunun için.

Şimdi, senin hayranlık duyduğun okul ve üniversiteleri kuran insanların, *senin* çıkarlarını değil, kendi çıkarlarını düşündüklerini gösteren güçlü bazı deliller sunmak istiyorum. Öncelikle bilmeni isterim ki hiçbir grup Amerika'daki kurumsal okul basamaklarının şekillendirilmesinde Massachusetts eyaletinde bulunan Cambridge'in pragmatist felsefecilerinden daha etkili olmadı. Bu felsefeciler arasında en prestijli olanı ise William James ve John Dewey'in de *akıl hocası* olan Charles Pierce idi. Şimdi, 1870'lerde zorunlu okul eğitimi uygulamaya konurken iş başında olan Pierce'ın aklından geçenlere biraz kulak misafiri olmanı istiyorum:

> "O hâlde, eyalet iradesinin kişisel iradenin yerine geçmesine izin verelim. Halka gösterilecek özenden önce *doğru öğretileri* muhafaza etme hedefine sahip olan, bu öğretileri sürekli tekrarlayan ve onları gençlere öğreten, aynı zamanda *karşı öğretilerin öğretilmesi, savunulması ve ifade edilmesini önleme gücüne sahip olan bir kurum yaratalım.*
>
> Haydi, hep beraber düşünme tarzını değiştiren tüm olası sebepleri insanların akıllarından çıkaralım. *Cahil kalsınlar*, ta ki her zaman düşündüklerine ters yahut benzemeyen bir şeyler düşünmelerini sağlayacak bir muhakeme yeteneği kazanamasınlar. Onların

> tutkuları askerce bir hiza altına alınsın ki sıra dışı fikirlere nefret ve korkuyla bakabilsinler. Ardından, yerleşik inançları reddeden tüm insanları sessiz kalmaları için korkutalım. Düşünce özgürlüğüyle ilgili zerrece kaygısı bulunan hiç kimsenin tasvip edemeyeceği bir fikirler listesi hazırlayalım ve bütün bu önermeleri kabul etmeleri için *inananları zorlayalım*, ta ki dünyanın geri kalanının etkisinden mümkün olduğunca radikal bir şekilde ayırmış olalım onları [Tüm vurgular yazara (Gatto'ya) aittir.]."

Kristina, burada bahsedilen şeyler, sana ve senin akranlarına bir şeyler öğretmek için kurulmuş olan modern yönetim teknolojisiyle ilgilidir. Patronlarına okul eğitimi araçlarıyla kendi amaçlarına ulaşabilecekleri fikrini benimsetmeye çalışırken John Dewey de bu modern yönetim teknolojisinin peşindeydi. Bu anlayış çerçevesinde bilgiyi terk etme bir hedef olarak benimsenmiştir. Nitekim *Principles of Psychology*'de *[Psikolojinin İlkeleri]* William James, bu hedef doğrultusunda okul eğitiminde ana gayenin entelektüel gelişim değil alışkanlık eğitimi olduğunu öne sürmüştür:

> "Alışkanlık, toplumun devasa çarkı, onun en kıymetli muhafaza edici unsurudur. Tek başına, talihli çocukları fakirlerin kıskanç başkaldırılarından korur. Tek başına, en zor ve en tiksindirici işlerin terk edilmesini önler. Maden işçilerini karanlıkta tutar. Farklı sosyal katmanların birbirine karışmasına mani olur."

Hâlihazırdaki tüm mücadeleci duruşuna rağmen, Kristina, sen de hepimiz gibi alışkanlığın pek çok katmanından oluşmaktasın. Bu alışkanlıklar senin saygınlığını, kişisel egemenliğini ve refahını hiç umursamayan aracılar tarafından sana bilinçli olarak aşılandı. Şimdi artık –Kesey'in *One Flew Over the Cuckoo's Nest*'te *[Guguk Kuşu]* adlandırdığı gibi– "merakın açtığı yolu kesen eşkiyalar"ın peşine düşmek ve onların senin hayatına taktıkları kulpları kırıp atmak sana kalmış bir konu. Ama bunu yaparsan bil ki gerçekten özgür bir insan olursun.

Ben sadece senin yürekli özgür bir hayatın olsun istiyorum; korkusuz cesaretle, söndürülemez bir şefkatle ve eşyanın hakikatine tam saygıyla yaşanmış bir hayat. Dünyanın her bir tarafındaki Dartmouth gibi üniversiteler hakikatin düşmanlarıdır. Fakat neye karar verirsen ver, anneannen Janet ve ben tüm kalbimizle senin yanında olacağız. Önündeki yolda sana iyi şanslar dilerim!

10
HIGHLAND LİSESİNDE OLAY

Okul Eğitimi ve Eğitim

Birlikteliğimiz neredeyse sona ermek üzere. Kitap bitmek üzere. Doğrusu, kafayı pedagojiye (yani Roma günlerinde özel bir köle sınıfına işaret etmek için kullanılmaya başladığından beri hayatta kalmayı başarmış olan bir terime) takmış yaşlı bir adamın bazen çok zor, dağınık ve kapalı, bazense açık seçik olan düşüncelerini yansıtan bir seyir defterine benzedi yazdıklarım. Bilmek istediğiniz şeyler bunlar değil miydi? Ben küçük bir çocukken annem bana sık sık şöyle derdi: "Arif olan anlar." Kelime, "pedagoji". O *kelimenin* etkisi altında ben, hayatımı başka birinin el yazısındaki bir karaktermiş gibi yaşadım. Sanırım siz de öyle. Eğer bu kitap kısmen de olsa sizin benzer bir kaderden kurtulmanıza yardım edebilirse memnun olacağım. Böylece, yazmak için çektiğim zahmete değecek en azından.

Bu kitabın bazı bölümlerinde yaptığım şey, öyle görünse de bir hiciv değildi. Bir eleştiri yapmama rağmen, salt bir eleştiri de değildi. Arzuladığım şey, yaptığım analiz ve yorumların sizden kabul görmesinin ötesinde bir şey. Şayet sizi kendi aklınızla kendi yorumlarınızı yapmanız hususunda yeterince kışkırtamadıysam bir öğretmen olarak hayal kırıklığına uğrarım. Ben okul eğitimini ve okulda oturmak için ödediği parayı sorgulayan biri olmanızı

bekliyorum. Okul eğitiminin ürettiği eğitim illüzyonlarının perde arkasını kurcalayan biri olmanızı umuyorum. Yine, sonsuza kadar kapalıymış gibi görünse de bir gün sınıf kapısından çıkıp mezun olduktan çok sonra bile, okulun sömürgeci enerjisinin sizin algı ve kavrayışınızı nasıl yönettiğini fark etmenizi istiyorum.

Amerika'da eskiden okul bazen gidilen bir yerdi: her yıl birkaç ay ve günde en fazla iki saat. Fakat sömürgeci Amerika'da okul için ayrılan zamandan o kadar büyük bir hoşnutsuzluk oluştu ki bugün okulların tam bir kurum olması için yaz tatilinden bile çalınıyor. Oysa *hayat boyu öğrenme* dediğimiz kavram, sadece yazılışı birbirine benziyor diye asla *hayat boyu okul eğitimi* anlamına gelmez. Tuhaftır ki siyasi liderler ve yetkililer, son derece düz bir mantıkla, giderek büyüyen toplumsal tutarsızlık, amaçsızlık, yeteneksizlik, sınıf nefreti yahut iç karartıcı başka sorunlar karşısında hep "daha fazla okul" önerisinde bulunuyorlar. Bense şunu merak ediyorum: Az sayıda okul bu sorunların ortaya çıkmasında rol oynuyorsa daha fazla sayıda okul bunları nasıl düzeltebilir?

Okul, kendisinin dışındaki gelişme yollarının aleyhine çalışan bir kurumdur. Mesela aile... Yozlaşmış bir kurum. Değiştir. Ütopik kurguların sentetik aileleri çok daha üstün olmalı çünkü onlar uzmanlar tarafından ortaya konmuşlardır. Kilise mi dediniz? Uçurun kellesini! Sıradan hayatlar yaşayanlara uzmanların herhangi bir kararının daha üst bir otoriteye götürülüp temyiz edilebileceği fikrini vermek mantıklı mı? Gelenek, etnik sadakat, mekâna sadakat... İşin raconunu bilirsiniz. Uçurun kellelerini. Okulun kişisel egemenlik ve özgürlük ideallerine verdiği zarar, eski kuşakların yeni kuşaklara ebeveynlik etme yetenekleri çalındıkça, git gide daha tamir edilemez boyutlara ulaşmaktadır.

Okul eğitimi ile eğitim arasındaki uçurumu ölçmenin birkaç yolu vardır. Hangi yöntemi tercih ederseniz edin, bu ölçümden kaçamazsınız. Eğer okul eğitimi ile eğitim arasındaki farkı bilmiyorsanız eğitim için faydalı olacak bir harita çizemezsiniz. Her iyi tarif gibi bu da mükemmel formülü bulmaktan daha çok, sizi memnun edecek karışımı meydana getirecek doğru oranları kavrama meselesidir. Örneğin, sizin ve benim tahsil görme biçimimiz tıpatıp aynıdır ama bizim terbiye ediliş tarzımız birbirine hiç benzemez.

Bazen okul eğitiminin faydalı amaçlara da hizmet etmesi mümkündür ama devletin polis gücüyle merkezî olarak düzene sokulduğu ve bu düzenin evrensel olarak dayatıldığı bir sistem, sizin –eğer şartlarınız müsaitse– kendisinden kaçmanız gereken bir durumdur. Yok eğer şartlarınız böyle bir sistemden kaçmaya uygun değilse sistemi değiştirmek veya baltalamak için plan yapmak zorunda olduğunuzu size hatırlatmak isterim ama yüzünüzde iş birliği niyeti taşıdığınız izlenimi veren sahte bir gülümseme numarası yapmayı unutmadan! Ancak bu şekilde sizi eksik bir varlık hâline dönüştürmeyi isteyen kuruma –ağır cezalara muhatap olmadan– ciddi zararlar verme fırsatı yakalayabilirsiniz.

Şayet okul eğitiminin öğrencilerin beyinlerini kontrol etme hedefi çocuklara iyi anlatılırsa bu çocuklar okul eğitiminin son derece olumsuz etkilerinden rahatlıkla kendilerini sakınabilirler, hem de kendi akıllarıyla gözlem ve analiz yapabilmek için değerli bir imkâna kavuşturulmuş olurlar. Washington, Edison ve Carnegie'nin yaptığı gibi ilkokula antropolojik aletler getiren biri, embriyo aşamasındaki hemşerilerinin ve onları esir tutmak için işe alınmış yetişkinlerin –nezaret ettikleri sürüden daha az baskı altında olmayan erkek ve kadınlardır bunlar– zengin anlayışlarını hasat edebilir.

Okul ve eğitim arasındaki farkı anlamaya çalışırken şu noktaları göz önünde bulundurmalısınız: Okul eğitimi dışarıdan emir ve kontrolle düzenlenir, eğitim ise insanın kendi içinde örgütlenen bir olgudur. Okul, müşterilerini diğer birincil öğrenme kaynaklarından koparır. İdari etkinliği sağlamak için böyle yapmak zorundadır. Eğitim ise tesadüfi, gönüllü, karmakarışık hatta birbirleriyle ahenksiz olan birtakım bağlantı ve ilişki deneyimlerinin cömert bir şekilde sağlanmasıyla gerçekleşir. Bu bakımdan eğitim beceriklilik, kendi kendine yeterlilik ve icadın illa önceden tahmin edilmesinin yahut öngörülmesinin imkânsız olduğu şaşırtıcı karışımlar anlamına gelir. Eğitimin bu yönü kavrandığında, okulda yapılanlardan ne kadar farklı bir şey olduğu anlaşılır.

Ayrıca, eğitimde öğrenci, bağımsız düşünme ve davranabilme düzeyine çıkabilmesi için doğal geri besleme döngülerinden azami ölçüde faydalandırılır. Kurallarla katı bir şekilde sınırlandırılmayan öğrenci, başkalarının yaygın anlayışlarını kölece takip etme ihtiyacı duymadan, kişiye özel deneme yanılma tecrübeleri sayesinde kendi davranış ve tutumlarını daha iyi bir noktaya çıkarma ve gerektiğinde düzeltme fırsatını yakalar. Fakat okul eğitiminde, sürekli başkalarının kararlarıyla oluşturulmuş olan kuralların vurgulanması zorunludur. Müfredat programlarında ve okul felsefelerinde özgür irade sapmalarına izin verebilecek bir okul tasavvur etmek bile imkânsızdır, belki sadece çok önemsiz sapmalara izin verilmektedir.

Eğitim hiçbir zaman ders bilgisiyle sınırlı değildir, olay ve nesnelerin zengin bağlamlarıyla birlikte kavranmaya çalışılması eğitim açısından her zaman daha önemlidir. Okullar ders bilgisi öğretir çünkü onların niyeti kâtip ve kâtibin süslü bir türü olan uzmanlar yetiştirmektir. Fakat gerek bilim dallarında gerekse başka alanlarda

tekrar tekrar şunu anladık ki farklı türleri bir araya getirme, yani akademik disiplinleri (ve daha fazlasını) kaynaştırma bilimsel ilerlemenin en güçlü unsurlarından biridir. Önceki bölümde atıf yaptığımız John Kanzius, kanserli tümörlere karşı yeni bir alet icat edebilmiştir çünkü o, kanser araştırmalarında uzman olmadığı hatta bir üniversite bile bitirmediği için, farklı bakış açılarını bir araya getirmeyi ve konuya o şekilde bakmayı başarabilmiştir.

Eğitimin bileşenleri o kadar farklıdır ki bu bileşenler insanın iç dünyasında diyalektik düşüncenin kalıcı bir yapısını oluşturur. Eğitimli bir kafada diyalektik düşünce hiçbir zaman bitmez. Bu, Schumpeter'in kapitalizmin güçlü enerjisini anlatmak için kullandığı *yaratıcı yıkım*a benzer. Yaratıcı yıkım eğitimli insanın ruhunda her zaman iş başında olan bir faaliyettir. Eğitimli insanlar bu sayede ortodoks teoride boşluklar bulmaya çalışır, "herkesin doğru olarak bildiği" şeylerin yerine yenilerini koymak amacıyla sürekli düşünmeye eğilim gösterir.

Hâlbuki okul eğitiminde hâkim olan unsur, sentez ya da düşünme gücü değil, hafızadır. Böyle olduğu içindir ki en çalışkan öğrencilerin bile kendi akıllarıyla düşünebilme ve kendi geribildirim devrelerinin ipuçlarına dikkat kesilme yetenekleri, her test sınavıyla birlikte çalınmaktadır.

Her yıl uygulanmakta olan Uluslararası Mutluluk Anketi, mutlu bir hayattan bahsedebilmek için üç şartın yerine gelmiş olması gerektiğinden söz etmektedir: *(i)* iyi ilişkiler, *(ii)* sağlıklı olmak ve *(iii)* tatmin edici bir işe sahip olmak. Fakat daha önce belirtmiş olduğum gibi okul dediğimiz kurumlar, sağlık koşullarının kötü olduğu, ilişkilere yeterli zamanın ayrılmadığı ve çocukların olgunlaşmalarının engellendiği yerlerdir. Ayrıca sözüm ona *takip* şemalarına göre benzer geçmişten olan çocukların ayrıma tabi

tutulmaları, sınıf ön yargısının kemikleşmesini neredeyse garanti eder çünkü bu çocukların kendilerinden farklı olan kişilerle ilişki kurma imkânları son derece kısıtlanmış olur. Son olarak, okul eğitiminde öğrencilerden yapmaları beklenen işler, çoğunlukla gençlerin zorlayıcı sorularına cevap vermeye yönelik değildir.

Karanlık Dünya

Acaba bütün bunları söylerken çok mu abartıyorum? *Silahlar* ve *karanlık dünya* gibi savaşı çağrıştıran metaforları kullanmam, kemirgen kurdun sabana kızgınlığı gibi, ergen fantezisinden türetilen dilden daha fazla bir anlama sahip olabilir mi? Okulun kusurları var, evet, ama okul netice itibarıyla temel bir kurumdur. Bu açıdan baktığımızda okulun kusurları –hiçbirine isim bulamasak bile– akılcı düzenlemelerle düzeltilemez mi?

Yoksa geçmişe çok mu yükleniyorum? Bu kurumu on dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru Kuzey Amerika'da ayağa kaldırmış olan öjeniks uzmanları, ütopyacılar, iş adamları, kilise adamları, Darwinistler, ırkçılar ve yüksek akademisyenler koalisyonuna çok mu katı davranmaktayım? Onlar belki de bu kuruma zarar vermeyi amaçlamamışlardı, belki tam tersine yararlı olduklarını düşünerek davranmışlardı. Üstelik bugün hepsi de toprağın altında yatıyor. Bu durumda şimdiki zamanda yaşanan problemleri çözmeye çalışsak daha iyi olmaz mı? Geçmişte yapılan kusurlar sıradan beceriksizliklere, rüşvetçiliğe, liderlik hatalarına ya da bunun gibi şeylere yüklenemez mi?

Bu sorulara siz kendiniz karar verin, bana gelince ben çok uzun zaman önce şu karara vardım ki halkın karar alma süreçlerine katılmasına izin vermeyen bazı kasıtlı niyetler okul kurumunda

geçmişte iş başındaydı bugün de iş başındadır. Dolayısıyla bu gerçek karşısında *okul reformu* ifadesi anlamsızdır. Operasyonun tarafları iddialarını mahkemeye intikal ettirmedikçe ve ekonomi ve toplumsal yönetimle ilişkiler aydınlığa kavuşturulup sona erdirilmedikçe, her reform çabası sadece başka bir yanılsama, ulusal aynalar evine eklenmiş yeni bir oda olacaktır.

Fakat siz, okul eğitiminde karanlık madde gibi güçlü ama görünmez bir kuvvetin iş başında olduğuna yönelik benim suçlamalarımın doğru olduğuna kendinizi inandırmak zorunda olacaksınız. Eğer amacınız kendinizi ve ailenizi savunabilecek kadar güçlü olmaksa -bunu sizin için ben yapamam- bu benim çıkardığım sonuçları ezberleyerek olmaz. Ben kendinizi ve ailenizi savunabilmeniz için size başlangıçta anlaşılmaz, hatta sapıtma gibi görünecek tüyler ürpertici üç okul öyküsü anlatacağım. Sizin işiniz onların anlamını yorumlamak olacak. Bu öyküleri okurken hangi mevkide bulunan hangi yetkililerin bu girişimlerin altına imza atmış olabileceklerini ve kimlerin menfaatlerinin gözetildiğini hayalinizde canlandırmayı deneyin lütfen. Zihninizi bu noktaya yoğunlaştırırken şunu da aklınızda tutun ki ne kadar yüksek mevkide olursa olsun hiçbir aklı başında bürokrat, bu işlerin yöneticilerini kızdıracak ya da onları zor durumda bırakabilecek bir girişime tevessül etmez. Hobbes'un söylediğini hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayın: Güç, hiçbir zaman göründüğü yerde değildir.

Kendi adıma, bu öyküleri normal bir zemine oturtmak için basit bir izah bulmayı denedim fakat ne kadar denediysem de beceremedim. İş başında olan karanlığı biz basit tecrübeyle teşhis edemeyiz. Bunun için tarihsel, sosyolojik, psikolojik, teolojik, siyasi ve felsefi araştırmayla çok daha kapsamlı bir yöntem seçmek zorundayız. Zaten bu kitabı yazma nedenim de bu.

Ama siz benimle aynı fikirde olmayabilirsiniz. Belki Alexander'ın Gordian düğümüne basit bir çözüm bulması ve Occam'ın bilimde aynı şeyi yapıp hakikate daha kısa yoldan erişmeyi sağlayan basit izahlar yapması gibi, siz de benim gözden kaçırdığım bir açıklama bulabilirsiniz.

Benim anlatmak istediğim üç öyküden ilki, 2008 yılında Almanya Nürnberg'te yaşanmış bir olay. Diğer ikisi ise 2004 yılı New York Highland'de ve 1991 yılı Vermont Walden'da meydana gelmiş olaylar. Gerçi ben size okul olarak adlandırdığımız, zihnimde karanlık bir güç çağrışımı yapan *aynalar evi*yle ilgili başka pek çok öykü de anlatabilirim ama eğer bunlar sizin kuşkularınızı tatmin etmeye yetmeyecekse başka öyküler de yetmeyecektir.

Nürnberg Olayı

29 Ocak 2008 tarihinde Almanya'nın Nürnberg şehrinde yaşayan 16 yaşındaki Melissa Busekros, elli polis ve resmî görevli eşliğinde evinden zorla çıkarıldı ve psikiyatri kliniğinde müşahede altına alındı. Melissa'nın suçu, evde eğitim görmesiydi. Bu olayı duyar duymaz, Washington'daki Alman büyükelçisine içimdeki nefreti kayda geçirmek için hemen mektup yazdım:

> "Sayın Büyükelçi;
> Evde eğitim, 1937 yılında Nazi hükûmeti tarafından aniden yasaklanana kadar Almanya'da yasal bir uygulamaydı. Ben Hitler'in koyduğu bir yasağın yetmiş iki yıl sonra neden hâlâ zorla yürürlükte tutulduğunu anlamaya çalışıyorum. Bu yasak kimlerin menfaatini koruyor? Hangi amaca hizmet ediyor? Şu anda Amerika'da 2,5-3 milyon civarında insan evde eğitim uygulamasını takip ediyor. Onların arasından Almanya'yı baştan sona dolaşmış olan biri, geçenlerde Melissa Busekros'un başına gelenler hakkında bana bilgi verdi ve benden meselenin özünü anlamakta yardımcı olup olamayacağımı sordu. İşte, bu nedenle size bu mektubu yazıyorum.

Edinmiş olduğum bilgilere göre, Almanya'daki yerel bir mahkeme sosyal hizmet yetkililerine Melissa'yı gerekirse zor kullanarak şu şekilde bir tutuklama emri vermiş: "Gençlik hizmet bürosu, çocuğu –gerekirse zorla– mahkemeye getirilmesi konusunda görevlendirilmiş ve yetkili kılınmıştır. Bu amaç çerçevesinde polis desteği sağlanabilir."

Mahkemenin bu emri, beni birkaç noktadan rahatsız etti. Evvela, Melissa'nın geçmiş yaşantısındaki temiz sicili, onun bu şekilde bir polis müdahalesini hak ettiğine hiçbir şekilde işaret etmiyor. Mahkemenin duruşmaya davet için adrese göndereceği basit bir mektup yeterli olurdu. Ayrıca, Melissa evde eğitim yolunu seçtiği için bir psikiyatri kliniğinde neden 240 dakika sorgulandı? Bu eğitim yönteminin kırk yıldan beri uluslararası ölçekte belli bir gelişme göstermiş olduğu ve –İnsan Genomu Projesi'nin müdürü de dâhil olmak üzere– birçok seçkin insanın bu sistemle kendisini yetiştirmiş olduğu gerçeği Almanya'da bilinmiyor mu?

Yapılan sorgulamanın sonuçlarına göre, Melissa *okul fobisi* adında çabuk ilerleyen tuhaf bir rahatsızlık yaşamaktaydı. Resmî raporun devamında geçtiği gibi, bu rahatsızlık Melissa'nın gelişmesinin *bir yıl gecikmeli* olmasına sebep olan tıbbi bir durumdu.

Yaşanan bu olay, Almanya'da bu konularla ilgili ince ayarlı bir mihenk taşının olduğu ama dünyanın geri kalanının bunlardan habersiz olduğu şeklinde mi anlaşılmalı? Benim gördüğüm şu ki bu zayıf sözde bilim kırıntıları temel alınıp bir acil vaka hükmü verilmiştir. Hatta o kadar ciddi bir olay olarak değerlendirilmiştir ki Melissa'nın kendi ailesiyle irtibatının derhal kesilmesine gerek görülmüştür. Tüm bu yaşananlar bir delilik! Bu eylemin arkasında nasıl bir mantık, nasıl bir felsefe ve ne tür değerler yatıyor, anlamış değilim.

Melissa'nın sorgusundan iki gün sonra on beş polis, davaya bakan savcı ve sosyal hizmet uzmanları hep birlikte Busekro'ların evini bastılar. Bu esnada, kutlamaya eşlik eder gibi evin önünde kalabalık bir muhabir grubunun bulunması, toplumsal değerlerin alaya alınması değil de nedir?

Alman mahkemesinin resmî açıklamasına göre, tutuklamayı gerçekleştiren yetkililer sorumluluklarını yerine getirdiler. Mahkemenin ifadesi şöyleydi: "Bu zor kullanmaya yetkili refakatçıların işi, ailenin yasa dışı hareketiyle başlamıştır. Eğitim idaresi, sözde evde eğitimi onaylamayacak ve orantılı bir karşılık verecektir." Orantılı mı? On beş polis mi orantılı?

Resmî rapor, ayrıca, Alman eğitim otoritesinin "ailenin inançlarını doğru yola getirme yönünde" hareket edeceğini bildirmektedir.

Acaba bunun için hangi araçların kullanılması düşünülüyor Sayın Büyükelçi? Bana çok kaygı verici bir durum gibi gözüküyor. Uzun zaman önce Almanların Avrupa'daki diğer devletler arasında en çok kadın öldüren devlet olduğu cadı çılgınlığı döneminde germe, başparmak sıkma, ağırlığın altında ezme, bazı organların kesilmesi, yakılması gibi işkenceler vardı. 1933-1945 yılları arasında ise yelpaze biraz daha genişledi ve toplama kampları, sönmemiş kireç, dondurucu soğuk ve ileri teknoloji ürünü başka yöntemler kullanılmaya başladı. Tüm bunlar, savaş sonrası Nürnberg'de *Doktorlar Davası* filminde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Peki bugün hangi aletler kullanılıyor Sayın Büyükelçi, söyler misiniz?

Benim anne tarafım köken olarak Alman'dır, dolayısıyla hücrelerinde kısmen Alman DNA'ları taşıyan bir adamım ki 16 yaşında bir kıza yapılan terörün çağrıştırdığı Alman çılgınlığı hortladığında hemen alarma geçiyorum. Ünlü bazı Almanlar, ulusunuzun mide bulandırıcı geçmişini sizin gençlere karşı muamelelerinize bağlamışlardır. Mesela *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'un yazarı Erich Remarque, Birinci Dünya Savaşı'na yol açan nedenlerin izini doğrudan doğruya sert Alman hocaları ve onların yalanlarında aramıştır. Hitler'in idam ettiği ünlü Protestan din adamı Dietrich Bonhoeffer ise İkinci Dünya Savaşı'nın Alman okul eğitiminin kaçınılmaz sonucu olduğunu beyan etmiştir. Martin Luther, Büyük Friedrich, Otto von Bismarck ve Adolf Hitler gibi Alman savaş meraklıları, bana göre, dikkatin başka yöne kaymasına sebep olmuşlardır. Bu kişiler bir sistem takıntısı veya bir ana formül araştırmasıyla –eski Norveç dininden bu yana dünyanın sizin yaşadığınız tarafında– gerçekte meydana gelmiş olan şeyleri maskeleyen geçici olgularla oyalanmışlardır. Sistem mantığı öyle bir şeydir ki özgürlük ve kişisel haklar gibi kavramlar sistemin bütünlüğüne yönelmiş doğrudan saldırı anlamına gelirler. Fichte, halkın arasındaki sıradan insanların kendilerini özgür irade ve hayal gücüne sahip bağımsız bireyler olarak görmeleri devam ettiği müddetçe, etkili bir ulusal yönetimin mümkün olmadığını anlamış bir düşünürdür. O nedenle, bu gibi görüşlerin yeşermesine engel olacak zorunlu okul eğitimi talebinde bulunmuştur.

İnsanların düşünmesini kontrol altında tutmayı amaçlayan bu yöntem, kısa vadede halkınızın kolay yönetilebilir bir kitleye dönüşmesini sağlar. Ayrıca, bu yöntem Almanlara güvenilir otomatlar olarak dünya genelinde hoşlarına gidecek bir şöhret de kazandırmıştır. Fakat uzun vadede bu yöntem, ekonomik geleceğinizi felce uğratır. Sadece ThyssenKrupp'un Phoenix çelik

> fabrikasını *saf* olduğu düşünülen Çin'e çok ucuz fiyata satmasıyla yaşanan hezimeti düşünün. Çinli köylüler sizin mühendislerinizin öngördüğü zamanın üçte biri kadar bir sürede fabrikayı taşımış ve üretimi başlatmışlardır. Kurallara sıkı sıkıya bağlı olan Krupp, aldığı kötü karar sonucunda 10.000 Alman emekçisinin iş imkânını ortadan kaldırırken Phoenix o günden beri Çin'e çok para kazandıran işletme olmuştur.
> Ve son acayiplik, elbette, Phoenix'i alıp götürmekle görevli olan adamların büyük oranda evde eğitim görmüş olmalarıydı ki bu kırsal Çin'de bin yıldır sürdürülen yaygın bir uygulamadır."

Yazdığım bu mektuba bir cevap gelmedi. Zaten bir bürokrat bu yazdıklarıma ne diyebilirdi ki?

Highland Lisesinde Bir Olay

5 Mart 2004'te New York'un kuzeyindeki zengin Rockland yerel bölgesinde bulunan Highland Lisesinde okul yönetim kurulu üyesi John Jankiewicz'in davetine iştirak etmek üzere arabamla yola çıktım. Jankiewicz benden bir konuşma yapmamı isteyene kadar onunla hiç tanışmamıştık fakat bana yazdığı ve içinde bazı değerlendirmeler yaptığı mektuptan etkilenmiştim. John Jankiewicz, Highland'daki Almanlaştırılmış okul eğitiminin -hemen hemen tüm Amerikan okul eğitiminde olduğu gibi davranış psikolojisinin prensipleri çerçevesinde inşa edilmiş olan okul eğitiminin- Highland mezunlarının gelecek umutlarını yaralayacağından endişeliydi. O, bundan rahatsızlık duyuyordu. John, hidrolik mühendisi olarak yaratıcı yeteneğe sahip olan etkileyici birisiydi, bu yeteneğiyle tasarlamış olduğu projelerden dolayı dünya çapında bir şöhret kazanmıştı.

Onunla karşılaşmak için sabırsızlanıyordum ama şehir dışında zengin bir lisede ilk ve son sınıf öğrencileri önünde konuşmak için değil çünkü kendini beğenmiş gençlere konuşmanın ne

kadar zor olduğunu geçmiş tecrübelerimden biliyordum. Okulu biraz tanımak için okula erkenden gittiğimde kuşkularım hemen doğrulandı. Okulun otoparkı son teknoloji ürünü öğrenci arabalarıyla doluydu ve karşılaştığım çocukların genel davranış tipi kendini beğenmişlikti. Bu hâl bana Crystal Springs Upland Okulunu hatırlattı, kötü şöhretini eski öğrencisi Patty Hearst'tan alan Kaliforniya sahilinde varlıklı bir özel okul. Oraya konuşmaya gittiğimde bir öğrencinin, "Fakülte arabaları o kadar alt sınıf ki bizim bahçıvanlarımız bile daha iyi arabaya biniyor." dediğini kendi kulaklarımla işitmiştim.

Öte yandan, her iki okulun öğrencileri de kayıt sırasında okula –zenginler kulübüne kaydolur gibi– çok büyük paralar ödemek zorundaydılar. Kendini beğenmiş tavırlarıyla vasat entelektüel yeteneklerini gizlemeye çalışıyorlardı. Okul personeli, üniversiteye girişle ilgili olarak not ortalamaları ve standart test sonuçlarının güya onların geleceği üzerinde çok belirleyici olacağına dönük bitmek bilmeyen bir sahtekârlık iklimi oluşturarak bu öğrencileri lise hayatları boyunca çay gibi demliyorlardı.

Prestijli bir üniversiteye veya hiçbir üniversiteye kabul edilmemenin tarif edilemeyecek korkunçluğu, akademik çalışmaların üzerine inşa olunduğu psikolojik zemini oluşturuyordu. Bir genç için hayatının o dönemindeki en büyük sorun, insani değer terazisini elinde tutan o görünmez hüküm vericilerin dikkatli incelemelerinden sağ salim çıkabilmekti. Herkesin merkezî ilgisi buna dönüktü. Yakın zaman önce hayatın ışık ve fotosentez yokluğunda –sadece kimyasallar ve sıcaklıktan oluşan bir karışım içerisinde–fantastik değişkenlikler içerisinde mümkün olabileceğinin gösterilmesi, inek bir öğrencinin ilgisini çekmiş olabilir ama bunun inek öğrencilerin gelecekteki yöneticilerine bir ufuk çizmesi söz konusu değildi.

Highland'da (ya da Crystal Springs'de) öğrencilerden saklanan pek çok sırdan biri de üniversitelerin her şeyden önce bir ticarethane –çalışanlarının maaşlarını ödemek için her şeyi göze alabilen bir ticarethane– oldukları gerçeğiydi. Onların bir çanta dolusu para karşılığında memnuniyetle diploma sağlayan bir üniversite bulmaları konusunda pek endişelenmelerine gerek yoktu. Nitekim seçkin bir üniversiteye kabulün –başvuranların sayısının daima kontenjan sayısından fazla olmasından dolayı– garanti edilememesine rağmen Al Gore, John Kennedy, John Kerry, George Bush, John McCain (Annapolis'te 900 mezun arasından 895. oldu ve pilotluğunu yaptığı beş uçağı mahvetti.) ve Franklin Roosevelt gibi vasat öğrenciler seçkin üniversitelere girip mezun olmada ciddi bir zorlukla karşılaşmamışlardır.

Highland'daki çocukların üniversiteye ilgi duyduklarını bildiğim için konuşmamı, okul eğitiminin disiplini sağlamak için kullandığı fanteziler üzerine değil, üniversiteye girişle ilgili mevcut durum ve giriş şartları üzerine yapmaya karar verdim. Onların anlaşılmaz korkularının temelini, diğer okulların çoğu gibi okulun azami ölçüde sömürmekte olduğu korkularının temelini çürütmem gerekiyordu. Vaaz vermek üzerine kurulu bir strateji değildi bu. Yapmak istediğim şey, büyük okul yalanlarından kaçınmayı bir şekilde başarabilmiş ve başarıyı okul eğitimi desteği olmadan yakalayabilmiş olan geçmiş ve bugünün örnek kişilerine dikkatleri çekebilmekti. Bu çerçevede siz mutlaka bilgisayar endüstrisinin okulu yarım bırakmış kişilerin ortaya koyduğu vizyonla inşa edilmiş olduğunu biliyor olmalısınız. Nobel Ödülü almış yaratıcı yazarlarımızın da okulu yarım bırakmış olduklarını biliyorsundur. Yine tüm yönleriyle eğlence endüstrisi de ağırlıklı olarak okulu yarım bırakanların hâkim olduğu bir alandır. Fast food endüstrisi dersen yine öyle. Dahası,

ulusal politika sorumluluğunu verdiğimiz siyasetçilerimiz de büyük oranda vasat öğrencilerden oluşuyor.

The New York Times'ta müfettişler, okul müdürleri ve öğretmenlerin standart test sonuçlarının açıklandığı bir haber vardı. Bu habere göre müfettişler, okul müdürleri ve öğretmenler, yirmi önemli mesleki grup arasında standart test sonuçları bakımından neredeyse en altta yer alıyorlar. Müfettişler ise kötünün kötüsü durumunda! Şimdi söyleyeceğimi çocuklara da anlattım: Şayet veliler kendi bölgelerindeki her okul personelinin test sonuçlarını görünür bir şekilde kapılarına asmalarını isteselerdi karşılaşacakları sonuç Humpty Dumpty (çocuk şarkısında duvardan düşüp kırılan yumurta) gibi sistemin paramparça olması şeklinde gerçekleşirdi.

Hepsi de kolayca doğrulanabilecek olan bu tohumlar zamanında ekilmiş olsaydı kendi başlarına büyüyüp sonuç üretirlerdi. Highland'in kalabalıkları kontrol etme cihazı olarak yaydığına inandığım refah ve korku iklimi sebebiyle istiridyeler gibi sıkıca kapanmış bu zihinlerde, bu anormal veri yığını beyinleri açmaya yarayan kuvvetli bir asit gibi iş görürdü.

Benim gençlere aktardığım en etkileyici bilgi Harvard, Stanford, Yale, Princeton ve onlar gibi prestijli okullara kabul edilme politikalarıyla alakalıydı. Bilindiği gibi bu okullar her yıl yüksek sayıda potansiyel mezuniyet adayını, mükemmel GPA ortalamalarına ve mükemmel SAT sonuçlarına sahip olan öğrencileri, Harvard kabuller müdürü Marlyn McGrath'ın birkaç yıl önceki bir konuşmasında işittiğimiz üzere *ayrıcalıklılar listesi*nden başvuranların lehine reddetmekteydiler. Sen iş hayatına başarılı bir başlangıç yaptın mı? Bir hayır kurumu kurdun mu? Dünyayı deniz yoluyla tek başına dolaştın mı? Tierra

del Fuego'dan, Alaska Point Barrow'a profesyonel bir yardım almadan yürüdün mü? Bir traktörü parçalarına ayırabilir misin ve onu tekrar eski hâline getirebilir misin?

Gençler bunları yapabilir mi? Elbette yapabilirler. Liseyi yarıda bırakan ve *Londra'da Gezinti* bölümünde adını işittiğin Richard Branson, günlük gazetemde bu sabah (29 Temmuz 2008) uzay gemisinin burnunda bir şişe şampanyayı patlatırken gösteriliyor. Branson, uzaya koltuk başına 200.000 dolardan turist taşımayı daha yeni tamamladı. Şimdiye kadar 250'den fazla kişi ödemeyi yaptı. Uzay gemisine dul annesi Eve Branson'un anısına *Eve* adını vermiş ki Eve, oğlunu daha 4 yaşındayken Londra civarında kilometrelerce yürümeye teşvik edecek bir uzak görüşlülüğe sahip bir anneydi. Her ne kadar gençlerin toplam sayısına göre sınırlı kalsa da –okul efsanesinin kancası, oltası ve kurşununu yuttuysan eğer– senin tahmin ettiğinden çok daha fazla sayıda genç, gerçek hayata gayet iyi bir başlangıç yapmayı başarmışlardır.

Vermiş olduğum bu bilgilere öğrencilerin tepkisi oldukça heyecan vericiydi. Benim Crystal Springs'te karşılaşmış olduğum genel kayıtsızlığın aksine, bu öğrenci topluluğu kendinden geçmiş, dikkatli izleyicilerdi. Sanki ne yapıp edip onları esir tutan varsayımlardan kurtulmak ister gibi bir hâlleri vardı ve bunun ne kadar önemli olduğunu idrak etmeye çalışıyorlardı.

Tam bu noktada, biraz sonra açıklayacağım sebeplerden ötürü bu konuşmanın nasıl bir üslup içerisinde yapıldığını gözünüzde canlandırmanızı istiyorum. Dikkat ettiyseniz konuşmanın hiçbir yerinde telaşlı, aşırı duygusal veya kınayıcı bir tavır sergilememiştim. Gayet sakin ve pürüzsüz bir ses tonuyla konuşmamı sürdürmüştüm. Ayrıca konuşma sırasında ortaya koymuş olduğum gerçekler, kontrol edilerek doğrulanması

mümkün olan şeylerdi. Bunu yapmak isteyenlerin sadece bazı enformasyon kaynaklarına başvurmaları yeterliydi.

Ama aniden ne olduysa oldu.

Bir anda bir polis müfrezesi oditoryumun kapılarını gürültülü bir sesle açtı ve salonu işgal etti. Görevli memur bir megafonla bağırdı, "Bu toplantı bitmiştir! Hemen oditoryumu terk edin! Sınıflarınıza dönün! Sakin olun! Öğretmenlerinizi takip edin! Salonu hemen terk edin!"

Hayatımın en tuhaf anıydı. Salondaki herkes *sakindi,* polis hariç!

Görevli polis megafonla bağırıyordu: "Bu toplantı bitmiştir! Oditoryumu hemen terk edin!" Bunları söylerken iki kez oditoryumun sahnesinde benim ayakta durduğum yerin önünden kırmızı kuyruklu şahinin bir sincap görmesi gibi bakışını *benim* gözlerime sabitleyerek geçti. "Hemen salonu terk et. Bu ders bitmiştir!" diye beni tersledi. Eğer karşı çıksaydım tutuklanacağımdan hiç şüphem yoktu.

Okula bir bomba ihbarı mı yapılmıştı? Hayır. Bomba bendim. Binadan çıktığımda Jankiewicz, müfettiş McCarthy'nin konuşmamı çok kışkırtıcı bulduğunu ve konuşmayı kesmek için polisi çağırdığını haber vermek için beni yakaladı. Bunun üzerine biraz düşünmenizi istiyorum. Sesim asla bir konuşma tonunun üstüne çıkmadı. Konuşmam boyunca kötü bir dil kullanmadım. Dinleyicileri hipnoz edip dalgın dalgın etrafta dolaştırmadım veya kendimi teşhir etmedim. Gerçi Nürnberg'in Melissa Busekros'un faaliyetlerini durdururken kullandığı ölçüde Highland'in aşırı güç kullanmamış olduğu doğru, neticede çenemi kapatmam için sadece üç polis gönderilmişti fakat işleyiş –umarım siz de görebiliyorsunuzdur– farklı değildi.

Üstelik bu, son da değildi. O akşam okulda ailelere konuşma yapmam planlanmıştı. McCarthy o konuşmayı da iptal etti, okulun bir cinayet mahalli olarak kullanılmasına izin verilmesini reddettiğini söyleyerek. Salonun parası ödenmişti, öğrenciler çok önceden gitmiş olacaklardı, sadece yetişkinler toplantıya katılacaktı fakat bunların hiçbiri durumu değiştirmedi. New York Highland'daki hiç kimsenin sizin şu anda bu kitapta okuduğunuz gerçekleri işitmesine izin verilmedi.

Üç gün sonra, 7 Nisan 2004'te, *The Mid-Hudson Highland Post,* Poughkeepsie'de (New York'un güneydoğusunda Highland'deki Huston Nehri'nin karşı kıyısındaki şehir) yayınlanan bir gazete, olayı haber yaptı, en azından bir kısmını. Haberin başlığı şu şekildeydi: "Susturuldu– Reformu Savunmak Tartışmaya Neden Oldu."

Haberde polis müdahalesiyle ilgili tek bir kelime yoktu fakat onun haricinde başka türlü benim de bilemeyeceğim aydınlatıcı bazı detaylara yer verilmişti. Örneğin, dersi durduran kişi olarak Müfettiş McCarthy'nin adı geçiyordu. Ama küçük bir kasaba için o boyutta bir olayın bu kadar önemsiz bir mesele gibi görülmemesi gerekiyordu. Benim temsil ettiğim *acil durumu* bölge müdürlüğüne ihbar etmiş olması gereken okul müdürünün neden sıkıntı vermeden mikrofona yanaşıp belki "az sonra olabilecekleri" kulağıma fısıldayarak konuşmamı hızlıca toparlamamı söylememiş olması, doğrusu bir cevabı gerekli kılıyordu. Şayet müdür bunu yapacak akli yeterlilikten yoksun ise neden müfettiş polise başvurmadan önce ondan bunu yapmasını talep etmemişti? Ve son olarak, Highland polis sevk memuru neden üç polis yerine tek polis göndermemişti? Yoksa varsayım, lise öğrencilerine objektif bilgi getirecek kadar çılgın birinin mutlaka uyuşturucu almış olması gerektiği ve bir tehlike teşkil edeceği düşüncesi miydi, eğer yapılan bir güç gösterisi değildiyse?

Bu gazete haberi, müfettişin eyleminin meşruiyetine delil olarak benim çocuklara öğrenci tüketimi üzerine şiddet unsuru içeren bir filmi göstermemi öne çıkarıyordu. Söz konusu film PBS ve Discovery Channel'de gösterildiği için rahatlıkla söyleyebilirim ki bana yapılan muamelenin arkasında yatan asıl neden bu değildi. Müfettişin açıklamasının doğru olmadığını ispatlayan asıl nokta ise akşam yapacağımız veli toplantısının iptal edilmesiydi. Benim konuşmamın ardından bir öğretmenin sınıfında heyecan verici tartışmaların yapıldığını aktarması, muhabir tarafından tırnak içinde aktarılmıştı. Öğretmen şunu demişti: "Çocuklar ortaya atılan konuları tartışmaya hevesliydiler ama maalesef bizim okulumuz bunun gerçekleşmesine izin vermedi."

Bu acayip hikâyenin son bölümü, benim için olayın kendisi kadar tüyler ürperticiydi. 15 Mayıs 2007'de, Highland'da başıma gelenlerin bu kitabın bir bölümünde yer alacağı belli olunca, okul yöneticisine, müdüre, okul-aile birliğine ve öğrenci gazetesine mektup yazdım. Onlara öyküyü onların bakış açısından aktarmayı teklif ettim ve üzerinde herhangi bir oynama yapmayacağıma söz verdim. Bu anlattığım, kitabı yazdığımdan bir yıl önceydi ama ne bir telefon ile, ne bir kartpostal ile ne de başka bir şekilde bana ulaşan oldu. Alman büyükelçiden aldığım sessiz kalış tepkisinin tıpatıp aynısı.

Hiçbir şey! Sıfır! Tek kelime yok... Highland temiz, iyi aydınlatılmış bir yer ama Amerika'nın güzel geleneklerinin kötü bir temsilcisi. Yahut bana öyle göründü:

> "Biz kendimizi gençliği aşılama görevine adadık. İnsanoğlunun henüz bozulmamış olduğu bir yaşta."
>
> Adolf Hitler, 1 Mayıs 1937

Siz okulun temsil ettiği karanlık dünyayı görmemeyi tercih ettiğiniz ve sadece onun aptallıklarına dikkat kesildiğiniz için, okulun durumu sürekli kötüye gidiyor.

Ben Highland Lisesinin Amerika'daki en kötü okul olduğunu mu ima ediyorum? Hiç de değil. Tanıdığım okullar içerisinde en iyilerinden ve kesinlikle en zenginlerinden biri. Sizin kendinize sormanız gereken şey, ülkenin bir sahilinden ötekine kaç okulun gerçekleri katlanılamaz buluyor olduğudur. Çünkü bu, onların gerçek misyonlarını yerine getirmelerini engelliyor. Amerikan toplumunun giderek büyüyen uyumsuzluğu, Harlem, Watts ve Doğu St. Louis gibi yerlerden daha az olmamak üzere Highland gibi süslü püslü yerlerdeki zorunlu okul eğitiminden kaynaklanıyor.

Walden Olayı

1991'e kadar Vermont Eyaleti'ndeki Walden'da –resim güzelliğinde bir köy, Amerika'daki en kırsal yer– dört adet tek odalı çok güzel okul binaları vardı. Hepsi de birbirinden farklı, birbirinden ayrı ve yöre insanlarının öteden beri kullandığı şekilde bir derenin üzerine set örülerek yapılmış gerçek bir yüzme havuzuna sahipti. Bu okullarda okuyan öğrencilerin okuma ve matematik notları, eyalet ortalamasının çok üzerindeydi. Çocuklar o kadar mutlu ve sağlıklı görünüyorlardı ki ziyaretim sırasında onlar ile Manhattan'da aşina olduğum çocuklar arasında bir kıyaslama yaptığımda kendi içimde ufak bir sarsıntı geçirdim. Çocukları böylesine büyüleyici bir yerde yetişen veliler bundan son derece memnundu ve çocuklarına zor zamanlarında her türlü desteği vermeye hazırdılar.

Bu üçüncü inanılmaz öyküde, Vermont'un cennet gibi hâlindense onu kötü bir kahraman olarak anlatmadan önce, bu eyalette –

Walden'a gelmeden önce– katılmış olduğum bütün toplantılardan büyük bir zevk duyarak ayrıldığımı belirtme ihtiyacı duyuyorum. Benim şimdiye kadar en sevdiğim eyalet başkenti tecrübemi –bütün eyalet başkentlerini ziyaret etmiş biri olarak– sizinle paylaşmama izin verin. 1990 yılında bir gün, henüz hâlâ New York'ta yılın öğretmeni iken Vermont, Montpelier'de üniversitede konuşma yapmaya davet edildim. Bu görkemli küçük şehre bir gün erken varınca parlamento binasına yürümeye karar verdim ve zaman öldürmek için etrafta biraz dolaştım. İyi görünümlü yapının içindeki atmosfer o kadar sakin ve sadeydi ki ben valinin ofisine gitmeye ve kendine has bir kişiliğe sahip bu eyalete idarecilik yaptığı için sekreteri vasıtasıyla ona bir teşekkür notu bırakmaya karar verdim.

Kapı açıktı, ben de içeri yürüdüm. Etrafta sekreter yoktu. Beş dakika bekledim, sekreter hâlâ gelmedi. Ben de ihtiyatlı bir şekilde valinin kapısını çaldım; bir, iki ve sonra kapıyı açtım. İçeriye dikkatlice baktığımda valinin odada olmadığını açıkça görebiliyordum. Dış koridorda izin istemek için dahi bir güvenlik görevlisi bulunmadığı için ben valinin masasına bir not bırakıp çıkmaya karar verdim fakat bunu yapmaya meylettiğimde şeytani bir Pittsburgh İskoç-İrlandalı ruhu kulağıma fısıldadı, "Neden masasının arkasına geçip koltuğa oturmuyorsun ve Vermont valisi olmanın nasıl bir his olduğunu tatmıyorsun?"

Ve ben de öyle yaptım.

İyi tarafım bana eğer vali içeri girip beni bu hâlde görürse ne diyeceğimi sorana kadar bir iki dakika geçti. Bir dakikalığına onunla birlikte olmuş olduğumu kendisine anlatabilecek miydim? Bu rahatsız edici düşünceyle kalktım ve odadan çıktım. Bunu size anlatıyorum çünkü aynı şeyin Amerika'nın başka bir yerinde (belki Montana?) olup olamayacağından kuşkuluyum.

Hatırladığım kadarıyla 1991 yılı Nisan ayıydı. Benden Walden'daki tek sınıflı okulları savunmam istenmişti. Çünkü eyalet yetkilileri, federal yasaların gerektirdiği şekilde tekerlekli sandalye dostu ve engelli tırabzanları olan bir okul –haklı görülemeyecek kadar aşırı pahalı bir proje– inşa etme gerekçesiyle bu okulları yıkmak istiyordu. Onların yerine bir beton bloktan oluşan *bölgesel* okul inşa edilecekti ve çocuklar bulundukları yerden 60 kilometre öteye otobüsle taşınmak zorunda olacaktı. Okullarla bağlantılı olan herkes şoktaydı. Bu karar geçmiş yıllarda birkaç kez oyalama taktiğiyle atlatılmıştı fakat bu kez eyalet dişlerini gösteriyordu. Eğer teklif yine atlatılırsa eyalet kasabaya okul yardımı için gönderdiği fonları kesecek ve onları her hâlükârda yıkmak için kamulaştırma yetkisini kullanacaktı.

Beni misafir eden ailenin evine varır varmaz, hükûmetin önerisini görmek istediğimi söyledim. Dört okuldaki inşaat için verilen tekliflerin çok uygunsuz olduklarını görmek için bir hukukçu veya muhasebeci olmaya gerek yoktu. Hatırladığım kadarıyla 25 bin doların yeterli olacağı yerde 250 bin dolarlık bir teklifti. Neyse ki (ya da ben öyle düşündüm) Vermont Üniversitesinde ders veren ünlü bir mimar tanıdığım vardı, onu aradım. Birkaç saat sonra yanımıza geldi ve evrakları inceledi. Empatik bir ses tonuyla "Bu teklifler gerçek maliyetten on kat fazla görünüyor." dedi. Bize, bunun, bir kararın çoktan alındığı ve sözleşmelerin sessiz bir şekilde taahhüt edildiği durumlarda yerel hükûmetlerce yapılan yaygın bir hile olduğunu söyledi. Arkadaşım, yeni okulu yapması için kendisine teminat verilen şirketi de tanıyordu ama tanıklık etmeyi kabul etmedi.

Ben ona "Neden tanıklık etmeyesin?" diye sordum. "Eğer bunu yaparsam Vermont eyaletinde bana bir daha hiç iş vermezler. İşte sebebi bu!" diye cevapladı.

Ben o akşam tüm kasaba sakinlerinin hazır bulunduğu kilisede elimden geldiğince anlaşılır bir şekilde konuşmaya çalıştım. Fakat eyaletin sürekli tehditleri, ileride herhangi bir direnci bastırmak için bir korku salgınına sebep olmuştu. Küçük kasaba, eyaletin talep etmiş olduğu faizli borçluluk belgesini geçirdi, büyük bir borcun altına girdi ve Doğu Vermont'ta gözü rahatsız eden büyük yapıyı, büyük kutu gibi çoğu kısmında penceresi olmayan –mecbur tutulmuş oldukları– fabrika okulu inşa etti.

Bir kez daha, örneklerini çokça gördüğümüz şekilde sağduyuya ve akılcılığa kulak tıkayarak okul kararlarının alındığı karanlık dünyanın gerçek olup olmadığı yahut sadece bu durumdan hoşnut olmayan okul öğretmenlerinin muhayyilesinde gezinen bir imge mi olduğu konusunda siz karar vereceksiniz. Eğer benim hakikatin bir ucunu yakaladığıma kanaat getirirseniz bu olguyu baltalamak için bana yardım etmek zorundasınız. Çünkü Amerika'da inşa edilmiş olan yeni dünya düzeninde Bear Stearns, Fannie Mae ve daha pek çok kişi gibi bizim hükûmetimiz, bazı şirketlerin başarısızlığa düşmesine izin verilemeyecek kadar büyük olduklarını ve okullaşmanın da önüne eğitimin geçmesine izin verilemeyecek kadar önemli olduğunu düşünürler.

SON SÖZ

"Kim bana iman eden bu küçüklerden birini günaha düşürürse boynuna kocaman bir değirmen taşı geçirilip denize atılması kendisi için daha iyi olur."

Markos, 9:42

Açık Bir Komploya Davet: Bartleby Projesi

Eğer bu yazıyı sonuna kadar okursanız sizi gerçek bir komploya katılmaya davet ettiğimi anlayacaksınız. Bunu, milyonlarca insanın hayatında gerçek sonuçları olacak açık bir komplo olarak da adlandırabilirsiniz. Biliyorum, kulağa megalomanca geliyor ama biraz sabırlı olmanızı istiyorum. Eğer biz bu konunun üstesinden gelebilirsek okul endüstrisinden bazı insanlar bize beddua etse de bir sürü insan bize rahmet okuyacaktır. Bu komplo, test endüstrisini yok edecek bir projeyle ilgilidir. Siz de bu projeyle bağımsız bir birim komutanı olacaksınız. Projenin adı *Bartleby Projesi* ve neden böyle bir projeye ihtiyaç duyulduğunu az sonra öğreneceksiniz. Yalnız şunu hiç unutmayın: Bu projenin test reformuyla hiçbir alakası yok, tam aksine, testlerin *yok edilmesi* amacını taşıyor.

Hepimiz zamanında teste tabi tutulmuşuzdur. Test sınavlarına giren çocuklarımız olmasa ve onları yanlışlık yaparken izlemenin ıstırabını yaşamak zorunda kalmasak çok azımız bu çirkin uygulamayı tekrar

aklımıza getiririz. Bizim test sınavı törenleriyle temasımız azaldı çünkü yetişkin hayatına katıldıkça kaçınılmaz olarak bu abartılmış yapboz oyununun ürettiği bilginin güvenilmez ve çok yanıltıcı olduğunu keşfettik. Biz görüyoruz ki testlerde başarılı olanlar geleceğin liderlerinden çok sirk köpeklerine benziyor.

Küçük kırmızı okul binasının içindeki hiçbir şey, bu testlerin sonucuna göre gençlerin boynuna asılan sıralama ve derecelendirmelerden daha fazla kişisel ve toplumsal zarara yol açamaz. Bu test sonuçları gerçek değere sahip hiçbir şeyle bağlantılı olmadığı gibi, sebep olduğu zararlar da yeterince gerçektir. Franklin Roosevelt'in başkanlığı sırasında kurumsal okul eğitiminin nihai kontrolünü eline geçirmiş olan sosyal mühendisler, bugün sonuçları daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmış eserleriyle iftihar edebilirler. Yine bu test sınavları, kazananları ve kaybedenleri eşit şekilde mahveden eşi benzeri olmayan bir toplumsal kontrol silahıdır. Standart test sınavları, zorunlu kurumsal okul eğitimi canavarının hareket etmesini sağlayan kuyruğudur.

Okullarımızda sık sık düzenlenen faydasız test ritüelleri –hazırlık, uygulama, toparlama– zorunlu okul eğitiminde eğitimin nasıl bir şey olması gerektiğine yönelik gülünç bir örnek ortaya çıkardı. Yüz milyonlarca insanın verimli uğraşlarla geçirilebilecek günleri sonbahar yaprakları gibi kurutuluyor. On milyarlarca dolar sıcak para birilerinin ceplerine yönlendiriliyor. Standart testlerin günümüzdeki etkisi, birkaç kişinin zenginliğine zenginlik katarken tasavvur ve aklı boğarak gelecek kuşaklar nezdinde bizim ulusal zenginliğimizi mahvetmesidir. Çocuklarımızı güya *bilimsel yöntem*le bir sıralamaya tabi tutmamızın yan ürünü işte budur. Test sınavlarını savunanlar, testlerin insan kaynaklarını etkin bir şekilde sınıflandırmamıza imkân sağladığını söyleyedursunlar,

çocuklarımızın tasavvur ve akli kuvvetleri bu uygulamadan olumsuz yönde etkilenmektedir. Umarım bu kitapta öne sürmüş olduğum fikirler, standart test fikrine bazı zararlar vermiştir. Sizin de bu amaç doğrultusunda Bartleby Projesi'nde bir lider olarak hareket etmenizi istiyorum. Çünkü eğer birileri yolu gösterirse diğerleri onları takip edecektir.

Biz Kuzey Amerika'da öyle bir noktadayız ki sadece kitap ve makalelerde –onları da sadece benzer düşüncede olanlar okumaktadır– test mantığını kınayarak yahut homurdanarak ahlaki yükseklik iddiasında bulunamayız. Her zaman standartlaşmanın önemsendiği ama hiçbir zaman kalite standartlarının dikkate alınmadığı standart test –eğer okul eğitiminin bir gün tekrar akıl ve karakter olgunlaştırma misyonunu üstlenmesi isteniyorsa– bundan böyle tartışma konusu olmaktan çıkmalı ve hiç acımadan sonsuza dek yok edilmelidir. Sizi de test imparatorluğunu kökünden söküp atacak bir plana –bu imparatorluğun kalbini süratli ve ucuz bir şekilde söküp parçalayacak bir plana– liderlik yapmanız için davet ediyorum. Bartleby Projesi'nin amaçlanmayan bir sonucu olarak elbette bu öldürücü sınav türünü meydana getirenler ve yönetenler toplumdan dışlanacaklardır ama bizim asıl meselemiz bu değil.[25]

---

[25] Farklı testler icat eden pek çok kimse, icat etmiş oldukları bu testlerde çok ciddi eksiklikler bulunduğunun tamamen farkında oldukları gibi, bu ölçüm araçlarını siyasi çevrelerin kötü amaçlarla kullandıklarının da farkındadırlar. Bu kişiler kazanılmış şahsi menfaatleri için test rejimine hizmet etmeye devam ediyorlar. Bunun yakın zamandaki bir örneği için test uzmanı Daniel Koretz'in kitabı, *Measuring Up*'a, *[Ölçülere Uymak]* bakınız. Bu kitaba göre, testlerin sebep olduğu zararlar bir test üreticisi olan Dr. Koretz'in değil, başkalarının sorumluluğudur. Yani Koretz'e göre, testlere yaptığı katkılardan dolayı kazandığı yüklü paralar sebebiyle onu kınamaya bizim hakkımız yok. Gerçekten de bu insanların yaptıkları şeyin uzun vadeli sonuçları için sorumlu tutulmaları yanlış mı? Brown vakasından Justice Warren'in diliyle

Bahsettiğim şey aslında basit bir plan. Bu planı yönetmek için herhangi bir örgüte ihtiyacımız yok. Belki de tam aksine binlerce örgüte ihtiyacımız var ama hepsi de yerel ve düzensiz. Yani bu örgütlerin hiçbirinin bir üst kurul tarafından yönlendirilmesine gerek yok. Eğer öyle bir yol tercih edilirse bizim asimile olmamız, marjinalleşmemiz ve dağılıp gitmemiz, bütün reform örgütlerinde zamanla olduğu gibi kaçınılmaz olur ve Bartleby gibi güçlü bir konsept bile hızlı bir sabotajla yok olup gider. Bu işin hakkıyla üstesinden gelebilmemiz için Berlin Duvarı'ndan ilk parçaya balyoz vurmak gibi bir cesarete ihtiyacımız var. Ben bu cesaretin gençler, yani bu projenin meşru liderleri arasında bolca bulunduğunu düşünüyorum.

Ben kısaca böyle bir projeye neden ihtiyaç olduğuna ilişkin bir vakayı aktardıktan sonra size projenin manevi babası olan Bartleby kâtibini tanıtmak istiyorum.

8 Mayıs 2008 günü *New York Sun* gazetesi, her okulun yasal zorunluluk gereği öğrencilerine günde en az 24 dakika beden eğitimi yaptırması gerektiği ama her yirmi beş çocuktan sadece biri için bunun gerçekleştirilebildiğine ilişkin bir haber yayınladı. Haberde, beden eğitiminin anne babaların en çok önem verdiği konu olduğunu belirten New York müfettişinin sözleri tırnak içine alınmıştı. Fakat o zamana kadar, neredeyse yüz yıldan fazladır anne babalar okullarda bu konuyla ilgili ciddi bir itirazda bulunmamışlardı. Hikâye sadece beden eğitimiyle ilgili değil. Bu hikâyenin arka planında ilk anda fark etmenin zor olduğu çok daha karanlık noktalar söz konusu. Şimdi onlardan bahsetmek istiyorum.

---

konuşursak yapmamız gereken şey belki "bir aşağılık hissi üretme... kalplerini ve akıllarını bir daha geri döndürülemez bir şekilde etkileyebilir."

Geçen on yıl zarfında ulusal ölçekte bir obezite ve şeker hastalığı salgını 5 yaşındaki çocuklarda bile görülmeye başladı. Aşırı beslenme ve hareketsizliğin nelere yol açtığı, uzun zamandır farkında olunan bir husustur. Bugün Amerika Birleşik Devletleri'nde körlük ve uzuv kesilmesinin bir numaralı nedeni şeker hastalığıdır. Obezite ise kalp hastalıkları ve insanların kendilerinden nefret etmelerinin en önde gelen nedenidir. Şişman olmayanların, şişmanlardan hoşlanmamaları ve onların aleyhine ağır bir şekilde ayrımcı tutumlar sergilemeleri de herkesin bildiği bir konu. Şişman çocuklar gerek sınıfta gerekse oyun alanlarında zalim bir şekilde cezalandırılmaktadırlar.

Binlerce okulun hâlâ fast food –ve ayrıca sosis ve farklı et karışımlarından yapılan merdiven altı üretilen yağlı gıdalar– satmaya devam etmeleri gibi ayıltıcı gerçekler, okulun gençlerin zihinsel ve fiziksel sağlığına yönelik büyük bir risk oluşturduğu hususunda, sizin çoktan farkındalık geliştirmenize sebep olmuş olmalıdır. Okulun insan üzerinde sebep olduğu zararları aleyhine dava açmayı yasaklayan tuhaf yasalarla birlikte düşünürseniz eğer, günlük şamata ve gürültünün ötesinde bu kurumlarda –popüler efsanelerle pek alakası olmayan–birtakım oyunların döndüğüne inanacağınızı biliyorum. Aklın standartlaştırılması, işte bu oyunun büyük parçalarından biridir.

Başta aktardığım haberde, New York'un Eğitim Kurulu'ndan bir temsilci, "Biz öğrenci sağlığının çok temel ve hayati bir konu olduğunu fark etmeye başlıyoruz." diyor. Bu cümle üzerinde iyi düşünün lütfen. Bu şehri yönetenler, bir yüzyıla yakın süredir çocukların günlük hayatları üzerinde bir tekel gücüne sahip oldular ama ancak şimdi sağlığın önemini fark etmeye *başladıklarını* söylüyorlar. Üstelik madem fark etmişler, bunun görünür delilleri nerede? Tüm okullar hâlâ öğrenmenin zorunlu

bir şartı olarak öğrencilerin kendi sıralarında fiziksel mahpusluk yaşamalarını mecbur tutmuyorlar mı?[26]

Egzersiz yapmamak ve hareketsizliğin, şeker hastalığı ve obezitenin en başta gelen nedeni olduğunun açık bir şekilde gösterilmesi ve her ikisinin körlüğe, uzuv kaybına, kalp hastalıklarına ve kendinden nefret etmeye yol açtığı artık iyice anlaşılmış olmasına rağmen, yasalar nasıl olur da günde sadece 24 dakikalık bir egzersiz süresi şart koşabilir ve onu da doğru dürüst takip etmez? Bu hâl, size okul eğitiminin yöneticileri hakkında bir şeyler anlatmıyor mu? En azından, New York'taki okulların % 96'sının yöneticileri, öğrencilerin sağlığını tehdit eden bir konuda cezalandırılmayacaklarından emin olarak yasayı çiğniyorlar. Bu meseleyi çok daha kaygı verici hâle getiren şey, okul memurlarının bürokratik amirleri karşısında bağımsız bir karar alma yetkisi ve cesaretine sahip olmadıklarının memleketin her tarafında biliniyor olmasıdır. Demek ki onlar bu meselede kişisel açıdan sorumlu tutulmayacakları hususunda birilerinden destek görüyorlar.

Siz yasal olmayan bir etiğin kurumsal okul eğitiminde yürürlükte olduğu gerçeğiyle yüzleşmek zorundasınız. Bu kanun dışı etik,

---

[26] Okullardaki hareketsizlik meselesi, fiziksel sağlıktan daha karmaşık bir meseledir. Üniversiteye giriş şartları hakkında araştırmalar yapmış olan Mitchell Stevens, *Creating a Class: College Admissions and the Education of Elites [Bir Sınıf Yaratma: Üniversite Kabulleri ve Seçkinlerin Eğitimi]* kitabında şunu yazar: Elit üniversitelerde insan vücutlarının fiziksel görünümü, diploma notları kadar önemlidir. Onun anlattıklarına bakılırsa vücutlar sosyal sınıfın görünür simgeleridir. Başvuranlar arasında seçilenler iyi görünümlü ve düzgün konuşan kimselerdir. Fiziksel açıdan etkileyici olmak güçlü bir şekilde tercih sebebidir –her ne kadar öğrenciler on iki yıl boyunca oturtularak ve yağlardan zengin bir mönü yedirilerek yumuşatılıp hamur kıvamına resmî okul eğitimi tarafından getirilmiş olsalar da yine bu okullar tarafından sistemin sırlarına nüfuz etmelerine izin verilmez. Mezuniyet sonrası her köşesi örtülen bu inkâr edilemez gerçeğin göz ardı edilmesi, en öldürücü silahtır.

çirkin binalarda güzelce saklanmıştır. Donuk insanlar, akılsız talimlerle ve okullarla ilgili hemen hemen her şeye sinmiş olan sıkıcı şeylerle maskelenmiştir. Fakat şüphesiz ki –bir yerlerden gelen emirlerle– bu kurum hayat memat meselelerinde mükemmel bir şekilde yalan söyleme yeteneğine sahiptir; hele standart test sınavlarına sıra gelince yalan söylemeleri nedense daha kolay oluyor.

Eğer resmî okul eğitiminin temsilcileri basına, Platon ve Aristoteles'in binlerce yıl önce üstüne basa basa söyledikleri ve Eton, Harrow, Groton ve St. Pauls gibi ayrıcalıklı isimlerin en başından itibaren "Beden sağlığı harekete bağlıdır." fikrini hayata geçirdiklerini, aradan yüz yıl geçtikten sonra daha yeni yeni öğrenmeye *başlıyor* olduklarını açıklıyorlarsa siz *her* okul bildirisine ne kadar büyük bir ihtiyat ve şüpheyle bakmanız gerektiğini herhâlde anlamışsınızdır. Çünkü bir yerlerden yapılan baskı sonucunda, okullar kolayca öğrencilerin ya da yeteneğin aleyhine hareket ettirilebilen kurumlardır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında standart test sınavlarıyla yapılmış olan şey tam da budur. Bazı öğretmenlerin bizzat bildiği ve neredeyse bütün öğretmenlerin içlerinde hissettikleri gerçek şudur ki test ritüelleri öğrencilere zarar verir. Fakat insanın tabiatı gereği, içimizden sadece birkaçımız buna direnç göstermeye cesaret eder. Fakat bu kişiler de bulunup hedef tahtasına oturtulur ve mutlaka cezalandırılırlar.

Ben okul eğitimime 1940 yılında Pittsburgh'un alaylı bir ifadeyle *İsviçre Vadisi* diye isimlendirilen dayanıklı sanayi bölgesinde başladım, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yine çoğunlukla sanayi bölgesi olan Monongahela'da devam ettim. Son olarak, Batı Pensilvanya'nın yeşil yamaçlarında o tarihten sonra zorunlu

hâle gelen okul eğitimimi tamamladım. Burası, Fransız-Kızılderili Savaşı'nı hızlandırmış olan Albay Washington'un Fransız subay Jumonville'i gece yarısı öldürdüğü (Washington, bu cinayeti işlediğini kabul etmedi ama çok eleştirildi.) yerin çok yakınındaydı.

O yıllarda okullar, belki de çocukları hapsetmenin telafisi olarak, görünür bir ahlakilik, güçlü bir eşitlikçilik ve –genelde sınıfların kaba ortamına rağmen– güçlü bir entelektüelliğin hâkim olduğu yerlerdi. Fakülteler her zaman yereldi; yani okulda çalışan bütün personel, ya komşulardan ya da o bölgede belli bir üne sahip olan vatandaşlardan oluşmaktaydı. Bu insanlar hem şahıs olarak hem de soyut fonksiyonlarıyla fakültelerde önemli işler yapıyorlardı. Uzaklarda hazırlanan müfredat ve standart test anlayışı, 1950'li yıllarda –benim okul eğitimimin sonlarına doğru– yeni yeni görünür olmaya başlamıştı. Okuduğum lisedeki (Uniontown Lisesi) her sınıf, bugünden bakılıp değerlendirilse tehlikeli bir şekilde acayip ve hoş görülemeyecek ölçüde özel kullanıma açık olan yerlerdi.

Hâl böyleyken o şekilde eğitilmiş erkek ve kız çocukları, gezegenin her tarafına okullar yoluyla ağlarını örmüş diktatörlüğü mahvetmeyi başarmışlardı. 1940 ve 50'li yılların gençleri olarak biz çok sık kendimizle böbürleniriz, ABD dışında yaşamak gibi bir talihsizlik yaşayanların aksine *biz* ne nüfus cüzdanı taşıdık, ne sivil polisten korktuk. Benim çocukluk günlerimin egzotik özgürlüğüyle kıyaslandığında altmış yıl sonrasının Amerikan toplumu, daha fazla konforlu yaşamak adına polis devletinin şamarını yemek gibi bir talihsizlikle karşı karşıya kalmıştır. Havaalanlarında yaşlı kadınların üzerinde patlayıcı araması yapılması veya ABD Gelirler Dairesi'nin (IRS) insanların evini işgal ederek ellerinden alması yahut okul eğitimi sayesinde insanların sürekli test sıralamasına maruz bırakılmaları ve

haklarında davranış dosyalarının tanzim edilmesi gibi şeyler, o yıllarda tahayyül dahi edilemezdi. Yine o yıllarda, insanların özel tercihleriyle ilgili casusluk yaparak bu tercihleri birtakım mercilere rapor eden casusluk makineleri, 1950'li yıllarda insanların akıllarının alacağı bir şey değildi.

1953 yılında kayıtlı olduğum devlet okulunu bitirdiğimde, bir başarı ve refah fıskiyesi, ABD'deki tüm kesimden insanları yukarı doğru kaldırıyordu. Babam Nabisco'da (New Jersey merkezli Amerikan şirketi) kurabiye satıcısıydı. O, kendisine miras ya da vakıf fonu düşmemiş bir adamdı ama yine de Cornell'de benim üniversite harcımı ödemiş, yeni bir araba almış, kız kardeşimi üniversiteye göndermiş, bana klarnet dersleri aldırmış, kız kardeşimi resim derslerine göndermiş ve emeklilik için kenara para ayırmıştı. O günlerde okul eğitimi önemli görülmekteydi ama hiçbir zaman bu önem çok fazla abartılmazdı. Babam ve annem gibi okumamış bir sürü insan, Amerika'da eşitlikçi ahlak dönemini sona erdirmek için yürütülen pedagojik propagandaya karşı, önemli sorumlulukları çok başarılı bir şekilde üstlenmişlerdir.

Fark edilmeyen değişimlerle beraber, okul kalitesindeki helezonik düşüş, 1950'lerde başladı. Alman tarzından sonra okullar *rasyonelleştirilerek* akla uygun hâle getirildi, bu yönde atılmış düzenli adımlarla okullar ülkenin bir kıyısından öbür kıyısına kadar standartlaştırıldı. 1963'te standart testler sabit hâle getirildi, oysa bu testlerin çok azı güvenilirliklerini uzun süre muhafaza edebilmişlerdir. Her şeye rağmen testler tuhaf bir şekilde sınıf rutininden bir teneffüse çıkma olarak düşünüldü. Hangi gerekçeyle dayatıldığını hiç kimsenin bilmediği veyahut umursamadığı bir teneffüstü bu. Müfredatın aşırı basitleştirilmesi, günümüzdeki

kadar düşük seviyelerde olmasa da 1950'li yıllarda gerçekleşmeye başladı. Öğretmenler giderek kendilerinin eğittiği topluluğun dışına çıkarak birer vurguncuya dönüştüler. Hâlbuki bir zamanlar öğretmenlerin okul bölgesinin siyasi sınırları içinde yaşamaları yasal bir zorunluluktu; tıpkı polis gibi, itfaiyeci gibi ve diğer devlet memurları gibi. Fakat aileler git gide *profesyonel* personelin potansiyel düşmanları olarak görülmeye başlayınca onlarla pek samimi olmadan yaşamanın daha iyi olduğu düşünüldü.

Okullardaki ahlaki anlayış, soğukkanlı pragmatizmle yer değiştirdi. Graham Greene'in *Havana'daki Adamımız*'da polis şefine söylettiği gibi "Biz sadece kendilerine işkence yapılacağını uman kişilere işkence yapıyoruz." Yoksul mahalle çocukları sınıfta kaldılar veya sınıfta kalma noktasına geldiler çünkü onların beklentisi öyleydi; orta ve üst orta sınıf çocuklarına ise C, B ve hatta A notları verildi çünkü onlar ve aileleri daha düşük notları hoş karşılamazlardı.

Okul düzeni, zaman içinde en kaba zorbalarla iyi ilişkileri korumaya bağımlı hâle geldi ve bu zorbaların ağlayıp sızlayan kimseleri (siyaseten güçlü ailelerden gelen çocuklardan olmamak şartıyla) avlayıp yemelerine ses çıkarılmamaya başlandı. Entelektüel boyut, yazılı olmayan bir politik kararla, hemen hemen tüm sınıflarda yok edildi. Bir hedef olarak ezbercilik yerine zihinsel gelişimi hayata geçirmeye çalışan öğretmenler, akıldan bağımsızlaştırılmış test sonuçlarının başarı standardına dönüşmesiyle birlikte, aslında hem öğrencilerini hem de kendilerini cezalandırmışlardır.

Horace Mann'ın *yaygın* okul eğitimi ideali, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra katledildi; standart testlerden sağlanan meşruiyetle öğrenciler ayrı ayrı sınıflarda keskin bir şekilde birbirlerinden koparıldı. Kazananlar ve kaybedenler ayrımı, en güçlü dinamik hâline geldi.

1973 yılına gelindiğinde okullar büyük çaplı ticari bir iş hâline dönüştü. Ülke genelinde küçük kasaba ve şehirlerde öğretmenlik kazançlı bir meslek oldu: kısa çalışma saatleri, uzun tatiller, sağlık sigortası ve güvenli lojmanlar… Okul idarecileri doktorlar, hukukçular ve yargıçlar kadar para kazanmaya başladılar.

Sınıflardaki acayiplikler ve farklılıklar inanılmaz bir biçimde azaldı. Âdeta farklılıklar nerede belirse orada başı ezilmeye çalışıldı. Takip, o günlerin en önemli gerekliliklerinden biri hâline dönüştü; giderek daha dar sınıflandırmalar içerisine yerleştirilen öğrenciler, sözüm ona standart test sonuçları temelinde sevk ve idare edilmekteydiler. Bununla birlikte, bürokrasinin düz işleyişini bozabilecek ailelerin çocuklarına yer açmak için *üstün yetenekli* sınıflandırmalar gibi verimli istisnalar da mevcuttu.

Fakat bu tepe sınıflandırmalarda bile müfredat, geçmişin standartlarına göre çok geriye düşmüştü. 1970'li yılların başarılı çocuklarından beklenen düzey, 1940'lı ve 50'li yıllardaki maden ve çelik işçilerinin çocuklarından beklenen düzeye gerilemişti. Bu durumun nedenleri hakkında pek çok teori ortaya atıldı ama bunlardan sadece biri bana doğru görünüyor. Şöyle ki İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren siyaset ve akademi çevrelerinde genel bir inanç yayılmaya başladı. Bu inanç, nüfusun büyük bölümünün tedavi edilemez bir şekilde zayıf iradeli olduğu, 12 yaş ve altında bir zihinsel seviyede saplanıp kalmış olduğu şeklindeydi. Ben şimdi şunu merak ediyorum: Mademki bu inanç yahut düşünceyi değiştirme çabaları uzun zamandan beri boşa çıkmaktadır, o zaman neden bu kadar insanı eğitmek için boş yere çaba harcıyor ve bir sürü masrafa katlanıyoruz? Veyahut tartışmaya biraz insancıl bir ton katmak için, bir keresinde bir devlet okulu yönetim kurulu toplantısında genç bir lise müdürünün sormuş

olduğu şu soruyu size arz etmek istiyorum: Niçin çocukları ve ailelerini, biyolojik açıdan başarmaları mümkün olmayan bir şeyi yapmaya çalışma stresiyle kaygılandıralım?

Bu, tam da Abraham Lincoln'un 1859'da kendisiyle dalga geçilmesine sebep olmuş olan bakış açısıydı (bk. Richard Hofstadter'ın *Anti-Intellectualism in American Life [Amerikan Hayatında Entelektüalizm Karşıtlığı]* kitabı). Yine bu, tam da Columbia Eğitim Fakültesinde *eğitim psikolojisi*nin kurucusu Edward Thorndike'ın; Princeton psikoloji bölümü dekanı H. H. Goddard'ın; Harvard rektörü James Bryant Conant'ın; Rockefeller ve Carnegie gibi büyük özel şirket vakıflarının ve son olarak, Charles Darwin ve onun kuzeni Francis Galton'un bakış açısıydı. Siz bu bakış açısını Platon'da, John Calvin'de, Benedict (Baruch) Spinoza'da, Johann Fichte'de ve daha pek çok kişide -hepsini yazsak kalın bir kitap olurdu- gayet açık ifadelerle bulabilirsiniz.

Benjamin Franklin'in babası gibi sıradan Amerikalıların, çocuklarının eğitimlerini üzerlerine aldığı dönemler boyunca, Amerikan toplumu, kendisiyle ilgili —katı toplumsal sınıfların oluşturulmasına meşru bir temel sağlamak niyetiyle ruhsal, zihinsel veyahut biyolojik açıdan— ortaya atılan varsayımlarla ölümcül aşağılık hissine gömülmekten kurtulmuştu. Amerikan pazarında bulunan —ve bizi İç Savaş'a götürmüş olan— özgürlükçü dürtülerin karmaşık deseninin hüküm sürmesi şartıyla Amerika, her zaman kendi kendini eğiten sıradan insanlar açısından bir mucizeler diyarı olmuştu. Belli bir ölçüde hâlâ öyledir ama bu, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hükûmet icraatlarının hiçbir katkısının olmadığı gelenek sayesindedir. Ayrıca, zorunlu okul eğitiminin varsayımlarını reddeden ailelere sahip -ve böylece kitle eğitim silahlarının zararlarından sakınabilen- şanslı çocuklar bu mucizeden istifade edebilmektedirler.

Hür Bartleby ruhlarını basit insan kaynaklarına dönüştürmeye niyetli olan Alman yöntemi, alternatif kaçış yollarını tıkayınca bundan çocuklarla beraber ulusal beklentilerimiz de büyük zarar gördü. Amerika kurulurken kaleme alınmış olan ulusal belgeler, hiçbir hükûmetin icraatıyla devredilemeyecek hakları her Amerikan vatandaşına bahşetmiştir ve onların en başında da özgürlük vardır. Fakat maalesef öğrencilerin giysilerine yapıştırılan bir *okul* etiketi bile, bu hakları gülünç hâle getirmektedir. Biz, olduğundan başka görünen siyasi yönetici kuşaklarımızın başımıza musallat ettiği bu derin ihanet nedeniyle hasta olmuş bir milletiz. Bunun sonucunda, maddi açıdan da daha fakir duruma düşmüş bir millet konumundayız.

Okulun yapısı ve algoritması, ünlü hayvan masalında tuz öğüten küçük değirmen gibi bir makineye benzer ve bu makine uzun zaman önce insanların kontrolünden çıkmıştır. Reforma karşı da bağışıklığı olduğu için kesinlikle yok edilmesi gerekir. Ama nasıl?

Benim düşünceme göre, Alman okul zincirinde en zayıf halka olan –ve okul öğretmenleri dâhil herkesin hor gördüğü– standart testlerden işe başlamalıyız. Yakın geçmiş bize –test imparatorluğunu yıkmaya hazırlanırken ruhumuza kuvvet verecek– başarılı olmuş iki yurttaş eylemi örneği sunmaktadır. Bunlar, sıradan insanların dağınık, bütçesiz kararlarıyla gerçekleştirilmiş ama zapt edilemez kaleler gibi görülen şeylerin parçalara ayrılmasıyla sonuçlanmış örneklerdir. Bu örnekleri *Bartleby Anları* diye isimlendirebilirsiniz. Biri, genç insanların caddeleri doldurarak Vietnam Savaşı'nı bitirmeleri olayı, diğeri ise Berlin Duvarı'nın devrilişi ve Sovyetler Birliği'nin ani bir şekilde dağılışıdır.

Bartleby Projesi

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitimin yerini okul eğitimi almıştı ve kısa bir süre sonra standartlaştırılmış test uygulaması tüm projeyi bir arada tutan bir çelik bant oldu. 1960'lardan itibaren, başarıdan ziyade test sonuçları üstünlük işareti olarak görülmeye başladı ve gazetecilik dâhil olmak üzere çeşitli baskı biçimleri yoluyla adım adım kamuoyu bir kâğıt parçasının üzerine yazılmış notların insan kalitesi için adil ve doğru bir vekâletname olduğuna inanma noktasına getirildi. Nobel ödüllü Rus yazar Aleksandr Soljenitsin'in 18 Eylül 1988'de *Pravda*'da "Rusya'yı Nasıl Yeniden Canlandırırız?" adlı makalesinde dediği gibi:

> "Hükûmet [komünizm hastalığından kurtulmak için] bizim ve de hayatımızın herhangi bir boyutu üzerindeki kontrolünden tamamen vazgeçmedikçe halkımız için hiçbir açık yol olmayacaktır. Hükûmet ülkemizi bir cehennem çukuruna atmıştır ve nasıl çıkartacağını da bilmemektedir."

Öğrenciler, aileler ve öğretmenler üzerinde resmî test sınavlarının hâkimiyetini kırın; işte o zaman, biz eğitimi yeniden canlandırma konusunda mantıklı ilk adımı atmış olacağız. Fakat hiç kimse bu adımın siyaseten atılabileceğine inanmamalıdır. Gerekli yasal adımların atılması için çok fazla para ve güce ihtiyaç var; bizim toplumumuzun dinamikleri kamuoyu düşüncesi *oluşturmaya* eğilimlidir, ona bir *cevap* vermeye değil. Bu kuralın tek önemli istisnası vardır, sokaklara inmek. Geçmiş elli yıl boyunca Amerika Birleşik Devletleri başarılı yurttaş eylemlerine birçok kez şahit olmuştur: Jim Crow kanun ve tutumlarının devrilmesinde, Vietnam'daki askerî harekâtın şiddetli protestolarında, Beyaz Saray'da oturan bir Amerikan başkanının görevden alınmasında. Bu olayların her birine insanlar öncülük etti, hükûmet de gönülsüzce onları takip etti. Dolayısıyla standart test konusunda

da olayların seyri böyle olacaktır. Standart test mantığını yok etmenin anahtarı, Herman Melville'in 1853 yılında yayımladığı çıldırtıcı bir kısa öykünün içinde saklıdır: *Kâtip Bartleby.*

Ben, *Bartleby* ile ilk kez Uniontown Lisesinde son sınıf öğrencisiyken karşılaştım, o zaman kitabın ne demek istediğini anlamamıştım. Cornell'de birinci sınıftayken onu yine okudum, çevremdeki dostlarım da okudu. Ama hiçbirimiz öykünün ne anlama geldiğini çözüp bulamadık, ders öğretmenimiz bile.

Bartleby, elektromanyetik kopyalama teknolojisi bulunmadan önce fotokopi makinesi gibi çalışan, hukuk bürolarında düşük ücretli, düşük pozisyonlu bir kâtiptir. Bir gün Bartleby hiçbir uyarı veya açıklamada bulunmadan özgür iradesini kullanmaya başlar. Hangi emirlere itaat edeceğine, hangilerine etmeyeceğine karar vermiştir. İtaat etmeyeceği emirle yüz yüze gelirse "Yapmamayı tercih ederim." diye cevap verir. Yeni bitirdiği bir kopyalama işinin redakte edilmesi için kurulan ekipte yer alması emrine, hiç tiyatro yapmadan "Yapmamayı tercih ederim." diye yanıt verir. Postanedeki mektupları almak için mahallenin köşesine kadar gitme emrine de yine aynı cevabı verir: "Gitmemeyi tercih ederim." Ne bir duygu ifadesi katar sözlerine, ne de itirazını uzatma yönünde bir davranışa yeltenir. O kendisini açıklamamayı tercih eder. Bunlar dışında, kopyalama işinde çalışmaya devam eder.

Ta ki bir gün bu işi de yapmamayı tercih edene kadar. *Bir daha asla.* Bartleby'nin kopyalama ile işi bitmiştir. Gel gelelim kopyalama için işe alındığı ofisle işi henüz bitmemiştir! Patronunun haberi olmadan ve ondan izin almadan herkes eve gittikten sonra ofiste uyumaya ve ofiste *yaşamaya* başlar. Çünkü ev kiralamak için yeterince kazancı yoktur. Ofisten çıkması istenip kendisine o döneme göre yüklüce bir kıdem tazminatı önerildiğinde, o yine çıkmamayı –ve kıdem tazminatını almamayı– tercih eder. Nihayet Bartleby hapse atılır.

Orada da yemek yememeyi tercih eder. Zamanla açlıktan hasta düşüp ölür ve kimsesizler mezarlığına gömülür.

Bir sinir bozukluğu, kınama veya tumturaklı söz etmeksizin özgür iradenin basit bir şekilde ortaya konulması, önce hayretle karşılansa da sonradan toplumda daha anlaşılır bir hâle gelir. Toplumun anladığı husus, özgür iradenin yönetim ilkesiyle çatıştığıdır. Eğer siz de başkaları tarafından basit bir *insan kaynağı* olarak görülmeye karşı çıkarsanız emin olun ki şimdiye kadar yapılmış olan her türlü devrimden daha devrimci bir hareket yapmış olursunuz. Bartleby hikâyesi üzerine yıllarca düşünmüş olmam, bana en sonunda Alman yöntemi olan okul eğitimi zincirlerini nasıl kırabileceğim hakkında bir fikir verdi. Doğrusu, Alman menşeli okul eğitimini alt edecek hepimizin sahip olduğu müthiş potansiyeli, yani özgür iradenin gücünü ve okul eğitimi sistemini bir arada tutan standart test uygulamalarını nasıl ortadan kaldırabileceğimizi anlamak benim yarım yüzyılımı aldı.

Her birimizin içindeki Bartleby gücüne işaret eden göstergelerin, küresel tasavvurda fark ettiğimizden daha yaygın olduğunu söyleyebilirim. Bu söylediğimi, *Eski Ahit* ve *Yeni Ahit* kadar, Joseph Campbell'in efsaneler üzerine hayranlık uyandıran çalışması da zengin bir şekilde kanıtlamaktadır. Bu konuda Amerikan hafızasında canlı bir bahar konumunu koruyan Thoreau'nun sivil itaatsizlikte dönüm noktası olan kitabı *Doğal Yaşam ve Başkaldırı [Sivil İtaatsizlik]* veya Gandhi'nin *pasif direniş* yoluyla Britanya İmparatorluğu'nu olağanüstü bozguna uğratışı kadar geçmiş tarihlere gitmemize hiç gerek yok. Graham Greene'in bize şimdiye kadar öğretmiş olduğu çarpıcı delil şu ki işkence yapanlar kendilerine işkence yapılmasını uman kişileri tercih ederler.

Sonuçları kim olduğuna bakılmaksızın değerlendirilen kitlesel soyut testler, kıymetli zaman ve para kaynaklarını verimsiz

bir şekilde dolaştırıp duran ve en sonunda test sihirbazlarının ellerine aktaran bir işkence santrifüjüdür. Bunun olmasının tek sebebi, işkence edilenlerin buna izin vermeleridir. Mükemmel bir şekilde çalışan böl ve fethet mekanizması yahut okula gidenler arasında düzmece derecelendirmeler yapan sihirbaz değneği, uyanık olmayanların üzerine olağanüstü bir stres yükler, intiharlara, aile dağılmalarına neden olur ve öğrenme sürecini çok olumsuz etkiler; üstelik hakiki değeri olan hiçbir bilgi de üretmezler. Testler kimin daha iyi cerrah, üniversite profesörü veya taksi sürücüsü olacağını tahmin edemez; aklı başında hiçbir insanı, bu sonuçlara güvenerek araştırma yapmaya sevk edemez. Standart testler, bizim ulusal liderliğimizin iflas ettiğinin en iyi delilidir ve bu, çok uzun zamandan beri böyledir. İki parti sistemi bize güvenilir bir liderlik sunamamıştır; bu sistemde geçerli olan kampanya finansmanı, başımıza liderlerin değil yöneticilerin geçmesini sağlamaktadır. Bana öyle geliyor ki Ralph Nader *iki başlı tek parti* diyerek manzarayı doğru okumuştur.

Ben açıkçası politik alandaki bu eksikliği nasıl çözebileceğimiz hakkında çarpıcı bir öneride bulunamamama test imparatorluğunu nasıl çökertebileceğimizi, onun kalbini nasıl parçalayacağımızı ve testlerin mucitlerini, taraftarlarını ve uygulayıcılarını –siyasi müttefiklerinin de kendilerini terk ederek– nasıl toplum dışı kalmış kişilere dönüştürebileceğimizi biliyorum.

Önce, bu testlerin kişisel hayatlara ve çoğunluğun sosyal hayatına hiçbir değer katmadığının tamamen farkında olan genç erkek ve kadınlardan oluşan bir grup oluşturun. Bunlar, test sınavına girmeyi sessizce reddetmeleri için diğer genç insanları bir araya getirmek amacıyla internetin gücünü kullansınlar. Gösteri yok, çamur atma yok, muhalefet siyaseti yok. Sadece önlerine konan testlerin üstüne şunu yazacaklar: "Ben bu testi çözmeyi tercih

etmiyorum." Test karşıtı hiyerarşik bir yönetim türünde de izin verilmesin. Çoğu kişi bu projeye tavsiyede bulunmalıdır fakat hiç kimse liderliğe soyunmamalıdır. En iyi icra tek biçimli olamaz, dolayısıyla bu boykotun ülke genelinde onlarca farklı şekil alacağı önceden bilinmelidir. Cemaatleri birbirinden bağımsız olan kilise gruplarının yaptığı gibi, ulusal ölçekli miting düzenleme girişimlerine yönelinmemelidir. Bununla birlikte internette sohbet odaları ve bloglarda yapılan çağrıların yanı sıra, farklı siyasi ve felsefi düşünce ekollerinin bu misyona yapacakları katkılar gayet hoş olur. Bu proje düzensiz kaldığı ölçüde başarı kaçınılmazdır; *uzman* liderliğine soyunulduğu ölçüde projenin kendi kendine yozlaşacağını şimdiden söyleyebiliriz. Linux'u düşün, Microsoft'u değil. Bu işe girişen herkese, sonradan gelenlere de kıdemliler gibi eşit şekilde itibar gösterilmelidir. *Sonuna kadar* ifadesi, bu hareketin parolası olmalıdır.

"Yapmamayı tercih ederim." Bu ifadenin her tarafta duyulmasını sağlayın. Önce düzensiz bir şekilde ama sonra karşı konulmaz bir akın hâlinde, ülke genelinde ve sınıflarda. Eğer on öğrenciden sadece biri test yapmamayı tercih ederse basın uzun süre gündeme oturacak böyle bir öykünün kokusunu alacak ve bu işin sonunun nereye varacağını takip edecektir. Böylece, *"Yapmamayı tercih ederim."* sabırsızlıkla harekete geçmeyi bekleyen bir çığ gibi büyüyecektir.

Bu protestoculara karşı vahşice yürütülecek olan korkutma kampanyasına ne olacak peki? Cezalandırma tehdidi yapılacaktır, günah keçileri kamuoyunda küçük düşmeleri için hedef alınacaktır. Emin olun -*Harikalar Diyarı*'ndaki Alice'i düşünün- muhalefet üflesen dağılacak iskambil kâğıdından ev olacaktır, cezalandırma bir illüzyondur. Testleri protesto edenler üniversitelere kabul edilmeyecekler mi? Saflığa gerek yok. Üniversite her şeyden önce bir ticarethanedir, her şeyden önce müşteriye aç olan bir ticarethane.

Bartleby Projesi, 60 milyon Amerikalı öğrenciyi tek tek standart testlere girmeyi veya bu testlerin hazırlanmasına katkı yapmayı barışçıl bir şekilde reddetmeye davet etmekle başlar. Proje *onlardan* harekete geçmelerini ister çünkü kurum ve şirketlerin ellerini ayaklarını bağladığı yetişkinler bunu yapamazlar. Eğitimin ahlakını bozan bu testler onursuz bir şekilde hatalıdır, sebepsiz bir şekilde insanlıktan uzak bir stres dayatır ve milletin geleceğini zehirleyen sınıf sistemini teşvik eder.[27]

Bartleby Projesi hiçbir ödüne izin vermemelidir. Bu, yönetim için ikinci savunma hattı olacaktır, siyaset bilimi seminerlerinde öğretilen standart bir marifet. Bu tongaya basmayın. Uzlaşmayı reddedin. Sebebini açıklamama gerek yok. Bağırmaya gerek yok. Kâtibin ruhu kemiklerinize çelik kuvveti versin. Sadece şunu söyleyin:

"Ben senin testini cevaplamak istemiyorum."

Yaşlı bir adamın duaları seninle olacaktır.

Bartleby Projesi ilk defa 6 Nisan 2008'de, Harvard'daki On Dördüncü Yıllık Uluslararası Gelişim Konferansı'nda kamuoyuna duyuruldu. Harvard Eğitim Bölümü Lisans Üstü Eğitim Bölümünden bir seyirci grubuna resmî bir konuşma olarak sunuldu ve sonra Kennedy Siyasal Bilgiler Fakültesinde test otoritelerinin katıldığı bir panelde bildiri olarak okundu.

[27] Bu sayede iyi insanlarla birlikte olacaksınız. 27 Mayıs 2008'de, efsane kadın üniversitesi Smith Üniversitesi, Northampton-Massachusetts'te, bundan böyle kabul için başvurularda SAT (Scholastic Aptitude Test) sonuçları aranmayacağını duyurdu. Çünkü başarıyı tahmin etme noktasında standart testlerin geçerliliği kuşku uyandırmıştı. Gelecekte Smith Üniversitesinde, okula kabul edilmek için en önemli ölçüt, yazma becerisi, göze çarpan karakter ve yetenek, dikkate değer müfredat dışı başarı olacaktır. Standart testleri kaldırmış olan okulların akademik yeteneklerinde herhangi bir düşüş görülmemiştir.

Metin İçinde Bahsi Geçen Kitaplar

Aebi, T. (1989). *Maiden voyage.* Simon and Schuster.

Aebi, T. (2005). *Tek başıma* (Çev. Selahattin Erkanlı). Ataköy Marina Yacht Kulübü Yayınları.

Aurelius, M. (1997). *Meditations.* Dover Publications.

Aurelius, M. (2018). *Düşünceler* (Çev. Hamiyet Ünal). Litera Yayınları.

Bacon, F. (2008). *Yeni Atlantis* (Çev. Çiğdem Dürüşken). Kabalcı Yayınları.

Bacon, F. (2012). *The New Atlantis.* Create Space Independent Publishing Platform.

Boaz, D. (1998). *Libertarianism: A primer.* Free Press.

Boaz, D. (2008). *The politics of freedom.* Cato Institute.

Buterson, D. (1995). *Snow falling on cedars.* Vintage.

Calhoun, A. (1945). *A social history of the American family.* Barnes and Nobles.

Calvin, J. (2007). *Institutes of the Christian religion (1535).* Hendrickson Publishers.

Carnegie, A. (1912). *İş imparatorluğu* (Çev. Asım Tevfik). Şems Matbaası.

Carnegie, A. (2015). *The empire of business.* Create Space Independent Publishing Platform.

Cubberley, E. P. (1919). *Public education in the United States.* Houghton Mifflin Company.

Cubberley, E. P. (1922). *Public school administration.* Houghton Mifflin Company.

Darwin, C. (2002). *İnsanın türeyişi* (Çev. Öner Ünalan). 3. baskı, Evrensel Basın Yayın.

Darwin, C. (2004). *The descent of man.* Penguin Classics.

Diamond, J. (2006). *Çöküş: Medeniyetler nasıl ayakta kalır ya da yıkılır?* (Çev. Elif Kıral). 2. baskı, Timaş Yayınları.

Diamond, J. (2011). *Collapse: How societies choose to fail or succeed.* Penguin Books.

Doman, G. ve Doman, J. (2004). *Bebeğinize nasıl okuma öğretirsiniz* (Çev. Esin Sungur). Aura Kitapları.

Doman, G. ve Doman, J. (2006). *How to teach your baby to read.* Square One.

Eggleston, E. (2010). *The hoosier schoolmaster.* Control Classic Books.

Finne, R. L. (1928). *A sociological philosophy of education.* Macmillan Publishers.

Fitzgerald, F. S. (2004). *The great Gatsby.* Scribner.

Fitzgerald, F. S. (2017). *Muhteşem Gatsby* (Çev. Cem Söyletir). Doğu Batı Yayınları.

Gatto, J. T. (2000). *The underground history of American education.* Odysseus Group.

Gauguin, P. (1985). *Noa noa: The Tahitian journal.* Dover Publications.

Ghandi, M. K. (2001). *Non-violent resistance (Satyagraha).* Dover Publications.

Gordon, D. (1996). *Fat and mean.* Free Press.

Greene, G. (1986). *Havana'daki adamımız* (Çev. Nihal Yeğinobalı). Öykü Yayınları.

Greene, G. (2007). *Our man in Havana.* Penguin Classics.

Hall, G. S. (1904). *Adolescence.* D. Appleton & Company.

Hobbes, T. (2018). *Leviathan* (Çev. Semih Lin). 16. baskı, Yapı Kredi Yayınları.

Hofstadter, R. (1966). *Anti-intellectualism in American life.* Vintage.

Hogdes, J. C. (Ed.). (1995). *Harbrace collage handbook*. Harcourt College Publisher.

Homer, (1998). *The Iliad*. Penguin Classics.

Homer, (1999). *The Odyssey*. Penguin Classics.

Inglis, A. (2014). *Principles of secondary education*. Nabu Press.

Irving, W. (2015). *Başsız süvari* (Çev. Süha Demirel). Turkuvaz Kitap.

Irving, W. (2014). *The legend of sleepy hollow*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

James, W. (1890). *Principles of psychology*. Henry Holt and Company.

James, W. (2015). *The principles of psychology, 1890*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

Kesey, K. (1963). *One flew over the Cuckoo's Nest'*. Berkley.

Kesey, K. (2000). *Guguk kuşu* (Çev. Merih Erol). 1. baskı, Arion Yayınları.

Kilpatrick, W. (1932). *Education and the social crisis*. Liveright Publishing Corporation.

Kiyasoki, R. T. (2017). *Zengin baba, yoksul baba* (Çev. Dilek Sendil). 20. baskı, Alfa Yayınları.

Kiyasoki, R. T. (2011). *Rich dad poor dad*. Plata Publishing.

Koretz, D. (2009). *Measuring up: What educational testing really tells us*. Harvard University Press.

Kraybill, D. B. ve Nolt, S. M. (2004). *Amish enterprise*. Johns Hopkins University Press.

Kuhn, T. (1970). *The structure of scientific revolutions*. University of Chicago Press.

Kuhn, T. (2017). *Bilimsel devrimlerin yapısı* (Çev. Nilüfer Kuyutaş). 9. baskı, Kırmızı Yayınları.

Lasch, C. (1991). *The true and only heaven*. W.W. Norton and Company.

Lear, L. (2007). *Beatrix Potter: A life in nature*. St. Martin's Press.

Lippman, W. (1993). *The Phantom public*. Transaction Publishers.

Longmans, G. (1956). *Taxonomy of educational objectives*. Longman.

Lusseyran, J. (2014). *And there was light*. New World Library.

Meegan, G. (1988). *The longest walk*. Dodd Mead.

Melville, H. (1999). *Moby Dick*. Wordsworth Editions Ltd.

Melville, H. (2010). *Katip Bartelby* (Çev. Kaya Genç). Helikopter Yayınları.

Melville, H. (2012). *Bartelby, the Scrivener a story of Wall Street*. SMK Books.

Melville, H. (2014). *Moby Dick beyaz balina* (Çev. Sabahattin Eyuboğlu, Mine Urgan). 9. baskı, Yapı Kredi Yayınları.

Moore, T. (1994). *Care of the soul*. Harper Perennial.

Murray, C. ve Hernnstein, R. (1996). *The bell curve*. Free Press.

Northrup, C. (2010). *Women's bodies, women's wisdom*. Bantam Doubleday Bell Publishing Group, Inc.

Orfalea, P. (2007). *Copy this*. Workman Publishing Company.

Orwell, G. (1961). *1984*. Signet Classics.

Orwell, G. (1972). *Animal farm*. Signet Classics.

Orwell, G. (2000). *1984* (Çev. Celal Üster). 61. baskı, Can Yayınları.

Orwell, G. (2001). *Hayvan çiftliği* (Çev. Sedat Demir). 2. baskı, Şule Yayınları.

Papert, S. (1993). *Mindstorms: Children, computers and powerful ideas*. Basic Books.

Peters, T. (2006). *In search of excellence*. Harper Business.

Pink, D. H. (2002). *Free agent nation*. Business Plus.

Poe, E. A. (2014). *The pit and the pendullum*. CreateSpace Independent Publishing Platform.

Poe, E. A. (2017). *Kuyu ve sarkaç* (Çev. Okan Gündüz). Kaknüs Yayınları.

Potter, B. (1997). *The tale of Benjamin Bunny*. Frederick Warne & Co.

Potter, B. (2002). *The tale of Jemima puddle duck*. Frederick Warne & Co.

Potter, B. (2007). *Jemina Pamukördek'in Masalı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Potter, B. (2007). *Tavşan Peter'in bütün maceraları* (Çev. Volkan Yalçıntoklu). 1. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Quigley, C. (2004). *Tragedy and hope: A history of the world in our time*. GSG and Associatesi, Inc.

Remarque, E. M. (1987). *All quiet on the western front*. Ballantine Books.

Remarque, E. M. (2015). *Batı cephesinde yeni bir şey yok* (Çev. Burhan Arpad). 4. baskı, Everst Yayınları.

Root-Bernstein, R. S. (1997). *Discovery: Inventing and solving problems at the frontiers of scientific knowledge*. Replica Books.

Schloesser, E. (2012). *Fast food nation: The dark side of the all-American meal*. Mariner Books.

Schlosser, E. (2004). *Hamburger Cumhuriyeti* (Çev. Haldun Derin). 11. baskı, Metis Yayınları.

Smith, A. (2003). *The wealth of nations*. Bantam Classics.

Smith, A. (2006). *Milletlerin zenginliği*. İş Bankası Kültür Yayınları.

Steindorsson fra Hloðum, S. (1996). *The visitor's key to Iceland*. Islenska Bokautgafan, the Icelandic Publication House.

Stevens, M. (2009). *Creating a class: College admissions and the education of elites*. Harvard University Press.

Sutton, A. (2012). *Wall Street and the rise of the Bolshevik revolution*. Clearview Books.

Taylor, F. W. (1997). *Principles of scientific management*. Dover Publications.

Taylor, F. W. (2003). *Bilimsel yönetimin ilkeleri*. 3. baskı, Çizgi Kitabevi.

Thoreau, H. D. (2007). *Doğal yaşam ve başkaldırı / Sivil itaatsizlik makalesi ve Walden gölü* (Çev. Seda Çiftçi). 2. baskı, Kaknüs.

Thoreau, H. D. (2012). *Walden and civil disobedience*. Signet.

Torrey, H. W. (2013). *The philosophy of education*. HardPress Publishing.

Venter, J. C. (2007). *A life decoded: My genome: My life*. Viking Adult.

Venter, J. C. (2008). *Şifresi çözülmüş bir yaşam* (Çev. Engin Tarhan). ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş.

Vonnegut, K. (1999). *Slaughterhouse five: A novel*. Dial Press Trade Paperback.

Vonnegut, K. (2015). *Mezbaha 5* (Çev. Algan Sezgintüredi). April Yayıncılık.

Wells, H. G. (2014). *Zaman makinesi* (Çev. Volkan Gürses). 8. baskı, İthaki Yayınları.

Wells, H. G. (2013). *The time machine*. Create Space Independent Publishing Platform.

Whitehead, A. N. (1967). *The aims of education and other essays*. Free Press.

Winner, L. (1978). *Autonomous technology: Technics-out-of-control as a theme in political thought*. The MIT Press.

Zittrain, J. (2009). *The future of internet*. Yale University Press.

Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı adlı çalışma, John Taylor Gatto'nun, geleneksel okul eğitimi yaklaşımlarına geliştirilen eleştirilere eklediği tüyler ürpertici bir metafor…

Gatto bu çalışmasında, okulun insana verdiği zararın rasyonel ve kasıtlı olduğunu gösteriyor. Gatto'ya göre modern pedagojinin esas işlevi, nüfusu yönetilebilir kılmak. Zorunlu eğitim tuzağından kurtulmayı başarabilmiş insanlara ilişkin örneklerle dolu bu kitap, kişisel potansiyeli gerçekleştirmenin temel şartının farklı bir yetiştirilme ve beceri edinme şekli ile mümkün olabileceğini ortaya koyuyor. Gatto buna, "açık kaynak öğrenme" adını veriyor.

Acil sorunlara cevap veren ve bazı tartışmaları da beraberinde getireceği muhakkak olan bu kitap, mevcut eğitim sistemine dair şüphelere sahip olan herkesin ilgisini çekecek.

John Taylor Gatto, okul reformu konusunda dünyanın her yerinde konferanslar veren meşhur bir konuşmacıdır. *New York Times* gazetesi tarafından "Yılın Öğretmeni" seçildikten sonra *Wall Street Journal* gazetesinde yazdığı bir yazı ile 30 senelik devlet okulu öğretmenliği hayatına veda etti.

Bir önceki kitabı, *Dumbing Us Down [Bizi Aptallaştırıyorlar]* 100.000 adetten fazla sattı.

Eğitim
Bir Kitle İmha Silahı

